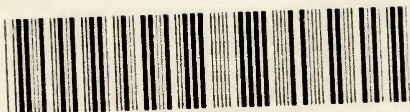
HANDLEIDING TOT DE KENNIS DER REGLEMENTAIRE BEPALINGEN BETREKKING HEBBENDE OP DEN MILITAIREN GENEESKUNDIGEN DIENST BIJ DE LANDMACHT.

1890.

HANDLEIDING

TOT DE

KENNIS DER REGLEMENTAIRE BEPALINGEN

BETREKKING HEBBENDE OP DEN

MILITAIREN GENEESKUNDIGEN DIENST

BIJ DE

LANDMACHT,

OOK TEN BEHOEVE VAN HET

ONDERWIJS AAN NIEUW BENOEMDE OFFICIEREN VAN GEZONDHEID EN AAN ADSPIRANT-RESERVE-OFFICIEREN VAN GEZONDHEID,

DOOR

W. H. L. BORGERHOFF MULDER,
Officier van Gezondheid der 1ste klasse.

TE BREDA,
TER DRUKKERIJ VAN BROESE & COMP.,
VOOR REKENING VAN DE
KONINKLIJKE MILITAIRE ACADEMIE.
1890.

VOORWOORD.

Het doel van deze handleiding is tweeledig. Zij beoogt in de eerste plaats den adspirant-officieren van gezondheid, ook die der reserve, eenig denkbeeld te doen krijgen van de inrichting van den militairen geneeskundigen dienst, en van hun aanstaanden werkkring. In de tweede plaats is zij bestemd, om den officieren van gezondheid het nagaan der reglementaire bepalingen te vergemakkelijken. Daartoe is, zooveel mogelijk, alles, wat voor den geneeskundigen dienst van belang is, hier bijeengebracht.

Wij hopen dat het spoedig kunnen vinden der reglementaire bepalingen een kennis nemen daarvan zal in de hand werken, en mede zal bijdragen tot het vlug en goed afdoen der administratieve aangelegenheden, zoodat voor de behandeling der zieken en de wetenschappelijke ontwikkeling der officieren van gezondheid des te meer tijd overblijft.

Ten einde te zorgen, dat de handleiding op de hoogte van den tijd blijve, zullen jaarlijks één of meer verbeterbladen worden uitgegeven, op slechts ééne zijde bedrukt, zoodat zij gemakkelijk in de handleiding kunnen worden geplakt.

Bij de bewerking is aangenomen, dat de navolgende reglementen, geheel bijgewerkt, eigendom zijn der officieren van gezondheid of aanwezig zijn in de ziekeninrichtingen, zoodat zij ten allen tijde geraadpleegd kunnen worden. Tusschen haakjes is daarbij vermeld onder welke verkorting zij in de handleiding zijn aangehaald.

1°. Reglement voor den geneeskundigen dienst bij de Landmacht in tijd van vrede (R. G. D. L.), vastgesteld bij beschikking van den Minister van Oorlog van 16 November 1881 IIIde Afdeeling. Personeel n°. 39. *'s Gravenhage* bij de Gebrs. van Cleeff.

2°. Reglement voor den geneeskundigen dienst in tijd van oorlog enz. enz. (R. G. D. O.), vastgesteld bij beschikking van den Minister van Oorlog van 16 Juni 1885 IIde Afdeeling. Generale staf n°. 62. *'s Gravenhage* bij de Gebrs. van Cleeff.

3°. Hospitaal reglement (H. R.), vastgesteld, naar aanleiding van het Koninklijk Besluit van 7 September 1880 n°. 9, bij beschikking van den Minister van Oorlog van 21 September 1880 VIde Afdeeling. Intendance n°. 79 gewijzigd bij beschikking van den Minister van Oorlog van 16 April 1888 VIde Afdeeling n°. 59.

4°. Voorschriften omtrent het militair-geneeskundig onderzoek, *'s Gravenhage* bij de Gebrs. van Cleeff, 1884.

5°. Beknopte inhoud der circulaires (B. I.), in de hospitalen aanwezig. Ieder officier van gezondheid en militaire apotheker ontvangt een exemplaar.

6°. Reçueil Militair, verzameling van besluiten op den militairen dienst betrekking hebbende (R. M.). Is in de hospitalen aanwezig. De jaargangen tot 1884 zijn vervallen en daarvoor is in de plaats getreden de Beknopte uitgave van het Recueil Militair (B. U.) met aanhangsel (B. U. a.).

7°. Reglement op den inwendigen dienst bij de Infanterie (R. I. D. I.), uitgaaf van 1889, Koninklijke Militaire Academie.

8°. Reglement op den inwendigen dienst bij de bereden korpsen (R. I. D. C.).

9°. Garnizoensreglement, uitgave van 1884, *'s Gravenhage* bij Gebrs. van Cleeff.

10°. Reglement van administratie bij de Landmacht (A. R.), met toelichtingen, uitgave van 1886, *'s Gravenhage* bij Gebrs. van Cleeff.

De volgénde verkortingen zijn verder gebezigd :

K. B. Koninklijk Besluit.

M. B. Beschikking van den Minister van Oorlog.

I. G. D. L. Generaal-Majoor, Inspecteur van den geneeskundigen dienst der Landmacht.

D. O. v. G. I. Dirigeerend officier van gezondheid 1ste klasse in de districten voor den militairen geneeskundigen dienst.

INHOUD.

1ste GEDEELTE.

Bepalingen betrekking hebbende op den militairen geneeskundigen dienst als op zich zelf staand geheel beschouwd.

HOOFDSTUK VII.

HOOFDSTUK VIII.

HOOFDSTUK IX.

HOOFDSTUK X.

HOOFDSTUK XI.

2de GEDEELTE.

Bepalingen aangaande den militairen geneeskundigen dienst in betrekking tot korpsen, inrichtingen en personen.

HOOFDSTUK I.

HOOFDSTUK II.

Hoofdstuk III.

Hoofdstuk IV.

Hoofdstuk V.

Hoofdstuk VI.

Hoofdstuk VII.

Hoofdstuk VIII.

Hoofdstuk IX.

HOOFDSTUK I.

OPLEIDING VAN OFFICIEREN VAN GEZONDHEID.

Aangaande de opleiding van officieren van gezondheid, bepaalt de IIIde Afdeeling van de wet van 2 Augustus 1880 (*Staatsblad* n°. 145), het volgende:

ART. 18. Jaarlijks kunnen eenige studenten in de geneeskunde aan de universiteiten hier te lande worden toegelaten tot de verbintenis om, na het verkrijgen van den titel van arts, eene benoeming tot officier van gezondheid der 2de klasse bij het personeel van den geneeskundigen dienst der landmacht aan te nemen.

De verdere regeling dier toelating geschiedt bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur.

Het aantal studenten, dat tot zoodanige verbintenis kan worden toegelaten, wordt telken jare door den Minister van Oorlog bepaald. Dit aantal wordt in de *Staatscourant* bekend gemaakt.

ART. 19. Studenten, die de verbintenis hebben aangegaan, bij het voorgaand artikel bedoeld, genieten van 's Rijkswege, hetzij eene tegemoetkoming in studiekosten, hetzij premiën na voldoend afgelegde examina, hetzij zoodanige tegemoetkoming en premiën te zamen, volgens regelen door den Koning bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur te stellen.

ART. 20. Aan één of meer der militaire ziekeninrichtingen worden cursussen gehouden over:

a. de militaire chirurgie en de legerziekten;

b. de militaire gezondheidsleer en de legerverpleging;

c. de leer van de voorgewende en ontkende ziekten;

d. den ambulancedienst en het veldhospitaalwezen;

e. het eerste verband en het transport van gewonden en van zieken.

Het aantal der in dit artikel aangewezen vakken kan door den Koning gewijzigd of uitgebreid worden.

De militaire ziekeninrichtingen en de officieren van gezondheid voor het geven der cursussen, worden door den Minister van Oorlog aangewezen.

Wat betreft de toelating van studenten in de geneeskunde aan de universiteiten hier te lande tot de verbintenis, bedoeld bij art. 18 hierboven genoemd, geldt het navolgende reglement (1).

Art. 1. De verbintenis, bedoeld bij art. 18 der wet van 2 Augustus 1880 (*Staatsbl.* n°. 145), is eene tweeledige.

Zij omvat voor den student:

1°. De verplichtingen omschreven bij art. 9 der wet, welk artikel aldus luidt:

De aanneming der benoeming tot officier van gezondheid der 2de klasse, en tot militair apotheker der 2de klasse, verplicht den benoemde, bij de landmacht te dienen gedurende een tijdvak van *zes* achtereenvolgende jaren. Zij verplicht tevens den officier van gezondheid en den militairen apotheker om, na het verlaten van den werkelijken dienst, nog gedurende vier achtereenvolgende jaren als reserve-officier van gezondheid en reserve-militair apotheker tot 's Konings beschikking te blijven.

De Koning behoudt zich voor van de verplichting, bedoeld bij het vorige lid, bij uitzondering geheel of ten deele ontheffing te verleenen.

2°. de verplichting om het Rijk gedurende vijf achtereenvolgende jaren als gewoon vrijwilliger bij de landmacht te dienen, indien hij wegens slecht gedrag, wegens gebrek aan vlijt of wegens onwil, ingevolge art. 15 van dit reglement, van de sub 1 bedoelde verplichtingen wordt ontheven of wel indien hij, door de benoeming tot officier van gezondheid niet aan te nemen of aan de uitnoodiging der militaire autoriteit tot het afleggen van den voor den officier bepaalden militairen eed niet te voldoen, zich aan die verplichtingen onttrekt.

Onverminderd het bepaalde bij art 15, kan de student bij uitzondering, op eigen verzoek, door den Koning geheel of ten deele worden ontheven van de voorschreven verbintenis.

Art. 2. Tot eene verbintenis als bij het voorgaande artikel om-

---

(1) Vastgesteld bij K. B., 30 October 1880, *Staatsbl.* n°. 187.

schreven, worden, behoudens het bepaalde bij art. 3, toegelaten studenten in de geneeskunde aan de universiteiten hier te lande; Nederlanders volgens de wet van 28 Juli 1850 (*Staatsbl.* n°. 44), die

a. lichamelijk in allen deele voor den militairen geneeskundigen dienst geschikt zijn, en

b. van een goed zedelijk gedrag zijn en, indien zij vroeger bij 's Rijks zee- of landmacht hebben gediend, den militairen dienst op eervolle wijze hebben verlaten.

Art. 3. Tot de verbintenis, bedoeld bij de twee voorgaande artikelen, worden niet toegelaten:

1°. Zij, die volgens art. 3 der wet van 25 December 1878 (*Staatsbl.* n°. 222) tot het afleggen van het practisch arts-examen bevoegd, ouder zijn dan 27 jaren.

2°. Zij, die aan het candidaats-examen in de geneeskunde of aan het tweede natuurkundig examen hebben voldaan, maar tot het afleggen van het practisch arts-examen nog niet bevoegd en ouder dan 25 jaren zijn.

3°. Zij die ouder dan 23 jaren, nog niet bevoegd zijn tot het afleggen van het candidaats-examen in de geneeskunde of van het tweede natuurkundig examen.

Art. 4. In de maand Januari van elk jaar wordt in de *Staatscourant* bekend gemaakt, hoeveel studenten in het ingetreden jaar tot de bij art. 1 omschreven verbintenis zullen worden toegelaten.

Zoo noodig, kan dat getal in den loop van het jaar bij nadere oproeping worden vermeerderd.

Art. 5. Verzoeken tot het aangaan van zoodanige verbintenis worden binnen den tijd, door den Minister van Oorlog bij de in het voorgaande artikel bedoelde aankondiging te bepalen, schriftelijk aan den Minister ingediend.

Het verzoek wordt gedaan door den student zelven, indien hij meerderjarig is; in het tegenovergestelde geval door hem of haar, die de ouderlijke macht of de voogdij over den student uitoefent.

Art. 6. Bij het verzoek, waarvan bij het voorgaande artikel sprake is, moeten worden overgelegd:

a. eene geboorte-acte van den student;

b. een bewijs, dat hij *Nederlander* is volgens de wet van 28 Juli 1850 (*Staatsbl.* n°. 44);

c. een bewijs van goed zedelijk gedrag, te zijnen aanzien afgegegeven door het hoofd der gemeente of de hoofden der gemeenten, waar hij gedurende de drie laatste jaren vóór den aanvang zijner studiën gevestigd was;

d. indien de student minderjarig is, eene gezegelde en geregistreerde verklaring van hem of haar, die de ouderlijke macht of de voogdij over den student uitoefent, dat hun zoon of pupil nooit lijdende is geweest aan krankzinnigheid of vallende ziekte; is de student meerderjarig, dan eene gelijke verklaring van hem zelven;

e. zoo mogelijk, eene door de faculteit der geneeskunde van de universiteit, waarbij de student is ingeschreven, afgegeven verklaring nopens zijn gedrag, zijn aanleg en zijn ijver;

f. een bewijs, dat hij zijne plichten ten aanzien der nationale militie heeft vervuld, of dat hij tot geen dienst bij de militie gehouden is of geweest is; en eindelijk

g. indien hij bij de universiteit reeds aan een of meer examens heeft voldaan, de bewijzen, daartoe betrekkelijk.

Art. 7. Indien het getal der zich aanbiedende studenten grooter is dan dat, bedoeld in art 4, komen voor eene toelating in de eerste plaats in aanmerking de studenten, die bereid zijn de verbintenis aan te gaan tegen genot der premiën, waarvan sprake is sub *a* van art. 9.

Evenzoo hebben zij, die de verbintenis wenschen aan te gaan, onder genot van tegemoetkoming en premiën, als bedoeld sub *b* van art. 9, de voorkeur boven hen, die slechts toelating verlangen tegen het genot van tegemoetkomingen, als bedoeld bij *c* van genoemd artikel.

Bedraagt het getal der studenten, die, naar dien maatstaf, gelijke aanspraken op toelating hebben, meer dan het voor hen beschikbare getal plaatsen, dan zal het lot beslissen, wie hunner voor plaatsing in aanmerking komen.

Art. 8. De student, die tot het aangaan der verbintenis wordt toegelaten, zal, indien hij meerderjarig is, aan het Departement van Oorlog moeten inzenden:

1°. eene authentieke akte, opgemaakt overeenkomstig het bij dit reglement gevoegde model A, betreffende de verbintenis van den student en de eventueele terugbetaling van het geld, door hem uit 's Rijks kas te genieten;

2°. eene gezegelde verklaring, overeenkomstig het bij dit reglement behoorende model B, strekkende tot staving van het vermogen der borgen tot de terugbetaling sub 1°. bedoeld. Is de student minderjarig, dan geldt de bedoelde verplichting niet den student, maar zijn vader of voogd. De akte wordt alsdan opgemaakt volgens het bij dit reglement gevoegd model C, terwijl dan tevens nog moet worden overgelegd, behalve de sub 2°. bedoelde verklaring model B, eene

verklaring, opgemaakt volgens het bij dit reglement gevoegde model D, waarbij de student de verbintenis aangaat, bedoeld bij art. 1 van dit reglement.

De toelating geschiedt niet, indien de in dit artikel genoemde stukken — van de authentieke akten de eerste grosse in executorialen vorm — niet op het daartoe door den Minister van Oorlog te bepalen tijdstip bij het Departement van Oorlog zijn ingekomen.

Art. 9. De student, die de bovenbedoelde verbintenis heeft aangegaan, zal genieten:

a. premiën, op den voet en tot het bedrag, aangewezen bij art. 11; of

b. eene tegemoetkoming en premiën, volgens het bepaalde bij art. 12; of wel

c. eene tegemoetkoming, hem per drie maanden te voldoen tot het bedrag en onder de voorwaarden, bij art. 13 omschreven.

Wordt de student ontheven van de verplichtingen, bedoeld sub 1°. van art. 1, dan wordt de betaling dier tegemoetkomingen en premiën te zijnen aanzien gestaakt.

Art. 10. De tegemoetkomingen, bedoeld sub *b* en *c* van het vorige artikel, worden bij het einde van elke drie maanden uitgekeerd.

Zij worden uitbetaald aan den student zelven, indien deze meerderjarig is, en aan hem of haar die de ouderlijke macht of de voogdij over hem uitoefent, zoolang hij de rechten der meerderjarigen niet bezit.

Art. 11. De premiën, bedoeld sub *a* van art. 9, worden uitgekeerd tot het bedrag en in voege, als bij achterstaande tabel is aangewezen:

Wanneer de student de verbintenis heeft aangegaan	bedraagt de premie, na het voldoen aan het			
	A. examen bevoegdheid gevende tot het afleggen van het candidaats-examen of van het 2de natuurkundig examen.	B. candidaats-examen in de geneeskunde of 2de natuurkundig examen.	C. doctoraal examen in de geneeskunde of theoretisch geneeskundig examen.	D. Practisch arts-examen.
a. reeds bevoegd zijnde tot het afleggen van het practisch arts-examen..................	»	»	»	*f* 5000
b. na het met goed gevolg afleggen van het candidaats-examen in de geneeskunde of van het tweede natuurkundig examen en vóór het voldoen aan het doctoraal examen of het theoretisch geneeskundig examen...	»	»	*f* 2400	*f* 2600
c. bevoegd zijnde tot het afleggen van het candidaats-examen in de geneeskunde of van het 2de natuurkundig examen.........................	»	*f* 1000	*f* 1500	*f* 2500
d. vóór dat hij de bevoegdheid tot het afleggen van het candidaats-examen in de geneeskunde of van het 2de natuurkundig examen bezit.........	*f* 500	*f* 1000	*f* 1500	*f* 2000

Art. 12. De tegemoetkoming en premiën bedoeld sub *b* van art. 9 worden uitgekeerd tot het bedrag en in voege als bij achterstaande tabel is aangewezen:

Wanneer de student de verbintenis heeft aangegaan.	bedraagt de tegemoetkoming per 3 maanden	bedraagt de premie, na het voldoen aan het A. examen bevoegdheid gevende tot het afleggen van het candidaats-examen of van het 2de natuurkundig examen.	B. candidaats-examen of 2de natuurkundig examen.	C. doctoraal examen in de geneeskunde of theoretisch geneeskundig examen.	D. Practisch arts-examen.
a. reeds bevoegd zijnde tot het afleggen van het practisch arts-examen	*f* 300	»	»	»	Zooveel als de student aan tegemoetkoming minder genoten heeft dan *f* 5000.
b. Na het met goed gevolg afleggen van het candidaats-examen of 2de natuurkundig examen en vóór het voldoen aan het doctoraal examen of aan het theoretisch geneeskundig examen..	*f* 200	»	»	*f* 1000	Zooveel als de student aan tegemoetkoming en premie minder genoten heeft dan *f* 5000. id.
c. bevoegd zijnde tot het afleggen van het candidaats-examen of van het 2de natuurkundig examen	*f* 150	»	*f* 250	*f* 800	id.
d. vóór dat hij de bevoegdheid tot het afleggen van het candidaats-examen of van het 2de natuurkundig examen bezit....	*f* 100	*f* 250	*f* 500	*f* 800	id.

Art. 13. De tegemoetkoming, waarvan sprake is sub *c* van art. 9, bedraagt:

a. 400 gulden per drie maanden voor hem, die, bij de toelating tot de verbintenis, reeds bevoegd was tot het afleggen van het *practisch arts-examen*;

b. 300 gulden per drie maanden voor den student, die de verbintenis heeft aangegaan na aan het *candidaats-examen* in de geneeskunde of aan het 2de natuurkundig examen te hebben voldaan en zonder nog de bevoegdheid te bezitten, sub *a* van dit artikel bedoeld;

c. 200 gulden per drie maanden voor den student, die de verbintenis heeft aangegaan na de bevoegdheid tot het afleggen van het *candidaats-examen* of van het 2de natuurkundig examen te hebben verkregen, doch nog vóór dat aan deze examens door hem is voldaan;

d. 150 gulden per drie maanden voor den student, tot de verbintenis toegelaten, zonder nog de bevoegdheid te bezitten, bij *c* van dit artikel genoemd.

Wanneer den student, die tegemoetkoming volgens dit artikel genoten heeft, bij het verkrijgen van den titel van arts nog geen volle *vijf duizend gulden* aan tegemoetkoming is uitbetaald, zal hem het minder genotene worden uitgekeerd, nadat hij het bewijs, bedoeld bij art. 19, sub *a*, der wet van 25 December 1878 (*Staatsbl.* n°. 222) (1), aan het Departement van Oorlog heeft ingezonden.

ART. 14. De uitkeering der tegemoetkomingen, volgens de artt. 12 en 13 wordt geschorst, wanneer de student niet binnen den tijd, bij onderstaande tabel aangewezen, het in die tabel mede aangewezen examen met goed gevolg heeft afgelegd.

(1) Het diploma van *arts*.

Voor den student, die de verbintenis heeft aangegaan :	A. Examen bevoegdheid gevende tot het afleggen van het candidaats examen of 2de natuurkundig examen.	B. Candidaats-examen of 2de natuurkundig examen.	C. Doctoraal examen in de geneeskunde of theoretisch geneeskundig examen.	D. Practisch arts-examen.
a. reeds bevoegd zijnde tot het afleggen van het practisch arts-examen.............	»	»	»	twee jaren.
b. na het met goed gevolg afleggen van het candidaats-examen in de geneeskunde of van het 2de natuurkundig examen en vóór het voldoen aan het doctoraal examen in de geneeskunde of het theoretisch geneeskundig examen..	»	»	twee jaren.	vier jaren.
c bevoegd zijnde tot het afleggen van het candidaats-examen in de geneeskunde of het 2de natuurkundig examen.	»	twee jaren.	vier jaren.	zes jaren.
d. vóór dat hij de bevoegdheid tot het afleggen van het candidaats-examen in de geneeskunde of van het 2de natuurkundig examen bezit......	twee jaren.	vier jaren.	zes jaren.	acht jaren.

De betaling der tegemoetkoming wordt hervat, nadat de student binnen den bovengenoemden, voor zijne categorie aangewezen tijd, aan het naastvolgende examen heeft voldaan.

Art. 15. De student wordt van de verplichtingen, omschreven sub 1°. van art. 1, in de volgende gevallen ontheven:

a. indien uit een, jaarlijks door hem te ondergaan, militair geneeskundig onderzoek blijkt, dat hij physiek ongeschikt is geworden om later als officier van gezondheid der landmacht te dienen;

b. indien hij, naar het oordeel van den Minister van Oorlog, — den rector magnificus der universiteit gehoord — door slecht gedrag moet geacht worden niet waardig te zijn om eenmaal tot officier van gezondheid te worden benoemd;

c. indien hij, door gebrek aan vlijt, onwil of gemis van aanleg, naar het oordeel van de hoogleeraren der medische faculteit bij de universiteit, in zijne studiën dermate achterlijk is, dat hij vermoedelijk nimmer, en althans niet vóór de intrede van zijn 31ste levensjaar, den titel van *arts* zal kunnen verkrijgen.

Heeft de ontheffing plaats wegens eene lichamelijke ongeschiktheid, welke niet het gevolg is van ongeregeld gedrag of eigen moedwillige handelingen, dan wordt tevens de ontheffing verleend van de verplichtingen, omschreven sub 2°. van art. 1, en van die aangegaan bij een der authentieke akten, waarvan sprake is bij art. 8.

Art. 16. De student, die de verbintenis heeft aangegaan, wordt, nadat hij den titel van arts verkregen heeft en mits hij niet ouder dan 30 jaren zij, tot officier van gezondheid der 2de klasse bij de landmacht benoemd, al bestaat er op dat tijdstip geene vacature in die betrekking.

Model A.

Den . . . . zijn voor mij . . . . notaris, resideerende te . . . . , verschenen . . . . , student in de medicijnen aan de universiteit te . . . . en . . . . en . . . . (borgen), wonende te . . . . allen aan mij notaris bekend, die allen verklaarden, volkomen bekend te zijn met de bepalingen van het bij 's Konings besluit van den 30sten October 1880 (*Stb.* n°. 187) vastgesteld reglement en wijders:

a. . . . . (de student) de verbintenis aan te gaan, omschreven in art. 1 van dat reglement, onder verplichting tot terugbetaling van het door hem uit 's Rijks kas genotene bedrag der *premiën*, *tegemoetkomingen* of *premiën en tegemoetkomingen*, voor het geval hij van de in art. 1 sub 1°., van dat reglement vermelde verplichtingen, hetzij op eigen verzoek, hetzij overeenkomstig art. 15 van dat reglement mocht worden ontheven of wel zich aan die verplichting onttrekt, hetzij door de benoeming tot officier van gezondheid niet aan te nemen, hetzij door aan de uitnoodiging der militaire autoriteit tot het afleggen van den voor den officier bepaalden militairen eed niet te voldoen;

b. de tweede en de derde comparanten zich te stellen als borgen voor meergenoemden . . . . (den student) en zich derhalve als zoodanig persoonlijk, ieder, met hem, hoofdelijk, voor het geheel en onder renunciatie aan alle exceptiën en voorrechten door de wet aan borgen in rechten toegekend, te verbinden tot de voldoening der bovenvermelde terugbetaling, voor het geval . . . . (de student) in gebreke mocht blijven die terugbetaling te doen binnen een jaar, nadat zij door den Minister van Oorlog is gevorderd.

(Hier nog te doen volgen wat bij notarieële akten vereischt wordt.)

Model B.

De burgemeester der gemeente. . . . . . . verklaart, dat. . . . . . en . . . . (de borgen) . . . . bij hem ter goeder naam en faam bekend staan als genoegzaam gegoed om te kunnen voldoen aan de geldelijke verplichtingen, die zij op zich namen, ingevolge akte, gepasseerd voor den notaris . . . . residecrende te . . . . , den . . . .

De burgemeester voornoemd,

Model C.

Den . . . . zijn voor mij . . . . . . , notaris, resideerende te . . . . verschenen . . . . (de vader of $\frac{\text{voogd}}{\text{voogdes}}$ van den student) wonenende te . . . . , en . . . . , . . en . . . . (de borgen), wonende te . . . . . . , allen aan mij notaris bekend, die allen verklaarden volkomen bekend te zijn met de bepalingen van het bij 's Konings besluit dd. 30 October 1880 (*Staatsbl.* n°. 187) vastgestelde reglement; en wijders:

a. de eerste comparant in $\frac{\text{zijne}}{\text{hare}}$ hoedanigheid van $\frac{\frac{\text{vader}}{\text{voogd}}}{\text{moeder en voogdes}}$ van den minderjarigen . . . . (naam van den student), student aan de universiteit te . . . . , dezen minderjarige te verbinden tot de verbintenis, omschreven in art. 1 van dat reglement, en tot de verplichting tot terugbetaling van het door den genoemden . . . . (student) uit 's Rijks kas genoten bedrag der *premiën*, *tegemoetkomingen* of *premiën en tegemoetkomingen*, voor het geval hij van de in art. 1, sub 1°, van dat reglement omschreven verplichtingen, hetzij op verzoek, hetzij overeenkomstig art. 15 van dat reglement, mocht worden ontheven, of wel zich aan die verplichtingen onttrekt, hetzij door de benoeming tot officier van gezondheid niet aan te nemen, hetzij door aan de uitnoodiging der militaire autoriteiten tot het afleggen van den voor den officier bepaalden militairen eed niet te voldoen;

b. de tweede en de derde comparanten zich te stellen als borgen voor meergenoemden . . . . (den minderjarigen student) en zich derhalve als zoodanig persoonlijk, ieder, met hem, hoofdelijk voor het geheel en onder renunciatie aan alle exceptiën en voorrechten door de wet aan borgen in rechten toegekend, te verbinden tot de voldoening van bovenvermelde terugbetaling, voor het geval . . . . (de student) in gebreke mocht blijven die terugbetaling te doen binnen een jaar, nadat zij door den Minister van Oorlog is gevorderd.

(Hier nog te doen volgen wat bij notarieële akten vereischt wordt.)

Model D.

De ondergeteekende . . . . , student in de medicijnen aan de universiteit te . . . . verklaart volkomen bekend te zijn met de bepalingen van het bij 's Konings besluit dd. 30 October 1880 (*Stb.* n°. 187) vastgestelde reglement en de verbintenis te willen aangaan, bedoeld bij artikel 1 van dat reglement.

Te . . . . , den . . . .

Gezien voor legalisatie,

De burgemeester,

Voor de militaire apothekers bestaat geene afzonderlijke opleiding. Bij het ontstaan van vacatures wordt door den I. G. D. L. eene oproeping gedaan. Zij, die in aanmerking wenschen te komen voor eene benoeming, moeten aan de volgende voorwaarden voldoen, of zich onderwerpen:

Zij mogen niet ouder zijn dan 30 jaren, en uit een geneeskundig onderzoek, door een daartoe aan te wijzen officier van gezondheid, moet blijken dat zij geschikt zijn voor den militairen dienst.

Bij de benoeming zal geenerlei bijzondere vergoeding of tegemoetkoming, van welken aard ook, worden verleend.

Belanghebbenden zullen zich, met een op zegel geschreven verzoek, vrachtvrij behooren te wenden tot den I. G. D. L. en daarbij de volgende bewijsstukken overleggen:

1°. het geboorte-extract;

2°. van te zijn Nederlander;

3°. van aan hunne verplichtingen ten aanzien der nationale militie te hebben voldaan;

4°. van goed gedrag afgegeven door het hoofd van het gemeentebestuur hunner woonplaats, en

5°. het diploma van apotheker.

De militaire apothekers worden overigens bij voorkeur gekozen uit de militaire apothekersbedienden, die den titel van apotheker verwerven.

HOOFDSTUK II.

BETREKKINGEN, RANGEN EN BEVORDERING VAN OFFICIEREN VAN GEZONDHEID, MILITAIRE APOTHEKERS EN MILITAIRE APOTHEKERSBEDIENDEN.

De voornaamste bepalingen uit de Wet van 2 Augustus 1880 (*Staatsbl.* n°. 145), met weglating van die op den veterinairen dienst betrekking hebbende, zijn:

Iste AFDEELING.

Van de betrekkingen en rangen van het personeel.

ART. 1. Het personeel van den geneeskundigen dienst der landmacht bestaat uit:

a. een inspecteur;

b. officieren van gezondheid, militaire apothekers, militaire apothekers-bedienden, in werkelijken dienst;

c. reserve-officieren van gezondheid en reserve-militaire apothekers.

ART. 2. De inspecteur heeft den rang van generaal-majoor.

ART. 3. De betrekkingen der officieren van gezondheid en militaire apothekers in werkelijken dienst, en de aan die betrekkingen verbonden militaire rangen, zijn aangewezen op de tabel, bij deze wet behoorende (1).

---

(1) Daarbij is bepaald dat de dirigeerende officieren van gezondheid 1ste klasse den rang hebben van kolonel, die der 2de klasse dien van luitenant-kolonel, die der 3de klasse dien van majoor, de officieren van gezondheid en militaire apothekers der 1ste klasse dien van kapitein (eenigen der oudsten in rang kunnen den titulairen rang van majoor bezitten), terwijl de officieren van gezondheid en militaire apothekers der 2de klasse dien van 1sten luitenant hebben.

De dirigeerende militaire apotheker heeft den rang van luitenant-kolonel of majoor.

ART. 4. De reseve-officieren van gezondheid der 1ste klasse en de reserve-militaire apothekers der 1ste klasse bezitten den rang van kapitein; de reserve-officieren van gezondheid der 2de klasse en de reserve-militaire apothekers der 2de klasse dien van 1sten luitenant.

ART. 5. Aan de militaire apothekers-bedienden wordt de graad van adjudant-onderofficier toegekend.

IIde AFDEELING.

Van de benoeming en de bevordering van het personeel in werkelijken dienst.

ART. 6. De bevordering der officieren van gezondheid en der militaire apothekers geschiedt door den Koning met inachtneming van de bepalingen dezer wet.

ART. 7. De militaire apothekers-bedienden worden door den Minister van Oorlog benoemd en ontslagen.

Zij moeten met goed gevolg het examen hebben afgelegd, bedoeld bij art. 17 der wet van 25 December 1878 (*Staatsbl.* n°. 222). Zij zijn bevoegd om, onder toezicht van een officier van gezondheid of een militairen apotheker, in militaire apotheken recepten gereed te maken.

ART. 8. De officieren van gezondheid en militaire apothekers worden in de ranglijst hunner betrekking vermeld naar orde van de dagteekening van het besluit hunner benoeming in die betrekking, en, bij gelijktijdige benoeming, naar de volgorde, door den Koning, voor zooveel noodig met inachtneming van het laatste lid van dit artikel, bij de benoeming te bepalen.

Hun *diensttijd* in elke betrekking rekent van de dagteekening van het besluit hunner benoeming in die betrekking; hun *ouderdom van rang*, in elke betrekking is, behoudens het bepaalde bij art. 11 (1) en het eerste lid van art. 12 (2) der wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsbl.* n°. 128) gelijk aan hun diensttijd en wordt, bij gelijken diensttijd, nader bepaald door hunne plaats in de ranglijst.

---

(1) Luidende als volgt:

ART. 11. De officieren, die om eenige andere redenen, als in het voorgaand artikel zijn vermeld, op non-activiteit worden gesteld, verliezen hunne aanspraak op bevordering, in zooverre namelijk, dat de tijd, gedurende welken zij non-actief zijn geweest, wordt afgetrokken van dien, welke den ouderdom van hunnen rang bepaalt, wanneer zij weder in werkelijken dienst worden gesteld.

(2) De tijd, gedurende welken een officier diensten verricht, welke niet tot het ressort van het Departement van Oorlog behooren, wordt insgelijks afgetrokken van zijnen ouderdom in rang.

Bij gelijktijdige bevordering worden zij in de hoogere betrekking gerangschikt in volgorde van hun ouderdom van rang in de vorige betrekking.

Art. 9. De aanneming der benoeming tot officier van gezondheid der 2de klasse, en tot militair apotheker der 2de klasse verplicht den benoemde, bij de landmacht te dienen gedurende een tijdvak van *zes* achtereenvolgende jaren.

Zij verplicht tevens den officier van gezondheid en den militairen apotheker, om, na het verlaten van den werkelijken dienst, nog gedurende *vier* achtereenvolgende jaren als reserve-officier van gezondheid en reserve-militaire apotheker ter beschikking van den Koning te blijven.

De Koning behoudt zich voor. van de verplichting, bedoeld bij het vorige lid, bij uitzondering, geheel of ten deele ontheffing te verleenen.

Art. 10. De officieren van gezondheid der 2de klasse, die als officier van gezondheid gedurende *acht*, en de militaire apothekers der 2de klasse die als militair apotheker gedurende *tien* achtereenvolgende jaren hebben gediend, worden door den Koning tot officier van gezondheid der 1ste klasse en militair apotheker der 1ste klasse bevorderd, mits zij, bij onberispelijk gedrag, genoegzamen dienstijver bezitten.

Door de benoeming tot officier van gezondheid der 1ste klasse en tot militair apotheker der 1ste klasse worden de bevorderde officieren van gezondheid en militaire apothekers niet ontheven van de verplichting, bedoeld bij de tweede zinsnede van art. 9,

Art. 11. Officieren van gezondheid der 1ste klasse en militaire apothekers der 1ste klasse komen slechts dan voor bevordering in aanmerking, wanneer zij in die betrekking minstens *vier* jaren hebben gediend.

Art. 12. De bevordering tot dirigeerend officier van gezondheid der 3de klasse geschiedt bij keuze uit de meest geschikte officieren van gezondheid der 1ste klasse; die tot dirigeerend militair apotheker, met den rang van majoor, bij keuze uit de meest geschikte militaire apothekers der 1ste klasse.

Art. 13. Dirigeerende officieren van gezondheid der 3de en 2de klasse worden bevorderd bij keuze.

Alleen de meest geschikte dirigeerende officieren van gezondheid der genoemde klassen komen voor bevordering in aanmerking.

Een dirigeerend apotheker met den rang van majoor, die in dien rang gedurende minstens één jaar heeft gediend, kan door den Koning worden bevorderd tot dirigeerend apotheker met den rang van luitenant-kolonel.

ART. 14. De bevordering tot inspecteur geschiedt bij keuze uit de meest geschikte dirigeerende officieren van gezondheid van de 1ste klasse.

ART. 16. Tot bevordering in tijd van oorlog wordt ten minste de helft van den diensttijd vereischt, bij het eerste lid van art. 10 en bij de artt. 11 en 13 dezer wet bepaald.

ART. 17. De artt. 9, 10, 11, 12 en 13 der wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsbl.* n°. 128) blijven van toepassing op de officieren, behoorende tot het personeel van den geneeskundigen dienst der landmacht (1).

IIIde AFDEELING.

Van de opleiding der officieren van gezondheid.

ARTT. 18, 19 en 20 reeds op bladz. 1 vermeld.

IVde AFDEELING.

Van de reserve-officieren van gezondheid en reserve-militaire apothekers.

ART. 21. De reserve-officieren van gezondheid zijn:

a. artsen, die, te rekenen van de dagteekening waarop hun het diploma als zoodanig is uitgereikt, gedurende vijf achtereenvolgende jaren als reserve-officier van gezondheid ter 's Konings beschikking zijn krachtens eene vrijwillige verbintenis, door hen, als militie-

---

(1) ART. 9. De officieren, die op non-activiteit zijn gesteld doordien zij leden der Staten-Generaal zijn, behouden aanspraak op bevordering.

ART. 10. Almede behouden aanspraak op bevordering de officieren, die op non-activiteit zijn gesteld ten gevolge van het terugkeeren uit krijgsgevangenschap, van het geheel of gedeeltelijk ontbinden van korpsen of van het opheffen van betrekkingen, alsmede wegens tijdelijke ongesteldheid.

ART. 11. (Zie noot bij art. 8.)

ART. 12. Zie eerste alinea in noot bij art. 8.

Deze bepaling is niet van toepassing op officieren:

1°. die bij de schutterijen of eenige andere korpsen, tijdelijk worden gedetacheerd om dienst te doen;

2°. die met eenige diplomatieke zending of andere commissiën worden belast;

3°. die op Konings machtiging, zich tijdelijk in vreemden militairen dienst bevinden.

ART. 13. De krijgsgevangen officieren behouden hunne aanspraak op bevordering bij ouderdom in rang, met dien verstande evenwel, dat zij alleen den rang kunnen bekomen, welke onmiddellijk staat boven dien, welken zij bekleeden, op het oogenblik dat zij krijgsgevangen werden gemaakt.

plichtigen overeenkomstig art. 9 der militiewet aangegaan naar regelen, met inachtneming van dat wetsartikel door den Koning te bepalen bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur;

b. gewezen officieren van gezondheid, die, krachtens de verplichting bedoeld bij de tweede zinsnede van art. 9 dezer wet, als reserve-officier van gezondheid ter beschikking van den Koning zijn:

c. burger-geneeskundigen, die op hun verzoek tot reserve-officier van gezondheid worden benoemd.

Het getal der laatstbedoelde reserve-officieren van gezondheid wordt door den Koning bepaald naar behoefte.

Art. 22. De reserve-militaire apothekers zijn gewezen militaire apothekers, die, krachtens de verplichting bedoeld bij de tweede zinsnede van art. 9 dezer wet, ter beschikking van den Koning zijn.

Art. 23. De reserve-officieren van gezondheid en reserve militaire apothekers worden door den Koning benoemd en ontslagen, met inachtneming van de bepalingen dezer wet.

Art. 24. Een burger-geneeskundige, als bedoeld sub *c* van art. 21, komt, onverminderd alle andere door den Koning te stellen eischen, voor eene benoeming tot reserve-officier van gezondheid alleen dan in aanmerking, wanneer hij blijkens eene door een militair geneeskundige af te geven verklaring, voor den militairen geneeskundigen dienst bij het leger lichamelijk geschikt is.

Bij benoeming verbint hij zich voor een door den Koning te bepalen tijd.

Na het eindigen van dat verband kan hij, bij bestaande vacature, op zijn verzoek terstond worden herbenoemd voor een tijdvak, door den Koning te bepalen.

Art. 25. De reserve-officieren van gezondheid, bedoeld sub *c* van art. 21, genieten *in tijd van vrede* eene bezoldiging, waarvan het bedrag door den Koning wordt bepaald.

Art. 26. De reserve-officieren van gezondheid en reserve-militaire apothekers zijn verplicht, zoo dikwijls zij van woonplaats veranderen, of zich voor langer dan *drie* maanden naar het buitenland begeven, daarvan schriftelijk opgave te doen aan den Minister van Oorlog.

Art. 27. * Wanneer de reserve-officieren van gezondheid, waarvan sprake is bij art. 25 dezer wet, niet aan het bepaalde bij het voorgaande artikel voldoen, verliezen zij het genot hunner bezoldiging, zoolang zij hun verzuim niet hebben hersteld.

Het genot der bezoldiging gaat mede verloren voor hen, die zich, zonder 's Konings vergunning, langer dan *een* jaar in het buitenland ophouden, of wel de uitoefening der geneeskunst hebben gestaakt.

De Koning behoudt zich echter voor, om, daartoe termen vindende, hen in laatstbedoeld geval te handhaven in dat genot.

Art. 28. Zoodra de geheele militie te land door den Koning, krachtens art. 185 der Grondwet, buitengewoon is bijeengeroepen, worden de reserve-officieren van gezondheid en reserve-militaire apothekers, voor zooverre het noodig is van hunne diensten gebruik te maken, door den Koning, voor den tijd dat de buitengewoon bijeengeroepen lichtingen onder de wapenen zijn, benoemd: de eerstgenoemden tot tijdelijk officier van gezondheid en de laatstgemelden tot tijdelijk militair apotheker.

Deze tijdelijke officieren van gezondheid en tijdelijke militaire apothekers hebben, zoolang de buitengewoon bijeengeroepen lichtingen nog onder de wapenen zijn, geen recht op het bekomen van eervol ontslag als zoodanig, al ware ook de tijd van duur hunner verplichting, om als reserve-officier van gezondheid en reserve-militair apotheker ter beschikking van den Koning te blijven, inmiddels verstreken.

Art. 29. De *tijdelijke* officieren van gezondheid en *tijdelijke* militaire apothekers, bij het voorgaand artikel bedoeld, hebben als zoodanig dezelfde rechten en plichten en zijn onderworpen aan dezelfde wetten, besluiten en andere voorschriften, als de overige bij het leger dienende officieren van gezondheid en militaire apothekers.

Hun wordt, voor uitrusting, eene door den Koning te bepalen geldelijke tegemoetkoming voor éens verleend.

De acten van aanstelling of andere bescheiden, welke hun, in verband met de bij dit artikel bedoelde benoeming, van Regeeringswege worden uitgereikt, zijn vrijgesteld van zegel- en registratierechten.

Ter zake van die benoeming worden geene legesgelden geheven.

Art. 30. De rangen en tractementen der reserve-officieren van gezondheid en reserve-militaire apothekers, bij benoeming tot *tijdelijk* officier van gezondheid en *tijdelijk* militair apotheker volgens art. 28 dezer wet, worden door den Koning toegekend.

Art. 31. De reserve-officieren van gezondheid en reserve-militaire apothekers, die, volgens art. 28 dezer wet tot tijdelijk officier van gezondheid en tijdelijk militair apotheker benoemd, zonder geldige reden, ter beoordeeling van den Minister van Oorlog, niet voldoen aan de, in verband met die benoeming, hun uit te reiken schriftelijke lastgeving om zich bij de in de lastgeving aangewezen militaire autoriteit aan te melden, worden door den Koning ontslagen en worden gestraft met gevangenisstraf van drie maanden tot één jaar.

Art. 32. De reserve-officieren van gezondheid en reserve-militaire apothekers, die, volgens art. 28 dezer wet tot *tijdelijk* officier van gezondheid en *tijdelijk* militair apotheker benoemd zijn, ontvangen als zoodanig hun eervol ontslag, zoodra de lichtingen, die buitenwoon waren opgeroepen, huiswaarts zijn gekeerd.

Is de tijd van duur hunner verplichting om als reserve-officier van gezondheid of reserve-militair apotheker ter beschikking van den Koning te blijven, nog niet verstreken, dan zal bij dat ontslag de bedoelde verplichting op hen blijven rusten, ten ware door den Koning termen zijn gevonden, om hen daarvan geheel of ten deele te ontheffen.

Art. 33. De reserve-officieren van gezondheid en reserve-militaire apothekers, die, als *tijdelijk* officier van gezondheid en *tijdelijk* militair apotheker volgens art. 28 dezer wet, in werkelijken dienst zijn of geweest zijn, worden door den Koning, volgens de bepalingen op de pensioenen der militaire officieren bij de landmacht, op pensioen gesteld, indien zij, tijdens hun verblijf in militairen dienst, door verwonding, verminking, ziels- en lichaamsgebreken, bij of door bevolen dienstverrichtingen ontstaan, voor de uitoefening van hun beroep als geneeskundige of als apotheker ongeschikt zijn geworden, of wel, binnen één jaar na het verlaten van den actieven dienst, te zelfder zake de geschiktheid voor hunne betrekking verliezen.

Art. 34 De bepalingen, voorkomende in de artt. 48 en 50—72 der wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsbl.* n°. 129), zooals die destijds is gewijzigd door de wet van den 29sten Mei 1877 (*Staatsbl.* n°. 114) zijn van toepassing op de weduwen en kinderen van reserve-officieren van gezondheid en reserve-militaire apothekers, die als tijdelijk officier van gezondheid en tijdelijk militair apotheker volgens art. 28 dezer wet in werkelijken dienst waren.

De slotbepaling zegt o. a.:

Deze wet treedt in werking met den dag harer afkondiging.

Alsdan vervallen de artikelen 19, 20, 21, 22 en 23 der wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsbl.* n°. 128) (1) en houden de artt. 1, 3 en 8 dier wet geheel op van toepassing te zijn op het personeel van den geneeskundigen dienst der landmacht. (2).

---

(1) Bevatten bepalingen aangaande de bevordering der officieren van gezondheid en militaire apothekers.

(2) Art. 1. In tijd van vrede moet de officier, om tot den rang van kapitein te kunnen worden bevorderd, ten minste *acht* jaren in den rang van luitenant (tweeden en eersten) hebben gediend. De kapitein moet ten minste *vier*, en de majoor en de

Bepalingen omtrent de benoeming, het ontslag, de bezoldiging, enz. van militaire apothekersbedienden.

(Koninklijk besluit van 1 October 1880, n°. 12.)

Art. 1. De militaire apothekersbedienden genieten een jaarlijksch tractement.

Dat tractement bedraagt:

bij aanstelling en minder dan twee jaren dienst als militair apothekersbediende *f* 900.—;

na twee jaren dienst in die betrekking *f* 1100.—.

Art. 2. De militaire apothekersbedienden, bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen dienst doende, genieten boven hun tractement eene toelage, berekend tegen een bedrag van *f* 100 's jaars.

Art. 3. De militaire apothekersbedienden zullen gekleed en uitgerust zijn als de militaire apothekers der 2de klasse, met dit onderscheid echter, dat zij geene sterren op de kraag van den korten jas en geen sjerp dragen zullen, en dat hun halssnoer met kwasten gelijk zal zijn aan die der adjudanten-onderofficier van het wapen der cavalerie.

Art. 4. Ten opzichte der bepalingen omtrent de toekenning enz. van medailles en chevrons voor trouwen militairen dienst, vastgesteld bij 's Konings besluit van 1 September 1869, n°. 10, gewijzigd bij dat van 10 October 1876, n°. 16, worden de militaire apothekersbedienden gelijkgesteld met de hospitaal-geëmploieerden der 1ste klasse (1).

---

officier van iederen hoogeren rang, ten minste *twee* jaren, in zijnen rang hebben gediend, alvorens tot bevordering in aanmerking te kunnen komen.

Tot bevordering in tijd van oorlog wordt ten minste de helft van den diensttijd, in het 1ste lid van dit artikel bepaald, vereischt.

Deze bepaling geldt ook voor zoodanige militaire personen, wier betrekkingen uit hoofde van den aard hunner diensten, bij de militaire administratie, en bij de geneeskundige dienst door den Koning aan officiers-rangen zijn gelijk gesteld.

Art. 3. Van de bepaling van het 2de lid van art. 1 kan door den Koning worden afgeweken.

1°. tot belooning van een schitterend wapenfeit, of uitstekende militaire daad, zullende echter zoodanige bevordering in mindering worden gebracht van de hierna te vermelden bevordering bij keuze;

2°. bijaldien de verliezen, voor den vijand ondergaan, het onmogelijk maken, om op eene andere wijze in de aanvulling der opengevallen plaatsen te voorzien.

In de besluiten krachtens dit artikel genomen, moet de reden der benoeming uitdrukkelijk worden vermeld.

Art. 8. Aan officieren in werkelijken dienst worden geene rangen gegeven, hooger dan die, verbonden aan de betrekkingen welke zij waarnemen.

(1) (Die den graad van adjudant-onderofficier hebben) d. w. z. dat de bepalingen omtrent het verkrijgen en dragen van medailles voor langdurigen trouwen dienst bij

Door den Minister van Oorlog is verder bepaald:

1°. Voor eene benoeming tot militairen apothekersbediende komen in aanmerking zoowel gehuwde als ongehuwde *Nederlanders*, die:

a. met goed gevolg het examen hebben afgelegd, bedoeld bij art. 17 der wet van 25 December 1878 (*Staatsbl.* n°. 222);

b. niet ouder dan 30 jaren en tevens van een goed zedelijk gedrag zijn;

c. bij militair geneeskundig onderzoek voor de bedoelde betrekking lichamelijk geschikt zijn bevonden.

Geringe lichaamsgebreken, niet hinderlijk voor eene goede waarneming van den dienst als militair apothekersbediende, staan eene benoeming in die betrekking niet in den weg.

Zij, die met liesbreuk behept zijn, al kan deze door een band worden ingehouden, worden geacht lichamelijk *ongeschikt* te zijn.

2°. Bij de aanvrage om benoeming tot militair apothekersbediende, behooren door den belanghebbende te worden overgelegd.

a. het bewijs, dat hij Nederlander is volgens de wet van 28 Juli 1850 (*Staatsbl.* n°. 44);

b. het bewijs, dat hij aan het sub 1°. litt. *a* bedoelde examen heeft voldaan;

c. eene geboorte-akte of doop-cedul, hem betreffende;

d. een certificaat van goed gedrag, te zijnen aanzien afgegeven door het hoofd der gemeente of de hoofden der gemeenten, waar hij de laatste *drie* jaren verblijf heeft gehouden;

e. het bewijs, dat hij aan zijne verplichtingen ten opzichte der nationale militie heeft voldaan of tot geen dienst bij de militie gehouden is of geweest is;

f. indien hij minderjarig is, het bewijs, dat zijne aanvrage geschiedt met toestemming van zijnen vader (of van hem of haar, die de voogdij over hem uitoefent), en dat deze bewilligt in zijne verbintenis volgens het bepaalde sub 3°. hierachter.

Zij, die in militairen dienst zijn en zich onder de wapenen bevinden, behoeven niet over te leggen de stukken, sub *c*, *d* en *e* genoemd; terwijl door hen, die in militairen dienst geweest zijn, in stede van eene geboorte- of doopacte behoort te worden ingezonden het paspoort of de ontslagbrief, hen betreffende.

---

het leger mede op hen van toepassing zijn, met uitzondering dat de daaraan verbonden geldelijke belooningen niet door hen worden genoten.

(Art. 16 van K. B. van 7 September 1880 n°. 9 tot invoering van het nieuwe hospitaalreglement.)

Bij uitreiking der gouden medaille krijgen zij echter *ƒ*50 gratificatie. K. B. 2 Juli 1887 n°. 3 en M. B. 13 Juli d. a. v. IIIde Afd. Pers. n°. 89 (R. M. 1887 bladz. 179).

3°. Zij, die tot militair apothekersbediende worden benoemd, zijn gehouden, zich bij eene acte, waarvan het model aan deze beschikking is toegevoegd, te verbinden om het Koningrijk der Nederlanden gedurende *twee* achtereenvolgende jaren in de genoemde betrekking te dienen.

Hun worden de krijgsartikelen voorgelezen, en het bewijs dier voorlezing wordt door hen medeonderteekend.

4°. De militaire apothekersbediende, die gedurende den sub 3°. bedoelden tijd met ijver en ten genoegen van zijne chefs heeft gediend, wordt, indien hij voor zijne betrekking nog geschikt is, toegelaten tot eene nieuwe verbintenis voor den tijd van minstens *zes* jaren.

Bij het eindigen van die verbintenis kan de militaire apothekersbediende, die voor zijne betrekking in ieder opzicht geschikt is, zich op nieuw voor bepaalden of onbepaalden tijd verbinden.

5°. De militaire apothekersbediende wordt uit zijne betrekking ontslagen:

a. indien hij, zonder aanspraak te hebben op militair pensioen, door ziels- lichaamsgebreken voor zijne betrekking ongeschikt is geworden;

b. indien hij, bij het einde zijner verbintenis, zich niet op nieuw voor den dienst wenscht te verbinden;

c. indien hij niet wordt toegelaten tot eene nieuwe verbintenis, als bedoeld sub 4°;

d. wegens aanhoudend wangedrag, opzettelijke en herhaalde ongehoorzaamheid, onzedelijkheid, groote achteloosheid bij de waarneming zijner dienstplichten, of handelingen in het openbaar, strijdig met het karakter van den graad van adjudant-onderofficier;

e. indien de verbintenis, bedoeld sub 3° en 4°, wordt ontbonden op grond van eene der voorwaarden bij de engagementsacte gesteld.

Het ontslag wordt *eervol* verleend in de gevallen, bedoeld sub *a*, *b* en *c*.

6°. De militaire apothekersbedienden, die den titel van apotheker volgens art. 11 der wet van 25 December 1878 (*Staatsbl.* n°. 222) verkregen hebben, kunnen, indien zij dit verlangen, voor eene benoeming tot militair apotheker der 2de klasse in aanmerking worden gebracht, mits zij niet ouder zijn dan 30 jaren en hun gedrag steeds onberispelijk geweest is.

7°. De militaire apothekersbediende, dienstdoende bij eene militaire ziekeninrichting, is verplicht, om, indien eene woonkamer in of nabij die inrichting te zijner beschikking wordt gesteld, die kamer te betrekken.

In alle militaire ziekeninrichtingen, waar de gelegenheid hiertoe bestaat, wordt den militairen apothekersbediende eene woonkamer met tafel, stoelen en nachtleger verstrekt.

8°. Met opzicht tot de betaling der tractementen van de militaire apothekersbedienden wordt gehandeld op de wijze als voor officieren zonder troepen is bepaald.

MODEL *der engagementsacte voor militaire apothekersbedienden.*

De ondergeteekende (naam en voornamen, rang en betrekking), ten aanzien van het onderwerp dezer acte het Rijk vertegenwoordigende, als daartoe gemachtigd bij beschikking van den Minister van Oorlog van (datum en nummer der ministeriëele beschikking), verklaart te hebben aangenomen (naam en voornamen van den militairen apothekersbediende) om het Koningrijk der Nederlanden als militair apothekersbediende te dienen gedurende den tijd van . . . . jaren, welke tijd alzoo zal eindigen den (in schrijfletters op te geven) van het jaar achttien honderd . . . . . .;

en de medeondergeteekende (naam en voornamen) verklaart zich door (naam en voornamen) tot gezegd einde te hebben doen aannemen.

Zijnde wijders de contractanten nopens de volgende bijzondere voorwaarden overeengekomen:

1°. Het zal den Minister van Oorlog vrijstaan, om, wanneer het mocht blijken, dat de aangenomene, vóór het aangaan van zijn tegenwoordig engagement, rechterlijk veroordeeld is geweest wegens *eenvoudige diefstal*, *bedriegelijke oplichting of andere*, *de goede trouw of eerlijkheid kwetsende misdrijven*, of wanneer later een vonnis wegens dergelijk misdrijf tegen hem mocht worden gewezen, hem onmiddellijk uit den dienst te verwijderen, en alzoo de tegenwoordige verbintenis zonder eenige formaliteit te ontbinden.

2°. Deze verbintenis kan op gelijke wijze, en dus zonder eenige formaliteit, door den Minister van Oorlog worden ontbonden, indien het blijkt, dat de aangenomene voor zijne betrekking ongeschikt is, wegens eenig lichaamsgebrek of eenige ziekte, bij het door hem ondergaan militair geneeskundig onderzoek niet waarneembaar, doch waarvan het bestaan hem bekend en bij bedoeld geneeskundig onderzoek opzettelijk verzwegen is.

3°. Wanneer gedurende den diensttijd van den aangenomene, door zijn toedoen, eenige interruptie van dienst plaats heeft, zal hij

gehouden zijn, onmiddellijk na het eindigen van die interruptie, het vóór den aanvang daarvan nog onvervuld gebleven gedeelte van zijne dienstverbintenis te volbrengen, tenzij de Minister van Oorlog mocht goedvinden, bij het eindigen der interruptie de tegenwoordige verbintenis zelfs zonder eenige formaliteit te ontbinden; hetgeen dien Minister in dat geval volkomen vrij zal staan.

4°. Deze overeenkomst treedt dadelijk in werking.

En is hiervan te . . . . . den . . . . . (in schrijfletters opgeven) opgemaakt deze acte in tweevoud, welke vervolgens door de contractanten is onderteekend, en waarvan door ieder der contractanten een exemplaar is behouden.

(Onderteekeningen.)

Bepalingen aangaande de gedragslijsten.

Voor elk officier wordt eene gedragslijst aangehouden. De autoriteiten met de invulling dier lijsten belast, (de officieren van gezondheid bij korpsen ingedeeld worden zoowel door hun militairen chef als door hun geneeskundigen chef beoordeeld) doen dit ingevolge de bepalingen der instructie behoorende bij de aanschrijving van den Minister van Oorlog van 15 December 1877, Kabinet L^a^ W^34^, gewijzigd voor zooveel § 29, laatste alinea, betreft, door M. B. van 15 December 1886, Kabinet Litt. Z^50^. Voor den militairen geneeskundigen dienst wordt deze instructie nog aangevuld door alinea 2 en 3 van art. 5, R. G. D., d. w. z dat de beoordeelende geneeskundige chef mede den dienstijver en het gedrag zijner onderhoorige officieren van gezondheid, bij korpsen ingedeeld, moet beoordeelen en, bijaldien zijn oordeel daaromtrent afwijkt van dat door den korpschef uitgebracht, daarvan óf in kolom 4 óf in eene bij de gedragslijst over te leggen nota, waarnaar in het vak van kolom 4 verwezen moet worden, moet doen blijken.

Zie ook art. 7 der instructie voor de dirigeerende officieren van gezondheid der 1ste klasse en art. 9 der instructie voor I. G. D. L.

Ingevolge B. I. Circulaires enz. § 3 moet de instructie betreffende de conduitelijsten in het speciaal archief der chefs van den geneeskundigen dienst worden opgelegd en bewaard, en zullen deze, bij overgave van dienst, in het proces-verbaal daarvan *afzonderlijk* melding maken.

HOOFDSTUK III.

BEËEDIGING DER OFFICIEREN VAN GEZONDHEID EN MILITAIRE APOTHEKERS.

Geen officier van gezondheid zal tot het praesteeren van dienst bij een der korpsen worden toegelaten tenzij hij den eed (de belofte) vastgesteld bij K. B. van 26 Februari 1814 n°. 86 (bladz. 1 B. U.) hebbe afgelegd (1).

Die eed (belofte) luidt als volgt:

Ik zweer (beloof) trouw aan den Koning, gehoorzaamheid aan de Wetten en onderwerping aan de Krijgstucht.

»Zoo waarlijk helpe mij God almachtig".

(Dat beloof ik).

Deze eed (belofte) wordt door de officieren van gezondheid bij de korpsen ingedeeld, afgelegd in handen van den Chef of wel van den commandeerenden officier van het korps en zulks voor het front daarvan.

Van de beëediging (het afleggen der belofte) wordt proces-verbaal opgemaakt en onderteekend door den commandeerenden officier en door hem die den eed heeft afgelegd. Een geregistreerd afschrift daarvan wordt aan den M. v. O. gezonden (2), het origineel blijft berusten onder de autoriteit in wier handen de eed is afgelegd.

De officieren van gezondheid niet bij korpsen aangesteld en de militaire apothekers leggen den eed af in handen van de hoogst aanwezende militaire autoriteit onder wier onmiddelijke bevelen zij dienst moeten doen.

Proces-verbaal wordt ook hier in duplo opgemaakt en daarmede gehandeld als boven vermeld (1).

---

(1) M. A. 30 October 1834 n°. 3. (B. U. 280).
(2) K. B. 26 Februari 1814.

De officieren van gezondheid bij de hospitalen geplaatst en de militaire apothekers leggen den eed *niet* af in handen van de chefs dier hospitalen, »die wel met autoriteit in alles wat betrekking heeft tot den geneeskundigen dienst, doch in den volsten zin van het woord niet met eenig militair gezag bekleed zijn. De eed moet integendeel worden afgelegd in handen van de hoogstaanwezige militaire autoriteit, aan wien het opperste militair gezag, op de plaats alwaar zich officieren van gezondheid zonder troepen bevinden, is toevertrouwd" (1).

In de reglementen op den inwendigen dienst der korpsen komt de bepaling voor (zie o. a. Art. 187 I. D. I.), dat het afnemen van den eed, en het voorstellen van nieuw benoemde officieren met de meeste plechtigheid moet geschieden en voor het front van den gewapenden troep.

---

(1) Aanschr. Dir. Gen. v. Oorlog 22 Januari 1835 n⁰. 45 (B. U. 281).

HOOFDSTUK IV.

TRACTEMENTEN.

Inspecteur		*f* 5500.
Dirigeerende officieren van gezondheid	1ste klasse	» 5000.
	2de »	» 4000.
	3de »	» 3500.
Officieren van gezondheid der 1ste klasse	bij aanstelling en minder dan 4 jaren dienst in die betrekking	» 2200.
	na 4 jaren dienst in die betrekking	» 2400.
	» 8 » » » » »	» 2700.
	» 12 » » » » »	» 3000.
Id. 2de klasse	bij aanstelling en minder dan 6 jaren dienst in die betrekking	» 1600.
	na 6 jaren dienst in die betrekking	» 1800.
Reserve officieren van gezondheid	1ste klasse	» 400.
	2de »	» 300.
Dirigeerend militair apotheker	met rang van luit.-kolonel	» 3400.
	» » » majoor	» 3000.
Militaire apothekers 1ste klasse	bij aanstelling en minder dan 5 jaren dienst in die betrekking	» 2000.
	na 5 jaren dienst in die betrekking	» 2200.
	» 10 » » » » »	» 2400.
	» 15 » » » » »	» 2700.
Id. 2de klasse	bij aanstelling en minder dan 6 jaren dienst in die betrekking	» 1400.
	na 6 jaren dienst in die betrekking	» 1600.
Militaire apothekersbedienden	bij aanstelling	» 900.
	na 2 jaren dienst	» 1100.

Toelagen.

Officieren van gezondheid belast met het geven van onderwijs bij den cursus voor officieren van gezondheid	*f* 400.
Bij het koloniaal werfdepôt, officieren van gezondheid 1ste klasse.	» 150.
» » » » » » » 2de » .	» 100.
» » remonte depôt dienstd. » » » » » .	» 200.
» » korps torpedisten ingedeelde officier van gezondheid.	» 200.
» 's Rijks magazijn van geneesmiddelen geplaatste militaire apothekers 1ste en 2de klasse	» 400.
Idem militaire apothekersbedienden	» 100.
Militair apotheker belast met het gereedmaken der geneesmiddelen voor officieren der zeemacht te 's-Gravenhage. .	» 150.

HOOFDSTUK V.

DRAGEN VAN BURGERKLEEDING. UNIFORM DER OFFICIEREN VAN GEZONDHEID, MILITAIRE APOTHEKERS EN MILITAIRE APOTHEKERSBEDIENDEN.

Voor dat wij overgaan aangaande deze onderwerpen het noodige mede te deelen, moet vermeld worden, dat de officieren van gezondheid gerechtigd zijn om ten allen tijde, wanneer zij geene militaire plichten te volbrengen hebben, burgerkleeding te dragen (1).

Evenals de officieren van gezondheid bij den morgen dienst in de hospitalen en in den dienst van dag of week in uniform gekleed moeten zijn (2), is het noodig dat zij zich in de kazernes of andere militaire verblijven steeds in uniform gekleed vertoonen, b. v. ook bij het halen van tractement.

De militaire apothekers kunnen in het dagelijksch leven, echter niet bij inspectiën van hospitalen, bij groote parades en bij monsteringen, van burgerkleeding gebruik maken (3). De dienst in de apotheek kan dus in burgerkleeding worden gedaan.

Zijn de officieren van gezondheid en militaire apothekers in uniform, dan moeten zij volgens het bepaalde model gekleed zijn. Daar de jongere officieren van gezondheid weinig bekend zijn met de desbetreffende bepalingen laten wij die hier onder volgen.

Over de kleeding leze men de Min. Aanschr. van 22 Maart 1877, B. U. bladz. 1507.

Wat het uiterlijke betreft zij volledigheidshalve vermeld dat voor hen die een bril noodig hebben, bij het keuringsreglement voor vrij-

---

(1) K. B. 23 Juli 1881 n°. 18. B. U. 2069.
(2) B. I. Geneeskundig Personeel § 5.
(3) K. B. 24 December 1849 n°. 19 B.

willigers (K. B. van 2 November 1883 *Staatsbl.* n°. 151.) Sub n°. 16, 2°. kolom A het dragen daarvan is toegestaan, terwijl volgens Min. Aanschr. van 31 December 1842 n°. 61 B. (B. U. 399), knevels en baarden naar welgevallen kunnen gedragen worden.

In de reglementen op den inwendigen dienst der korpsen wordt voor den troep, kort hoofdhaar voorgeschreven, (o. a. art. 156. R. I. D. I.)

Bij K. B. (1) is omtrent de kleeding der officieren van gezondheid en militaire apothekers het volgende bepaald:

De kleeding is gelijk aan die van de officieren der Infanterie met de volgende uitzonderingen:

Op den korten jas, ter weerszijden van den kraag, achter de sterren, het van goud geborduurde zinnebeeld van den geneeskundigen dienst volgens de figuren behoorende bij het K. B. van 21 April 1831 n°. 75 (B. U. 257) Op de knoopen gelijk zinnebeeld. De pantalon van donkerblauw laken. De biezen ponceaurood.

Bij K. B. van 5 Mei 1865 n°. 51 (B. U. 968) is de kleeding van de officieren van de Infanterie geregeld. Aldaar kan men vinden de beschrijving der verschillende kleedingstukken, waaruit alleen hier vermeld zij, dat de kraag van de korte jas gemiddeld $5^1/_2$ centimeters hoog moet zijn.

De schako is gelijk aan die voor het wapen der Infanterie. In plaats van de schakoplaat het zinnebeeld van den geneeskundigen dienst.

De kwartier of politiemuts is van donkerblauw laken met ovaal ronden bol (van 18 bij 20 centimeters) en hoog 8 centimeters, vallende klep van verlakt leder. Van onderen een band van effen goudgalon ter breedte van $1^1/_2$ centimeters. Om den bovenrand een bies van de kleur der uitmonstering. Bij de hoofdofficieren is die bovenbies van gouden koord. De biezen en banden voor de Generaals, voor welke de vier recht opgaande naden van de muts mede gebiesd zijn, zijn van massief goud.

De overjas (bournous) kan ten allen tijde, bij guur of regenachtig weder, zoowel in als buiten dienst gedragen worden met dien verstande evenwel, dat wanneer de troep gewapend uitrukt, de chef bepaalt of de officieren de overjas al dan niet zullen dragen.

De kap wordt behalve in oorlogstijd, alleen op marsch en op wacht gedragen.

Het dragen van buitenmodel overjassen ook van regenjassen van zwart of lichtkleurig caoutchouc is verboden. (2)

---

(1) Van 18 Mei 1868 n°. 52 (B. U. 1072.)
(2) Aanschrijving D. v. O. 24 April 1852 n°. 3B en 22 Maart 1877 B. U. 1507.

De halsdas moet zoodanig gedragen worden dat zij één cM. boven den kraag van het lakensche kleedingstuk uitsteekt. (1)

De stormketting van de schako wordt onder de wapenen en in gewapenden dienst zijnde onder de kin gedragen. (2)

De sabelkoppel wordt onder de jas gedragen. (3)

De sabel der officieren van gezondheid is de infanterie-sabel. (4)

De sjerp van *oranje zijde* is ingevoerd bij K. B. van 8 Januari 1851 nº. 44 (B. U. 549) en de bevestiging later gewijzigd, (5) Zij wordt in hare geheele breedte van 5 centimeters om het lijf gedragen (6)

Bij K. B. van 24 April 1875 nº. 32 (B. U. 1410) is aan de officieren van gezondheid het dragen der sjerp voorgeschreven op de wijze als bij de officieren der onbereden wapens, terwijl voor de militaire apothekers hetzelfde is geschied bij K. B. van 25 Mei 1877 nº. 20.

De kleeding der militaire apothekers is gelijk aan die der officieren van gezondheid, zijnde bij hen de uitmonstering van blauw laken, de versierselen en knoopen van zilver en van wit metaal, in plaats van goud- en geel metaal — die der militaire apothekersbedienden is reeds sub art. 3 bladz. 23 vermeld.

De volgende tenuën zijn bij art. 149 van het R. I D. I., dus ook voor de officieren van gezondheid vastgesteld, en eveneens voor de militaire apothekers.

1°. Gala tenue: Korte jas, halssnoeren, sjerp, schako met al de daarbij behoorende versierselen, wit zeemlederen handschoenen, en sabel. (In deze tenue verschijnen de officieren steeds op audientiën bij Zijne Majesteit.)

2°. Groote tenue, als gala tenue doch *niet* in dienst zijnde *zonder sjerp*. (In deze tenue verschijnen de officieren ook op de gewone partijen aan het Hof en op de audientiën bij de Prinsen en de Ministers.)

3°. Marsch-tenue, korte jas, sjerp, schako zonder pluim, wit zeemlederen handschoenen en sabel met of zonder de overjas; het laatste voor diensten onder de wapenen, door den commandeerenden officier naarmate van het jaargetijde of de weersgesteldheid te bepalen. Hebben onbereden officieren de overjas niet aan en toch bij zich, dan

---

(1) Aanschr. D. v. O. 17 November 1871 nº. 59¹ en 25 Juli 1864 nº. 64 P.
(2) » » 28 Februari 1859 nº. 58B.
(3) » » 31 Augustus 1869 nº. 60 P. (B. U. 1156).
(4) K. B. 22 Januari 1852 nº. 120 (B. U. 616).
(5) M. A. 28 Mei 1861 (B. U. 864 met plaat).
(6) M. A. 16 Augustus 1860 nº. 64 B (B. U. 842).

dragen zij dit kleedingstuk samengerold, dwars over het lichaam over den rechterschouder naar de linkerheup afhangende.

4°. Kleine of dagelijksche tenue, korte jas, politiemuts, wit zeemlederen handschoenen en sabel, onder de wapenen met of zonder overjas door den commandeerenden officier naarmate van het jaargetijde, de weersgesteldheid of den aard van den dienst te bepalen; niet onder de wapenen zijnde desverkiezende met overjas. Voor de hoofdofficieren is het dragen van de halssnoeren ook in marsch- en kleine of dagelijksche tenue verplichtend.

Aan de officieren die tot het houden van dienstpaarden niet gerechtigd zijn, (dus ook de officieren van gezondheid en militaire apothekers) doch tijdelijk diensten te paard moeten verrichten, of wel zich in het paardrijden oefenen, wordt, zoolang zulks tot dat einde wordt vereischt, het dragen van rijbroek en van hooge laarzen met sporen, of van pantalons met sous-pieds en van sporen, toegestaan.

De officieren dragen in gala en groote tenue en bij inspectiën, wapenschouwingen en parades de model-decoratiën en onderscheidingsteekenen waartoe zij gerechtigd zijn.

De sjerp wordt overigens door de officieren bij zoodanige diensten gedragen, als bij het reglement op de garnizoensdienst is bepaald of wel afzonderlijk mocht worden gelast.

Art. 150. I. D. I. zegt dat aan de kapiteins en andere officieren wordt vrijgelaten om, in dagelijksche tenue, zoo buiten dienst als in de gewone kazerne en andere kleine diensten, de halssnoeren te dragen. Niet in dienst zijnde mogen de hoofd en verdere officieren, des morgens vóór tien ure, en 's namiddags na vier ure, zonder halssnoeren en zonder sabel, in het openbaar verschijnen. Officieren van de week worden geacht steeds in dienst te zijn (1).

Sedert 9 Februari 1879 (zie M. A. 27 Juli 1882 B. U. 2186) is ten opzichte der tenue in de residentie voorgeschreven, dat op Zon- en feestdagen de officieren, zoowel als de mindere militairen, (ook zij, die tijdelijk aldaar vertoeven), gekleed moeten zijn *met* schako of kolbak.

Officieren mogen buiten dienst gebruik maken van parapluies (2), echter niet, als zij de overjas aan hebben, terwijl het verboden is met eene parapluie in de kazerne, of bij welken dienst ook te verschijnen (3).

---

(1) Zie B. I. Geneeskundig personeel § 5.
(2) K. B. 4 Augustus 1841 n°. 7.
(3) Circulaire M. v. O. 22 Maart 1877 (B. U. 1507).

Het rooken op straat, doch buiten dienst, is aan alle militairen toegestaan, wanneer zij in dagelijksche tenue gekleed zijn. Zij zijn in dat geval verplicht, om, wanneer zij hunne meerderen in rang groeten, het rookvoorwerp vooraf met de linkerhand uit den mond te nemen (1).

Moeten de officieren van gezondheid diensten te paard verrichten, dan kunnen zij, zooals reeds hierboven werd medegedeeld, of de lange broek met souspieds, of de rijbroek en rijlaarzen dragen. (K. B. 17 Januari 1882, n°. 3 (B. U. 2141). Het model der sporen is vastgesteld bij K. B. van 16 October 1881 n°. 55 (B. U. 2104). Zij zijn van wit metaal, en bij Aanschr. M. v. O. van 3 November 1881 n°. 29 (B. U. 2105) is bepaald dat modellen er van in de garnizoenen voorhanden zullen zijn.

Bij het verrichten van diensten te paard mag de sabelscheede gebruikt worden vastgesteld bij K. B. van 5 Juli 1859 n°. 51 (B. U. 809). De bovenste draagring is daarbij vervangen door een vasten beugel, die maakt dat de sabel minder slingert.

Ten slotte zij hier herinnerd, dat in gewonen dienst ook de hoofdofficieren van den geneeskundigen dienst geene sporen en broeken met souspieds en evenmin hooge laarzen met sporen mogen dragen als zijnde zij onbereden officieren.

---

(1) Aanschr. M. v. O. 3 November 1863 n°. 50 P.

HOOFDSTUK VI.

HARNACHEMENT. GEBRUIK VAN TROEPENPAARDEN. ONDERWIJS IN DE RIJKUNST.

Het harnachement van de paarden der officieren van gezondheid, wanneer zij zich in oorlogstijd van een rijpaard moeten voorzien, is gelijk aan dat der officieren van de kavalerie met de uitzondering dat de zichtbare voorwerpen van metaal aan het paardentuig, van dezelfde kleur moeten zijn als die der uniformknoopen en schoudersnoeren (1).

De vroeger in gebruik zijnde mantelzakken zijn vervallen door K. B. van 30 Maart 1883 (B. U. bladz. 2256) bij welk besluit tevens nadere aanwijzingen zijn gegeven aangaande het harnachement ook wat de bevestiging der sacoches betreft.

Wanneer de dienst het noodzakelijk eischt, wordt aan de officieren van gezondheid bij de troepen te paard, in vredestijd een troepenpaard verstrekt op last van den commandeerenden officier (2). Voor zooveel mogelijk wordt daartoe één zelfde paard bestemd (3).

Daarbij kan dan gebruik gemaakt worden van het paardentuig hetgeen ten dienste van de officieren van gezondheid en kwartiermeesters bij de troepen te paard disponibel is (4)

Bij manoeuvres, of andere diensten waarbij hunne tegenwoordigheid te paard vereischt wordt, berijden de officieren van gezondheid,

---

(1) K. B. 21 Juli 1869 sub B (B. U. 1153).
(2) K. B. 14 Augustus 1843 (B. U. 414).
(3) B. I. Velddienst § 2.
(4) R. G. D. O. bladz. 184 sub 9 en bladz. 192 sub 14.

ingedeeld bij niet-bereden korpsen, paarden voorzien van het gewone model-harnachement, hetwelk geschikt gemaakt is om de tasch daaraan te bevestigen (1). Wenschen de officieren van gezondheid een eigen zadel op het troepenpaard te doen leggen, dan moet daartoe vooraf de goedkeuring verkregen zijn van den commandant van den troep, of van het detachement, hetwelk de paarden geeft (2).

Onderwijs in de rijkunst.

A. *Bij bereden korpsen.*

Voor zooveel noodig zullen de officieren van gezondheid, bij de troepen te paard dienstdoende, hetzij door een geschikt onderofficier afzonderlijk, hetzij gezamenlijk met de officieren in de rijkunst worden geoefend (3).

B. *Bij niet-bereden korpsen.*

De officieren van gezondheid kunnen deelnemen aan den cursus in de rijkunst, die onder de leiding van een cavalerie-officier, in enkele garnizoenen wordt gegeven. De kosten bedragen *f* 0.15 per les ten behoeve van den man, die het paard poetst. De officieren van gezondheid die aan den cursus wenschen deel te nemen gaan daarbij, zoo er beperkte gelegenheid is, vóór de gewone luitenants (4).

Waar geen bereden troepen zijn, worden gedurende de wintermaanden, detachementen daarvan gezonden, of wordt eene overeenkomst aangegaan met eene burger-manége.

Alle officieren van gezondheid, die volgens de oorlogsorganisatie verplicht zijn tot het houden van een dienstpaard (dus *alle* officieren van gezondheid van het veldleger en die welke behooren tot de hoofdkwartieren der liniën, stellingen en groepen, alsmede tot de verbandplaatsafdeelingen (5), moeten bij mobilisatie zich, zoo spoedig mogelijk, daarvan voorzien. Zij kunnen daartoe een voorschot bekomen van hoogstens *f* 200, boven den gemiddelden remonteprijs van het vorige jaar. Zij kunnen geene paarden uit de remonte bekomen, en mogen zich evenmin zulke aanschaffen, die wegens de kleur van het haar niet voor den troep aangenomen mogen worden (6), (d. w. z. geen bonten, schimmels, witten of isabelkleurigen).

---

(1) Zie R. G. D. O. bladz. 192 sub 14 alinea 2.
(2) Voorschrift tot het houden van groote manoeuvres § 139.
(3) Aanschr. D. v. O. 13 September 1844 n°. 16B.
(4) *B. I.* Onderwijs der officieren van gezondheid § 4.
(5) Zie § 54—4 R. G. D. O.
(6) Aanschr. D. v. O. 18 April 1885 n°. 46 R. M. bladz. 57.

HOOFDSTUK VII.

VERLOF.

Het toekennen van verlof, door korpscommandanten en chefs van diensten, geschiedt ingevolge de bepalingen van K. B. van 7 Maart 1861 n°. 62 (B. U. 860) (1).

Door de chefs van den militairen geneeskundigen dienst bij de garnizoenen wordt, nadat de daartoe betrekkelijke aanvragen voorzien zijn van het visum van den plaatselijken of garnizoenscommandant, *beslist* aangaande het verleenen van verlof aan hunne onderhoorige officieren *tot en met 14 dagen* (2).

Behoort de officier van gezondheid tot een korps, dan wordt de aanvraag gezonden naar den commandant daarvan met verzoek die, zoo er van zijne zijde geen bezwaar bestaat tegen het verleenen van het verlof, van zijn visum te voorzien, (bij verschil van gevoelen wordt langs hierarchieken weg de beslissing gevraagd van den M. v. O.) en de aanvraag te zenden aan den dirigeerenden officier van gezondheid 1ste klasse in het district, *indien het verlof gevraagd is voor langer dan 4 dagen.*

In spoed vereischende gevallen kan aan een officier een kortstondig verlof worden toegestaan in afwachting en in mindering van het aangevraagde (K. B.). De doorzending der verlofsaanvraag geschiedt echter ook in deze gevallen.

---

(1) Zie ook Art. 6. R. G. D. en B. I. Verloven § 1.

(2) De aanvraag wordt daarop, zoo het verlof voor langer dan vier dagen gewenscht wordt, toegezonden aan den dirigeerenden officier van gezondheid 1ste klasse in het district en wel ingevolge punt 2, sub *b*, van het aangehaalde K. B. luidende:

»Bijzonder spoed vereischende omstandigheden uitgezonderd, wordt echter geen verlof voor langer dan vier dagen verleend aan officieren, behoorende tot de speciale diensten, dan nadat de daartoe betrekkelijke aanvragen vooraf aan de betrokken directeurs, inspecteurs enz. zijn onderworpen."

Indien voor langer tijd verlof wordt aangevraagd dan wordt met het opmaken der aanvraag gehandeld als boven, met dien verstande dat de chef van het hospitaal »advies" geeft. De dirigeerende officieren van gezondheid 1ste klasse in de districten verleenen verlof tot ééne maand, de Inspecteur G. D. L. tot drie maanden, de M. v. O. voor langer dan drie maanden. (Zie Instructiën voor I. G. D. L. en dirigeerende officieren van gezondheid 1ste klasse in de districten)

Voor buitenlandsch verlof is de toestemming van den Koning noodig.

De chefs van den geneeskundigen dienst bij de garnizoenen mogen zich voor den tijd van vier dagen van hunne standplaats verwijderen, mits zij daarvan kennis geven aan den bevelhebber in de militaire afdeeling, en aan den plaatselijken of garnizoenscommandant (K. B.).

Zij geven tevens kennis aan den betrokken dirigeerenden officier van gezondheid 1ste klasse in het district.

Aan deze laatste autoriteit zenden zij de, ten hunnen behoeve opgemaakte, aanvrage ter bekoming van verlof voor langer dan vier dagen.

Aan officieren van gezondheid en militaire apothekers mag gedurende den tijd, dat door de troepen manoeuvres worden gehouden, alleen in zeer dringende gevallen verlof worden verleend. (1)

Verder is bepaald dat van de verschillende diensten slechts één officier met verlof afwezig mag zijn, dat in den regel voor niet langer dan 14 dagen verlof zal worden verleend en uiterlijk *binnen 4 dagen* na de toestemming daarvan gebruik zal moeten gemaakt worden, wordende anders eene nieuwe aanvrage (c. q. mededeeling) ingewacht (2). Voor verloven, langer dan 14 dagen, zal de noodzakelijkheid daarvan bij het indienen der verlofsaanvrage moeten worden aangetoond.

Vertrekt de officier van gezondheid met verlof dan meldt hij zich bij den plaatselijken of garnizoenscommandant en herhaalt deze melding bij dezelfde autoriteit na aankomst in het garnizoen, waarheen hem verlof verleend werd (3). Ook bij terugkeer geschieden deze meldingen. Hij zorgt dat zijn vertrek, zoo hij bij een korps geplaatst is op het rapport gemeld worde door den adjudant-onderofficier en geeft

---

(1) B. I. Verloven § 2.

(2) B. I. Verloven § 3 en § 4.

(3) Art. 260 G. R. Is de officier hooger in rang dan de plaatselijke autoriteit, dan is eene schriftelijke of door een Adjudant overgebrachte mededeeling voldoende in alle gevallen waar melding is voorgeschreven.

eveneens zijn geneeskundigen chef kennis van zijn vertrek die dit als bijzonder voorval aan I. G. D. L. moet vermelden.

Kan wegens ziekte niet worden teruggekeerd dan moet aan den onmiddellijken chef een ziekenattest op gezegeld papier worden gezonden, afgegeven door een officier van gezondheid. (Zie § 1*b* ad Art. 8 van het *Voorschrift tot uitvoering van het reglement van administratie bij de Landmacht.*) Vóór het einde van elke maand moet dit attest opnieuw worden opgezonden.

Bij ontstentenis van een officier van gezondheid wordt dit attest afgegeven door een burgergeneesheer wiens handteekening gelegaliseerd moet worden door den plaatselijken of garnizoenscommandant of waar deze niet is door den burgemeester.

Bij terugkomst in het garnizoen (of na herstelling van ziekte) meldt men zich persoonlijk bij den militairen chef, (art. 82 R. I. D I.), den plaatselijken of garnizoenscommandant en den chef van den militairen geneeskundigen dienst ter plaatse. De melding bij eerstgenoemde autoriteit geschiedt vóór het uur waarop door den commandeerenden officier rapport wordt gehouden, of moet men zich bij dezen laatste zelf melden, op het dagelijksch rapport. Indien de dienst den officier van gezondheid of militairen apotheker belet, het voorgeschrevene bij de eerste zinsnede van art. 82 R. I. D. I. na te komen, en ook bij afwezigheid van zijnen korpschef, geeft hij aan dezen schriftelijk kennis van de hervatting van zijnen dienst.

Meldingen bij de plaatselijke autoriteit.

Deze hebben, behalve in het boven reeds vermelde geval plaats:

1°. Bij het passeeren van eenig garnizoen, zoo men daarin langer dan 24 uren vertoeft.

2°. Bij het toekennen van een hoogeren rang (1).

3°. Tot het afteekenen van marschorders, behoorende dit echter niet te geschieden, zoo daardoor het met den meesten spoed volbrengen van de opgedragen commissie, of het tijdig aanvaarden of voortzetten der reis mocht verhinderd worden (2).

---

(1) Art. 260. G. R. en dàn persoonlijk.
(2) G. R. art. 260. Aanm. n°. 56.

HOOFDSTUK VIII.

I. WETENSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING DER OFFICIEREN VAN GEZONDHEID.

De chefs van den geneeskundigen dienst, zullen de onder hunne bevelen dienende officieren van gezondheid aansporen hunne studiën in de genees- heel- en natuurkundige wetenschappen, zoo theoretisch als praktisch met ijver te beoefenen, en hen door gepaste en doelmatige leiding en het noodige onderwijs behulpzaam zijn, waartoe de wetenschappelijke bijeenkomsten en de praktische oefening aan het ziekbed zullen dienstig zijn (1).

De chef van het hospitaal regelt de dienst der officieren van gezondheid op de ziekenzalen. Hij wijzigt die dienstregeling naar omstandigheden (2).

Ieder belangrijk ziektegeval wordt door den officier van gezondheid, die den lijder behandelt, ter kennis gebracht van den chef van het hospitaal, wiens gevoelen omtrent de ingestelde behandeling gelijktijdig wordt ingewonnen (art. 29 R. G. D.).

Men vergelijke hieromtrent § 27—12 van het R. G. D. O. Bij zeer belangrijke ziektegevallen, of belangrijke verwondingen, moet de chef van het militair hospitaal, omtrent den aard van het geval en de in te stellen behandeling, in overleg treden met de overige officieren van gezondheid (3).

Wordt tot eene groote operatie, in het hospitaal, overgegaan, dan doet hij, zoo mogelijk, alle bij de inrichting en bij het garnizoen ter

(1) B. I. Onderwijs der officieren van gezondheid § 1.
(2) Art. 26 R. G. D.
(3) Art. 30 R. G. D.

plaatse dienstdoende officieren van gezondheid bij de operatie tegenwoordig zijn (1).

In plaatsen waar minstens drie officieren van gezondheid tot het garnizoen behooren, houdt de chef van het militaire hospitaal met de officieren van gezondheid onder zijne bevelen, gedurende de wintermaanden, minstens acht wetenschappelijke bijeenkomsten. Van de op die bijeenkomsten behandelde onderwerpen wordt door hem, op 15 April van ieder jaar, door tusschenkomst van den betrokken dirigeerenden officier van gezondheid, een uitvoerig verslag aan den I. G. D. L. uitgebracht (2).

Den officieren van gezondheid wordt aanbevolen historiae morbi der belangrijkste gevallen op te maken en zooveel mogelijk secties te verrichten en opereeroefeningen in cadavere te houden (3). Over deze laatste moet rapport worden uitgebracht (Model 12 R. G. D.) als bijlage van het driemaandelijksche ziekenrapport (art. 38 R. G. D.).

Op de lijken der Israëliten zal geene sectie worden verricht (4) en ook niet op de lijken van overleden militairen, die door de familieleden ter begraving worden gereclameerd. Over die secties zie men de sub (4) aangehaalde circulaire.

Aan de officieren van gezondheid moet mededeeling worden gedaan van het *Recueil Militair* en van aanschrijvingen en circulaires (5), en daarbij gezorgd worden dat geen dezer stukken in het ongereede kunnen geraken. Zij teekenen die voor »gezien en met den inhoud bekend" (6). Ook is den officieren van gezondheid aanbevolen zich de noodige kennis eigen te maken van het R. G. D. O. (7)

Ter bekwaming in het bacteriologisch onderzoek worden de officieren van gezondheid, die zulks wenschen, voor den tijd van drie maanden gedetacheerd bij het hospitaal te Utrecht, alwaar een cursus in dit onderzoek wordt gegeven.

Te Utrecht is de cursus gevestigd ten behoeve van de nieuw aangestelde officieren van gezondheid, die aldaar opleiding ontvangen in de meer speciaal militair-geneeskundige vakken.

Mochten er in de garnizoenen lijders aan belangrijke oogziekten voorkomen, die voor het oogheelkundig onderwijs dienstbaar kunnen

---

(1) Art. 30 R. G. D.
(2) Gewijzigd Art. 34 R. G. D.
(3) B. I. Onderwijs enz. § 3 en Rapporten § 3.
(4) B. I. Inwendige dienst der hospitalen § 21 al. 3.
(5) B. I. Circulaires enz. § 5.
(6) B. I. Idem § 2.
(7) B. I. Velddienst enz. § 7.

wezen dan kan machtiging gevraagd worden aan I. G. D. L om hen naar Utrecht te evacueeren (1).

In de academiesteden worden cursus gehouden ten behoeve van de aspirant-reserve officieren van gezondheid (R. M. 1885 blz. 184).

Door den I. G. D. L. worden tijdschriften betrekking hebbende op onderwerpen voor de militaire geneeskundigen van belang, ter lezing naar verschillende garnizoensplaatsen gezonden.

II. UITOEFENING VAN BURGER-PRAKTIJK DOOR OFFICIEREN VAN GEZONDHEID.

. Het desbetreffend Koninklijk Besluit (2) is van den volgenden inhoud:

Art. 1. Aan de officieren van gezondheid bij de landmacht, met uitzondering van hen, die wegens tijdelijke ongesteldheid en alzoo krachtens punt 4 van art. 38 der wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 128) op non-activiteit zijn, wordt, behoudens het bepaalde bij de volgende artikelen, vergunning verleend tot uitoefening der genees- en heelkunde bij niet-militairen.

Art. 2. Aan alle officieren van gezondheid bij de landmacht en dus ook aan hen, die tot de verloskundige practijk wettelijk bevoegd zijn, blijft het verboden om aan vrouwen van niet-militairen verloskundigen bijstand te verleenen, tenzij die bijstand noodig is op een oogenblik, waarop hij door geen ander kan worden verleend.

Art. 3. De Minister van Oorlog is bevoegd aan officieren van gezondheid bij de landmacht die, ter beoordeeling van genoemden Minister, hunne plichten als militair geneeskundige niet met voldoenden ijver volbrengen, tijdelijk de uitoefening der genees- en heelkundige practijk bij niet-militairen te verbieden voor andere gevallen dan die genoemd bij art. 23 der wet van 1 Juni 1865 (*Stsbl.* n°. 59) (3).

---

(1) B. I. Miliciens § 4, 2de alinea.

(2) Kon. Besl. 23 Juli 1881, n°. 18.

(3) Art. 23 dezer wet — die door de wet van 25 December 1878 (*Staatsbl.* n°. 222) is ingetrokken — luidde als volgt:

»Zij, die bij de invoering dezer wet of ingevolge de bepaling van art. 19 den rang »hebben verkregen van officier van gezondheid, zijn bevoegd tot het verleenen van »genees- en heelkundigen bijstand:

»*a.* aan allen die behooren tot 's Rijks zee- of landmagt, en in dier huisgezinnen;

»*b.* aan niet-militairen, die aan de zieken-inrigtingen tot 's Rijks zee- en landmagt »behooren, of aan 's Rijks werven en werkplaatsen in dienst zijn, en in dier huisge- »zinnen;

Art. 4. Aan officieren van gezondheid bij de landmacht die in het genot zijn der vergunning bij art. 1 omschreven, wordt toegestaan om ten allen tijde, wanneer zij geene militaire plichten te vervullen hebben, burgerkleeding te dragen.

Art. 5. Zoodra de militie te land, krachtens art. 185 der Grondwet, geheel of ten deele buitengewoon onder de wapenen is geroepen, is het aan alle officieren van gezondheid bij de landmacht verboden genees- of heelkundige hulp aan niet-militairen te verleenen in andere gevallen dan die, genoemd bij art. 23 der wet van 1 Juni 1865 (*Staatsbl.* n°. 59).

Dit verbod duurt tot dat de buitengewoon bijeengeroepen lichtingen huiswaarts zijn gekeerd.

Voren vermeld Besluit is met uitzondering van het vermelde in art. 4 gegrond op het bepaalde in het eenig artikel der wet van 28 Juni 1881, (*Staatsbl.* n°. 103), dat luidt als volgt:

Achter art. 24 der wet van 25 December 1878 (*Staatsbl.* n°. 222) wordt een nieuw artikel 25 gevoegd, luidende als volgt:

»Wij behouden Ons voor aan nog in dienst zijnde officieren van gezondheid, die vóór de invoering der wet van 1 Junij 1865 (*Staatsbl.* n°. 59) zijn aangesteld, alsmede aan hen welke dien rang hebben verkregen ingevolge het bepaalde in art. 19 van die wet, vergunning te verleenen tot uitoefening der genees- en heelkunde bij niet-militairen.

Deze bepaling is ook van toepassing op de officieren van gezondheid, die bij de invoering der aangehaalde wet in koloniale dienst waren, wanneer zij zich met verlof hier te lande bevinden".

»*c.* in de gevangenissen en aan de beambten daarbij aangesteld, en in dier huisgezinnen, wanneer Onze Minister van Justitie dit noodig oordeelt;

»*d.* wanneer zij daartoe door den geneeskundigen inspecteur, op magtiging van »Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, met toestemming en door tusschenkomst »van Onzen Minister van Marine of van Oorlog, zijn uitgenoodigd;

»*e.* in elk geval waarin geneeskundige hulp op een oogenblik noodig is, waarop die »door geen ander verleend kan worden;

»*f.* wanneer hun raad of hunne hulp door volgens deze wet bevoegde geneeskun»digen wordt ingeroepen.

»Zij zijn tevens bevoegd tot het verrigten van de pharmaceutische dienst in de »militaire apotheken".

HOOFDSTUK IX.

HULPPERSONEEL.

Dit bestaat uit de volgende categorieën:

1°. De administrateurs en geëmploieerden der hospitalen en de militaire apothekersbedienden.

2°. Het personeel der compagnieën hospitaalsoldaten.

3°. De ziekendragers der korpsen.

De beide eerste categorieën staan onder de onmiddellijke bevelen van I. G. D. L. (1).

Geëmploieerden bij de hospitalen.

De geëmploieerden worden getrokken uit gepensionneerde, eervol gepasporteerde of actief dienende onderofficieren en mindere militairen. Zoo noodig kunnen ook burgers, die nimmer gediend hebben, daarvoor bestemd worden.

Zij die verzoeken, om voor geëmploieerde in aanmerking te komen, wenden zich daartoe, voor zooveel de militairen in werkelijken dienst betreft, langs den hierarchieken weg tot den Minister van Oorlog. Zij ondergaan daarop een geneeskundig onderzoek, waarbij *niet* gelden de bepalingen van het reglement op het geneeskundig onderzoek. Zij moeten echter lichamelijk goed geschikt zijn, om den dienst als ziekenoppasser te vervullen, daarbij van een goed zedelijk gedrag zijn en kunnen lezen en schrijven.

Volgens de regelen in art. 42 H. R. aangegeven, worden de sollicitanten bij voorkomende vacature opgeroepen om in dienst te treden; zij die militair geweest zijn hebben de voorkeur.

---

(1) Art. 6. Instructie voor deze autoriteit.

Komt zulk een sollicitant als geëmploieerde in dienst en blijkt het dan dat hij lichaamsgebreken heeft, die hem, volgens het oordeel van den chef van het hospitaal ongeschikt doen zijn voor zijne betrekking, dan wordt hij voorloopig als tijdelijk ziekenoppasser bij de inrichting in dienst gesteld, en de beslissing van den Minister van Oorlog ten dezen gevraagd (1),

Vóór het in dienst treden worden aan de geëmploieerden de krijgsartikelen voorgelezen; zij onderteekenen die even als hunne engagementsacte voor één jaar.

De aanvulling van ontstane vacatures, in de geëmploieerden 1ste en 2de klasse, geschiedt, in de eerste plaats, door bevordering in het personeel der geëmploieerden bij alle militaire hospitalen in dienst. De voordrachten daartoe worden, om het half jaar (Januari en Juli), in enkele expeditie ingezonden, opgemaakt volgens model n°. 4 H. R.

Alle geëmploieerden hebben recht op vrije voeding in het hospitaal. Zij die gehuwd zijn, kunnen in plaats daarvan 40 cents per dag verhooging van soldij genieten.

Kleedingstukken worden hun, met uitzondering der schrijvers bij de hospitalen 1ste klasse (die den graad van adjudant-onderofficier hebben) van rijkswege verstrekt.

Aan ieder hospitaal-geëmploieerde 3de klasse wordt een werkkiel van blauw linnen verstrekt ten einde bij diensten in de hospitalen gebruikt te worden (2).

De hospitaal-geëmploieerden mogen geene kleedingstukken, hun van rijkswege verstrekt, verkoopen, dan na verkregen machtiging (3). Dit geschiedt uit den aard der zaak alleen bij buiten dienst gestelde goederen, terwijl het nuttig is, om den staat der kleeding, welker drachttijd verstreken is, te onderzoeken om te bepalen, of deze nog van waarde is voor een korter of langer verder gebruik.

De geëmploieerden 1ste klasse hebben recht op vrije woning of schadeloosstelling voor het gemis daarvan; die der 2de klasse, zullen, indien zij niet in het hospitaal kunnen wonen (4), alleen dan vrije woning of schadevergoeding voor het gemis daarvan genieten, wanneer

(1) B I. Hospitaalgeëmploieerden § 1.

(2) M. B. 12 Augustus 1885 VIde Afd. Intendance n°. 24.

(3) Vergelijk artt. 19 en 27 Reglement van Krijgstucht, en aanteekeningen ad art. 326 § 4 en 5, R. v. A., benevens art. 439 Wetb. van Strafrecht.

(4) Art. 31, H. R.

zij zes jaren of langer, in hunne betrekking, of eene daarmede overeenstemmende, onafgebroken hebben gediend (1).

Zij der geëmploieerden 2de klasse die ingevolge vroegere bepalingen, wegens gemis van vrije woning of schadeloosstelling daarvoor eene geldelijke tegemoetkoming genieten, blijven daarin gehandhaafd, tot zij volgens de nieuwere bepalingen recht krijgen op vrije woning ingevolge K. B. van 6 December 1888 n°. 27. Eerst met *dat* tijdstip zullen zij de vermelde tegemoetkoming moeten verliezen, om het even af zij c. q. al dan niet gebruik maken van de woning, die ter hunner beschikking zal worden gesteld (2).

Militaire apothekers-bedienden wonen *in* het hospitaal wanneer de gelegenheid daartoe bestaat, of bij onmogelijkheid hiertoe in nabijgelegen rijksgebouwen, en alleen bij volstrekte noodzakelijkheid kan door den chef, door tusschenkomst van I. G. D. L., aan den Minister van Oorlog worden voorgesteld, eene woning in de nabijheid van het hospitaal voor hen te huren. Zij hebben overigens geen recht op vrije woning of schadeloosstelling daarvoor (3).

Zij die op 22 Augustus 1885 vrije woning hadden, blijven daarin gehandhaafd, zoolang de Minister van Oorlog daartoe termen vindt. De militaire apothekersbediende is verplicht de woonkamer die in of nabij het hospitaal te zijner beschikking is gesteld te betrekken (punt 7 van M. B. 11 October 1880 IIIde Afd. Pers. n°. 26 (B. U. bladz. 1858).

Voor de bezoldiging der geëmploieerden zie men de Bijlage La. D. van het K. B. van 9 September 1880 n°. 9, zooals die gewijzigd is bij K. B. van 6 December 1888 n°. 27 (R. M. 1888 bladz. 355). Bij de laatstbedoelde wijziging is bepaald dat de geëmploieerden die aan den graad van sergeant, korporaal, of soldaat zijn gelijkgesteld, na 6 en 12 jaren dienst verhooging van daggeld zullen bekomen, mits zij *niet* in het genot zijn van vrije woning of schadeloosstelling voor het gemis daarvan als bedoeld bij K. B. van 23 Juni 1885 n°. 43 (4).

---

(1) K. B. 23 Juni 1885 n°. 43 en M. B. 6 Juli d. a. v. IIIde Afd. Pers. n°. 36 (R. M. 1885 bladz. 130).

(2) Missive D. v. O. dd. 20 Maart 1889, IIIde Afd. Pers. n°. 24 aan I. G. D. L.

(3) K. B. 22 Augustus 1885, n°. 12 en M. B. 31 October d. a. v. Vde Afd. Genie n°. 42. (R. M. 1885 bladz. 215). (M. B. 17 Juli 1889, IIIde Afd. Pers. n°. 44 (R. M. bladz. 209), met tabel La. A. moet in verband gebracht worden met het aangehaalde K. B.)

(4) Zie art. 31 H. R. in verband met B. I. Hospitaalgeëmploieerden § 5.

Bij K. B. van 3 Juli 1889 n°. 26 is bepaald, dat met ingang van 1 Juli 1889 de adjudant-onderofficiers administrateurs der militaire hospitalen van de 2de en van de 3de klasse, wanneer zij *niet* in het genot van pensioen of gagement zijn, en bij eenen leeftijd van vijftig jaren, en eenen voor pensioen geldenden diensttijd van dertig jaren, in hunne betrekking gehandhaafd blijven, eene verhooging van traktement zullen genieten van 200 gulden 's jaars.

De geëmploieerden mogen huwen. De toestemming daartoe wordt gegeven door I. G. D. L. op voorstel van de chefs der hospitalen (1).

Aan de militaire apothekersbedienden wordt door I. G. D. L. geene toestemming tot het aangaan van een huwelijk gegeven, vóór het eindigen van den termijn van twee jaren gedurende welken zij op proef dienen (2).

Het bij de hospitalen dienstdoende personeel heeft, zoowel voor eigen persoon, als c. q. voor vrouw en inwonende kinderen, aanspraak op vrije geneeskundige behandeling.

De bepalingen omtrent het verkrijgen en dragen van medailles en chevrons voor langdurigen trouwen dienst bij het leger, zijn mede op dat personeel van toepassing, met uitzondering dat de daaraan verbonden geldelijke belooningen niet worden genoten.

Aan adjudant-onderofficieren (administrateurs en hospitaal-geëmploieerden), die de gouden medaille krijgen, wordt echter de gewone gratificatie uitgereikt (3).

De geëmploieerden kunnen bij ziekte zoo zij dit verlangen en de mogelijkheid daartoe bestaat, in de hospitalen worden opgenomen en betalen zij dan per dag: de ongehuwden 50 cents, de gehuwden 25 cents. (Art. 21 sub 5°. K. B. 7 September 1880 n°. 9).

Verzoeken om overplaatsing van hospitaal-geëmploieerden *kunnen*

---

(1) Zie M. B. 28 Februari 1888 IIIde Afd. Pers. n°. 25, en de bepalingen aangaande de huwelijken van militairen, beneden den rang van officier. (M. B. 15 Maart 1881 IIIde Afd. Pers. n°. 63 (B. U. bladz. 2017).

(2) B. I. Pharmaceutische dienst § 36.

(3) K. B. 2 Juli 1887 n°. 3 en M. B. 13 Juli d. a. v. IIIde Afd. Pers. n°. 89 (R. M. 1887 bladz. 179).

wel, doch *behoeven* niet, gedaan te worden aan den Minister van Oorlog, daar de I. G. D. L. omtrent die overplaatsingen beslist (1).

De geëmploieerden worden gepensionneerd, volgens de graden waarmede hunne betrekking is gelijk gesteld.

Daar de geëmploieerden militairen zijn, worden hun bij nalatigheid in dienst, plichtverzuim en andere overtredingen de straffen opgelegd voor de militairen bij het leger vastgesteld. Het straffen geschiedt door den chef der inrichting.

Gehuwde geëmploieerden ondergaan de arreststraf in hunne woning, zoo zij met politiekamer gestraft zijn, moet hun gelegenheid worden gegeven bij hun gezin het middagmaal te gebruiken (2).

Daar art. 37 *Administratie Reglement* van toepassing is op de hospitaalgeëmploieerden behoeft *geene* machtiging gevraagd te worden aan het D. v. O. om hun het daggeld te laten genieten in geval van verlof tot herstel van gezondheid, verlof in afwachting van pensioen, verlof in afwachting van ontslag bij gebleken ongeschiktheid voor den dienst (3).

Aangaande de opleiding der hospitaalgeëmploieerden is alleen bepaald, dat de chef zorgt dat het noodige onderricht aan de geëmploieerden wordt gegeven, opdat een ieder voor zijne taak berekend zij (4). Zij moeten de noodige geoefendheid bezitten, om schijndooden de eerste hulp te verleenen en vooral de kunstmatige ademhaling in practijk kunnen brengen (5).

Art. 35 R. G. D. bepaalt, dat de chef van het militaire hospitaal bijzondere zorg wijdt aan de opleiding van het, bij de ziekeninrichting dienst doende, mindere personeel. Hij moet bij die opleiding letten op de bestemming van het personeel en niet te hooge eischen stellen.

---

(1) B. I. Hospitaalgeëmploieerden § 2.
(2) M. B. 18 November 1886 IIde Afd. Gen. Staf n°. 59 (R. M. 1886 bladz. 311).
(3) M. B. van 19 December 1888 IIIde en VIde Afd. Pers. en Intendance n°. 55.
(4) Art. 11 H. R.
(5) B. I. Hospitaalgeëmploieerden § 7.

Bij missive van I. G. D. L. van 24 Mei 1888 n°. 1012 is bepaald dat aan de ziekenopzichters der 2de klasse onderricht moet worden gegeven in:

1°. Verbedden van lijders aan ernstige ziekten.

2°. Nauwkeurige opneming van de lichaamstemperatuur der zieken.

3°. Aanwending van baden.

4°. Desinfectie van localen, lijf- en bedlinnen, bedfournituren, ook van sputa en faecaliën.

5°. Erkenning van levensgevaarlijke verschijnselen en van ingetreden dood.

6°. Erkenning van, en verleenen van de eerste hulp bij schijndooden, meer bepaald ook de aanwending van kunstmatige ademhaling.

7°. Het verleenen van hulp bij operatiën, stillen van bloeding bij verwondingen.

8°. Behandeling van schurftlijders, het zetten van bloedzuigers en droge koppen, het aanwenden van lavementen, het maken van strooladen, kafkussens en gipszwachtels.

TABELLARISCH OVERZICHT der winteroefeningen, van 1 October tot 1 Mei, voor de geëmploieerden 1ste, 2de en 3de klasse, en der gedetacheerde militairen der compagnieën hospitaalsoldaten (1).

Maandag.	Dinsdag.	Woensdag	Donderdag.	Vrijdag.	Zaterdag.	*Opmerkingen.*
Des namiddags van $3\frac{1}{2}$ tot $4\frac{1}{2}$ uur, onderricht in de artsenij-, meng- en bereidkunde, als: het aftrekken van kruiden, enz. ten einde behulpzaam te kunnen zijn in de tisanerie. (Door den militairen apothekers-bediende, onder toezicht van den militairen apotheker).	Des namiddags van 1 tot 2 uur, oefening in de gezondheidsleer, genees- en heelkunde, anatomie en verbandleer, overeenkomstig de instructie, gevoegd bij de aanschrijving van het D. v. O. dd. 14 Maart 1864. Personeel en militaire zaken en militaire administratie n°. 52 P. (R. M. 1864 bladz. 29 e. v. (niet B. U.)(2) en circulaire Inspecteur van den Geneesk. dienst dd. 30 April 1881, n°. 171 (3); benevens art. 35 *Reglement van den Geneesk. dienst* (door een officier van Gezondheid).	Des namiddags van $2\frac{1}{2}$ tot 4 uur, lager onderwijs, als: lezen, schrijven, 4 hoofdregels der rekenkunde, metriekstelsel van maten en gewichten, het opmaken van kleine opstellen. Na voldoende vordering, wordt het onderwijs uitgebreid, tot een begrip in groote trekken der aardrijkskunde en geschiedenis van Nederland. (Door den schrijver 1ste klasse, onder toezicht van den Kapitein Administrateur).	Als Dinsdag.	Als Woensdag.	Des namiddags van $4\frac{1}{2}$ tot 6 uur, onderricht in de huishoudelijke verplichtingen als ziekenverpleger. (Door den sergeant ziekenopzichter.)	De miliciens hospitaalsoldaten zijn om beurten telkens 14 dagen werkzaam in de tisanerie. De hospitaal-geëmploieerden 3de klasse, die wegens aanleg daarvoor in aanmerking komen, worden opgeleid voor tisaniers (korporaals rang) en gedurende 2 maanden in de tisanerie gedetacheerd (voor de eerste maal). Later om beurten voor 30 dagen, om de verkregen kennis te onderhouden. De magazijnmeester ontvangt onderricht in de hospitaal-administratie, benevens de gedetacheerden der hospitaal-compagniën, die gegradueerd zijn — laatstgemelden voor zooveel daarvoor buiten hun emplooitijd beschikbaar is — een en ander op het bureel van den kapitein administrateur. De hospitaal-geëmploieerden 3de klasse wonen steeds, zooveel de verpleging, enz. zulks toelaat, de lessen bij; alle H.S. en geëmploieerden 2de en 3de klasse zijn van eene handleiding voorzien.

(1) Dit overzicht opgemaakt met het oog op een hospitaal der 1ste klasse, zal voor andere hospitalen eenigszins gewijzigd moeten worden. Zie o. a. punt 1 van het Voorschrift op bladz. 60.

(2) Gewijzigd, zie bladz. 60.

(3) Deze circulaire is vervallen.

Hospitaal-Soldaten.

K. B. 7 April 1869 n°. 15, voor zooverre Art. 1 betreft gewijzigd bij K. B. van 14 Februari 1881 n°. 11.

Art. 1. Er zijn drie compagnieën hospitaal-soldaten, waarvan de samenstelling is aangewezen in de bij dit besluit behoorende Bijlage A.

Art. 2. Onze Minister van Oorlog bepaalt de standplaatsen waar deze compagnieën zullen worden opgericht, en bij welk korps of korpsen zij in administratie zullen worden gevoerd.

Art. 3. De kleeding en uitrusting van de officieren en mindere militairen is gelijk aan die voor het wapen der infanterie, met uitzondering dat op de plaat van de schaco en op de klep van de kwartiermuts, in plaats van het nommer van het regiment of van de granaat, de letters H. S. voorkomen.

Zij zijn gewapend met eene sabel volgens het model bij gemeld wapen in gebruik.

Art. 4. Het bedrag der administratiekosten van de regimenten infanterie, waarbij de compagnieën hospitaal-soldaten worden toegevoegd, wordt voor elke compagnie verhoogd met *een honderd vijftig gulden* (*f* 150) 's jaars, waarvan tot schadevergoeding voor bureaukosten aan iederen compagnies-commandant *vijftig gulden* (*f* 50) in het jaar wordt toegekend.

Art. 5. In tijd van vrede worden de sergeanten en de korporaals bestemd om bij de hospitalen, ter vervanging van aldaar ontbrekende geëmploieerden van de 2de klasse, en de soldaten als geëmploieerden van de 3de klasse in overeenstemming met hunnen graad als zoodanig dienst te doen.

Gedurende hun verblijf bij die etablissementen staan zij onder de onmiddellijke bevelen van de directeurs en toeziende chefs (1) van gemelde inrichtingen.

Zij worden bij de compagnie waartoe zij behooren, voortdurend voor de soldij en verdere toelagen berekend; zij genieten bij het etablissement de voeding zooals die aan de geëmploieerden bij de militaire zieken-inrichtingen is toegekend.

Art. 6. In tijd van oorlog worden de compagnieën hospitaal-soldaten bestemd voor den dienst bij de ambulances van het leger te velde en bij de veld-hospitalen.

---

(1) Zij staan *nu* onder de onmiddellijke bevelen van de chefs der hospitalen. (Min. Aanschr. 5 Juli 1884 VIde Afd. Intend. n°. 53 (R. M. blz. 222)

Art. 7. Bij elk der acht regimenten infanterie worden ieder jaar uit de alsdan ingelijfde lichting der nationale militie vijf miliciens, geschikt en genegen voor den dienst bij de hospitaal-soldaten, bestemd, om, na vier weken in de eerste beginselen van de dienstreglementen te zijn geoefend, bij de compagniën hospitaalsoldaten over te gaan.

Art. 8. Het bevel over de compagnieën is opgedragen aan den inspecteur van den geneeskundigen dienst.

SAMENSTELLING van de *drie* compagnieën hospitaalsoldaten.

Sterkte en samenstelling van:	Officieren.	Onder-officieren en manschappen.
1. *Eene compagnie.*		
1ste Luitenant, commandant	1	2
Sergeant-majoor	»	1
Sergeanten	»	12
Fourier	»	1
Korporaals	»	12
Soldaten. vrijwilligers	»	10
Soldaten. miliciens	»	195
Totaal	1	231
2. *De 3 compagnieën.*	3	693

Instructie ter uitvoering van Zijner Majesteits besluit van den 7den April 1869, n°. 15, nopens de samenstelling en de bestemming der compagnieën hospitaalsoldaten en de dienst van het personeel, daartoe behoorende, in tijd van vrede. (Gewijzigd bij Min. Besch. van 26 Februari 1881 IIde Afd. n°. 10 en 19 Maart 1881 n°. 30.) (1)

Art. 1. De compagnieën hospitaalsoldaten zullen gevestigd zijn:

de 1ste compagnie te Amsterdam,
» 2de » » Utrecht,
» 3de » » Breda.

(1) De instructie is in verband gebracht met het nieuwe R. v. A. en met het vermelde in de noot op bladz. 58.

Zij worden in administratie gevoerd, de 1ste compagnie bij het 7de, de 2de compagnie bij het 5de (R. M. 1886 bladz. 190) regiment en de 3de compagnie bij het 6de regiment infanterie.

ART. 2. De samenstelling en aanvulling der compagnieën geschiedt bij aanwerving of bij overplaatsing van de korpsen.

Onderofficieren en verdere manschappen, daartoe geschikt en genegen, worden door de chefs der korpsen ter plaatsing opgegeven aan den inspecteur van den geneeskundigen dienst.

Zoo lang de compagnieën niet compleet zijn, zullen bij de zieken-etablissementen geene vaste geëmploieerden worden aangesteld, dan na voorafgaande machtiging van het Departement van Oorlog.

ART. 4. (1) De aanwervingen en bevorderingen, tot het compleet houden van het kader en de vrijwilligers bij de compagnieën, geschieden op voordracht van de commandanten der compagnieën, door den inspecteur van den geneeskundigen dienst.

ART. 5. Voor de jaarlijksche aanvulling der miliciens worden bij elk der acht regimenten infanterie ieder jaar uit de alsdan ingelijfde lichting der nationale militie, door den commandeerenden officier, in overleg met den eerstaanwezenden officier van gezondheid bij het korps, *vijf* manschappen (lotelingen of nummerverwisselaars) gekozen, geschikt en genegen, om bij de compagnieën hospitaalsoldaten over te gaan.

ART. 6. Bij de keuze dezer manschappen moet bijzonder worden gelet:

1°. op hun physiek gestel, dat gezond en krachtig behoort te wezen, geschikt om, des gevorderd, zware vermoeienissen te kunnen verduren;

2°. op hun karakter, dat aan zekere fermeteit goedhartigheid moet paren, met den lust, om voor hunne lijdende kameraden nuttig te zijn, en

3°. op hunne intellectueele ontwikkeling, dewijl zij vatbaar moeten wezen voor het onderricht in datgene, wat het allereerst van den hospitaalsoldaat te velde gevorderd wordt, namelijk de kennis, om, bij ontstentenis van eenen arts, de eerste hulp te kunnen verleenen. Zij moeten door een goed en zedelijk gedrag uitmunten (Min. Aanschr. 30 Mei 1874 n°. 80 I).

ART. 7. De in voege voorgeschreven uitgekozen manschappen worden op den 1sten Juni door de commandeerende officieren der

---

(1) Art. 3 is vervallen.

korpsen, door tusschenkomst van den inspecteur van den geneeskundigen dienst, aan het Departement van Oorlog voorgedragen.

Die voordracht geschiedt bij eenen staat (in tweevoud) bevattende de navolgende kolommen:

a. Stamboek-nummer,
b. ingedeeld bij { het bataljon, de compagnie,
c. namen en voornamen,
d. lichting,
e. provincie,
f. gemeente,
g. bijzondere renseignementen,
h. consideratiën van den inspecteur van den geneeskundigen dienst,
i. beslissing van den Minister van Oorlog.

Art. 8. In afwachting der beslissing van het Departement van Oorlog worden deze manschappen dagelijks onderwezen in de eerste plichten van den soldaat: militaire orde en tucht, propreteit, kennis van de dienst reglementen, enz.

Bij de compagnieën hospitaalsoldaten overgaande, behouden zij de volledige kleeding en uitrusting, mitsgaders den ransel, welke hun bij het korps is uitgereikt.

De commandanten der compagnieën hospitaalsoldaten zorgen, dat zij, bij aankomst bij de etablissementen, waarvoor zij bestemd zijn, van sabels met scheeden, sabeldragers en gordels worden voorzien.

Art. 9. Het Departement van Oorlog bepaalt de ziekeninrichtingen, waarbij de onderofficieren en verdere manschappen der compagnieën hospitaalsoldaten worden gedetacheerd.

Art. 10. Zij, die, bij zieken-inrichtingen, buiten de standplaats der compagnie, worden gedetacheerd, moeten bij het korps infanterie ter plaatse garnizoen houdende, in onderhoud gesteld, en daar op de monsterrollen voor de hun aankomende soldij en toelage voor de uitrustings- en reserve-rekening berekend worden.

Bevindt zich op de standplaats dier zieken-inrichting geen infanteriekorps, dan worden zij bij de compagnie, waartoe zij behooren, voor al het hun aankomende berekend.

De commandant der compagnie zorgt, door tusschenkomst van het korps, in de plaats in garnizoen, dat de soldij hun kan worden betaald.

Art. 11. De soldij van hen, die bij het vorig artikel bedoeld zijn, wordt na aftrek der inhouding voor de uitrustings- en reserve-rekening, indien zij daaraan onderworpen mochten wezen, door den commandant der compagnie, waartoe zij behooren, of waarbij zij in onder-

houd of betaling zijn gesteld, telken vijf dagen aan de administratie van het zieken-etablissement afgedragen, die ze daarna aan de belanghebbenden uitreikt.

Worden zij op den voet, als bij het slot van art. 5 van het, in het hoofd dezer aangehaalde besluit is bepaald, in de zieken-etablissementen voor 's Rijks rekening of buiten hunne kosten gevoed dan zijn de bepalingen van art. 44 (1) van het reglement van administratie voor de landmacht op hen van toepassing.

Art. 12. Wanneer zij, ingeval van ziekte, ter verpleging in de zieken-inrichtingen, waarbij zij geplaatst zijn, moeten worden opgenomen, worden zij, even als de overige zieken van het garnizoen, volgens de daaromtrent bestaande verordeningen berekend.

De administratie van het etablissement zendt in zoodanig geval en later bij herstel, een mutatie-rapport deswege aan de betrokken compagnie.

Art. 13. De bij de zieken-inrichtingen gedetacheerde onderofficieren en manschappen worden, wanneer daartoe slechts eenigszins gelegenheid bestaat, in het etablissement, waarbij zij dienst doen, gehuisvest. — Is daartoe geene gelegenheid, dan worden zij bij de troepen van het garnizoen gekazerneerd.

De commandeerende officieren treden daaromtrent met de chefs over de betrokken zieken-inrichtingen in overleg.

De in art. 13 bedoelde onderofficieren en manschappen staan, gedurende hun verblijf in de zieken-etablissementen, onder de onmiddellijke bevelen van den chef van het etablissement, die een gestadig toezicht houdt over hunne gedragingen, zoo in als buiten dienst.

Met opzicht tot de uitoefening van hunnen dienst zijn zij onmiddellijk ondergeschikt, de onderofficieren aan de vaste geëmploieerden der 1ste klasse, en de korporaals en soldaten aan die der 2de klasse.

Art. 14. Indien de onderofficieren en manschappen in de zieken-inrichtingen worden gehuisvest, — die in de standplaatsen der compagnieën hospitaal-soldaten uitgezonderd, — houdt de administrateur tevens het toezicht over hunne kleeding en uitrusting, en overtuigt zich eenmaal 's weeks, dat die in goeden zindelijken staat voorhanden is.

Bij noodig geoordeelde vernieuwingen of herstellingen van voorwerpen, doet hij daaromtrent opgave aan de administratie van het

---

(1) Voor elken dag, waarop een onderofficier of soldaat, geheel voor Rijks rekening wordt gevoed, wordt zijne soldij, zonder onderscheid van graad met vijftien cents verminderd.

korps, waarbij de belanghebbenden in onderhoud zijn, door welke in het benoodigde moet worden voorzien.

Ingeval van huisvesting in de kazerne, alsmede met opzicht tot hen, die bij de zieken-inrichtingen op de standplaatsen der compagnieën dienst doen, blijft de zorg daarvoor aan den commandant der betrokken compagnie overgelaten.

Art. 15 (1). Bij het begaan van overtredingen door de bij de zieken-inrichtingen gedetacheerde onderofficieren en manschappen, worden de volgens het reglement van krijgstucht op te leggen straffen voorgesteld aan den commandeerenden officier der compagnie, waartoe zij behooren, of van het korps of onderdeel, waarbij zij in onderhoud zijn.

Gemelde commandeerende officier handelt, met opzicht tot het bepalen der straffen, steeds in overleg met den chef over de zieken-inrichting, en in het welbegrepen belang van den dienst.

De op te leggen straffen worden, vooral wanneer de betrokken militairen in de zieken-inrichting zijn gehuisvest, zooveel mogelijk, in die zieken-inrichting ondergaan.

Art. 16. De chef van de zieken-inrichting regelt de vrije uren, waarop de voorschreven onderofficieren en manschappen zich buiten het etablissement mogen begeven.

Wanneer zij niet in het etablissement gehuisvest zijn, geeft hij den commandeerenden officier kennis van het uur, waarop zij zich des morgens in de inrichting moeten bevinden, en van dat, waarop zij haar des avonds zullen verlaten.

Art. 17. De voorschriften nopens de opkomst en het verblijf onder de wapenen en het vertrek met onbepaald verlof der miliciens van de regimenten infanterie, zijn ook op de miliciens der compagniën hospitaal-soldaten van toepassing.

Bij de zieken-inrichtingen gedetacheerd zijnde, worden zij alzoo op dezelfde tijdstippen als de overige manschappen der lichting, waartoe zij behooren, in het genot van onbepaald verlof gesteld; ten ware zij, overeenkomstig art. 124 der wet van den 19den Augustus 1861 (*Staatsb.* n°. 72), door de bij elke compagnie tusschen

---

(1) Dit artikel is wat de beide eerste zinsneden betreft *komen te vervallen* door den inhoud van art. 10 v. h. Reglement ter uitvoering van het K. B. van 7 September 1880 n°. 9. Bij laatstgemeld artikel toch wordt het personeel bij de zieken-inrichtingen geplaatst (hetzij definitief, hetzij tijdelijk, hetzij gedetacheerd) gesteld onder de bevelen van de chefs der hospitalen en worden aan deze chefs, te dien aanzien de rechten en verplichtingen van commandanten van korpsen toegekend derhalve mede de rechten als zoodanig, volgens het reglement van krijgstucht. (Min. Aanschr. 5 Juli '84 VIde Afd. Int. n°. 53 (R. M. 222).

den 15den en 20sten Juli te houden loting, mochten zijn aangewezen om onder de wapenen te blijven, in welk geval zij in hunne positie bij het etablissement, waarbij zij zich bevinden, worden gehandhaafd.

De commandanten der compagniën treden, ten aanzien van deze aangelegenheid, in tijds in overleg met den chef van de betrokken inrichting.

Art. 18. Wanneer de lichting, waartoe de hierbedoelde manschappen behooren, krachtens de artt. 123, 124 en 125 der hiervoren gemelde wet, geheel of gedeeltelijk onder de wapenen wordt geroepen, en zij onder de geroepenen zijn begrepen, worden zij, zooveel mogelijk, in hunne vorige positie bij dezelfde zieken-etablissementen hersteld.

Art. 19. Bij het betrekken van kampen worden de hospitaalsoldaten in de eerste plaats bestemd voor den dienst bij de ambulancen.

Art. 20. Gedurende het verblijf der onderofficieren en manschappen bij de zieken-inrichtingen worden zij, onder de leiding van den eerstaanwezenden officier van gezondheid bij het etablissement, geregeld onderwezen in de verpleging van zieken en gekwetsten en in al hetgeen van den hospitaal-soldaat te velde gevorderd wordt.

Het voorschrift, strekkende tot leiddraad bij het te geven onderricht, als bijlage gevoegd bij de dispositie van het Departement van Oorlog, van den 14den Maart 1864, n°. 52 I, blijft daartoe van kracht (1).

Art. 21. Wanneer het den eerstaanwezenden officier van gezondheid mocht blijken, dat een of meer der bij het etablissement gedetacheerde onderofficieren en manschappen de geschiktheid missen voor den dienst van hospitaal-soldaat, dan doet hij daartoe, onder opgave der redenen, het voorstel tot verwijdering van die personen aan den commandant der betrokken compagnie hospitaal-soldaten, door welken de voordracht vervolgens, door tusschenkomst van den inspecteur van den geneeskundigen dienst, aan de beslissing van het Departement van Oorlog wordt onderworpen.

Op gelijke wijze wordt gehandeld ten aanzien van hen, die zich voortdurend aan overtredingen tegen de krijgstucht schuldig maken, of wel, naar het oordeel van den chef, wegens gebrek aan ijver als anderszins, geene geschiktheid hebben voor den specialen dienst bij de hospitaalsoldaten.

---

(1) Dit voorschrift is niet overgenomen in B. U. en volgt hierachter, zooals het gewijzigd is bij Aanschr. van het D. v. O. van 5 Mei 1886 IIde Afd. Gen. Staf n°. 84.

Art. 22. Het is uitdrukkelijk verboden, het personeel der compagniën hospitaal-soldaten, gedurende hun verblijf bij de ziekeninrichtingen, tot eenige andere diensten, hetzij als ordonnance of als oppasser van den admistrateur der ziekeninrichting of van de officieren van gezondheid, als anderszins, te bezigen, dan die met hunne eigenlijke bestemming in verband staan.

Art. 23. Verloven voor bepaalden tijd worden op de wijze, voor de korpsen voorgeschreven, aangevraagd en verleend.

Zij worden echter niet toegestaan, dan voor zooveel de betrokkenen bij het etablissement, waarbij zij dienst doen, kunnen worden gemist, waarvan op de aanvragen door eene verklaring van den chef moet blijken.

Art. 24. Bij de zieken-inrichtingen wordt een register aangehouden van de daarbij gedetacheerde onderofficieren en manschappen, bevattende de navolgende kolommen:

a. compagnie;
b. stamboeknummer;
c. namen en voornamen;
d. graden en in welke betrekking dienstdoende;
e. sedert wanneer bij de zieken-inrichting gedetacheerd;
f. gedrag en ijver;
g. bekwaamheid.

Dit register wordt door den chef van het etablissement ingevuld.

Op den 1sten Januari en 1sten Juli van ieder jaar wordt een afschrift of extract uit dat register, door den chef van de ziekeninrichting geteekend, aan den commandant der betrokken compagnie hospitaalsoldaten gezonden, door wien het na daarvan aanteekening te hebben gehouden aan den hoofdintendant wordt overgelegd. Behalve het voorschreven register wordt bij de etablissementen ook aanteekening gehouden van de straffen, welke aan het hier bedoeld personeel gedurende hun verblijf bij de inrichting worden opgelegd, waarvan maandelijks mededeeling aan den commandant der betrokken compagnie, zoo die niet in hetzelfde garnizoen gevestigd is, wordt gedaan.

Art. 25. De commandanten der compagnieën zorgen zoodra de compagnieën geformeerd zijn voor het aanleggen der stamboeken en zenden zoodra mogelijk een afschrift daarvan aan het D. v. O.

In het algemeen rusten op de commandanten dezelfde verplichtingen als op de chefs van korpsen gedeeltelijk uit militie samengesteld (1).

(1) De voordrachten tot het toekennen van medailles worden door de chefs der hospitalen opgemaakt die tevens de chevrons toekennen. De noodige inlichtingen worden aan deze autoriteiten door de commandanten der compagnieën verstrekt. (B. I. Hospitaalsoldaten § 5). Aangaande de toestemming tot het aangaan van een huwelijk door hospitaalsoldaten zie B. I. a. v. § 6.

VOORSCHRIFT, *strekkende tot leiddraad bij het te geven onderricht aan de manschappen, die bij de militaire hospitalen voor den dienst van hospitaalsoldaat worden opgeleid.*

1°. Ten einde met vrucht van het te geven onderwijs partij te kunnen trekken (1), is het een vereischte dat de voor den dienst van hospitaalsoldaat bestemde manschappen voldoende in het lezen en schrijven en in de allereerste beginselen van de cijferkunst ervaren zijn, alsmede eenige kennis hebben van het metrieke stelsel van maten en gewichten. Zoo noodig worden zij bij de hospitalen, waarbij zij gedetacheerd zijn eenige malen per week in de namiddaguren, door den schrijver of den magazijnmeester, bij hospitalen waar beiden ontbreken door den administrateur, in die vakken verder geoefend.

2°. Gedurende de eerste maand der plaatsing van de hierbedoelde manschappen bij eene militaire ziekeninrichting, verrichten zij, onder de leiding der ziekenopzichters, den dienst als hulp-ziekenoppasser, ten einde bekend te worden met den algemeenen gang van den hospitaaldienst en voorts met de handgrepen, die bij het verplegen van zieken b. v. bij het verbedden, het verschoonen, het uitdeelen van levensmiddelen, het ingeven van geneesmiddelen, het opnemen der temperatuur bij koortslijders, in acht moeten worden genomen. De visite der officieren van gezondheid wordt door hen al dadelijk gevolgd. Dit laatste geschiedt ook gedurende hunnen verderen diensttijd, zoo veel mogelijk en bij toerbeurt op de verschillende zalen.

3°. De hospitaalsoldaten worden door een of meer daartoe door den chef van het hospitaal aan te wijzen officieren van gezondheid onderwezen in het navolgende:

a. de benaming en plaatsing der voornaamste beenderen en gewrichten — waar mogelijk met aanwijzing op het geraamte;

b. de benaming, ligging en werkingswijze der spieren, voor zoover dit tot het goed begrijpen der ademhaling of tot het vinden van de ligging der groote slagaderen noodig is;

c. de ligging der ademhalingswerktuigen en hunne functie. Tevens worde iets medegedeeld aangaande de samenstelling en drukkingsverschijnselen der lucht en over het nut der ventilatie;

---

(1) Ten behoeve van dit onderwijs is uitgegeven de »Gids voor den hospitaalsoldaat en den ziekendrager", Breda, ter drukkerij van Broese & Comp. voor rekening van de Koninklijke Militaire Academie 1886.

De hospitaalsoldaten moeten in het bezit daarvan zijn.

d. de verschillende methoden der kunstmatige ademhaling — met vermelding der gevallen, waarbij die worden toegepast;

e. de ligging, samenstelling en werking van het hart (in groote trekken), de bloedsomloop, de wijze van verloop der groote slagaderen en aderen, met aanwijzing der plaatsen, waar zij het meest aan de oppervlakte treden en het best gedrukt kunnen worden. De verschillende middelen, die tot stelping van bloedingen kunnen worden aangewend;

f. de ligging der voornaamste overige ingewanden, vooral te toonen bij lijkopeningen, waarbij de hospitaalsoldaten, zooveel mogelijk, tegenwoordig moeten zijn;

g. de behandeling van wonden en het verleenen der eerste hulp aan gewonden, vooral met het oog op de antiseptische behandelingswijze;

h. de verschillende wijzen van onstaan, de herkenning en voorloopige behandeling van beenbreuken, het gebruik der verschillende spalken en spalkverbanden en het improviseeren van deze;

i. de voornaamste verschijnselen van dadelijke hulp vereischende ziekten, vooral die bij militairen op marsch voorkomen, en de daarbij te verstrekken hulp;

k. de teekenen van den dood;

l. het aanleggen van eenvoudige verbanden, door middel van driekante doeken, en zoo deze goed worden aangelegd, ook met windsels;

m. de kennis der voornaamste instrumenten en toestellen, vooral die behoorende tot het materieel voor de uitoefening van den dienst te velde, met de regelen omtrent het aseptisch reinigen;

n. de plaats en de werkkring van den hospitaalsoldaat op marsch, in kantonnementen, enz. De dienst op het slagveld en op de verbandplaatsen;

o. de hoofdbepalingen der Conventie van Genève;

p. de behandeling der bij het leger in gebruik zijnde draag- en raderbrancards. Het improviseeren van brancards. De samenstelling en wijze van vervoer van de kisten, tasschen, enz., behoorende tot het materieel van den geneeskundigen dienst te velde;

q. de inrichting der ziekenwagens en karren. Het inrichten van voer- en vaartuigen tot ziekentransport;

r. het inrichten van spoorwagens tot ziekenvervoer. Het in- en uitladen der lijders;

s. het opslaan der verband- en hospitaaltenten en het improviseeren van middelen tot het onder dak brengen der lijders.

Zooveel mogelijk wordt het sub *n* tot *s* bedoelde onderwijs bij oefeningen en manoeuvres voortgezet.

4°. Door den ziekenopzichter worden de hospitaalsoldaten geoefend in het zetten van bloedzuigers en droge koppen, het afleggen van overledenen, het gereed maken van plaatselijke en algemeene baden, de behandeling van schurftlijders door de zoogenaamde snelkuur, de maatregelen bij het desinfecteeren te nemen, het maken van gipszwachtels, kafkussens, strooladen, enz

Dit onderricht is uitsluitend praktisch.

5°. De hospitaalsoldaten zullen bij toerbeurten als bijkok en als assistent-tisanier werkzaam zijn.

De leiding van het onderwijs blijft opgedragen aan de chefs der militaire hospitalen.

Aangaande de hospitaalsoldaten is door den I. G. D. L. nog het volgende bepaald.

Bij eventueele onvatbaarheid der hospitaalsoldaten om te worden geinstrueërd moet op hunne vervanging worden aangedrongen (1). Ook op een goed physiek gehalte moet worden acht geslagen (2).

Er zal bij de inspectiën op worden gelet of de hospitaalsoldaten de noodige geoefendheid hebben om schijndooden de eerste hulp te verleenen en de kunstmatige ademhaling in praktijk te brengen (3).

B. I. Hospitaalsoldaten. § 4 bevat de voorwaarden waaraan moet worden voldaan om voor bevordering tot korporaal of sergeant bij de compagnieën hospitaalsoldaten in aanmerking te komen.

Bij het examen volge men ter beoordeeling van de mate van geschiktheid de schaal bedoeld bij M. B. van 21 September 1888 IIde Afd. G. Staf n°. 73 (R. M, blz. 295).

Volgens K. B. van 3 Februari 1883 n°. 11 (zie bladz. 22—36 B. U) geniet een sergeant-majoor der hospitaal compagnieën *f* 1.47 dagelijksche soldij, na 3 jaren dienst wordt dit bedrag verhoogd tot *f* 1.77; een sergeant of fourier *f* 0.82, na 3 jaren dienst *f* 0.92 na 6 jaren dienst *f* 1.22; een korporaal krijgt *f* 0.57 per dag, een soldaat (vrijwilliger of milicien) *f* 0.52.

Doen de onderofficieren en minderen der hospitaal compagnieën dienst in het hospitaal te 's Hertogenbosch dan wordt de soldij hierboven genoemd per dag verhoogd: voor een onderofficier met *f* 0.55, voor een korporaal of minder militair met *f* 0.30. Vervullen zij eene functie van geëmploieerde bij de militaire hospitalen of doen zij dienst

(1) B. I. Hospitaalsoldaten § 1.
(2) B. I. a. v.
(3) B. I. Hospitaalgeëmploieerden § 7, laatste alinea.

bij de ziekenkamers in de kazerne dan zullen zij per dag eene verhooging van soldij genieten van *f* 0.25. Doen zij dienst bij aan besmettelijke ziekten lijdende personen dan ontvangen zij bovendien per dag eene verhooging van soldij bedragende: voor een onderofficier *f* 0.40, voor een korporaal *f* 0.35 en voor een soldaat *f* 0.30 (1).

Ziekendragers bij de Infanterie-korpsen.

Aangaande deze kategorie zie men Bijlage n°. 3 van R. G. D. O., waarin uitvoerig over de aanwijzing, het onderricht, enz. dezer personen wordt gehandeld (2).

Van de mutatiën onder de ziekendragers wordt aanteekening gehouden, en daarvan telkens kennis gegeven aan I. G. D. L. (B. I. Hospitaalsoldaten § 3).

Ziekendragers bij de Cavalerie.

De huzaren welke werden opgeleid tot hospitaalsoldaat zullen worden bestemd tot ziekendragers en in oorlogstijd en bij manoeuvres ter onderscheiding om den linker bovenarm een rooden band dragen. (Miss. I. G. D. L. 30 Maart 1889, n°. 193). Het voorschrift betreffende de oefening van miliciens in het dragen van zieken en gekwetsten vastgesteld bij de aanschrijving van den M. v. O. dd. 23 Juli 1884 IIde Afd. n°. 91 (R. M. 1884 bladz. 228) zal voor zoover toepasselijk ook worden gevolgd bij het onderricht der huzaren welke worden bestemd tot ziekendrager. Het onderricht kan c. q. te gelijk gegeven worden met dat aan de miliciens-ziekendragers der infanterie. Het rapport aangaande de huzaren-hospitaalsoldaten vervalt, daar art. 20 van boven vermeld voorschrift op hen van toepassing wordt. (Miss. M. v. O. aan I. G. D. L. dd. 8 Mei 1889, IIde Afd. G. Staf n°. 103.) Van de mutatiën onder de huzaren-ziekendragers wordt kennis gegeven aan I. G. D. L. (B. I. Hospitaalsoldaten § 3.)

---

(1) Zie Bijlage L^a D van K. B. 7 September 1880 n°. 9, zooals die gewijzigd is bij K. B. van 6 December 1888 n°. 27. (R. M. bladz. 355).

(2) *Alle* ziekendragers zijn in het bezit van den »Gids voor den hospitaalsoldaat en den ziekendrager"

HOOFDSTUK X.

RESERVE PERSONEEL.

Toelating van militieplichtigen, die als student in de geneeskunde aan een der universiteiten hier te lande zijn ingeschreven, tot de vrijwillige verbintenis, bedoeld bij art. 21 litt^a. der wet van 2 Augustus 1880 (Staatsbl. n°. 145).
K. B. 30 October 1880 (Staatsbl. n°. 188).

ART. 1. De verbintenis, bedoeld sub *a* van art. 21 der wet van den 2den Augustus 1880 (*Staatsbl.* n°. 145), is eene tweeledige.

De militieplichtige zal zich, buiten genot van premie of handgeld, hoe ook genaamd, moeten verbinden:

1°. om het Koningrijk der Nederlanden als militair bij de landmacht te dienen gedurende den tijd van *tien* jaren, welke tijd zal gerekend worden in te gaan met den dag waarop de verbintenis door of namens den Minister van Oorlog is bekrachtigd;

2°. om, voor het geval dat hij gedurende den loop van de sub 1°. bedoelde verbintenis den titel van *arts* volgens de bestaande of nader te stellen wettelijke bepalingen verkrijgt, als reserve-officier van gezondheid bij de landmacht ter beschikking des Konings te blijven, gedurende een tijdvak van *vijf* achtereenvolgende jaren, gerekend van den dag, waarop hem het diploma als arts is uitgereikt;

alles onder de voorwaarde en overeenkomstig de bepalingen, in de artikelen 3 tot 7 vervat.

ART. 2. Tot de bij het vorige artikel bedoelde verbintenis worden toegelaten alle zich daartoe aanbiedende militieplichtigen, die als student in de geneeskunde bij een van de universiteiten hier te lande zijn ingeschreven, zich niet hebben verbonden overeenkomstig art. 18 der bij het vorig artikel bedoelde wet, en ten genoegen van den Minister van Oorlog kunnen aantoonen:

a. dat zij voor de militie ingeschreven of wel als loteling ingelijfd zijn;

b. dat zij ongehuwd zijn en tevens Nederlander volgens de wet van 28 Juli 1850 (*Staatsbl.* n°. 44);

c. dat zij zijn van een goed zedelijk gedrag, en, indien zij vroeger bij de zee- of landmacht hebben gediend, den militairen dienst op eervolle wijze hebben verlaten;

d. dat, indien zij minderjarig zijn, hun vader of voogd bewilligt in de tweeledige verbintenis, door hen aan te gaan.

Art. 3. De militieplichtige, die tot de verbintenis, in de twee voorgaande artikelen bedoeld, is toegelaten, wordt, onmiddellijk daarna, tot het voortzetten zijner studiën in het genot gesteld van een binnenlandsch verlof tot nadere oproeping.

Art. 4. De vrijwilliger, bij het voorgaande artikel bedoeld, zal, behoudens het bepaalde bij de artt. 5 en 6, in gewone tijden niet onder de wapenen worden teruggeroepen.

Wanneer echter de geheele militie te land, krachtens art. 185 der Grondwet buitengewoon is bijeengeroepen, zal het hem verleende verlof, voor den tijd dat de militie buitengewoon onder de wapenen is, worden ingetrokken en hij voor dien tijd, naar gelang hij dit verlangt, in dienst worden gesteld, hetzij bij een der korpsen van het leger te zijner keuze, hetzij bij een der militaire ziekeninrichtingen te velde of in de vestingen en garnizoensplaatsen te lande; terwijl hij in het eerste geval, wanneer hij niet uitdrukkelijk verzoekt om met de wapenen te dienen, ter beschikking zal worden gesteld van den chef van den geneeskundigen dienst bij het door hem gekozen korps.

Art. 5. De bij de voorgaande artikelen bedoelde vrijwilliger, die binnen den tijd van *acht* jaren den titel van *arts* niet verworven heeft, wordt, tenzij er door den Koning termen worden gevonden om anders te bepalen, van de verbintenis, bedoeld sub 2° van art. 1, ontheven en bij het korps, waartoe hij behoort, teruggeroepen om daarbij, gedurende den nog loopenden tijd zijner sub 1 van art. 1 genoemde verbintenis, als gewoon vrijwilliger te dienen.

Art. 6. Het bepaalde bij het voorgaande artikel zal, behoudens het bepaalde in het tweede en het laatste lid van dit artikel, mede worden toegepast ten opzichte van de in dit besluit bedoelde vrijwilligers, die:

a. willens en wetens, bij hun verzoek om toelating tot de verbintenis, stukken hebben overgelegd, welke valsch zijn of valschheid inhouden; of wel:

b. hunne studiën in de geneeskunde staken, — van de universiteit

verwijderd worden, — ter zake van eenvoudigen diefstal of andere de goede trouw of eerlijkheid kwetsende misdrijven, rechterlijk veroordeeld zijn, of, naar het oordeel van den Minister van Oorlog, den rector-magnificus der universiteit gehoord, wegens slecht gedrag niet waardig worden geacht om eenmaal tot reserve-officier van gezondheid te worden benoemd.

Deze vrijwilligers kunnen voorts te ieder tijd, indien daartoe termen zijn, met een, de redenen van hun ontslag vermeldend, paspoort uit den dienst worden verwijderd.

De Koning behoudt zich voor, van het bepaalde bij het eerste lid van dit artikel af te wijken ten gunste van de vrijwilligers, die, ter Zijner beoordeeling, om billijke redenen hunne studiën in de geneeskunde staken.

Art. 7. De vrijwilliger, die binnen den tijd van *acht* jaren, bij art. 5 genoemd, of zooveel later als hem dit door den Koning met toepassing van het bepaalde bij dat artikel wordt toegestaan, den titel van *arts* verkrijgt, zal daarvan, onder overlegging van het hem uitgereikte diploma, onverwijld mededeeling doen aan den Minister van Oorlog.

Na benoeming tot en beëediging als reserve-officier van gezondheid der 2de klasse, zal hij onmiddellijk door den Minister van Oorlog worden ontheven van de verbintenis, bedoeld sub 1° van art. 1 van dit besluit.

Komt hij het bepaalde bij het eerste lid van dit artikel niet na, of weigert hij den eed af te leggen, door den Koning voor reserve-officieren van gezondheid voorgeschreven of voor te schrijven, dan kan art. 5 van dit besluit op hem worden toegepast.

De Minister van Oorlog heeft ter uitvoering van dit besluit verder bepaald (bij beschikking van 30 November 1880 IIIde Afd. Pers n°. 111).

1°. De toelating tot de verbintenis, bedoeld bij art. 1 van voorschreven besluit, geschiedt, op aanschrijving van den Minister van Oorlog, door den korps-commandant, aan wien de aanschrijving gericht is.

2°. De verbintenis moet worden aangegaan bij gezegelde en geregistreerde acte, en volgens het model aan deze beschikking gehecht.

Dadelijk na het sluiten der verbintenis worden den vrijwilliger de krijgsartikelen voorgelezen en wordt van het aangaan der verbintenis door den korps-commandant kennis gegeven aan het Departement van Oorlog.

3°. Het verlof, bedoeld bij art. 3 van het Koninklijk besluit, wordt verleend door den korps-commandant en naar de gemeente, waar de universiteit gevestigd is, bij welke de vrijwilliger als student is ingeschreven.

4°. Is de gemeente, waarheen het verlof verleend is, niet tevens de standplaats van den korps-commandant, door wien het verlof is toegekend, dan is de vrijwilliger gehouden, binnen 24 uren na aankomst in die gemeente, zich met zijn verlofpas te vertoonen bij den plaatselijken- of garnizoens-commandant aldaar, en dien commandant tevens mededeeling te doen van zijn domicilie.

5°. Verandert de vrijwilliger van domicilie, dan moet hij daarvan schriftelijk bericht geven aan den bovenbedoelden korps-commandant, of aan den plaatselijken- of garnizoens-commandant, naar gelang hij al dan niet verblijf houdt in de standplaats van den staf van het korps, waartoe hij behoort.

6°. De intrekking van het verlof, in het geval voorzien bij het tweede lid van art. 4 van het besluit, geschiedt door den korps-commandant, die het verlof heeft verleend.

Deze commandeerende officier bericht tevens aan het Departement van Oorlog, waar de vrijwilliger, zoolang de militie te land buitengewoon onder de wapenen is, in dienst wenscht te worden gesteld.

7°. Is de standplaats van den korpscommandant tevens de plaats (gemeente), waar de vrijwilliger als student is ingeschreven dan vraagt die chef van tijd tot tijd, op vertrouwelijke wijze, en bij de collegiën of ambtenaren, welke die verstrekken kunnen, zoodanige inlichtingen, als noodig zijn ter beoordeeling, of de vrijwilliger in de termen verkeert van het bepaalde bij art. 6, litt. *b*, van het besluit, dan wel nalatig is in de nakoming der verplichting, bedoeld bij het eerste lid van art. 7.

In het geval, waarvan sprake is sub 4° dezer beschikking, rust gelijke verplichting op den betrokken plaatselijken- of garnizoens-commandant.

Van de ontvangen berichten wordt telkens mededeeling gedaan aan den Minister van Oorlog.

8°. De vrijwilliger is bevoegd, zonder nader verlof daartoe, de standplaats der universiteit, waarbij hij als student is ingeschreven, te verlaten gedurende den tijd der vacantiën, genoemd bij art. 146 der Wet van 28 April 1876 (*Staatsbl.* n°. 102) tot regeling van het hooger onderwijs.

Van die bevoegdheid gebruik makende, geeft hij aan de autoriteit, aan wien hij c. q. het sub 5° dezer beschikking bedoelde bericht

heeft te zenden, schriftelijk kennis van zijn vertrek en van de gemeente of gemeenten, waar hij zich gedurende de vacantie zal ophouden.

Wenscht hij zich buiten 's lands te begeven, dan vraagt hij daartoe de vergunning van den korpscommandant, die de aanvrage onderwerpt aan de beslissing van den Minister van Oorlog.

Tot het verlaten der standplaats op andere tijden dan gedurende de bovenbedoelde vacantiën, moet de vrijwilliger, indien hij zich voor langer dan vier dagen wenscht te verwijderen, vergunning vragen aan de militaire autoriteit, aan wie hij c. q. het sub 5°. bedoelde bericht behoort te zenden.

9°. De vrijwilliger is, zoolang hij zich met verlof bevindt, niet verplicht, om militaire kleeding te dragen.

10°. Het paspoort, bedoeld bij het vóórlaatste lid van art. 6 van het besluit, wordt niet uitgereikt dan met machtiging van den Minister van Oorlog.

MODEL-*engagementsacte.*

De ondergeteekende (naam en voornamen, rang en betrekking), ten aanzien van het onderwerp dezer acte het Rijk vertegenwoordigende, als daartoe gemachtigd bij beschikking van den Minister van Oorlog van (datum en nummer der ministeriëele beschikking), verklaart te hebben aangenomen (naam en voornamen van den militieplichtigen student in de geneeskunde), en
de medeondergeteekende (naam en voornamen), militieplichtige, ingeschreven als student in de geneeskunde bij de Universiteit te . . . ., verklaart zich door (naam en voornamen) te hebben doen aannemen, om, buiten genot van premie of handgeld hoe ook genaamd:

1°. Het Koninkrijk der Nederlanden als militair bij de landmacht te dienen gedurende den tijd van *tien* jaren, welke tijd zal gerekend worden in te gaan met den dag, waarop deze verbintenis door of namens den Minister van Oorlog is bekrachtigd;

2°. voor het geval dat hij (naam en voornamen van den aangenomene), gedurende den loop van de sub 1° bedoelde verbintenis den titel van *arts* volgens de bestaande of nader te stellen wettelijke bepalingen verkrijgt, als reserve-officier van gezondheid bij de landmacht ter beschikking van den Koning te blijven, gedurende een tijdvak van *vijf* achtereenvolgende jaren, gerekend van den dag, waarop hem het diploma als arts is uitgereikt.

Wijders verklaren de contractanten, dat deze overeenkomst is aangegaan onder de voorwaarden en overeenkomstig de bepalingen, vervat in de artikelen 3 tot en met 7 van het Koninklijk besluit van 30 October 1880 (*Staatsbl.* n°. 188).

En is hiervan te . . . . . . den . . . . (in schrijfletters opgeven) opgemaakt deze acte in tweevoud, welke vervolgens door contractanten is onderteekend, en waarvan door ieder der contractanten een exemplaar is behouden.

(Onderteekeningen.)

Regelen omtrent de benoeming, enz. van burgergeneeskundigen tot reserve-officier van gezondheid bij de landmacht.

a. (*K. B. van* 21 *Augustus* 1880 *n°*. 14.)

Art. 1. Voor eene benoeming tot reserve-officier van gezondheid volgens het bepaalde sub *c* van art. 21 der wet van den 2den Augustus 1880 (*Staatsbl.* n°. 145), komen behoudens het bepaalde bij het volgende artikel, in aanmerking:

1°. burgergeneeskundigen, die bij 's Rijks zeemacht, of bij de landmacht hier te lande of in 's Rijks overzeesche bezittingen en koloniën, als officier van gezondheid hebben gediend, den dienst op eervolle wijze hebben verlaten, en tevens:

a. volgens de bestaande of later te stellen wettelijke bepalingen bevoegd zijn tot het uitoefenen van de geneeskundige practijk in haren geheelen omvang;

b. niet ouder zijn dan 50 jaren;

2°. burgergeneeskundigen, die als reserve-officier van gezondheid volgens het bepaalde van genoemd wetsartikel ter beschikking des Konings zijn geweest, als zoodanig op eervolle wijze ontslagen en niet ouder zijn dan 50 jaren;

3°. andere burgergeneeskundigen, die de sub 1°, lett. *a*, bedoelde bevoegdheid bezitten en niet ouder zijn dan 40 jaren.

Art. 2. Voor de bij het voorgaande artikel bedoelde benoeming tot reserve-officier van gezondheid komen niet in aanmerking burgergeneeskundigen, die:

a. niet ten genoegen van den Minister van Oorlog kunnen aantoonen, dat zij zijn, en steeds geweest zijn, van een goed zedelijk gedrag;

b. niet het bewijs kunnen overleggen, dat zij *Nederlander* zijn volgens de wet van 28 Juli 1850 (*Staatsbl.* n°. 44) en aan hunne verplichtingen jegens de militie hebben voldaan;

c. niet kunnen overleggen de bij art. 24 der bovengenoemde wet bedoelde verklaring, dat zij voor den militairen geneeskundigen dienst hier te lande lichamelijk geschikt zijn.

Art. 3. Alvorens tot reserve-officier van gezondheid te worden benoemd, moet de burgergeneeskundige eene gezegelde en geregistreerde verklaring overleggen, waarbij hij zich verbindt om, na zijne benoeming tot reserve-officier van gezondheid, gedurende *vijf* achtereenvolgende jaren als zoodanig ter beschikking te blijven en, in handen van de door den Minister van Oorlog aan te wijzen militaire autoriteit, den door den Koning voorgeschreven of voor te schrijven militairen eed af te leggen, geldig tegen het tijdstip, waarop hij als *tijdelijk* officier van gezondheid volgens art. 28 der bovengenoemde wet in dienst wordt gesteld.

Art. 4. De burgergeneeskundigen, bedoeld sub 1°. en 2°. van art. 1 van dit besluit, kunnen in aanmerking komen voor eene benoeming tot reserve-officier van gezondheid der 1ste klasse; die, waarvan sprake is sub 3°. van gemeld artikel, komen slechts in aanmerking voor eene benoeming tot reserve-officier van gezondheid der 2de klasse.

Art. 5. De bezoldiging der reserve-officieren van gezondheid, die als zoodanig volgens dit besluit benoemd zijn, bedraagt:

Voor de reserve-officieren van gezondheid der 1ste klasse; *vier honderd gulden* (*f* 400) en voor de overigen *drie honderd gulden* (*f* 300) 's jaars.

Art. 6. De betaling der bij het vorige artikel bedoelde bezoldiging zal geschieden bij het einde van elke *drie* maanden.

---

b. (*K. B. van* 16 *Juli* 1885 *n°*. 68.)

A. Een burgergeneeskundige, als waarvan sprake is sub 2°. en 3°. van art. 1 van het Kon. besluit van 21 Augustus 1880, n°. 14, zal, om voor eene benoeming tot reserve-officier van gezondheid volgens het bepaalde bij *c.* van art. 21 der wet van 2 Augustus 1880 (*Staatsbl.* n°. 145), in aanmerking te kunnen komen, onder meer ten genoegen van den Minister van Oorlog moeten aantoonen, dat hij bij een der militaire hospitalen hier te lande, gedurende minstens een half jaar, met goed gevolg een cursus heeft doorloopen over:

a. de militaire chirurgie en de legerziekten ;
b. de militaire gezondheidsleer en de legerverpleging ;
c. de leer der voorgewende en ontkende ziekten ;
d. den ambulancedienst en het veld-hospitaalwezen ;
e. het eerste verband en het transport van gewonden en van zieken.

B. Burgergeneeskundigen in aanmerking komende voor eene benoeming tot reserve-officier van gezondheid volgens het bepaalde sub *c.* van art. 21 der bovengenoemde wet zullen voor zoodanige benoeming aan den Koning niet worden voorgedragen, dan na zich bij gezegelde en geregistreerde verklaring schriftelijk te hebben verbonden om, wanneer zij in eene gemeente gevestigd zijn, waar eene dienstdoende schutterij bestaat, bij tijdelijke ontstentenis of afwezigheid van een officier van gezondheid dier schutterij zich kosteloos met de waarneming van diens functiën te zullen belasten, zoodra zij door het dagelijksch bestuur der gemeente daartoe worden uitgenoodigd.

C. Dit besluit treedt in werking op 1 Januari 1886, doch zal niet van toepassing zijn op burgergeneeskundigen, die in den loop van dat jaar door den Koning als reserve-officier van gezondheid worden herbenoemd.

Als uitvloeisel van dit K. B. is door den M. v. O. bij Besch. van 27 Augustus 1885 IIIde Afd. Pers. n°. 41, het volgende bepaald:

1°. de gelegenheid tot het doorloopen van een cursus in de vakken sub A, van voorschreven besluit genoemd, zal voor hen, die later tot eene benoeming als reserve-officier van gezondheid in aanmerking wenschen te kunnen komen, worden opengesteld aan de militaire hospitalen te *Amsterdam*, te *Leiden*, te *Utrecht* en te *Groningen*.

2°. Tot den cursus kunnen worden toegelaten zoowel artsen als a. s. artsen, de laatsten echter alleen, voor zoover zij reeds bevoegd zijn tot het afleggen van het practisch arts-examen.

3°. De toelating zal slechts kunnen plaats hebben, op machtiging van I. G. D. L. en nadat het dien inspecteur gebleken is, dat de betrokken arts of student physiek voor den militairen dienst hier te lande geschikt, Nederlander volgens de wet van 28 Juli 1850 (*Staatsbl.* n°. 44) en tevens van een goed zedelijk gedrag is

4°. De omvang van den cursus wordt geregeld door den sub 3°. genoemden inspecteur en zulks in dier voege, dat de cursus bij vier lesuren per week in den tijd van zes maanden kunne worden doorloopen, dat tot dit einde van de vakken onder *b*, *d* en *e*

genoemd niets meer onderwezen worde dan hetgeen noodig is ter verkrijging van de gewenschte kennis der bepalingen onzer reglementen op den geneeskundigen dienst in tijd van vrede en oorlog en dat het onderwijs in het sub *c.* genoemde vak zich bepale tot vingerwijzingen voor het onderzoek volgens de voorschriften bedoeld bij Besch. van 31 December 1883, IIIde Afd. n°. 98 (B. U. bladz. 2464) (1).

5°. Het onderricht zal bij elk van de genoemde hospitalen worden gegeven door één daartoe zeer geschikt en genegen officier van gezondheid van de noodige ervaring.

6°. De sub 5°. bedoelde officieren van gezondheid worden aangewezen door den I. G. D. L. Zij genieten ter zake van het hun opgedragen onderricht geene toelage of andere geldelijke belooning, maar zullen van sommige diensten worden vrijgesteld en tevens jaarlijks gedurende de vacantie aan de universiteiten hier te lande aanspraak hebben op een binnenlandsch verlof voor den tijd van zes weken en met behoud van vol tractement.

7°. Van het met goed gevolg doorloopen van den cursus wordt den betrokken arts of student een door meergenoemden inspecteur afgegeven schriftelijk bewijs uitgereikt.

8°. Het onderricht wordt kosteloos gegeven en het sub 7°. bedoelde bewijs kosteloos verstrekt.

Bij K. B. van 7 April 1886 n°. 11 is bepaald, met aanvulling van het K. B. van 16 Juli 1885 n°. 68.

Een burgergeneeskundige, als bedoeld bij A van dat besluit zal ook dan wanneer hij den daarbij genoemden cursus bij een der militaire hospitalen niet gevolgd heeft, tot reserve-officier van gezondheid kunnen worden benoemd, wanneer hij o. m. voorzien is van een getuigschrift van den hoogleeraar of lector aan de gemeentelijke universiteit te Amsterdam belast met het geven van onderwijs in de militaire genees- en heelkunde aan die inrichting, ten blijke dat hij bij die inrichting van onderwijs een cursus over de genoemde vakken in zijnen geheelen omvang met goed gevolg heeft doorloopen.

---

(1) Keuringsreglement.

HOOFDSTUK XI.

ORGANISATIE VAN DEN MILITAIREN GENEESKUNDIGEN DIENST MET DE DAARBIJ BEHOORENDE INSTRUCTIËN.

De officieren van gezondheid worden gedeeltelijk bij de korpsen van het leger ingedeeld en staan dan alleen ten opzichte van hun dienst bij de korpsen onder de onmiddellijke bevelen van den chef van het korps of van het onderdeel waarbij zij geplaatst zijn. (Art. 39 R. G. D. in verband met art. 17 R. I. D. I. en art. 15 en 16 R. I. D. bereden korpsen.) Voor alle overige militaire geneeskundige diensten staan deze officieren van gezondheid onder de onmiddelijke bevelen van den chef van het hospitaal of waar dit niet bestaat, van den hoogsten of oudsten in rang der officieren van gezondheid bij het garnizoen, wiens titel is chef van den militairen geneeskundigen dienst bij het garnizoen (1).

Een derde chef kan nog zijn de eerstaanwezende officier van gezondheid bij het korps (o. a. vermeld in art. 40 R. G. D. en art. 17 R. I. D. I.)

Aangaande deze laatste autoriteit wordt alleen bepaald (2) dat de oudste der officieren van gezondheid bij de bataljons ingedeeld, geacht wordt te zijn, de eerstaanwezende van het regiment.

Bij de overige korpsen vindt men geene bepalingen dienaangaande. De verhouding blijft echter dezelfde.

In hoofdstuk I 2de Gedeelte wordt over den dienst der officieren van gezondheid bij de korpsen gehandeld.

De niet bij de korpsen ingedeelde officieren van gezondheid doen (evenals alle apothekers, voor zoover zij niet bij 's Rijks magazijn van

(1) Art. 3 en 4 R. G. D.

(2) K. B. 14 Februari 1881, M. B. 21 Februari d. a. v. (B. U. 1981).

genecsmiddelen zijn geplaatst) bij de ziekeninrichtingen in verschillende betrekking dienst; enkelen zijn werkzaam op het bureau van den inspecteur G. D. L., anderen zijn leeraren aan den cursus voor officieren van gezondheid. Hun allen is reeds in vredestijd de betrekking aangewezen die zij in oorlogstijd, te vervullen zullen hebben.

Als hoofden in de districten voor den militairen geneeskundigen dienst zijn de dirigeerende officieren van gezondheid 1ste klasse werkzaam, wier instructie met eenige opgave aangaande de districten hierachter volgt.

Aan het hoofd van den geheelen dienst staat een inspecteur met den rang van generaal-majoor. De instructie voor die autoriteit volgt hieronder.

A. INSTRUCTIE voor den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht (1).

Art. 1. De Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht staat onmiddellijk onder de bevelen van den Minister van Oorlog, en is jegens dien Minister verantwoordelijk voor den toestand van zijn dienstvak.

Art 2. Hij is, zoowel in vredestijd als bij mobilisatie van het leger en in oorlogstijd, belast met de leiding van de geneeskundige, pharmaceutische en vétérinaire diensten bij de landmacht en met het toezicht op de uitoefening van die diensten. De kring zijner dienstverrichtingen omvat verder alles, wat betrekking heeft tot de zorg voor de aanwezigheid, de instandhouding en de deugdelijkheid van het daartoe behoorende personeel en materiëel.

Art. 3. Hij waakt voor den algemeenen gezondheidstoestand der troepen van de landmacht.

Hij vestigt zijne aandacht op de verpleging (huisvesting, voeding, kleeding en uitrusting) van die troepen in kazernen en legerplaatsen.

Hij is bevoegd, om, in het belang van de hygiène, in de garnizoens- en legerplaatsen, vestigen en forten een persoonlijk onderzoek in te stellen, of schriftelijke medeelingen te vragen aan de autoriteiten van de landmacht.

Hij dient die autoriteiten, op hunne aanvrage of uit eigen beweging,

---

(1) Vastgesteld bij K. B. van 27 October 1880 n°. 27 (gewijzigd).

te dier zake van bericht en raad, en doet c. q. dienaangaande voorstellen aan den Minister.

Art. 4. Hij waakt voor de goede behandeling en verpleging der zieke militairen in de militaire- en in burger-ziekeninrichtingen.

Hij houdt, volgens de bestaande of nader vast te stellen voorschriften, het oppertoezicht op het beheer van de militaire zieken-inrichtingen, van de militaire apotheken en van het magazijn van geneesmiddelen.

Art. 5. Hij ziet toe op de verpleging der rijkspaarden, behoorende tot de korpsen van de landmacht, en op de behandeling der zieke paarden.

Art. 6. De dirigeerende officieren van gezondheid der 1ste klasse in de districten voor den militairen geneeskundigen dienst, en de commandanten der compagniën hospitaalsoldaten staan onmiddellijk onder zijne bevelen.

Zijn gezag strekt zich voorts uit over de officieren van gezondheid, de militaire apothekers en de paardenartsen.

Ten opzichte van het bevel over de compagniën hospitaal-soldaten en over het verdere personeel geldt voor hem, voor zooveel toepasselijk, het bepaalde bij de instructiën voor de inspecteurs der wapens; behoudens overleg met de autoriteiten, niet tot den geneeskundigen dienst behoorende, onder wie dat personeel werkzaam gesteld is. Bij verschil van gevoelen met die autoriteiten, beslist de Minister van Oorlog.

Art. 7. Hij waakt voor de stipte naleving van de algemeene militaire en van de bijzondere geneeskundige verordeningen door het personeel van zijn dienstvak, waarvoor die voorschriften geldend zijn.

Art. 8. Hij doet aan den Minister voorstellen, betreffende de maatregelen, die hij — in verband met de bestaande wettelijke bepalingen — in het belang van de opleiding, de aanvulling, de studiën en de oefening van het personeel van den geneeskundigen dienst der landmacht wenschelijk of noodzakelijk acht.

Hij onderwerpt aan den Minister de noodige voordrachten tot aanstelling, bevordering, pensionneering, non-activiteit of ontslag van dat personeel.

Art. 9. Hij heeft te letten op de wetenschappelijke kennis, de practische bruikbaarheid, den dienstijver en het gedrag van de officieren van zijn dienstvak, en op de bekwaamheid en geoefendheid van het verder daartoe behoorende personeel.

Officieren, die bijzonder uitmunten, alsmede zij, die aanleiding tot ontevredenheid geven, worden door hem aan den Minister gesignaleerd.

Hij is bevoegd ten allen tijde aan het Departement van Oorlog van de conduite-lijsten der officieren van het personeel van den geneeskundigen dienst, der commandanten van de hospitaal-compagnieën en der officieren-administrateurs van militaire ziekeninrichtingen inzage te nemen.

Art. 10. Hij verleent aan de dirigeerende officieren van gezondheid in de districten voor den militairen geneeskundigen dienst machtiging, om zich tot het houden van inspectiën of tot het instellen van een onderzoek in garnizoenen, legerplaatsen, vestingen of forten van hunne standplaats te verwijderen. De dienstreizen, door die officieren van gezondheid in spoedeischende gevallen, zonder vooraf verleende machtiging verricht, worden aan zijne goedkeuring onderworpen

Art. 11. Hij houdt, zoo dikwerf hij dit noodig zal oordeelen — bij voorkeur onverwachts — inspectie over de militaire ziekeninrichtingen, apotheken, ziekenstallen en over de magazijnen, waarin het materiëel, tot zijn dienstvak behoorende, is opgelegd; voorts bezoekt hij de burger-ziekeninrichtingen, waarin militairen zijn opgenomen, teneinde zich te verzekeren van de doeltreffende behandeling en verpleging van die militairen.

Hij kan zich bij die inspectiën doen vergezellen door een officier van gezondheid, een militair apotheker of een paardenarts, zoo noodig ook door een intendant; laatstbedoelde op zijne aanvrage door den Hoofd-Intendant aan te wijzen.

Hij doet, zoo menigmaal hem zulks raadzaam voorkomt, aan den Minister het voorstel, om aan den dirigeerenden militairen apotheker het houden eener inspectie over apotheken, en aan den dirigeerenden paardenarts het houden eener inspectie over ziekenstallen op te dragen.

Art. 12. Hij geeft van zijn voornemen, om eene inspectie te houden of een onderzoek in te stellen buiten zijne standplaats, kennis aan den Minister. In spoedeischende gevallen is die kennisgeving onnoodig.

Van de gehouden inspectiën kan schriftelijk verslag worden gedaan aan den Minister, met bijvoeging, zoo noodig, van voorstellen in het belang van den dienst.

Art. 13. Bij het ontstaan van ernstige epidemische ziekten en bij andere buitengewone voorvallen, die van invloed zijn of kunnen zijn op de gezondheid der troepen of de uitoefening van den geneeskundigen dienst, stelt hij zich onverwijld op de hoogte van de maatregelen, die te dier zake genomen of ontworpen zijn.

Zoo noodig doet hij die maatregelen, voor zooveel zij van militaire zijde genomen zijn, wijzigen of aanvullen, en doet daarvan mededeeling in zijn ter zake betrekkelijk rapport aan den Minister.

Art. 14. De Inspecteur onderwerpt in vredestijd, na gehouden overleg met den chef van den generalen staf en den hoofd-intendant, aan de goedkeuring van den Minister, voorstellen tot regeling van den geneeskundigen dienst in oorlogstijd, zoowel voor de verdedigingsliniën, stellingen, vestingen en forten, als bij het leger te velde.

Die voorstellen moeten, onder anderen, betreffen:

1°. De sterkte, samenstelling en indeeling, zoowel van het actief dienende — als van het reserve-geneeskundige-, of pharmaceutische- en hulppersoneel.

2°. de samenstelling van verbandplaatsafdeelingen en beweegbare veldhospitalen of ambulances, alsmede de oprichting van tijdelijke hospitalen en andere ziekeninrichtingen;

3°. de uitrusting met materiëel voor de behandeling, de verpleging en het transport van zieken en gewonden.

4°. de dienstregeling van het geneeskundige- en het hulppersoneel gedurende en na het gevecht;

5°. voorschriften omtrent het beheer en den inwendigen dienst voor de ambulances en tijdelijke hospitalen;

6°. den transportdienst en de evacuatie van zieken en gewonden;

7°. aanwijzingen in het belang van de hygiëne voor de troepen en bezettingen;

8°. de organisatie van de vrijwillige ziekenverpleging.

Art. 15. In verband met het bepaalde bij art. 12 van de instructie voor de dirigeerende officieren van gezondheid der 1ste klasse in de distr. van den milit. geneeskundigen dienst, doet de Inspecteur ontwerpen tot voorbereiding van sommige der bij het voorgaande artikel bedoelde voorstellen opmaken door die dirigeerende officieren van gezondheid.

Uiterlijk twee maanden nadat die ontwerpen bij hem zijn ingekomen, moeten de daarop berustende voorstellen van den Inspecteur aan den Minister worden toegezonden.

Art. 16. Na vaststelling van de regelingen, bedoeld bij art. 14, verstrekt de Inspecteur aan de dirigeerende officieren van gezondheid in de distr. van den milit. geneeskundigen dienst de noodige aanwijzingen en opgaven, om de uitvoering daarvan te kunnen voorbereiden, zoodanig dat zij op het eerste bevel onverwijld in werking kunnen treden. Hij overtuigt zich wijders, dat die voorbereiding doelmatig en volledig geschiedt, en dat zij — in verband met tot standkomende wijzigingen van verschillenden aard — steeds behoorlijk wordt bijgehouden.

Art. 17. De Inspecteur is bevoegd met alle autoriteiten van de landmacht correspondentie te voeren.

Art. 18. (1) De Inspecteur beslist omtrent:

1°. de verplaatsing van officieren van gezondheid, militaire apothekers en paardenartsen, voor zoover zij geen chef eener militaire ziekeninrichting of hoofdofficier zijn en van het mindere personeel, dienende bij de militaire ziekeninrichtingen.

Indien de verplaatsing personeel betreft, dat bij de korpsen ingedeeld is, moet daartoe vooraf door hem in overleg zijn getreden met den betrokken Inspecteur. Bij verschil van gevoelen beslist de Minister;

2°. de aanvragen om binnenlandsche verloven voor den duur van 1 maand tot en met 3 maanden, voor het personeel onder zijne bevelen. Ten opzichte van het bij de korpsen ingedeelde personeel, heeft hij in acht te nemen het bepaalde bij het slot van punt 1;

3°. de voordrachten tot het toekennen van medailles aan personeel onder zijne bevelen, voor zoover ten deze geene bijzondere voorschriften gegeven zijn;

4°. de aanvragen der officieren van gezondheid, chefs der militaire ziekeninrichtingen tot het bekomen van geneesmiddelen, instrumenten, ustensiliën, enz., uit het magazijn van geneesmiddelen;

5°. de verificatiën, betreffende de verantwoording der geneesmiddelen, instrumenten, ustensiliën, enz., voor den geneeskundigen dienst;

6°. de noodig geoordeelde keuringen en herkeuringen voor de geschiktheid tot den militairen dienst.

Art. 19. (2) Hij onderwerpt aan den Minister:

1°. de voordrachten tot benoeming van officieren van gezondheid tot chefs van militaire ziekeninrichtingen;

2°. de voordrachten tot verplaatsing van de officieren van gezondheid, chefs der militaire ziekeninrichtingen, alsmede van de officieren van gezondheid, den militairen apotheker en den paardenarts, die den rang van hoofdofficier hebben;

3°. de voordrachten tot benoeming, bevordering, ontslag en pensioen van beambten (uitgezonderd die op daggeld) bij het magazijn van geneesmiddelen, en tot benoeming en ontslag van militaire apothekersbedienden; voorts de voordrachten tot aanstelling, bevordering en ontslag van de geëmploieerden bij de militaire ziekeninrichtingen, voor zooveel daaromtrent niet door hem zelven of door de dirigeerende officieren van gezondheid in de distr. van den militairen geneeskundigen

---

(1) Gewijzigd bij K. B. van 9 Juni 1889, n°. 31. (R. M. 1889, bladz. 171, v. v.)

(2) Voor zoover punt 10 betreft gewijzigd als hiervoren bij art. 18 vermeld.

dienst kan worden beslist; en eindelijk de voordrachten tot pensioen aan dit personeel en aan het personeel op daggeld bij het magazijn van geneesmiddelen;

4°. de voorloopig aangegane contracten met burgerlijke geneesheeren, apothekers en paardenartsen tot tijdelijke waarneming van den militairen geneeskundigen dienst,

5°. de overeenkomsten, gesloten tot het waarnemen van den geneeskundigen dienst in de gevangenissen, voor zoover het Departement van Oorlog daarin betrokken is;

6°. de aanvragen om buitenlandsch verlof, en die om binnenlandsch verlof voor langer dan 3 maanden;

7°. de aanvragen om overplaatsing of detacheering bij het leger in Oost- of West-Indië of bij de zeemacht;

8°. de verzoeken van officieren tot het aangaan van een huwelijk;

9°. de voordrachten tot het toekennen van pensioen, non-activiteit of ontslag uit den dienst aan officieren, en de voordrachten tot het toekennen van pensioen en van vervroegd ontslag uit den dienst aan mindere militairen van zijn dienstvak, benevens die tot het bijeenroepen van een raad van onderzoek;

10°. de voordrachten tot aankoopen van genees-, heel-, natuur- en scheikundige behoeften voor den geneeskundigen dienst, hetzij deze aankoopen bij aanbesteding of op declaratie geschieden.

Art. 20. Behalve de periodieke stukken, die door den Minister worden gevorderd, zendt de Inspecteur aan den Minister alle door hem ontvangen rapporten, voordrachten en opgaven, waaromtrent hij niet bevoegd is te beslissen. Bij die toezending voegt hij, zoo noodig, zijne opmerkingen. Voorts doet hij van alle buitengewone gebeurtenissen bij zijn dienstvak onverwijld verslag aan den Minister.

Art. 21. De Inspecteur kan zich, in zijn persoonlijk belang, gedurende acht dagen van zijne standplaats verwijderen, mits hiervan den Minister kennis gevende.

Voor langer verlof behoeft hij de toestemming van den Minister.

Bij ziekte of afwezigheid van den Inspecteur, wordt de dienstcorrespondentie »*op last*" gevoerd door den dirigeerenden officier van gezondheid, die hem is toegevoegd.

B. INSTRUCTIE voor de Dirigeerende officieren van gezondheid der 1ste klasse in de districten voor den militairen geneeskundigen dienst (1).

Art. 1. De Dirigeerende officier van gezondheid der 1ste klasse in een district van den militairen geneeskundigen dienst, staat, in tijd van vrede, onmiddellijk onder de bevelen van den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht.

Art. 2. Hij heeft onder zijne bevelen de officieren van gezondheid, chefs van de militaire ziekeninrichtingen, in de districten gelegen.

Hij houdt, volgens de bestaande of nader vast te stellen voorschriften, het toezicht op het beheer dier ziekeninrichtingen.

Art. 3. Hij is belast met het toezicht op het personeel van de geneeskundige-, pharmaceutische- en vétérinaire diensten ingedeeld bij de troepenkorpsen in het district van den militairen geneeskundigen dienst gestationeerd, en bij de militaire ziekeninrichtingen in de daartoe behoorende garnizoenen.

Art. 4. Hij waakt voor de goede behandeling en verpleging der zieke militairen in de militaire- en in burger-ziekeninrichtingen.

Hij vestigt voorts zijne aandacht op alles, wat strekken kan tot bevordering van den algemeenen gezondheidstoestand van de troepen, in het district van den militairen geneeskundigen dienst verblijf houdende; inzonderheid op de huisvesting, voeding, ligging, kleeding en uitrusting der troepen in kazernen en legerplaatsen.

Hij is bevoegd, om, in het belang van de hygiène, in de garnizoens- en legerplaatsen tot het district van den militairen geneeskundigen dienst behoorende, een persoonlijk onderzoek in te stellen, of schriftelijke mededeelingen te vragen aan den Bevelhebber in de afdeeling en aan de militaire autoriteiten, wier dienstverrichtingen zich uitstrekken over personeel in die afdeeling aanwezig, of over militaire werken of gebouwen daarin gelegen.

Hij dient die autoriteiten, op hunne aanvrage of uit eigen beweging, te dier zake van bericht en raad, en doet c. q. dienaangaande voorstellen aan den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht.

Op aanvrage van de betrokken geniecommandanten onderzoekt hij de ontwerpen voor den aanleg of de verbetering van kazernen, hospitalen, stallen en andere militaire gebouwen in het district van den militairen geneeskundigen dienst, en deelt hij de opmerkingen

(1) K. B. 27 October 1880, n°. 27 gewijzigd bij K. B. van 26 October 1885, n°. 23 (R. M. 1885, bladz. 230).

en voorstellen, waartoe die ontwerpen, uit een hygiënisch oogpunt beschouwd, hem aanleiding geven, schriftelijk aan die autoriteiten mede.

Art. 5. Hij houdt het toezicht op de verpleging en de behandeling der rijkspaarden, behoorende tot de korpsen, die in het district garnizoen houden.

Art. 6. Hij waakt voor de stipte naleving van de algemeene militaire en van de bijzondere geneeskundige verordeningen door het personeel van zijn dienstvak, waarvoor die voorschriften geldend zijn.

Art. 7. Hij heeft te letten op de wetenschappelijke kennis, de practische bruikbaarheid, den dienstijver en het gedrag van de officieren van zijn dienstvak in het district van den militairen geneeskundigen dienst werkzaam.

Zij, die bijzonder uitmunten, alsmede zij, die aanleiding tot ontevredenheid geven, worden door hem gesignaleerd aan den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht.

De conduitelijsten van de officieren van gezondheid, chefs van de militaire ziekeninrichtingen in het district, worden door hem ingevuld; die van de overige officieren van zijn dienstvak en van de militaire apothekersbedienden, in het district van den militairen geneeskundigen dienst werkzaam, voorziet hij van zijne beoordeeling.

Art. 8. Hij houdt minstens eenmaal 's jaars — bij voorkeur onverwachts — eene inspectie over elke militaire ziekeninrichting, elke militaire apotheek en elken militairen ziekenstal in het district gelegen. Van deze inspectiën brengt hij schriftelijk verslag uit aan den Inspecteur, met bijvoeging, zoo noodig, van voorstellen in het belang van den dienst.

Art. 9. Telkens als hij het noodig oordeelt, zich van zijne standplaats te verwijderen, hetzij tot het houden van de inspectiën, bedoeld bij art. 8, hetzij tot het instellen van een onderzoek, in een der garnizoens- of legerplaatsen, vestingen of forten van de districten van den militairen geneeskundigen dienst, vraagt hij daartoe, met opgaaf van redenen, machtiging aan den inspecteur. In spoedeischende gevallen is het vragen dier machtiging onnoodig, doch moet van het vertrek aan den Inspecteur, zoodra mogelijk, bericht worden gezonden.

Art. 10. Bij het uitbreken van ernstige epidemische ziekten in een der garnizoens- of legerplaatsen van het district van den militairen geneeskundigen dienst, en bij andere buitengewone voorvallen, die van invloed zijn of kunnen zijn op de gezondheid der troepen of de uitoefening van den geneeskundigen dienst, stelt hij zich onverwijld op de hoogte van de maatregelen, die te dier zake genomen of ontworpen zijn.

Zoo noodig doet hij die maatregelen, voor zooverre zij van militaire zijde genomen zijn, wijzigen of aanvullen.

Omtrent een en ander rapporteert hij ten spoedigste aan den Inspecteur.

Art. 11. Bij mobilisatie van het leger en in oorlogstijd treden de Dirigeerende officieren van gezondheid in het 1ste en het 2de district van den militairen geneeskundigen dienst respectievelijk tevens op als:

Chef van den geneeskundigen dienst in de stelling van Amsterdam;

en Chef van den geneeskundigen dienst in de Nieuwe Hollandsche waterlinie.

Art. 12. De Dirigeerende officieren van gezondheid der 1ste klasse in de districten, die als zoodanig voor het eerst optreden, moeten, uiterlijk zes maanden na het aanvaarden van hunne betrekking, aan den Inspecteur de noodige voorstellen indienen tot regeling van den geneeskundigen dienst in oorlogstijd in de verdedigingsliniën, stellingen en werken, gelegen binnen den omtrek der afdeelingen, met dien verstande, dat deze taak zich voor den dirigeerenden officier van gezondheid der 1ste klasse in het 2de district uitstrekt over de *geheele* Nieuwe Hollandsche waterlinie.

Die voorstellen zullen o. a. moeten omvatten, ontwerpen tot vaststelling van:

1°. de sterkte van het geneeskundig, pharmaceutisch en hulppersoneel voor den dienst in de stellingen, vestingen en forten;

2°. de uitrusting der vestingen en forten met materiëel voor de behandeling, de verpleging en het transport van zieken en gewonden;

3°. de inrichting van verbandlocalen en ziekenkamers in de verdedigingswerken;

4°. de voorschriften voor de dienstregeling van het geneeskundig personeel in de onderdeelen der stellingen;

5°. de regeling van de transport- en evacuatiediensten te land en te water, zoowel voor de zieken en gewonden uit de verdedigingswerken afkomstig, als voor degenen, die van het veldleger worden aangevoerd;

6°. de oprichting van tijdelijke hospitalen en ambulances achterwaarts van de verdedigingsliniën;

7°. de organisatie van de vrijwillige ziekenverpleging in de verdedigingsliniën.

Art. 13. Tot uitvoering van de taak bij art. 12 omschreven, vragen de Dirigeerende officieren van gezondheid der 1ste klasse in de districten aan den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht de noodige gegevens, betreffende: samenstelling en sterkte

van bezettingen, aard en hoeveelheid van voorhanden materiëel, beschikbare localiteit in versterkingen, enz. enz.

In verband daarmede zullen zij, zoo noodig, een persoonlijk onderzoek in de vestingen en forten moeten instellen.

Art. 14. Naar gelang de onderwerpen, bedoeld bij art. 12, geregeld zijn, wordt door den dirigeerenden officier van gezondheid der 1ste klasse het noodige voorbereid, om daaraan op het eerste bevel onverwijld uitvoering te kunnen geven.

Art. 15. Bij vervanging zullen de nieuw optredende Dirigeerende officieren van gezondheid der 1ste klasse in de districten, binnen twee maanden na het aanvaarden hunner betrekking, aan den Inspecteur mededeelen, of zij al dan niet wijziging der regelingen, bedoeld bij de artt. 12, 14 en 15, noodig achten, c. q. met bijvoeging van hunne voorstellen ter zake.

Art. 16. De Minister van Oorlog bepaalt, welke periodieke stukken door den Dirigeerenden officier van gezondheid der 1ste klasse in een district aan den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht moeten worden gezonden.

Van buitengewone voorvallen betreffende het dienstvak wordt, door de Dirigeerende officieren van gezondheid der 1ste klasse in de districten, onverwijld aan den Inspecteur gerapporteerd.

Art. 17. De Dirigeerende officier van gezondheid der 1ste klasse in een district beslist omtrent de aanvragen om binnenlandsch verlof voor den duur van 14 dagen en langer (1), doch minder dan 1 maand, ten behoeve van het personeel bij de artt. 2 en 3 bedoeld. Ten opzichte van het bij de korpsen ingedeelde personeel, neemt hij het bepaalde bij de instructie voor den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht in acht.

Art. 18. Hij zendt de voordrachten, rapporten en dienststukken van de officieren van gezondheid, chefs der militaire ziekeninrichtingen en van de paardenartsen in het district, zoo mede de aanvragen om verlof, waaromtrent hij zelf niet bevoegd is te beslissen, de aanvragen om geneesmiddelen, ustensiliën en verbanden enz., enz , zoo noodig voorzien van zijne opmerkingen en voorstellen, aan den Inspecteur.

Art. 19. Hij kan zich, in zijn persoonlijk belang, vier dagen van zijne standplaats verwijderen, mits daarvan vooraf kennis gevende aan den Inspecteur. Voor langer verlof behoeft hij de toestemming van den Inspecteur.

---

(1) Zie art. 6 R. G. D. L.

Art. 20. Bij ziekte of afwezigheid van den Dirigeerenden officier van gezondheid der 1ste klasse in een district wordt de dienstcorrespondentie »*op last*" gevoerd door den officier van gezondheid chef van de militaire ziekeninrichting in zijne standplaats.

Door den Minister van Oorlog is verder bepaald:

1°. De Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht is bevoegd inzage te nemen van de bescheiden, behoorende tot het archief van het Departement van Oorlog, welke hij bij zijne voorstellen, adviezen, enz. noodig heeft.

2°. Hij moet bij de toezending der ingevulde conduitelijsten der officieren van zijn dienstvak, uiterlijk op 1°. *Maart* van ieder jaar, een beknopt verslag voegen betreffende den toestand van zijn dienstvak op 31 December t. v. Daarbij moeten vermeld worden de belangrijkste voorstellen door hem, in het afgeloopen jaar, ter verbetering van dien toestand, gedaan, en de daarop genomen beslissing.

Tot het opmaken van dit verslag ontvangt hij op den 1*sten Januari* en den 1*sten Juli* van elk jaar van de Dirigeerende officieren van gezondheid der 1ste klasse in de districten voor den militairen geneeskundigen dienst, een verslag omtrent de uitoefening van den geneeskundigen dienst bij de militaire ziekeninrichtingen in het district, gedurende het verloopen half jaar.

3°. Voor zooveel zijne voorstellen invloed kunnen hebben op de begrooting van uitgaven voor een volgend dienstjaar, dient hij ze vóór of uiterlijk op 1°. *Juni* in.

4°. De voordrachten nopens bevordering, non-activiteit, eervol ontslag en pensioneering der officieren moeten gemotiveerd zijn tot het opmaken van de noodige voordrachten aan den Koning.

5°. Onder de rapporten omtrent belangrijke gebeurtenissen, welke bij het Departement van Oorlog moeten worden ingediend, behooren niet opgenomen te worden de zoodanigen, waarvan de kennisgeving aan dat Departement bij bijzondere voorschriften is opgedragen aan de plaatselijke- en garnizoenscommandanten.

6°. Maandelijks vóór den 15den, moeten door den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht aan den Minister van Oorlog worden gezonden:

a. een staat van de sterkte en de standplaatsen der troepen, die op den 1sten dier maand onder zijn bevel staan;

b. eene nominatieve opgave van de officieren, die in de afgeloopen maand zijn overgeplaatst;

c. (buiten werking gesteld, door invoering nieuw *R. v. Administratie*

(Besch. M. v. O. 11 April 1888, IIIde Afd. Pers. n°. 32, R. M. 1888 bladz. 118.)

d. een tabellarisch verslag volgens model, van de beschikkingen, genomen op verzoekschriften, hem in de vorige maand door den Minister ter beschikking gezonden.

De voor een en ander vereischte opgaven van de onder hem ressorteerende commandanten, moeten hem den 10den van elke maand worden toegezonden.

7°. Op den 5den van elk kwartaal worden door den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht aan den Minister van Oorlog gezonden:

a. eene nominatieve opgave van hen, aan wie in het vorige kwartaal medailles zijn verleend of ontnomen, met bijvoeging van de ontnomen medailles en brevetten, en van de extracten-strafregister der militairen, bij de opgave genoemd;

b. eene opgave van alle verplaatsingen van onderofficieren en mindere militairen, in het vorige kwartaal gedaan.

De voor een en ander vereischte opgaven van de onder hem ressorteerende commandanten moeten hem den 3den van de eerste maand van elk kwartaal werden gezonden.

De bevelhebbers in de militaire afdeelingen, de chefs van korpsen, de geniecommandanten in de verdedigingsstellingen en verdere autoriteiten moeten zich, voor zooveel noodig, in verbinding stellen met de Dirigeerende officieren van gezondheid der 1ste klasse in de militaire geneeskundige districten en voldoen aan hun verzoek om inlichtingen, mededeelingen, enz., en hun de noodige medewerking verleenen bij de opvolging der in hunne instructiën gegeven voorschriften.

Districten voor den militairen geneeskundigen dienst, Ambulance-magazijn, Rijks-magazijn van geneesmiddelen.

Voornamelijk met het oog op eene richtige evacuatie en ziekenverspreiding in tijd van oorlog, is het Rijk verdeeld in de navolgende 3 districten.

Iste (Standplaats *Amsterdam*) omvattende de provinciën *Noord-Holland*, *Friesland*, *Groningen* en *Drenthe.*

IIde (Standplaats *Utrecht*) omvattende de provinciën *Overijssel*, *Utrecht*, *Gelderland* (ten N. van *den Rijn*) en *Zuid-Holland* (ten N. van *Lek*, *Nieuwe Maas*, *Scheur* en *Nieuwe Waterweg* van *Rotterdam* naar Zee).

IIIde (Standplaats *Dordrecht*) omvattende de provinciën *Noord-Brabant*, *Zeeland*, *Limburg*, *Gelderland* en *Zuid-Holland* voor zoover deze beide laatste niet tot het IIde district behooren.

In elk der standplaatsen van de Dirigeerende officieren van gezondheid 1ste klasse, chefs der districten is een ambulance-magazijn gevestigd. Deze magazijnen worden op hunne beurt voorzien door het Rijks-magazijn van geneesmiddelen (1) uit of door welke instelling alle benoodigdheden, voor de uitoefening van den geneeskundigen dienst naar de garnizoenen enz. worden verzonden. Over de wijze waarop dit geschiedt zie hoofdstukken 6 en 7, 2de gedeelte. Aan het hoofd staat de dirigeerende militaire apotheker, die belast is met het beheer in zijn geheelen omvang en met het doen van de ontvangsten en uitgaven. De instructie voor deze autoriteit volgt hieronder.

Behoort bij de Beschikking van den Minister van Oorlog van 15 Juni 1889, IIde en VIde Afdeeling (Generale Staf en Intendance) n°. 44. (R. M. 1889 bladz. 171 v. v.).

INSTRUCTIE betreffende den dienst bij het Rijks-magazijn van geneesmiddelen.

Bestemming van het magazijn.

§ 1. Het Rijks-magazijn van geneesmiddelen is, overeenkomstig het bepaalde bij art. 1 van het Kon. Besluit van 1 Maart 1887, n°. 11, bestemd tot verzorging van de geneesmiddelen en daartoe behoorende behoeften, ten behoeve van de Departementen van Oorlog, Marine en Koloniën noodig voor de Land- en Zeemacht hier te Lande en in de Overzeesche Bezittingen en Koloniën van het Rijk, en tevens, voor zooveel dit vereischt wordt, voor takken van dienst, behoorende onder andere Departementen van Algemeen Bestuur.

Bestemming van het personeel.

§ 2. De directeur van het magazijn is belast met het beheer in zijnen geheelen omvang en met het doen der ontvangsten en betalingen.

Tot dat einde zijn de militaire apothekers en het verder personeel van het magazijn aan hem ondergeschikt, en regelt hij, in overeenstemming met de bepalingen dezer instructie, de werkzaamheden van dat personeel.

---

(1) K. B. 1 Maart 1887, n°. 11, R. M. 119, gewijzigd door K. B. van 9 Juni 1889, n°. 31 voorzoover art. 5, en den inhoud der bijlage, bij eerstbedoeld K. B. behoorende betreft.

Onder zijne leiding hebben plaats de aanbestedingen, de aankoop, de ontvangst, de keuring, de bereiding en de verzending van de geneeskundige behoeften, enz., de administratieve en andere werkzaamheden ten dienste van het magazijn. Hij zorgt, dat een en ander naar behooren en tijdig plaats heeft.

Hij voert, binnen de grenzen zijner bevoegdheid, briefwisseling met alle militaire autoriteiten; de commissarissen des Konings; de voorzitters van militieraden; de burgemeesters; den geneesheer-directeur van 's Rijks krankzinnigengesticht; de directeurs, geneesheeren en apothekers bij de gevangenissen, bij 's Rijks werkinrichtingen en opvoedingsgestichten; den commandant van het Koninklijk invalidenhuis *Bronbeek;* den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der zeemacht; de dirigeerende officieren van gezondheid bij de marinewerf en bij de marinehospitalen; en — voor zoover betreft de aanvrage om scheepsruimte ter verzending van goederen naar de Koloniën — met den Minister van Koloniën.

Door tusschenkomst van den generaal-majoor, Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht, geschiedt:

de briefwisseling met den Minister van Oorlog;

de inzending van periodieke stukken, betreffende de comptabiliteit;

de aanvragen om fondsen, en de verantwoording aan de Algemeene Rekenkamer van ter goede rekening verstrekte gelden;

de voorstellen om machtiging van aanbesteding, aankoop en ontheffing van contract.

Tot het kompleet houden van den voorraad in het magazijn doet hij jaarlijks een voorstel nopens hetgeen daartoe moet worden aangeschaft, en nopens de wijze, waarop die aanschaffing naar zijn oordeel behoort te geschieden.

Bij tijdelijke afwezigheid, ziekte of ontstentenis, wordt hij door den oudst in rang zijnden militairen apotheker vervangen.

Bij tijdelijke afwezigheid, ziekte of ontstentenis van een officier of van een ander geëmploieerde bij het magazijn dienstdoende, wordt door hem in diens vervanging voorzien uit het overige personeel van het magazijn.

De keuring van de chirurgicale instrumenten, door den directeur aan te koopen, heeft plaats door een officier van gezondheid, daartoe door den Inspecteur aan te wijzen.

De directeur mag geene goederen afleveren dan op requisitiën, door den Inspecteur voor »Gezien en goedgekeurd" geteekend. Spoedeischende gevallen zijn daarvan uitgezonderd, onder voorbehoud van latere kennisgeving aan den Inspecteur.

§ 3. De vier militaire apothekers, bij het magazijn ingedeeld, doen dienst als volgt:

een als magazijnmeester,
een als laborant,
een als administrateur en
een als toegevoegd aan den administrateur.

§ 4. De magazijnmeester is belast met de ontvangst, verpakking, bewaring en verzending van de goederen.

Het materiëel, met uitzondering van dat bij §§ 5 en 6 bedoeld, staat onder zijne verantwoording.

Onder zijn toezicht is het noodig aantal werklieden werkzaam.

§ 5. Aan den laborant zijn opgedragen de schei- en natuurkundige onderzoekingen en de bereiding van de geneesmiddelen.

Het laboratorium, de molen en de machinekamer met het daarin behoorend materiëel, staan onder zijn toezicht en verantwoording. In die inrichtingen zijn, onder zijn toezicht, werkzaam de molenaar, de machinist, benevens de verder noodige werklieden.

De opgaven van de te verrichten onderzoekingen en bereidingen ontvangt hij van den directeur, terwijl hij het daartoe noodige, op geteekende bons, bij den directeur aanvraagt.

Het bereide wordt — na door den directeur te zijn gezien en goedgekeurd — aan den magazijnmeester overgedragen.

§ 6. Aan den administrateur zijn opgedragen alle administratieve werkzaamheden.

De hem toegevoegde militaire apotheker is hem daarbij behulpzaam, en vervangt hem bij ziekte of afwezigheid.

§ 7. De directeur bepaalt den werkkring der bij het magazijn ingedeelde apothekersbedienden.

§ 8. De boekhouder is werkzaam onder toezicht van den administrateur, en wordt wijders met zoodanige diensten belast als noodig worden geoordeeld en met den aard zijner betrekking overeenkomen.

§ 9. De opzichter over de instrumenten-kamers is, onder toezicht van den directeur, belast met de bewaring en het onderhoud van de voorhanden instrumenten. Aan hem kunnen wijders zoodanige werkzaamheden worden opgedragen als noodig worden geoordeeld, en met den aard van zijne betrekking overeenkomen.

§ 10. Aan den burgerlijken ambtenaar of werkman, belast met de functiën van concierge in het gebouw is, buiten en behalve de werkzaamheden, aan zijne betrekking bij het magazijn verbonden, opgedragen de zorg voor het gebouw, voor de gas- en waterleiding en voor de brandbluschmiddelen.

Hij zorgt voor de sluiting van het gebouw, en waakt voortdurend tegen brandgevaar, ontvreemding, enz.

Hij is verplicht te zorgen, dat bij het minste gevaar voor het gebouw of voor de goederen, onverwijld daarvan kennis wordt gegeven aan den directeur.

§ 11. Tot het aanvullen van vacatures in de betrekking van burgerlijk ambtenaar komen bij voorkeur in aanmerking de burgerlijke ambtenaren en werklieden van de inrichting, die zich door gedrag, ijver en geschiktheid onderscheiden; wijders gepensionneerde, gegageerde of gepasporteerde militairen, omtrent wier zedelijk gedrag en geschiktheid gunstige getuigenissen kunnen worden verkregen.

Tot aanvulling van gemelde vacatures doet de directeur de noodige voorstellen aan den Minister van Oorlog, door tusschenkomst van den Inspecteur van den geneeskundigen dienst.

§ 12. Als werklieden worden aangenomen, krachtige personen, geschikt te achten voor het werk, dat van hen gevorderd moet worden. Gepensionneerde, gegageerde of gepasporteerde militairen komen, bij gelijke geschiktheid, het eerst tot plaatsing in aanmerking.

Zij worden door den directeur aangenomen en ontslagen.

§ 13. De burgerlijke ambtenaren en werklieden moeten den arbeid, welke hun wordt opgedragen, met ijver, zorg en vaardigheid volbrengen.

Zij zijn verplicht, hunne meerderen gepaste beleefdheid te betoonen, en zich te onderwerpen aan de algemeene of bijzondere bevelen, ten aanzien van de werkuren, de goede orde en de zindelijkheid, door of van wege den directeur gegeven.

Van de ontvangst en verzending van goederen.

§ 14. Er mogen geene goederen van aannemers of anderen in het magazijn ontvangen worden, dan vergezeld van een factuur of vrachtlijst.

De ontpakking geschiedt in tegenwoordigheid van den magazijnmeester, een der militaire apothekersbedienden en een der meerderjarige werklieden.

Daarbij moet worden gelet op het bepaalde bij art. 63 van het *Reglement op den Dienst der Spoorwegen* van 9 Januari 1876 (*Staatsbl.* nº. 7), en de derde afdeeling van den 5den titel van het eerste boek van het *Wetboek van Koophandel.*

Bij verlies of beschadiging wordt daarvan proces-verbaal opgemaakt, en dit wordt door hen, die bij de ontpakking tegenwoordig waren, onderteekend.

Door den militairen apotheker, in de tweede zinsnede van dit artikel bedoeld, wordt van den uitslag van iedere ontpakking dadelijk verslag gedaan aan den directeur.

§ 15. Bij elke verzending van goederen worden expeditielijsten of vrachtlijsten gevoegd. Deze stukken worden, door dengene, voor wien de goederen zijn bestemd, na akkoordbevinding, voorzien van het bewijs van ontvangst en aan den directeur van het magazijn teruggezonden. Alle voorwerpen van welken aard ook, door officieren van gezondheid, apothekers, paardenartsen, enz. aan 's Rijks-magazijn van geneesmiddelen te zenden, moeten vergezeld zijn van eene expeditielijst in tweevoud, waarvan een exemplaar door den directeur voor ontvangst geteekend, aan den afzender wordt teruggezonden.

Over de betalingen en de verantwoording van gelden en goederen.

§ 16. Aan den directeur wordt, tot het bestrijden van de uitgaven voor den dienst van het magazijn, geld ter goede rekening uit 's Rijks schatkist verstrekt.

Hiertoe zendt hij, bij den aanvang van elk kwartaal, en zoo noodig tusschentijds, doch alsdan met opgaaf van redenen, eene aanvraag om fondsen aan het Departement van Oorlog.

§ 17. De directeur houdt een kasboek, volgens het model bij de korpsen van het leger in gebruik, en doet daarin dagelijks aanteekening van alle geldelijke ontvangsten en betalingen. De bladen van dit kasboek worden door den Inspecteur van den geneeskundigen dienst gewaarmerkt.

§ 18. De betaling van officieren en beambten, wier bezoldiging per jaar is vastgesteld, geschiedt door de zorg van den intendant, daartoe bij het *Reglement van Administratie bij de Landmacht* aangewezen.

§ 19. De werklieden ontvangen het aankomende, elke week, door de zorg van den directeur.

§ 20. De directeur ziet toe, dat de werklieden zich niet — onder voorwendsel van ziekte — aan den arbeid onttrekken.

Ingeval van afwezigheid wegens ziekte, moet deze door een officier van gezondheid geconstateerd worden.

Dit moet ook geschieden, indien werklieden — wegens het heerschen van besmettelijke ziekte in hun gezin — niet tot het werk in het magazijn kunnen worden toegelaten.

§ 21. Behoudens het bepaalde bij de volgende §, worden alle declaratiën voor leveringen op of buiten contract, in tweevoud,

waarvan eene expeditie, zoo noodig, op gezegeld papier, aan het Departement van Oorlog ter betaalbaarstelling gezonden.

De declaratiën worden voorzien van eene verklaring van den directeur, inhoudende dat de daarop vermelde artikelen naar behooren in het magazijn zijn ontvangen, met vermelding van het geldelijk bedrag, in letters.

Op declaratiën wegens levering op contract moet de verklaring bovendien inhouden, of de goederen al dan niet binnen den bij het contract bepaalden tijd zijn geleverd, in het laatste geval met vermelding van de datums van bestelling en van ontvangst in het magazijn.

De declaratiën wegens leveringen buiten contract worden, behalve van de verklaring van ontvangst door den directeur, voorzien van het goedkeurend visum van den Inspecteur van den geneeskundigen dienst, welk visum het geldelijk bedrag in letters moet inhouden.

Aan het hoofd van elke declaratie wordt eene aanwijzing gesteld van datum, afdeeling en nummer der beschikking van den Minister van Oorlog, waarbij tot de aanschaffing der artikelen machtiging is verleend, of waarbij het contract voor de levering is goedgekeurd.

§ 22. De kosten van benoodigdheden of werkzaamheden van geringen aard worden door den directeur betaald.

Betalingen, boven het bedrag van één gulden, moeten door quitantiën gestaafd worden.

§ 23. De verantwoording, aan de Algemeene Rekenkamer, van het ontvangen en uitgegeven geld geschiedt op de wijze, door het Departement van Oorlog, voor de rekenplichtige ambtenaren, onder dat Departement ressorteerende, voorgeschreven.

Is tusschentijds geene aanvulling van fondsen noodig, dan wordt de verantwoording in den regel slechts na afloop van ieder kwartaal opgemaakt, en door tusschenkomst van het Departement van Oorlog aan de Algemeene Rekenkamer gezonden.

§ 24. Ten aanzien van de geneesmiddelen enz. en van het materiëel worden door den magazijnmeester, den laborant en den administrateur de noodige registers gehouden.

De bladen dier registers worden door den directeur gewaarmerkt.

Alle ontvangsten, uitgaven en veranderingen betreffende goederen enz. worden onverwijld in die registers ingeschreven.

§ 25. Uiterlijk op 15 Februari van ieder jaar, wordt door den directeur opgemaakt een voor de Algemeene Rekenkamer bestemde inventaris van de op 1 Januari te voren in het magazijn voorhanden geneesmiddelen, enz. Deze inventaris wordt, door tusschenkomst

van den Inspecteur van den geneeskundigen dienst, aan het Departement van Oorlog gezonden.

§ 26. Tegelijkertijd met de inzending van den inventaris, bij de vorige § bedoeld, wordt eene voordracht in tweevoud opgemaakt tot verkoop van oude en buiten dienst gestelde voorwerpen, op 1 Januari van het jaar in het magazijn aanwezig.

Wordt het noodig geacht, sommige van die voorwerpen tot magazijnsgebruik of tot andere doeleinden in het belang van 's Rijks dienst te bestemmen, dan worden deze niet in de voordracht begrepen, doch wordt daarvan eene afzonderlijke opgaaf bij de voordracht gevoegd.

Slotbepalingen.

§ 27. Aan den directeur blijft bijzonder aanbevolen te zorgen, dat geene maatregelen worden verzuimd tot voorkoming van brand.

Ingeval van brand in of in de nabijheid van het magazijn, oproer of andere buitengewone omstandigheden, moet al het personeel, zonder onderscheid, zich ten spoedigste naar het magazijn begeven, en zich aldaar ter beschikking stellen van den directeur.

§ 28. De directeur mag zich in zijn persoonlijk belang niet van zijne standplaats verwijderen, zonder verlof van den Inspecteur van den geneeskundigen dienst.

Alleen bij dringende omstandigheden is hij bevoegd, zich zonder voorafgaande machtiging, hoogstens voor den tijd van vier dagen, naar eene andere plaats te begeven. Hij is in dat geval gehouden, daarvan onverwijld aan vermelden Inspecteur kennis te geven.

Met opzicht tot het verleenen van verlof, aan de bij het magazijn dienende officieren en mindere militairen, gelden voor den directeur de bepalingen, daarvoor voor de chefs van korpsen of diensten vastgesteld.

§ 29. Voor de toekenning van medailles wordt verwezen naar het bepaalde bij de beschikking van 26 Februari 1877, n°. 55 P (B. U., bladz. 1487).

De voordrachten deswege worden door den directeur aan den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht gezonden.

§ 30. Verzoeken, welke de bij het magazijn dienstdoende personen aan den Minister van Oorlog mochten doen, worden, zoo die verzoeken daartoe aan den directeur worden aangeboden, door dezen met een tabellarisch rapport in tweevoud, door tusschenkomst van den Inspecteur van den geneeskundigen dienst, aan gemelden Minister gezonden.

§ 31. De werklieden kunnen, ter zake van lichte overtredin en nalatigheid in dienst, door den directeur met geheele of gedeeltelij inhouding hunner bezoldiging worden gestraft, hetgeen echter telk den tijd van vier dagen niet mag te boven gaan. Van deze straf wordt, in een daartoe bestemd register, aanteekening gehouden.

Maken zij zich aan herhaald plichtverzuim of wangedrag schuldi dan kunnen zij door den directeur uit den dienst worden ontslag

Betreft dit een burgerlijk ambtenaar, die door den Minister v Oorlog is aangesteld, dan wordt de voordracht tot ontslag, do tusschenkomst van den Inspecteur van den geneeskundigen diens aan het Departement van Oorlog gezonden.

Pleegt een burgerlijk ambtenaar of werkman diefstal of een and strafbaar feit, hetwelk gerechtelijk dient te worden vervolgd, da worden dadelijk de tot die vervolging noodige maatregelen genomen en daarvan mededeeling gedaan aan den Minister van Oorlog.

§ 32. Bij het magazijn wordt een stamboek aangehouden van a het burger personeel daarbij in dienst.

De veranderingen, met dat personeel voorgevallen, alsmede d dienststaten en verdere bescheiden, op nieuw aangenomen persone betrekking hebbende, worden elke drie maanden, door tusschenkomst van den Inspecteur van den geneeskundigen dienst, aan het Departement van Oorlog, gezonden.

Voor het aanhouden van het stamboek van de bij het magazijn ingedeelde militaire apothekersbedienden gelden de bepalingen, vervat in het »*Voorschrift op het aanhouden der stamboeken van de militairen beneden den rang van officier*", vastgesteld bij beschikking van den Minister van Oorlog van 6 Juli 1883, VIIde Afd, n°. 27 (B. U., bladz. 2309).

Aan werklieden, die ontslag bekomen, worden door den directeur bewijzen van ontslag uitgereikt.

Wordt een gepensionneerde of gegageerde aangenomen of ontslagen, dan wordt daarvan telkens aan het Departement van Oorlog opgave gedaan, onder mededeeling van het Koninklijk Besluit, waarbij het pensioen of het gagement is verleend; het register, waarin, alsmede het nummer, waaronder het is ingeschreven; en het bedrag.

§ 33. De Inspecteur van den geneeskundigen dienst wordt gemachtigd, om, zoo noodig, in den geest van deze instructie, voorschriften voor den huishoudelijken dienst bij het Magazijn vast te stellen.

SAMENSTELLING van het personeel van den geneeskundigen dienst.

Betrekkingen.		Rangen en graden, aan die betrekkingen verbonden.	Getal	Indeeling en bijzondere bepalingen
Inspecteur		Generaal-majoor.	1 (1)	(a) Deze dirigeerende officieren van gezondheid zijn hoofden der districten voor den militairen geneeskundigen dienst.
Dirigeerende-officieren van gezondheid der	1ste kl.	Kolonel	3 (a)	(b) Deze dirigeerende officieren van gezondheid zijn in den regel hoofden van militaire zieken-inrichtingen in groote garnizoensplaatsen.
	2de kl.	Luitenant-kolonel.	15 (b)	(c) Eenige der oudsten in rang van de officieren van gezondheid der 1ste klasse kunnen den titulairen rang van majoor bezitten.
	3de kl.	Majoor.		
Officieren van gezondheid der	1ste kl.	Kapitein. (c)	92 (d)	(d) Onder dit getal zijn niet begrepen de officieren van gezondheid, behoorende tot het vaste kader van het Koloniaal-Werfdepot.
	2de kl.	Eerste-luitenant.		Bij de korpsen worden zooveel officieren van gezondheid der 1ste en 2de klasse ingedeeld, als bij Kon. Besluit omtrent de samenstelling dier korpsen is aangewezen.
Reserve-officieren van gezondheid der	1ste kl.	Kapitein.	140	De niet bij de korpsen ingedeelde officieren van gezondheid der 1ste en der 2de klasse behooren tot de zieken-inrichtingen, waarbij zij dienst doen.
	2de kl.	Eerste-luitenant		
Dirigeerende-militaire-apotheker		Luitenant-kolonel of majoor.	1 (e)	(e) Is hoofd van 's Rijks-magazijn van geneesmiddelen.
Militair-apotheker der	1ste kl.	Kapitein.	28 (f)	(f) Vier dezer militaire-apothekers doen dienst bij 's Rijks-magazijn van geneesmiddelen; de overigen bij militaire zieken-inrichtingen.
	2de kl.	Eerste-luitenant.		
Reserve-militaire-apothekers der	1ste kl.	Kapitein	Memorie.	
	2de kl.	Eerste-luitenant.		
Militaire-apothekersbedienden		Adjudant-onderofficier.	30 (g)	(g) Deze apothekersbedienden worden ingedeeld bij militaire zieken-inrichtingen en bij 's Rijks-magazijn van geneesmiddelen.

(1) Op het bureau van I. G. D. L. kunnen geplaatst zijn:
1 Dirigeerend-officier van gezondheid;
1 Officier van gezondheid 1ste klasse;
1 Militair-apotheker der 1ste of 2de klasse;
De Dirigeerende paardenarts.
(K. B. 2 Mei Mei 1889, n°. 46) R. M. 1889, bladz. 137.

2de GEDEELTE.

HOOFDSTUK I.

1°. DIENST BIJ DE KORPSEN.

De uitoefening van den geneeskundigen dienst bij de korpsen, geschiedt met inachtneming van het daaromtrent bepaalde in de reglementen op den inwendigen dienst (1). De officier van gezondheid, die voor den geneeskundigen dienst bij het bataljon (2) is aangewezen waakt voor de gezondheid van den soldaat en vestigt de aandacht op al hetgeen de gezondheid bevorderlijk of schadelijk kan zijn. Hij is voor zijn dienst verantwoordelijk in de eerste plaats aan den bataljonscommandant en vervolgens aan den eerstaanwezenden officier van gezondheid bij het regiment (3) of wanneer het bataljon afzonderlijk gedetacheerd is aan den chef van den militairen geneeskundigen dienst in het garnizoen (4). De eerstaanwezende officier van gezondheid bij het regiment of bij een gedetacheerd gedeelte, regelt met goedvinden van den commandeerenden officier, voor zooveel noodig, in overleg met den chef van den militairen geneeskundigen dienst in het garnizoen, den geneeskundigen dienst bij het korps. Hij waakt dat die dienst met nauwgezetheid en belangstelling worde waargenomen. Hij onderwerpt aan den commandeerenden officier de voorstellen, die hij in het belang van de gezondheid van den troep noodig oordeelt. Hij is voor zijn dienst verantwoordelijk, in de eerste plaats, aan den

(1) Art. 39 R. G. D. (2) of het regiment (huzaren), de afdeeling (veldartillerie) enz.
(3) De hoogste in rang of oudste in diensttijd der offic. v. gez. bij het korps (K. B. 14 Februari 1881 n°. 7).
(4) Art. 17 I. D. I.

commandeerenden officier en vervolgens aan den chef van den militairen geneeskundigen dienst in het garnizoen (1).

De laatstbedoelde chefs hebben, voor zoover betreft de uitoefening van den geneeskundigen dienst *alle* officieren van gezondheid onder hunne onmiddellijke bevelen (2) en bijaldien de officieren van gezondheid der korpsen iets ontwaren, dat naar hun gevoelen voorziening eischt wat huisvesting, voeding, kleeding, enz. van den soldaat betreft, geven zij daarvan onmiddellijk kennis aan den chef van het korps en aan den chef van den militairen geneeskundigen dienst ter plaatse (3).

De officieren van gezondheid bij de korpsen ingedeeld, zijn verplicht in alle geneeskundige behoeften van het onderdeel van het korps waarbij zij geplaatst zijn te voorzien.

Er is bepaald (4) dat de chefs van den militairen geneeskundigen dienst bij de garnizoenen de officieren van gezondheid aanwijzen met den zoogenaamden »buitendienst" belast.

In geval van noodzakelijkheid moet dadelijk hulp worden verleend ook al behoort de militair, of het lid van zijn gezin ten behoeve van wien deze wordt ingeroepen, tot een ander korps of tot een ander deel van den buitendienst en zonder daarbij te vragen of men wel strikt verplicht is die hulp te verleenen. (5)

Des morgens op een door den commandeerenden officier van het korps, in overleg met den chef van den militairen geneeskundigen dienst ter plaatse, te bepalen uur (6) begeeft de officier van gezondheid zich naar de kazernewacht of naar eenig ander daartoe aangewezen lokaal waar hem door den commandant van de wacht worden ter hand gesteld de compagnies (escadrons-, batterij's-) -gewijze opgemaakte nominatieve opgaven van de onderofficieren en manschappen, die ziek zijn of om bijzondere redenen aan den officier van gezondheid moeten vertoond worden (7). De officier van gezondheid neemt de zieken-rapporten van den commandant der kazernewacht in ontvangst. Hij begeeft zich in de kamers bij de zieken wanneer hun toestand niet gedoogt, dat zij zich naar de kazernewacht begeven om door den officier van

---

(1) Art. 22 I. D. I.

(2) Art. 4 R. G. D.

(3) In verband met het voorafgegane is de eerstaanwezende officier van gezondheid bij het korps hierbij de tusschenpersoon, bijaldien hij in het garnizoen verblijf houdt.

(4) Art. 9 R. G. D.

(5) B. I. Geneeskundige Hulp § 1, en art. 9 R. G. D.

(6) Art. 41 R. G. D. en art. 105 R. I. D. I.

(7) Het model dezer opgave is te vinden in de voorschriften omtrent den inwendigen dienst bij de korpsen. (Model n°. X.) R. I. D. I.

gezondheid te worden onderzocht. Hij beslist, wie van de ziek gemelde militairen in de ziekeninrichting moeten worden verpleegd, en wie van hen kwartierziek blijven, of van eene oefening of het dragen van den ransel worden vrijgesteld. Hij doet daarvan aanteekening op het ziekenrapport met vermelding van den duur dier vrijstelling. De sergeant van de week is bij die visitatie tegenwoordig en biedt den officier van gezondheid de noodige ziekenbiljetten met het ziekenrapport ter teekening aan, ten einde een en ander aan den sergeant-majoor ter hand te stellen (1).

Acht de officier van gezondheid het noodig, dat een lijder naar de ziekeninrichting worde overgebracht, dan teekent hij daartoe een biljet (2), vult den datum en den naam van den zieke in, benevens den aard der ziekte en dit met de letters K (koortsig), G (gekwetst), V (venerisch), O (oogziek) of S (schurftig).

Mocht het voorkomen, dat geen ziekenbiljet beschikbaar is, dan wordt de lijder overeenkomstig art. 121 H. R. voorloopig zonder biljet naar het hospitaal gezonden. Het korps moet dan zorg dragen dat het geteekende biljet zoo spoedig mogelijk aan de ziekeninrichting worde bezorgd (3).

Het komt enkele malen voor dat zieken, die aan de eene of andere venerische ziekte lijden den officier van gezondheid verzoeken den aard hunner ziekte *niet* op het biljet in te vullen. In zulke gevallen kan men de vermelding daarvan veilig achterwege laten, men vulle dan daarvoor het nummer in der zaal waarop de lijder zal moeten worden verpleegd, of geve den man eenige schriftelijke mededeeling voor den officier van gezondheid der wacht mede.

Bij het opnemen in de hospitalen van lijders aan besmettelijke ziekten, neemt de officier van gezondheid de maatregelen vermeld in Hoofdstuk V.

De zieken, die bij den morgendienst ter opneming in het hospitaal worden aangewezen, moeten vóór elf uren in de ziekeninrichting aanwezig zijn, zij worden daarheen onder geleide gebracht hetzij te voet of wel in ziekenwagens of met brancards welke laatste óf in de hospitalen óf in de kazernes en meestal in beide aanwezig zijn.

De officier van gezondheid bepaalt op welke wijze het vervoer moet plaats hebben (4).

---

(1) Art. 105, R. I. D. I. en art. 41 tot en met 45 R. G. D.
(2) Het model (n°. 32) wordt aangegeven in het hospitaalreglement.
(3) Art. 45, R. G. D.
(4) Art. 123, H. R.

De opgenomen zieken rekenen in het hospitaal van af den dag der opneming.

Acht de officier van gezondheid de militairen, die zich hebben ziek gemeld niet zóó ongesteld dat zij in het hospitaal moeten worden opgenomen, dan kan hij als beslissing op de ziekenrapporten vermelden »kwartierziek". Zulke zieken mogen in den regel, hun kwartier niet verlaten. In den regel wordt voor niet langer dan 24 uur kwartierziek verleend (1).

Het verdient aanbeveling om het verleenen van kwartierziek niet te veel te doen plaats hebben, en vooral daaraan slechts zeer zelden de permissie toe te voegen om zich buiten het kwartier te begeven (2). Veel beter is het, bij lichte ongesteldheid dienst te laten doen, bij wat belangrijker ziekte of bij twijfel, de patienten in het hospitaal op te nemen. In het R. G. D. komt de bepaling voor (3), dat de kwartierzieken den volgenden dag aan den officier van gezondheid moeten worden vertoond; het R. I. D. I. beveelt (4), dit alleen wanneer de patient ongesteld blijft. Deze laatste bepaling is zeker de rationeele en wordt dan ook alleen gevolgd.

Acht de officier van gezondheid vrijstelling noodig van het dragen van ransel of halsdas, of van paardrijden, zwemmen en andere oefeningen, dan kan hij die verleenen. Hij teekent dit met den door hem noodig geoordeelden duur dier vrijstelling op de rapporten aan, daar R. G. D. voorschrijft (5), dat van het verleenen dier vrijstellingen schriftelijk mededeeling moet worden gedaan aan den betrokken korpscommandant (6). Ook met deze vrijstellingen zij men vooral niet te vrijgevig.

Is omtrent de ongehuwde militaire zieken beslist, dan bezoekt de officier van gezondheid, zoo noodig, de gehuwde militairen, die voor zich zelf of voor hunne huisgezinnen hulp wenschen. De gehuwde militairen mogen in hun kwartier worden behandeld; de officier van gezondheid heeft echter het recht hen, zoo hij dit noodig of wenschelijk acht, in het hospitaal te doen opnemen. Het bezoeken dezer categorie van militairen of hunne gezinnen moet zijn afgeloopen of worden afgebroken tegen den tijd waarop de morgendienst in het hospitaal een aanvang neemt (7).

---

(1) Art. 43 R. G. D. art. 107 R. I. D. I.

(2) Zie art. 106 R. I. D. I.

(3) In art. 43.

(4) In art. 107.

(5) In art. 44.

(6) Zie ook R. I. D. I. art. 105.

(7) Art. 46 R. G. D.

Zoo dikwijls dit door den chef van den militairen geneeskundigen dienst in het garnizoen noodig geoordeelt wordt maar in allen gevalle minstens éénmaal in de twee maanden (1) houdt de officier van gezondheid eene geneeskundige visitatie over de ongehuwde korporaals en verdere manschappen. Deze visitatie geschiedt man voor man, in een afzonderlijk vertrek. Tot het houden dezer visitatie wordt een signaal gegeven, waarop de sergeant van de week appèl houdt.

Zij die in dienst, of om andere reden, bij deze visitatie niet tegenwoordig zijn, worden den volgenden morgen door den sergeant van de week verzameld en door den officier van gezondheid gevisiteerd.

Ook de ongehuwde onderofficieren worden van tijd tot tijd aan dusdanige geneeskundige visitatie onderworpen

Een onderofficier of minder militair, die eene onreine ziekte heeft, moet daarvan onverwijld kennis geven aan den sergeant-majoor en wordt door de zorg van dezen aan den officier van gezondheid voorgesteld. Die in deze nalatig zijn worden gestraft (2).

Het doel van deze visitatiën is het opsporen van schurftigen, venerieken en oogzieken, alsmede het toezicht houden op, als genezen ontslagen, hoofdzeerlijders (3).

Vroeger bestond de bepaling dat militairen, die met verlof afwezig waren geweest aan den officier van gezondheid moesten worden vertoond, die hen onderzocht (4). Deze bepaling is ingetrokken (5) en wordt hier alleen vermeld omdat enkele malen deze voorstelling nog plaats vindt.

Over de vaccinatiën bij den troep handelt Hoofdstuk V.

Aangaande het baden van militairen beneden den rang van officier zijn uitvoerige bepalingen vastgesteld (6). Die welke voor den officier van gezondheid van belang zijn volgen hier in het kort. De dagen en de tijdstippen van het baden, worden in overleg met de commandeerende officieren en met den chef van den geneeskundigen dienst in het garnizoen door den plaatselijken- of garnizoenscommandant vastgesteld. Het baden moet steeds in den laten namiddag, doch vóór zonsondergang plaats hebben (§ 5).

De chef van den geneeskundigen dienst in het garnizoen kan, acht hij het baden met het oog op temperatuur of weersgesteldheid niet

(1) B. I. Geneeskundige visitatie § 1.
(2) Art. 172 R. I. D. I.
(3) B. I. Miliciens § 5.
(4) Zie B. U. 1088.
(5) Zie bladz. 324 R. M. 1884.
(6) M. B. 13 April 1889, IIde Afd. Gen. Staf, n°. 62.

wenschelijk, dit aan den plaatselijken- of garnizoenscommandant vóór 12 ure des middags mededeelen; die in verband daarmede de noodige bevelen geeft (§ 6). Bij het baden zijn o. a. tegenwoordig een hospitaalsoldaat, die bij zich heeft de verbandtasch en het kistje voor de behandeling van schijndooden, en een officier van gezondheid, die, acht hij dit noodig, het baden op de badplaats kan afgelasten onder gehoudenheid daarvan — met vermelding der redenen — aan den plaatselijken of garnizoenscommandant mededeeling te doen (§§ 7 en 8). De chef van den geneeskundigen dienst wijst den bovenbedoelden hospitaalsoldaat en officier van gezondheid aan.

De officier van gezondheid ziet toe: 1°. dat de reddingsmiddelen aanwezig en in goeden toestand zijn (§ 2); 2°. dat vóór het baden 5 minuten rust worde genomen (§ 9); 3°. dat zij die bevreesd zijn, of bezwaren tegen het baden hebben daarvan worden vrijgesteld (§ 10); 4°. dat zij die de ziekeninrichting op denzelfden dag hebben verlaten *niet* baden.

Hij deelt den officier-geleider mede dat de manschappen zich te water kunnen begeven (§ 11), bepaalt den duur van het bad, doch neemt daarbij in acht, dat deze *in geen geval* meer dan 20 minuten bedrage. Hij geeft den officier-geleider er kennis van als de manschappen het water moeten verlaten (§ 13).

Bij oefeningen in het schijfschieten en bij de artillerie schietoefeningen zijn de officieren van gezondheid alleen dán aanwezig, wanneer dit door den chef van den militairen geneeskundigen dienst ter plaatse, in overleg met de betrokken militaire autoriteiten, noodig wordt geoordeeld (1). Bij de schietoefeningen der infanterie wordt in de meeste gevallen assistentie verleend door een goed geoefend hospitaalsoldaat of hospitaalgeëmploieerde, bij voorkeur een gegradueerde.

Bij iedere groote parade moet in elk geval één officier van gezondheid tegenwoordig zijn, terwijl, voor zooveel de uitoefening van den dienst het toelaat, de officieren van gezondheid bij de korpsen ingedeeld, aanwezig moeten zijn bij parades en inspectiën der korpsen (2). Bij militaire marschen, groote manoeuvres en vuurexercitiën moeten, naar gelang van de sterkte der troepengedeelten, één of meer officieren van gezondheid tegenwoordig zijn (3).

Bevinden zich troepengedeelten, waaraan geen officier van gezondheid is toegevoegd, tijdelijk in een plaats waar niet in den militairen

(1) Art. 48 laatste alinea R. G. D.
(2) Art. 48 R. G. D.
(3) Art. 49 R. G. D.

geneeskundigen dienst is voorzien, dan worden burgergeneesheeren met dezen dienst belast (1).

Garnizoensdienst.

De chef van den militairen geneeskundigen dienst in het garnizoen wijst dagelijks een wachthebbenden officier van gezondheid aan. Deze dienst wordt bij toerbeurt vervuld. De naam en de woonplaats van den wachthebbenden officier van gezondheid wordt elken ochtend vóór elf ure opgegeven aan den plaatselijken of garnizoenscommandant en aan de wacht van iedere kazerne. Deze officier van gezondheid moet steeds beschikbaar zijn om, wanneer geneeskundige hulp voor militairen of hunne gezinnen, in of buiten het hospitaal, dadelijk noodig is, die hulp onverwijld te kunnen verleenen (2).

De namiddagdienst in het hospitaal wordt ten vier ure verricht, en gewoonlijk wordt daartoe alleen de wachthebbende officier van gezondheid gecommandeerd, zijnde hij in den regel tevens de persoon aan wien door den chef van het hospitaal het toezicht over de uitoefening van den huishoudelijken dienst en de politie in de gebouwen voor dien dag is opgedragen (3). Overigens blijven ook de behandelende officieren van gezondheid verantwoordelijk voor hunne ernstige zieken in het hospitaal. Acht de wachthebbende officier van gezondheid verandering in de behandelingswijze gewenscht, dan zal hij zeker deze — tenzij periculum in mora aanwezig zij — aan den behandelenden officier van gezondheid, die hij met zijne zienswijze in kennis stelt, overlaten.

Onder den garnizoensdienst wordt ook gerekend het lidmaatschap der garnizoens-voedingscommissie. Elk jaar wordt daarvoor een officier van gezondheid aangewezen, door den dirigeerenden officier van gezondheid in het district, waartoe het garnizoen behoort. De officier van gezondheid is met den kapitein-intendant in het bijzonder toegevoegd aan den voorzitter der voedingscommissie. Hij behoeft dus niet aanwezig te zijn bij de dagelijksche inkoopen (4). Den militairen apothekers kan het onderzoek van voedingsmiddelen worden opgedragen. (B I. Pharmaceutische dienst § 34).

Ook de zoogenaamde buitendienst, d. w. z. de genees- en heelkundige verzorging van lijders en lijderessen, die tot de familiën behooren

---

(1) Zie M. B. 5 Juli 1884, VIde Afd. Int. n°. 52 R. M. bladz. 221.
(2) Art. 32 R. G. D.
(3) Art. 215 H. R.
(4) Aanschr. Hoofd-Intendant van 28 Februari 1883 n°. 145.

van hen die voorkomen op den Staat Bijlage A, bladz. 22 R. G. D. is garnizoensdienst. Herhaalde malen is den officieren van gezondheid aanbevolen om zich, bij het uitoefenen van dien dienst, te onthouden van het buiten strikte noodzaak voorschrijven van minerale wateren en van geneesmiddelen, die niet voorkomen op de requisitielijsten van geneesmiddelen of in de Pharmacopoea Neerlandica (1). Is het noodig een mineraalwater voor te schrijven, dan moet tot het aanschaffen daarvan machtiging worden gevraagd aan I. G. D. L. en deze aanvrage telkens bij den aanvang van elk kwartaal worden herhaald (2).

Aangaande het inrichten der recepten, zie men art. 53 R. G. D. en Hoofdstuk VI.

Ten einde zooveel mogelijk te voorkomen dat de buitendienst onevenredig zoude drukken op de, in de grootere garnizoensplaatsen aanwezige officieren van gezondheid, is bepaald dat de garnizoenen *Amsterdam*, *'s Gravenhage* en *Utrecht* in wijken moeten worden verdeeld en in ieder dier afdeelingen zoo mogelijk twee officieren van gezondheid met den buitendienst zullen worden belast (3).

De officieren van gezondheid zijn voor de waarneming van den hun opgedragen »buitendienst,'' verantwoordelijk aan den chef van den militairen geneeskundigen dienst ter plaatse (4).

Mocht men in twijfel verkeeren of eenig persoon recht heeft op vrije geneeskundige behandeling, dan raadplege men B. I. Geneeskundige hulp §§ 1, 2 en 4.

Bij lijders aan besmettelijke ziekten moeten de noodige mededeelingen worden gedaan (zie Hoofdstuk V).

Cadetten mogen ten huize hunner ouders worden behandeld zoo deze dit verlangen (5). Overigens worden in het algemeen de militairen, beneden den rang van officier, bij ziekte in de hospitalen opgenomen. Gehuwden kunnen ten hunnen huize verpleegd worden; hospitaalgeëmploieerden kunnen, zoo zij dit verlangen, bij ziekte in de ziekeninrichting worden opgenomen (6). Militairen beneden den rang van officier, die in een garnizoen met verlof zijnde ten gevolge van ziekte niet naar hun korps kunnen terugkeeren, moeten in de

---

(1) Art. 56 en 57 R. G. D. B. I. Pharmaceutische dienst § 1.

(2) B. I. a. v. § 7.

(3) Art. 9 R. G. D.

(4) Art. 10 R. G. D.

(5) B. I. Geneeskundige hulp § 5. (Leerlingen der militaire scholen te *Delft* en *Haarlem*, kunnen bij ziekte, ten huize hunner betrekkingen en op dier kosten worden verpleegd.)

(6) Art. 131 H. R. M. B. 19 December 1888. (R. M. 359.)

hospitalen worden opgenomen in de plaats van hun verlof, of eene nabijgelegen garnizoensplaats, tenzij omstandigheden dit onmogelijk maken (1). Officieren, die ziek zijn (zij die tot den staf van het korps behooren moeten door den vaandeldrager, die van den staf van het bataljon door den adjudant-onderofficier van de week, die van eene compagnie door den sergeant-majoor op het dagelijksch rapport als ziek worden gemeld) kunnen, wanneer hun geneesheer dit noodig oordeelt, uitgaan en zich in het openbaar vertoonen; de behandelende officier van gezondheid geeft daartoe eene schriftelijke verklaring aan den belanghebbende (2). R. I. D. C. bevat in art. 139 nog de bepaling dat ziek gemelde officieren de eerste 24 uur hun kwartier *moeten* houden.

Behoeft een officier wegens ziekte de aanhoudende hulp van zijn oppasser, dan kan deze gedurende dien tijd van alle diensten worden vrijgesteld en des noodig in het kwartier van dien officier verblijven (3).

Wenscht een lijder onder behandeling gesteld te worden van een specialiteit dan kan dit bij uitzondering voor Rijks rekening geschieden. (Zie Hoofdstuk III, 1°.)

Bij het overlijden van een lijder in den buitendienst geeft de behandelende officier van gezondheid de verklaring van het overlijden af (4).

In het algemeen wordt van belangrijke ziektegevallen in den buitendienst mededeeling gedaan aan den chef van het hospitaal, moetende deze c. q. die gevallen aan I. G. D. L. mededeelen.

Wordt een officier van gezondheid geroepen om het eerste verband te leggen bij wonden, bekomen op de wijze bij art. 269 van het garnizoensreglement bedoeld, dan neemt hij het bepaalde bij dat artikel in acht (5). Artikel 269 bovenbedoeld luidt: »Geen officier van gezondheid van welken rang hij ook zijn moge, zal het eerste verband mogen leggen aan wonden door duel of anderszins bekomen, alvorens den gewonde afgevraagd te hebben door wien en op welke wijze hij gewond is geworden en hij zal vervolgens daarvan rapport doen aan den commandeerenden officier van het korps waartoe de gewonde behoort, als ook aan den plaatselijken commandant."

Komt een opperofficier in een garnizoen ter inspectie, dan moet

---

(1) Aanschr. Dir. Gen. van Oorlog 29 November 1831, n°. 29. B. U. 267.
(2) Art. 107 I. D. I.
(3) Art. 177 I. D. I. en Art. 217 I. D. C.
(4) Art. 21 R. G. D.
(5) Art. 20 R. G. D.

de chef van den militairen geneeskundigen dienst met zijne onderhoorige officieren bij die autoriteit zijne opwachting maken (1).

Omtrent de verdere in de garnizoenen af te leggen dienstbezoeken zie de voorschriften in de aanschrijving D. v. O. 20 Mei 1885 IIde Afd. Gen. Staf n°. 56 (R. M. bladz. 84 en 85).

Bij het recensement van de apotheek, ten behoeve van den veterinairen dienst, moet een officier van gezondheid tegenwoordig zijn, bij voorkeur de chef van den militairen geneeskundigen dienst ter plaatse (2).

2°. DIENST BIJ DE HOSPITALEN.

Voor dit onderdeel van den dienst moet in hoofdzaak verwezen worden naar het hospitaalreglement zooals het gewijzigd is bij beschikking van den M. v. O. van 16 April 1888, VIde Afd. n°. 59 en 19 December 1888 IIIde en VIde Afd. Pers. en Intendance n°. 55.

Enkele opmerkingen volgen hieronder waarbij de artikelen op den voet worden gevolgd.

Ad Art. 7. Alle tot het stamboek betrekkelijke bescheiden moeten rechtstreeks aan het Departement van Oorlog worden gezonden (3).

Ad Art. 10. Zie B. I. Rapporten § 7.

Hoofdstuk VI moet worden in verband gebracht met het *Reglement op de Kazerneering* (4) en B. I. Voorstellen § 2.

Ad Art. 21. Alle *voorstellen* door de chefs te doen, aangaande veranderingen, verbeteringen enz. aan de gebouwen moeten in den regel, spoedvereischende gevallen uitgezonderd, aan de goedkeuring der dirigeerende officieren van gezondheid worden onderworpen. Ook als mondelinge besprekingen of schriftelijk overleg met de autoriteiten daarover plaats heeft wordt aan I. G. D. L. daarvan kennis gegeven (B. I. Voorstellen § 2).

Ad Art. 26. In te zenden door tusschenkomst I. G. D. L. (B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 10.)

Ad Art. 30. Zie idem § 4 (operatiekamer).

Ad Art. 31. De regeling omtrent de verdeeling van de voor geëmploieerden bestemde localiteiten geschiedt door I. G. D. L. (B. I. Hospitaalgeëmploieerden § 5. 2 laatste alineae.)

---

(1) B. I. Geneeskundig Personeel § 6.
(2) Art. 51 Reglement veterinairen dienst.
(3) M. B. 6 Juli 1883 VIIde Afd. Mil. en Schutterij n°. 27 (B. U. 2309 v. v.).
(4) Vastgesteld bij M. B. 9 April 1887 Vde Afd. Genie n°. 61.

Ad Art. 32. Ter zake der uitgaven voor het witten, verricht door een werkbaas worden na afloop declaratiën ingediend aan het Departement van Oorlog. Zie aangaande den vorm dezer declaratiën B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 23.

Machtiging tot het jaarlijks laten witten behoeft niet te worden aangevraagd, maar kan op eigen gezag geschieden (1).

De verschillende ziekenzalen moeten zoo mogelijk beurtelings worden ontruimd, schoongemaakt, en minstens gedurende twee achtereenvolgende weken niet belegd worden B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 18.

Ad Art. 34. Zie hieromtrent K. B. 4 Juli 1884 n°. 36 (R. M. bladz. 224).

Ad Art. 36. Raadplege men art. 23, 25 en 28 van het Kazerneeringsreglement en B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 15.

Ad Art. 40. De chef van het hospitaal mag geen borg blijven voor den administrateur. (Aanschr. M. v. O. 24 Februari 1889 Iste Afd. Secr. n°. 46).

Ad Art. 42. Als gegageerde Indische militairen als hospitaalgeëmploieerde worden aangenomen, dan moeten de chefs der hospitalen daarvan onmiddellijk kennis geven aan het D. v. O. opdat order gesteld worde op de betaling van het gagement (2).

Ad Art. 43. De engagementen en bewijzen van voorlezing der krijgsartikelen worden bij overgang naar andere hospitalen *niet* overgegeven, maar als bijlagen van het stamboek beschouwd en dus daarbij bewaard. (Toelichting ad art. 319 § 9 *Administratiereglement*). Slechts uittreksels uit de stamboeken, model n°. 183, worden gezonden aan den chef van het andere hospitaal. (Toelichting ad art. 319 § 8).

Omtrent de bewaring der bovenbedoelde stukken zie Toelichting ad art. 324 *Administratiereglement* § 1—3°.

Ad Art. 48. Zie B. I. Hospitaalgeëmploieerden § 6 (aanstelling van tijdelijke ziekenoppassers).

Ad Art. 50. Voordrachten steeds in enkelvoud in te zenden (3). Maandelijks wordt een staat ingediend van voorgevallen veranderingen in het personeel, en daarbij vermeld of de geëmploieerden al dan niet voor 's Rijks rekening wonen (B. I. Hospitaalgeëmploieerden § 5 al. *i.*).

---

(1) M. B. 14 Mei 1887 Vde Afd. Genie n°. 48.
(2) M. B. 20 October 1887 VIIde Afd. Mil. en Schutterij n°. 46.
(3) M. B. 31 December 1879 n°. 131. B. U. bladz 1718 is hier niet van toepassing.

Ad Art. 51. Zie B. I. Hospitaalgeëmploieerden § 4. (Paspoort en getuigschrift van goed gedrag.) Besch. M. v. O. 27 Mei 1884 nº. 117 (R. M. bladz 197). Extracten strafregister mogen worden uitgereikt 1º. aan autoriteiten der zee en landmacht en aan civiele autoriteiten wanneer zij als zoodanig hiertoe aanvrage doen (niet van militairen die zonder paspoort of met paspoort 2de soort den dienst hebben verlaten); 2º. voor militairen die den dienst met pensioen of met bewijs van goed gedrag hebben verlaten en solliciteeren voor burgerlijke betrekking, aan hem die over de begeerde betrekking te beschikken heeft, niet aan den gewezen militair zelf. In andere gevallen machtiging vragen aan M. v. O. Die machtiging is bij Besch. van 9 Juni 1890 IIIde Afd. Pers. nº. 63 verleend voor desbetreffende aanvragen van directeur der Rijkspostspaarbank, aangaande personen die als tijdelijk ambtenaar bij die inrichting wenschen in dienst te treden.

Ad Art. 52. Bij ontslag van gepensionneerde of gegageerde geëmploieerden, voor zoover dit zonder machtiging van het D. v. O. geschiedt, moet aan dit Departement daarvan kennis worden gegeven onder opgave van het Departement waartoe de gepensionneerde of gegageerde behoort. (B. I. Hospitaalgeëmploieerden § 3.)

Ad Art. 57. Zie B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 11. (Geen zaken disciplinair afdoen, die crimineel moeten worden vervolgd.)

Ad Art. 69. Tot den dienst van facteur kan een geëmploieerde der 2de of 3de klasse bestemd worden; de chef van het hospitaal verstrekt hem eene aanstelling als facteur, die door den directeur van het postkantoor voor »gezien" geteekend wordt.

Ad Art. 75 *en* 76. Zie B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 14 (kwispedoren) § 12 (inodores van wit aardewerk). Deze laatste voorwerpen kosten nu *f* 1.60. (Miss. I. G. D. L. dd. 20 Februari 1890 nº. 426.) Nachttafeltjes à *f* 3.85 per stuk, te bestellen door tusschenkomst van den chef van het hospitaal te *Leiden*, die vóór de toezending nagaat of de voorwerpen aan de voorwaarden voldoen. (Miss. M. v. O. 28 Mei 1889 VIde Afd. Intend. nº. 92.)

Ad Art. 81. Zie B. I. Pharmac. dienst § 26 alinea 2, B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 9 en § 10.

Ad Art. 86 *en* 96. In te zenden door tusschenkomst I. G. D. L. B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 10. Met wijziging van art. 96 H. R. moet elke 3 maanden, met de verantwoording van het materieel aan het D. v. O. gezonden worden een staat model 23, houdende opgave der herstellingen, welke in den loop van dat kwartaal behooren te worden verricht en waarvan de kosten

voor voorwerpen van éene soort meer dan 25 guldens zullen bedragen.

(Aanschr. D. v. O. 28 Januari 1890, VIde Afd. Int. n°. 34.) Het begrip soort hier niet op te vatten als in staat n°. 26 H. R., maar als verzameling van dezelfde voorwerpen, b. v. kachels, emmers, enz.

Ad Art. 126. In gewone omstandigheden is het wenschelijk, dat de hierbedoelde militairen niet meer dan de in dit artikel omschrevene kleeding medebrengen, met uitzondering van wollen ondergoed, indien zij aan het dragen daarvan gewoon zijn, en voldoende verschooning daarvoor bezitten. In buitengewone omstandigheden voorziet art. 114.

Ad Art. 128. (Opnemen van zieke officieren) Zie B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 2.

Ad Art. 130. Zie M. B. van 22 April 1881 VIde Afd. Intendance n°. 86, waarbij machtiging wordt verleend tot opneming van gegageerde koloniale militairen en wel in spoedvereischende gevallen *steeds*, en in andere alleen dan, als er gegrond vooruitzicht bestaat op spoedig herstel. Nadere bepalingen zie men in de aanschrijving zelve.

Ad Art. 130. De uit 's Rijks overzeesche bezittingen terugkeerende militairen worden afgemonsterd in *Rotterdam* en *Amsterdam*. Mocht opneming in hospitalen noodig zijn; dan geschiedt dit, voor de te *Rotterdam* gedebarqueerden, in het hospitaal te *'s Gravenhage*, voor de te *Amsterdam* ontscheepten, in dat te *Amsterdam*. De commissarissen van afmonstering of wel de garnizoenscommandant te *Rotterdam* en de plaatselijke commandant te *Amsterdam*, dirigeeren de lijders op de hospitalen. Is er geene plaats te *'s Hage* of te *Amsterdam* dan geschiedt de opneming in de hospitalen te *Haarlem*, *Leiden*, *Delft* of *Dordrecht*. Zoodra mogelijk worden de lijders ontslagen en dan gedirigeerd uit *'s Hage* op het Departement van Koloniën vóór des namiddags *drie ure;* uit de andere bovengenoemde hospitalen naar de afmonsteringscommissariaten die hen op de hospitalen dirigeerden (dus *Rotterdam* of *Amsterdam*). Voor hen die met tijdelijk paspoort naar *Nederland* zijn gekomen (1) wordt dan tevens ingediend een keuringsattest, waaruit kan blijken dat, en waardoor, de man tijdelijk of voortdurend geacht moet worden ongeschikt te zijn voor den dienst. Deze certificaten worden gezonden aan de autoriteit op wie de lijder, ter afmonstering, wordt gedirigeerd.

De bureau uren der afmonsteringscommissariaten zijn de volgende:
te *Amsterdam* (Zeemanshuis) 's ochtends van 9—12 ure;
te *Rotterdam* (Zeemanshuis) 's ochtends van $10\frac{1}{2}$—12 ure.

---

(1) Zie art. 3 Gagementsreglement K. B. 24 Augustus 1875, n°. 42, (B. U. bladz. 1445).

De af te monsteren personen moeten liefst onder geleide reizen (1). (Hebben de koloniale militairen geleden aan beri-beri, dysenteria of andere onderbuikskwalen van slependen aard dan mogen zij niet weder naar Indië vertrekken tenzij zij één jaar in een gematigd klimaat hebben vertoefd (B. I. Geneeskundig onderzoek § 20).

Ad Art. 131. Zie noot 6 bladz. 103.

Ad Art. 141. Het hospitaalbiljet dient als reiswijzer volgens art. 136 § 9 laatste zinsnede *Administratiereglement*, zie voor de af te monsteren Indische militairen de aanteekening *ad art.* 130.

Ad Art. 144. Zie aangaande reis- en verblijfkosten van schepelingen en mariniers M. B. 27 Maart 1888 VIde Afd. n°. 31 (R. M. bladz. 99).

Ad Art. 145. Blijkens de 2de en 4de zinsnede van dit artikel ligt het niet in de bedoeling, met militairen af te rekenen die ontslag uit den dienst bekomen, tijdens zij in een militair hospitaal verpleegd worden en hun toestand niet toelaat dat zij die inrichting verlaten. De ontvangen gelden, als saldo te goed in de uitrusting en reserve-rekening moeten dus niet worden uitgekeerd. Ingeval van overlijden worden de begrafeniskosten op genoemde rekening verantwoord (Missive D. v. O. dd. 21 Mei 1889 VIde Afd. Intendance N°. 53).

Ad Art. 152. Zie o. a. B. I. Herstellingsoord § 1 laatste alinea (bij evacuatiën inlichtingen verstrekken aangaande de geëvacueerden).

Ad Art. 155. Vergelijk hiermede art. 141, 182 en 187.

Ad Art 161. Wet van 10 April 1869 (*Staatsbl.* n°. 65) (B. U. bladz. 1148) § 1 van het begraven van lijken.

Alinea 1. . . . .

(Alinea 2.) Zoo de niet gescheiden echtgenoot, of bij ontstentenis of niet aanwezigheid van echtgenoot, de naaste ter plaatse van het sterfgeval aanwezige meerderjarige bloed of aanverwanten tot den derden graad ingesloten en, ook deze niet tegenwoordig zijnde, de aanwezige meerderjarige erfgenamen of diegenen die anderszins voor de begrafenis te zorgen hebben, verlangen of vergunnen, dat een lijk niet begraven, maar ontleed of bewaard worde, of zoo de overledene dergelijke beschikking over zijn lijk bij uitersten wil of bij eene akte, zooals omschreven is in art. 982 van het Burgerlijk Wetboek, heeft bevolen, kan dit met verlof van den burgemeester geschieden. Bij weigering van dit verlof is beroep binnen 24 uren op Onzen Commissaris in de provincie die daarop onmiddellijk beschikt.

Voor lijkopening of gedeeltelijke ontleding, door of onder toezicht van een geneeskundige, waardoor de begraving binnen den na te

---

(1) K. B. van 29 Februari 1888, n°. 79.

melden termijn niet wordt verhinderd, is het verlof des burgemeesters niet noodig. Voor onderzoek van lijken op rechterlijk gezag wordt noch dat verlof noch de toestemming der personen, in het tweede lid van dit artikel genoemd, vereischt.

Ad Art. 168. Zie de wet van 22 Juli 1885 (*Staatsbl.* n°. 138) houdende bepalingen betreffende het begraven van lijken van militairen beneden den rang van officier voor rekening van den staat (R. M. 1885, bladz. 146) en M. B. 13 Augustus 1885, VIde Afd. n°. 46, (t. a. p.).

Ad Art. 169. Tot het mogen vervoeren van een lijk naar eene andere gemeente wordt vereischt:

1°. Toestemming van den ambtenaar van den burgerlijken stand tot het begraven in die gemeente.

2°. Eene verklaring van een geneeskundige dat de lijder niet aan eene besmettelijke ziekte is overleden.

Ad Art. 172. Zie B. I. Voeding § 1.

Ad Art. 180. Over het verstrekken van paaschbehoeften aan Israëlitische militairen zie Aanschrijving Directeur-Generaal van Oorlog dd. 11 Januari 1839 n°. 78. (B. U. bladz. 305).

Doet het geval zich voor, dat een zeer orthodox Israëliet geen eten wenscht te gebruiken dan dat, wat door en onder toezicht zijner geloofsgenooten is gereed gemaakt, dan zal er wel geen bezwaar zijn om hem dit toe te staan, indien de spijs voor hem onder die voorwaarden te verkrijgen is en altijd onder goedkeuring van den chef van het hospitaal en den behandelenden officier van gezondheid, die den aard en de hoeveelheid daarvan bepaalt.

Ad Art. Zie B. I. Voeding § 2.

Wil men den geëmploieerden dagelijks-gebraden vleesch doen verstrekken dan is het noodig dat zij op de dagen dat geene verpleegden het hospitaal verlaten als tweeden maaltijd geen groentensoep bekomen.

Ad Art. 188. Zie aangaande den staat model n°. 49 (dieëtlijst). B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 5.

(Het artikel is niet juist gesteld. In plaats van »zullen door den chef der inrichting", moet gelezen worden »zullen door de officieren van gezondheid (van den dag) op den rug dier verzameling iederen dag worden samengetrokken. Alzoo zal die van den vorigen dag" enz.)

Ad Art. 206. Zie B. I Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 8. (Brandstof te gebruiken voor het gereedmaken van een bad.)

Ad Art. 211. Kaartspelen wordt bij wijze van proef toegelaten. (B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 22.)

Ad Art. 213 *en Art.* 214. Wanneer een militair, in een hospitaal verpleegd wordende, zich schuldig maakt aan eene overtreding, waarvoor hij krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft, moet de chef van het hospitaal daarvan mededeeling doen aan den chef van het korps waartoe de verpleegde behoort Deze laatste zal daarna door zijnen chef overeenkomstig de bepalingen van het *Reglement van Krijgstucht* kunnen worden gestraft en de straf ondergaan bij zijne terugkomst bij het korps. (B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 11[a]. Circulaire 4 Februari 1890 n°. 326.)

De afzondering in de politiezaal in het hospitaal is geen straf, maar een maatregel van orde en tucht, waarbij de zieke op de gewone wijze verpleegd blijft (laatste alinea van artikel 213).

Ad Art. 221. Zie B. I Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 19 alinea 4.

Ad Art. 223. Het is wenschelijk om aan de venerischen en aan lijders wier handen gevaar loopen van besmet te worden, twee handdoeken te verstrekken waarvan één uitsluitend voor het wasschen van het aangezicht.

Ad Art. 224. Zie B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 19 alinea 2.

Ad Art. 246. Zie B. I. Pharmaceutische dienst § 26 en B. I. Velddienst en Materieel § 8.

Ad Art 250. De opbrengst, hier bedoeld, en verdere bijzondere ontvangsten worden in plaatsen waar zich geen Rijksbetaalmeester bevindt, door tusschenkomst van een der administratiën van korpsen of korpsgedeelten bij den betaalmeester gestort op de wijze bepaald bij de voorschriften ter uitvoering van het *Reglement van Administratie bij de Landmacht* ad art. 219 2de zinsnede van § 7 en ad art. 325 *d* van § 14 (Aanschrijving van het D. v. O. dd. 13 Februari 1888, n°. 34, VIde Afd. Intendance)

Ad Art. 259. Zie art. 28. *Voorschrift op Algemeen Depôt van discipline.* M. B. 4 Augustus 1881, IIde Afd.; n°. 83. (B. U. bladz. 2072).

Ad Art. 266. De schepelingen van alle bodems op één staat (in drievoud) te vermelden.

Ad Art. 269. Zie R. G. D. O. bladz. 186 sub 13°.; het aangeteekende ad art. 246, en B. I. Heelkundige Werktuigen § 17, B. I. Pharmaceutische dienst § 26, en B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 9.

Alle aanvragen om orthopaedische toestellen enz. voor den buitendienst, per tabellarisch rapport *in duplo* in te zenden aan I. G. D. L.

onder overlegging eener geneeskundige verklaring. Het tabellarisch rapport zal moeten worden ingediend door den commandeerenden officier van het korps, waartoe het betrokken hoofd des huisgezins behoort.

Voor verpleegden *in het hospitaal* geldt, wat deze aanvragen betreft, art 269 H. R; zoodat in deze gevallen, alleen machtiging wordt gevraagd aan I G. D. L. (B. I. Heelkundige Werktuigen § 17 en § 17a) in de gevallen dat dit noodig is (uitgaven boven de ƒ 5).

Ad Art. 270 *en* 271. De in deze art. bedoelde uitgaven worden nu op hetzelfde artikel der begrooting gebracht als de uitgaven voor den hospitaaldienst. De inschrijving met rooden inkt heeft hierdoor het nut verloren.

Ad Art. 273. Het benoodigde drukwerk niet door de zorg van het D. v O. verstrekt, wordt voor het hospitaal te *'s Gravenhage* gedrukt ter algemeene landsdrukkerij (M. B. 29 December 1886, 1ste Afd., Secr. n°. 45). Opgaaf geschiedt volgens lastbrief. Slechts één artikel wordt op elken lastbrief vermeld. Het papier wordt door het hospitaal geleverd Zie hieromtrent B. I. Correspondentie § 1.

De andere hospitalen laten bij particulieren drukken.

Ad Art 278. In te zenden door tusschenkomst van I. G. D. L. (B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 10—1.)

Ad Art. 280. Zie B I. Besmettelijke ziekten § 3.

Ad Bijlagen IX en X. Zie B. I. Inwendige dienst der Militaire hospitalen § 7.

3°. GENEESKUNDIGE EN PHARMACEUTISCHE DIENST BIJ DE GEVANGENISSEN.

Art. 1 van het *Reglement op den dienst bij de gevangenissen* (1) zegt: »De geneeskundige dienst in de gevangenissen zal, onder het oppertoezicht van den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht uitgeoefend worden, terwijl art. 2 bepaalt dat die dienst zal verricht worden door actief dienende, gepensioneerde of eervol ontslagen officieren van gezondheid.

In dat reglement, hetwelk in het archief van den officier van gezondheid dienstdoende bij de gevangenis wordt aangetroffen, vindt men de noodige aanwijzigingen tot het verrichten van dien dienst.

(1) K. B. 9 Januari 1840 n°. 90.

Verder is bepaald:

De aanschrijvingen aangaande den dienst bij de gevangenissen worden bij de overige circulaires van het garnizoen bewaard (1). De zieken worden in registers ingeschreven evenals voor de militairen is bepaald (2). In afzonderlijke registers wordt aanteekening gehouden van het getal ziektedagen van beambten en gevangenen. In de kolom »Bijzonderheden" worden de ziekten vermeld.

(Aanschr. I. G D. L. 1 Februari 1888 n°. 254) (Aangaande het tegengaan van besmettelijke ziekten zie Hoofdstuk V.)

Er worden opgemaakt 10 daagsche, 3 maandelijksche en jaarlijksche rapporten die in model ongeveer overeenkomen met de voor de militairen gebruikelijke (3).

Aangaande de inrichting van het jaarlijksche rapport en hetgeen daarbij moet worden vermeld, zijn uitvoerige voorschriften gegeven (4).

Mocht een Roomsch-Catholiek gevangene ernstig ziek worden dan zorge men dat hem bijtijds de laatste kerkrechten worden toegediend (5).

De pharmaceutische dienst wordt door de militaire apothekers en apothekersbedienden verricht, de geneesmiddelen uit de garnizoensapotheek verstrekt en ongeveer op dezelfde wijze, als die voor de militairen gebruikelijk, verantwoord. De verzamelingen der geneesmiddelen (ééns in de maand op te maken) worden in ééne expeditie bij de verantwoording gevoegd (6). De flesschen en potten moeten terugbezorgd en aanteekening van het verstrekken daarvan worden gehouden (7). Geen *enkele* wijn mag worden voorgeschreven, wel in mixtuur. (Miss I. G. D. L. 4 Februari 1890 n°. 300).

Den officieren van gezondheid, dienstdoende bij gevangenissen, ook hun die daartoe de bevoegdheid bezitten, is het verboden verloskundige hulp te verleenen anders dan in de gevallen genoemd bij art. 2 van K. B. dd. 23 Juli 1881 n°. 18 (B. U. bladz. 2069) (dringend noodig, zonder dat een deskundige in de buurt is.) (8)

In het algemeen is in het *Reglement op den gevangenisdienst* onmiddellijk overleg toegelaten tusschen I. G. D. L. en de dienst-

---

(1) B. I. Circulaires enz. § 4.

(2) a. v. Registers § 1.

(3) a. v Gevangenissen § 1, (de vroegere 5 daagsche rapporten, worden bij wijze van proef nu om de 10 dagen ingezonden, bij epidemiën of ernstige ziektegevallen om de 5 dagen. (Miss. I. G. D. L. 12 December 1889 n°. 2490.)

(4) a. v. Id. § 1.

(5) a. v. Id. § 2.

(6) B. I. Pharmaceutische dienst § 25.

(7) B. I. a. v. § 28.

(8) B. I. Gevangenissen § 3.

doende officieren van gezondheid, zonder tusschenkomst van den chef van den militairen geneeskundigen dienst in het garnizoen.

Alleen ingeval de dienstdoende officier van gezondheid zijn dienst niet kan waarnemen zorgt die chef voor de vervulling daarvan (1).

De officieren van gezondheid en militaire apothekers genieten voor het waarnemen van den dienst waarvan boven sprake is, eene geldelijke tegemoetkoming.

4°. GENEESKUNDIGE HULP BIJ DETACHEMENTEN.

Omtrent de voorziening in de geneeskundige hulp te verleenen aan militairen, behoorende tot detachementen, waaraan geen officier van gezondheid is toegevoegd en die tijdelijk in eene plaats moeten verblijven, waar niet in den militair-geneeskundigen dienst is voorzien, zijn de volgende bepalingen vastgesteld: (2)

1°. De commandanten van detachementen, hiervoren bedoeld, moeten, ter verkrijging van de eventueel noodige geneeskundige hulp bij aankomst in de plaats hunner bestemming, onder voorbehoud van nadere goedkeuring door I. G. D. L., eene overeenkomst trachten aan te gaan met een burgergeneesheer, tot het verstrekken van geneeskundige hulp tegen billijke vergoeding, telkens wanneer zoodanige hulp voor een der militairen van het detachement wordt gevorderd.

2°. Voor de levering van geneesmiddelen, moet, naar gelang van de plaatselijke gebruiken, op gelijke wijze als sub 1°. omschreven, worden gehandeld.

3°. De voorloopige overeenkomsten moeten door voorschreven detachements-commandanten onverwijld rechtstreeks aan de goedkeuring van I. G. D. L. worden onderworpen. Daarbij wordt tevens opgave gedaan van de sterkte van het detachement en zoo mogelijk van den duur of vermoedelijken duur der detacheering.

4°. Wanneer dit door I. G. D. L. voornoemd in het geldelijk belang van het Rijk wordt geacht, kan aan een burgergeneesheer, bij detachementen als hier bedoeld, eene vaste belooning per man en per dag worden toegestaan.

(1) Art. 24 en 25. Regl. op den G. D. bij de gevangenissen.
(2) M. B. 5 Juli 1884, n°. 52, R. M. 221.

HOOFDSTUK II.

1°. MILITIE EN SCHUTTERIJ.

A. *Militie.*

De militie wordt gevormd uit een, bij loting aangewezen, deel der mannelijke ingezetenen, die in het jaar hunner inlijving 20 jaar worden. De taak van den officier van gezondheid vangt aan bij de eerste zitting der militieraden. Deze begint den tweeden Maandag der maand Maart en daarin worden o. a. ook ingebracht de reclames van de lotelingen, die beweren aan lichaamsgebreken te lijden.

Artikel 80 der Militiewet van 19 Augustus 1861 (*Staatsbl.* n°. 72) zegt, dat de militieraad wordt bijgestaan door een burgerlijk geneeskundige en een officier van gezondheid. De laatste wordt door den Inspecteur van den geneeskundigen dienst aangewezen. Is er geen officier van gezondheid beschikbaar, dan wordt hij vervangen door een burgerlijk geneeskundige.

Vóór dat de officier van gezondheid zijne functiën begint, legt hij den volgenden eed c. q. belofte af:

»Ik zweer (beloof) dat ik mij bij het onderzoek van de personen, die mij daartoe zullen worden aangewezen en bij het uitbrengen van mijn gevoelen of zij, al dan niet, voor den krijgsdienst geschikt zijn, naar de wet en de voorschriften op het geneeskundig onderzoek omtrent de geschiktheid voor den krijgsdienst, met nauwgezetheid, eerlijkheid en onpartijdigheid zal gedragen. »Zoo waarlijk helpe mij God almachtig". »Dat beloof ik)".

Deze eed wordt slechts éénmaal *voor den geheelen duur* der militieraadzitting afgelegd.

Beweert een loteling lichaamsgebreken te hebben, dan wordt hij door de geneeskundigen onderzocht.

Officieel is voorgeschreven dat de volgende localiteiten en hulpmiddelen ter beschikking moeten worden gesteld van de geneesheeren met het onderzoek der lotelingen belast:

1°. Een lokaal van 5 à 6 M lengte, bij 3 à 4 M. breedte, voldoende verlicht en verwarmd.

2°. Een donkere kamer of anders een in het lokaal ter geschikter plaatse aangebracht gordijn voor het onderzoek met den oogspiegel.

3°. Een tweede lokaal of andere geschikte localiteit, waar de te onderzoeken personen zich kunnen uit en aankleeden.

4°. Een tafel en twee stoelen.

5°. Een lamp met helder licht, zonder ballon, voor het onderzoek met den oogspiegel.

6°. De »Letterproeven van Dr. SNELLEN" met vork tot het aangeven der figuren.

7°. Een letterbord met beweegbare regels.

8°. Kist met brilleglazen, naar het meterstelsel genummerd, met een lap zeemleder.

9°. Een refractie oogspiegel.

10°. Eene oplossing van hydrobromas homatropini ter sterkte van 2 percent.

11°. Een centimetermaat (ten minste 1½ M. lang).

12°. Een tongspatel.

13°. Een oorspiegel.

14°. Drie oortrechters van hard gummi van opvolgende wijdten.

15°. Een oorspuit.

16°. Een stemvork met dempers.

17°. Een keelspiegel.

18°. Een stethoscoop met percussiehamer en plessimeter.

19°. Een exemplaar der reglementen op het geneeskundig onderzoek.

20°. Schrijfgereedschap (schrijf- en vloeipapier, pennenhouders, pennen, potlooden, liniaal en schrijfinkt).

21°. Een glazen stopfleschje met ammonia liquida, jaarlijks te vernieuwen.

22°. Middelen tot reiniging der handen.

Het is de plicht der officieren van gezondheid, die de militieraden bijstaan, om goed na te gaan of al het bovenstaande in orde is. Mocht dit niet het geval zijn, dan behooren zij den voorzitter van den militieraad daarmede in kennis te stellen.

Op den voorgrond moet bij het onderzoek staan, dat dit *niet* mag zijn van voorloopigen aard, doch integendeel zooveel mogelijk eene bepaalde beslissing moet volgen. Het is zeer verkeerd om het werk

't geen bij den militieraad moet verricht worden, over te laten aan de officieren van gezondheid, die later, hetzij bij de zitting der Gedeputeerde Staten, hetzij bij de inlijving, de lotelingen onderzoeken. Goed en volledig onderzoek bij de militieraden bespaart én den onderzochten personen moeite en tijd èn den officieren van gezondheid herhaling van onderzoek en veel schrijverij.

Hoewel in het algemeen tegenwoordig minder volhoudend wordt gesimuleerd dan in vroeger tijd, en hoewel, met de zekerheid in de herkenning der gebreken, ook de pogingen tot simulatie of aggravatie afnemen — toch mag men veilig beweren dat gewoonlijk meer dan een derde der bij de militieraden te onderzoeken personen simuleeren. In 't algemeen wordt door den stedeling bij voorliefde een ooggebrek voorgewend, niettegenstaande bij eenige oefening de ontmaskering daarvan niet zoo lastig is.

Waar onderzoek met den refractieoogspiegel om de eene of andere reden niet kan plaats hebben, daar wordt gebruik gemaakt tot opheffing van het accommodatie-vermogen, van de oplossing van hydrobromas homatropini die aangewend wordt op de wijze als op bladz. 123 v. v. van de voorschriften omtrent het militair geneeskundig onderzoek is aangegeven.

Wenschen de te onderzoeken personen zich niet aan die indruppeling of aan eenig ander gewenscht onderzoek b. v. met den keelspiegel te onderwerpen, dan worden zij, nadat getracht is hun het verkeerde hunner weigering te doen inzien, goedgekeurd.

Aan certificaten, die de lotelingen medebrengen, moet niet te veel waarde worden gehecht. Zonder in het minst kwade trouw te veronderstellen van den kant der geneesheeren, welke die certificaten afgaven, moet altijd in het oog worden gehouden, dat wellicht reeds gesimuleerd werd om het certificaat machtig te worden. Ook de mededeeling dat de loteling zich reeds had aangegeven om vrijwillig in dienst te treden en toen was afgekeurd, bewijst in vele gevallen niets. Vrij dikwijls komt het voor dat personen zich vrijwillig willende verbinden, ziekten en gebreken voorwenden (b. v. hartkloppingen en ooggebreken) alleen met het doel om later bij het onderzoek voor den militieraad deze afkeuring aan te halen als bewijsgrond dat zij werkelijk ongeschikt zijn. Alleen certificaten, die officieel zijn afgegeven b. v. ontslag uit den dienst wegens lichaamsgebreken, attesten van geneesheeren van krankzinnigen- of doofstommen-gestichten, hebben voor den onderzoekenden geneesheer

waarde. In allen gevalle moet tot regel worden aangenomen dat nimmer een loteling alleen op een certificaat worde afgekeurd; altijd moet een persoonlijk nauwkeurig onderzoek zooveel mogelijk dat certificaat controleeren.

In het algemeen moet streng worden toegezien, dat niet ten gevolge van simulatie geschikte personen voor den dienst bij de militie worden afgekeurd. Verkeert men in twijfel of een loteling geschikt is dan keure men hem goed. Hij kan, zooals wij later zullen zien, nog tweemalen geneeskundig worden onderzocht en er bestaat kans dat deze twijfel alsdan nog worde opgeheven.

Mocht de officier van gezondheid hierin of in eenige andere quaestie niet tot overeenstemming kunnen komen met zijn burger collega, dan brenge hij afzonderlijk zijn advies uit. De militieraad beslist toch in alle gevallen, en behoeft, (volgens art. 95 Militiewet) in zijne uitspraak niet het gevoelen van de geneeskundigen die hem bijstaan, te volgen.

Ook lotelingen, die reclameeren wegens gebreken, die voor spoedig herstel vatbaar zijn, zooals wonden, beenbreuken, lichte huiduitslagen enz, moeten worden goedgekeurd. Komen zij dan later in dienst, dan worden zij volgens art. 3 van Reglement B. op het geneeskundig onderzoek in een hospitaal opgenomen zoo zij dan nog niet genezen zijn.

De loteling, die naar zijn inzien ten onrechte is goedgekeurd, (of zijn vader of voogd) kan gedurende tien dagen (art. 97 Mil Wet), te rekenen van den dag waarop de militieraad uitspraak heeft gedaan, bezwaren inbrengen bij Gedeputeerde Staten der provincie. Is een loteling afgekeurd, dan kan tegen die uitspraak binnen denzelfden termijn, als boven vermeld, bij Gedeputeerde Staten gereclameerd worden o. a. door den loteling wiens nummer, ten gevolge van die uitspraak, zou worden opgeroepen.

In beide gevallen worden de personen op nieuw onderzocht (onder dezelfde bepalingen als boven voor het onderzoek bij den militieraad zijn aangegeven) door een burgerlijk geneeskundige en een ander officier van gezondheid dan degene, die hen bij den militieraad onderzocht.

Ook Gedeputeerde Staten behoeven de uitspraak van de geneeskundigen *niet* te volgen; hunne beslissing is, wat aangaat het al of niet verleenen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, definitief; geen hooger beroep is hierop meer toegestaan (art. 103 Mil. Wet).

Mochten lotelingen, wegens ziekte of gebreken buiten staat zijn voor den militieraad of Gedeputeerde Staten te verschijnen, dan worden zij onderzocht op de plaats waar zij zich bevinden. Daartoe worden dan aangewezen de officier van gezondheid, die aan militieraad of Gedeputeerde Staten is toegevoegd en een burgerlijk geneeskundige. Deze onderzoeken te samen of afzonderlijk den zieke en zenden elk eene onderteekende geneeskundige verklaring aan den voorzitter van het college, 't geen hun den last tot het doen van het onderzoek uitreikte (1).

De officier van gezondheid houdt aanteekening aangaande de afgekeurde personen, daar aan den I. G. D. L. een rapport daarover (volgens in de garnizoenen aanwezig model) moet worden ingezonden (2).

In het tweede gedeelte der militieraadszitting, die daartoe op den tweeden Maandag van April wordt geopend (3), doet de raad uitspraak over de al of niet geschiktheid van hen, die zich als plaatsvervanger of nummerverwisselaar aanmelden. Het streng keuren voor de lotelingen reeds aanbevolen, is een nog dringender eisch bij deze personen. Volgens het reglement worden geene hoogere eischen van lichamelijke ontwikkeling gesteld aan plaatsvervangers dan aan lotelingen. De plaatsvervangers echter mogen *niet* aangenomen worden met ziekten of gebreken ook zelfs als de genezing van deze binnen korten tijd mogelijk wordt geacht (4).

Het is duidelijk dat, waar men gedurende het eerste gedeelte der militieraadszitting op zijne hoede moest zijn tegen aggravatie en simulatie, men gedurende het tweede gedeelte te letten heeft op het verbergen van gebreken.

Wordt een plaatsvervanger of nummerverwisselaar afgekeurd dan is deze afkeuring difinitief. Op de stukken der afgekeurden wordt door den militieraad het woord »afgekeurd" geplaatst door middel van een stempel met drukinkt. Daarbij wordt vermeld het nummer van het reglement krachtens hetwelk de afkeuring plaats had. Dit geschiedt om te voorkomen dat een dusdanig persoon met deze

---

(1) De officier van gezondheid heeft voor het doen van dit onderzoek c. q. recht op vergoeding wegens reis- en verblijfkosten. Voor het bijstaan van militieraad en Gedeputeerde Staten ontvangen de officieren van gezondheid geene vergoeding, wèl de burgergeneesheeren.

(2) B. I. Miliciens § 6.

(3) Art. 86 Militie Wet.

(4) Art. 3 Keuringsreglement B.

stukken (het krijgen van nieuwe van de gemeentebesturen is hem moeielijk gemaakt) zich nog eens als plaatsvervanger presenteert bij een anderen militieraad (B. U. 1398). Na den afloop van dit tweede gedeelte der militieraadszitting worden verder alle zaken de militie betreffende bij Gedeputeerde Staten afgehandeld.

Inlijving.

De voor den dienst aangewezen lotelingen of wel hunne plaatsvervangers of nummerverwisselaars worden nu, tusschen 1 en 15 Mei, (art. 112 Mil. Wet) afgeleverd aan de provinciale adjudanten, hierbij handelende in naam en op last van de bevelhebbers in de militaire afdeelingen. Deze autoriteiten deelen de lotelingen in bij de verschillende korpsen en worden daarbij door één of meer officieren van gezondheid bijgestaan.

Art. 53 van het *Voorschrift omtrent de uitvoering der Militie Wet* (B. U. a. 49) zegt dat »alvorens de manschappen worden ingelijfd bij andere korpsen dan die der gewone infanterie zij geneeskundig worden onderzocht". Ieder jaar wordt in het *Recueil Militair* het een en ander medegedeeld, aangaande de eischen die men voor de verschillende wapens kan stellen. O. a. moeten grenadiers een goed voorkomen en eene groote gestalte hebben. Voor den dienst bij de infanterie zijn bijzonder geschikt te achten breedgeschouderde manschappen ook al zijn zij niet lang. Allerminst mag als regel gelden om lotelingen wier uiterlijk een minder krachtigen lichaamsbouw of een minder sterk gestel verraadt bij dit wapen in te deelen. Zeemiliciens mogen zelfs met lichte gebreken (hoofdzeer, blennorrhoea enz.) *niet* worden aangenomen. Deze bepaling, medegedeeld bij Circulaire van I. G. D. L. (1), heeft zijn grond in den korteren diensttijd (6 maanden) der zeemiliciens. Overigens mogen aan de miliciens bestemd voor de zoogenaamde speciale korpsen (artillerie, cavalerie, genietroepen enz.) geene bijzondere eischen worden gesteld (2). Het keuren der personen voor deze korpsen heeft dus *niet* ten doel de sterksten uit te zoeken, maar alleen om te weten of zij in *het algemeen* geschikt zijn. Zij die bestemd zijn voor het korps torpedisten, voor de spoorweg- en telegraafcompagnie van het korps genietroepen, moeten normaal kleurenonderscheidingsvermogen hebben bij het zien met beide oogen (2).

---

(1) B. I. Geneeskundig onderzoek § 10.
(2) » » » » § 8.

Van de lotelingen, die bij de inlijving ongeschikt bevonden zijn, wordt eene lijst aangehouden die na afloop aan I G. D. L. wordt gezonden (1).

De lotelingen, die voor de bereden korpsen zijn aangewezen, worden na hunne inlijving tot nadere oproeping met groot verlof gezonden. Hiervan zijn uitgezonderd de plaatsvervangers en nummerverwisselaars, die bij de bereden korpsen (even als alle andere ingelijfden), dadelijk in werkelijken dienst worden gesteld.

Uit deze bepalingen volgt dat op de miliciens bestemd voor de bereden korpsen bijzonder streng moet worden toegezien (2) Wat toch zou anders het geval kunnen zijn?

Volgens art. 116 der Militiewet wordt voor een loteling, die *binnen vier maanden na zijne aflevering* blijkt voor den dienst ongeschikt te zijn, herkeuring bij Gedeputeerde Staten aangevraagd. Binnen veertien dagen doen deze dan, in hoogste beroep, uitspraak, nadat de milicien door een officier van gezondheid en een burgerlijk geneeskundige is onderzocht. Geschiedt de afkeuring vóór 15 December van het jaar waarin de loteling is ingelijfd, *dan komt een ander uit zijne gemeente in plaats van den afgekeurde in dienst.* Wordt nu een loteling bij een bereden wapen geplaatst en blijkt hij in October (het gewone tijdstip) onder de wapenen komende niet geschikt voor den dienst dan mag hij *niet* bij Gedeputeerde Staten worden afgekeurd (meer dan vier maanden toch zijn sedert zijne aflevering verloopen) maar dit moet op de gewone wijze geschieden (zie Hoofdstuk IV). Geen ander komt in zijne plaats en aan de lichting ontbreekt een man, die, bij strenger keuren, daarvoor ware behouden gebleven.

De lotelingen, die óf dadelijk bij de inlijving gebreken hebben, óf lotelingen wier gebreken bemerkt worden *binnen vier maanden* na hunne aflevering, moeten, voor zoo verre zij daardoor ongeschikt blijken, voor den militairen dienst door den provincialen adjudant van de provincie, waaruit zij afkomstig zijn, tot afkeuring bij Gedeputeerde Staten dier provincie in aanmerking worden gebracht.

Hierbij zijn twee gevallen te onderscheiden, al naarmate de gebreken der lotelingen ontdekt worden, dadelijk bij hunne inlijving dan wel of dit geschiedt nadat zij reeds bij hunne korpsen zijn aangekomen.

In het eerste geval worden de lotelingen, die bij hunne inlijving

---

(1) B. I. Geneeskundig onderzoek § 8.
(2) B. I. a. v. § 9.

in het oog vallende gebreken hebben (1) door den provincialen adjudant ingelijfd bij een der korpsen infanterie welke in of het meest in de nabijheid van de plaats, waar de aflevering geschiedt, garnizoen houden en *door deze autoriteit* naar het hospitaal in de hoofdplaats der provincie of de daarmede gelijk gestelde hospitalen gezonden (2). Zoo spoedig mogelijk moeten zij nu ter afkeuring worden voorgedragen. Zij worden dus in de hospitalen onderzocht en de geneeskundige verklaringen ten hunnen behoeve (*nummerverwisselaars worden als lotelingen beschouwd en behandeld*) (B. U. 74 *a*) worden door den chef van het militaire hospitaal *onmiddellijk* gezonden aan den provincialen adjudant (3). Voor deze verklaringen mogen gebezigd worden de gewone modellen (model n°. 3 Regl. G. D.) waarop dan ten duidelijkste moet blijken, dat de ziekten of gebreken, waaraan die miliciens lijden, ontstaan zijn vóór hunne indiensttreding en dus buiten den dienst, waartoe dan tot meerdere duidelijkheid de daarvoor bestemde regel »buiten den dienst" moet worden aan of onderhaald en de twee anderen doorgehaald (4). Het is tevens wenschelijk boven de verklaring te vermelden de gemeente waaruit de ingelijfde afkomstig is en het lotingsnummer door of voor hem getrokken.

Van deze geneeskundige verklaringen mogen geene afschriften worden gezonden aan den Inspecteur (5).

Uitdrukkelijk worde hier nog eens vermeld dat de geneeskundige verklaringen dán alleen rechtstreeks aan den provincialen adjudant worden gezonden, wanneer deze autoriteit de lotelingen in de hospitalen heeft doen opnemen; en dit geschiedt alleen bij gevallen die zeer duidelijk zijn en welker herkenning dus geene bezwaren oplevert.

Er moet voor gewaakt worden dat geene lotelingen van geringe lichaamsontwikkeling en wier geschiktheid voor den dienst minstens twijfelachtig is, worden goedgekeurd. (B. I. Miliciens § 3.)

De miliciens die naar hunne korpsen zijn opgezonden, ondergaan, zonder uitzondering, daarbij aangekomen een geneeskundig onderzoek alvorens gekleed te worden (6). Wordt bij een milicien alsdan

(1) Door de officieren van gezondheid bij de inlijving assisteerende worden zulke personen aan den provincialen adjudant ter opneming voorgesteld.

(2) Zie B. U. a. 82 en art. 56 K. B. 8 Mei 1862 (*Staatsbl.* n°. 46) B. U. a. 49.

(3) B. U. a. 91.

(4) B. I. Geneeskundige verklaringen § 9 alinea 2.

(5) » » » » § 9 4de alinea.

(6) M. B. 16 Juni 1883, VIIde Afd. n°. 43 B. U. 2295.

een gebrek ontdekt, dan wordt hij opgenomen in het hospitaal [ook plaatsvervangers kunnen, doch alleen ter constateering hunner gebreken worden opgenomen (1)] en men tracht daar tot zekerheid te komen aangaande den aard van het gebrek en dit c. q. te genezen. Dit onderzoeken moet zoo spoedig mogelijk plaats hebben (2).

De miliciens, die bij hun in dienst komen, hoofdzeer hebben, worden, voor zoover zij uit dien hoofde niet voor den dienst worden afgekeurd, (§ 2 n°. 87 van Regl. B »Ongeneeslijk hoofdzeer") steeds één jaar in werkelijken dienst gehouden, behoudens hunne bestemming voor het blijvend gedeelte der lichting, bij aldien zij daarvoor bij loting zijn aangewezen (3). Deze bepaling is klaarblijkelijk gemaakt met het oog op de langdurige behandeling, die het genezen van hoofdzeer vordert De genezing moet gedurende drie maanden worden beproefd (4).

Het onderzoek van miliciens, die na hunne opkomst in een hospitaal zijn opgenomen, moet steeds zijn afgeloopen, *ten minste tien dagen* vóór het eindigen van den termijn, (4 maanden) bij de wet voor het aanvragen van herkeuring, bij Gedeputeerde Staten bepaald (5). De miliciens behoeven *niet* toe te stemmen in eenige operatie ook als deze uitzicht geeft op het terugkeeren of ontstaan van geschiktheid voor den dienst (6) Wel kunnen zij met geringe gebreken of ziekten worden goedgekeurd, tenzij zij wegens die ziekten of gebreken uit den dienst verlangen te worden ontslagen (5). Zijn die gebreken echter van dien aard, dat zij de geschiktheid voor den dienst bij eenig ander korps niet uitsluiten en geen reden zijn tot afkeuring, dan kunnen de miliciens bij zulk een korps worden overgeplaatst (7).

Voor vrijwilligers bij de militie en voor plaatsvervangers, (gedurende het jaar dat de lotelingen in wier plaats zij dienen voor hen nog aansprakelijk zijn) gelden de laatstgenoemde bepalingen *niet;* zij moeten dus geheel voldoen aan het reglement (8).

Wat het onderzoeken van ooglijders betreft, zoo bestaan daaromtrent de volgende bepalingen: Is omtrent de al of niet geschiktheid van dusdanige lijders na *acht dagen*, (gerekend van den dag van opname

(1) B. I. Miliciens. § 3, beide laatste alinea's. Opneming is *niet altijd* noodig; c. q. blijven de ongeschikten in kazerne, tot evacuatie of afkeuring volgt.

(2) B. I. Miliciens. § 2. laatste alinea en B. I. Geneeskundig onderzoek. § 11, 2de alinea.

(3) B. U. 2297, sub 7°.

(4) B. I. Miliciens. § 5.

(5) Art. 3. Reglement B, op het geneeskundig onderzoek.

(6) » 4. » » » » » »

(7) » 6. » » » » » »

(8) » 3. » » » » » »

in het hospitaal), nog geene bepaalde beslissing genomen, dan worden zij *zonder dat daartoe machtiging behoeft gevraagd te worden*, maar onder eenvoudige mededeeling aan I G. D. L. (1), naar het militair hospitaal te *Utrecht* geëvacueerd. *Dáár* worden zij onderzocht en *dáár* worden ook bij ongeschiktbevinding de noodige geneeskundige verklaringen opgemaakt en verzonden (2).

Zijn de, tot nader onderzoek, in de hospitalen opgenomen miliciens of plaatsvervangers *geschikt* geacht voor den dienst, dan worden zij naar het korps, waarbij zij geplaatst zijn, teruggezonden. Volgens M. B. 6 Juli 1883 (B. U. bladz. 2309) moet van lichaamsgebreken of verminkingen, waarmede de miliciens in dienst treden, aanteekening worden gehouden op het stamboek, wanneer die lichaamsgebreken van blijvenden aard zijn te achten. Het zal dus noodig zijn, dat de chefs der hospitalen dusdanige gebreken aan het korps opgeven (b. v. lichte graden van varicocèle, geringe myopieën, varices, enz. enz.).

Bij *ongeschikt* bevinding der miliciens worden de geneeskundige verklaringen, ten hunnen behoeve, op dezelfde wijze en geheel volgens dezelfde voorschriften opgemaakt, als hierboven reeds is aangegeven voor de miliciens die door den provincialen adjudant naar het hospitaal waren gezonden. Maar deze verklaringen worden nu *niet* aan den provincialen adjudant gestuurd, maar met geleidenden brief aan *den chef van het korps waarbij de milicien is ingedeeld* (3). Deze autoriteit zendt dan de verklaringen aan den provincialen adjudant en deze vraagt daarop herkeuring aan bij Gedeputeerde Staten. De herkeuring van de miliciens, voor Gedeputeerde Staten, geschiedt in de hoofdplaats der provincie waaruit zij afkomstig zijn. Wordt b. v. een milicien uit Groningen afkomstig en aldaar bij de inlijving goedgekeurd voor grenadier, na aankomst bij zijn korps te *'s Hage* ongeschikt bevonden, dan moet hij herkeurd worden voor Gedeputeerde Staten der provincie Groningen.

In het algemeen moeten dus de miliciens uit andere provinciën afkomstig, nadat hunne gebreken zijn geconstateerd en de noodige verklaringen zijn afgezonden, geëvacueerd worden naar de hospitalen in de hoofdplaatsen hunner onderscheidene provinciën, met dien

(1) B. I. Miliciens. § 4.
(2) B. I. Miliciens. § 1,
(3) B. U. a. 91.

verstande dat de *Zeeuwen* naar *Vlissingen*, de *Drenthenaren* naar *Groningen*, de *Overijsselschen* naar *Kampen* worden opgezonden (1). Dit opzenden naar de hospitalen geschiedt, om de officieren van gezondheid, die de afgekeurde miliciens voor Gedeputeerde Staten moeten onderzoeken, gelegenheid te geven de gebreken te kunnen constateeren, zoodat zij met kennis van zaken kunnen oordeelen. Daarom moeten ook bij de mededeeling der evacuatie alle mogelijke inlichtingen aan de chefs der hospitalen waarop geëvacueerd wordt, verstrekt worden (b. v. of epilepsie is geconstateerd, op welke wijze dit geschied is, enz., enz. (2).

De chefs der hospitalen in de hoofdplaatsen der provinciën, of der daarmede voor dit doel gelijkgestelde plaatsen, *moeten* de miliciens voor Gedeputeerde Staten doen verschijnen, ook al zouden zij het niet eens zijn met den collega, die hun de gebrekkigen toezond. Desnoods kunnen zij, bij Gedeputeerde Staten, hun invloed tot goedkeuring doen gelden, maar in allen gevalle moeten Gedeputeerde Staten in hoogste ressort uitspraak doen. Bij twijfel wordt de loteling goedgekeurd (3).

Is de beslissing, dat de milicien *ongeschikt* is, dan keert hij *niet* naar zijn korps terug, maar wordt hij dadelijk door de zorg van den provincialen adjudant naar zijne haardstede gezonden.

Mocht de milicien echter voor Gedeputeerde Staten zijn afgekeurd, ter zake van lichaamsgebreken, *door den dienst* ontstaan, dan zal hij op grond van de bepalingen der Wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsbl.* n°. 129), voor pensioen worden voorgedragen, onder overlegging van een afschrift der geneeskundige verklaring welke tot de aanvrage om herkeuring heeft geleid *en dan blijft hij in dienst tot hierover is beschikt* (4).

Achten Gedeputeerde Staten den milicien, of daarmede gelijkgestelden persoon *geschikt*, dan wordt hij naar zijn korps teruggezonden.

Blijft de chef van het militair hospitaal in de garnizoensplaats van dat korps nu *nog* bij zijn gevoelen, dat de man *ongeschikt* is, dan maakt hij de gewone geneeskundige verklaringen op en handelt daarmede als in Hoofdstuk IV wordt vermeld. Met het afschrift van deze verklaring ontvangt I. G. D. L. dan de noodige inlichtingen. Wordt de milicien op deze wijze uit den dienst ontslagen, *dan komt geen ander in zijne plaats.*

---

(1) B. U. a. 82.

(2) B. I. Miliciens. § 1.

(3) B. I. Geneeskundig onderzoek. § 25.

(4) B. U. a. 91.

De officieren die Gedeputeerde Staten bijstaan zenden op 1 December eene lijst, (volgens model) in, aan I. G. D. L., van de lotelingen die door dat college zijn afgekeurd (4).

De in Hoofdstuk IV vermelde wijze van afkeuring wordt ook gevolgd wanneer een plaatsvervanger of een vrijwilliger bij de militie ongeschikt wordt bevonden, ongeacht op welk tijdstip, en bij afkeuring van miliciens en nummerverwisselaars, *die later dan vier maanden na hunne aflevering* ongeschikt bevonden worden, voor den dienst. Al deze personen worden dan dadelijk, na hunne afkeuring, tot ontslag voorgedragen, behoudens hun recht op pensioen, wanneer de gebreken door den dienst zijn ontstaan (2).

Het vooraf keuren van lotelingen, plaatsvervangers en in het algemeen van alle personen die volgens de bepalingen der militiewet in dienst wenschen te treden, is den officieren van gezondheid verboden (3).

B. *Schutterij.*

Als bijstand wordt o. a. aan de Commissie, voor welke de schutterplichtigen hunne bezwaren wegens lichaamsgebreken kunnen doen gelden, een officier van gezondheid toegevoegd. De aanwijzing geschiedt door den plaatselijken- of garnizoenscommandant, door tusschenkomst van den chef van den geneeskundigen dienst bij het garnizoen (art. 4 R. G. D. L.). Voor het hooger beroep van schutterplichtigen bij Gedeputeerde Staten, betreffende het al dan niet verleenen van vrijstelling wegens gebreken enz., wordt aan dat college een ander officier van gezondheid toegevoegd, aan te wijzen door den Inspecteur G. D. L. De bepalingen aangaande den bijstand der burgerlijke geneeskundigen en omtrent het onderzoek van huiszittende schutterplichtigen zijn ongeveer dezelfde als die bij de militie (4).

Het keuringsreglement voor de schutterijen bevat eene opgave van ziekten en gebreken, die geacht worden voor genezing vatbaar te zijn en schutterplichtigen tot den wapenhandel slechts *tijdelijk* buiten staat te stellen. Aan deze schutterplichtigen wordt dan een jaar vrijstelling van dienst verleend.

Voor het bijstaan van de schuttersraden en van Gedeputeerde Staten, bij de zittingen in zake de schutterij, ontvangen de officieren van gezondheid *geene* vergoeding.

---

(1) B. I. Miliciens. § 7. Zie hieromtrent ook Hoofdstuk VIII.
(2) B. U. 2295 v. v.
(3) B. I. Miliciens. § 8.
(4) Zie B. U. a. 104.

Een eed wordt door de officieren van gezondheid, die de schuttersraden of Gedeputeerde Staten in zake de schutterij bijstand verleenen, *niet* afgelegd.

2°. VRIJWILLIGE DIENSTNEMING EN KEURINGEN.

Tot het samenstellen der landmacht, die moet worden onderhouden om te dienen in of buiten Europa worden vrijwilligers aangenomen, die de vereischte lichamelijke geschiktheid moeten hebben en vóór het aangaan der verbintenis als vrijwilliger moeten gekeurd zijn door minstens één officier van gezondheid (1).

Het geneeskundig onderzoek geschiedt in den regel in het hospitaal en alleen op uitnoodiging eener daartoe bevoegde autoriteit (2). Bij die uitnoodiging worden gevoegd een voldoend signalement en de noodige bescheiden waaruit blijken kan van den physieken toestand van den persoon (3). Het geneeskundig onderzoek moet met de meeste nauwkeurigheid geschieden en zooveel mogelijk alle officieren

---

(1) Art. 6 M. R. 14 September 1881 N°. 87 (B. U. 2081). Te Rotterdam wordt voor de landmacht het geneeskundig onderzoek verricht door de aldaar gestationeerde officieren van gezondheid der Marine (B. U. 1156).

(2) Zie ook B. I. Geneeskundig onderzoek § 1. In enkele garnizoenen melden zich adspirant-adelborsten, cadetten of studenten voor den militairen geneeskundigen dienst, ter voorloopige keuring aan alsof zij daarop recht hadden. Dit is *niet* het geval. Er is geene bepaling die een dusdanig onderzoek voor de officieren van gezondheid verplichtend maakt Wel moeten, op uitnoodiging der autoriteiten voorloopig gekeurd worden de personen die bij het instructie-bataljon, de instructie-compagnie of de instructie-batterij of als jongeling bij het korps genietroepen in dienst wenschen te treden (M. B. 3 Februari 1887, R. M. 1887, bladz 21 en B. I. Geneeskundig onderzoek § 13) terwijl de chefs van den gen. dienst zich gemachtigd kunnen houden om adspiranten voor de pupillenschool te laten onderzoeken indien zij zonen of inwonende pupillen zijn van dienende militairen of in het algemeen van alle tot de landmacht behoorende personen die aanspraak hebben op vrije geneeskundige behandeling in die garnizoensplaatsen waar off. van gez. met den mil. gen. dienst belast zijn. De belanghebbenden vragen zelf het onderzoek aan en hun wordt eene schriftelijke mededeeling daaromtrent gedaan. (Aanschr. M. v. O. 3 Februari 1887, n°. 64. R. M., bladz. 21.) Deze laatste zinsnede is ook van toepassing op aspirant-militaire wielrijders, die een bewijs overleggen van lidmaatschap van den Algemeenen Nederl. Wielrijdersbond. Het onderzoek geschiedt kosteloos en c. q. wordt verklaring afgegeven van geschiktheid voor mil. dienst. Besch. M. v. O. 24 Mei 1890 IIde Afd. Gen. Staf n°. 80. (R. M. bladz. 181.)

(De tusschenkomst van den plaatselijken of garnizoenscommandant is in deze beide gevallen dus niet noodig.)

(3) Artikel 17 R. G. D. en B. I. a. v. § 2.

van gezondheid daarbij tegenwoordig zijn (1). Tijd en plaats van het onderzoek worden door den chef van het hospitaal, in overleg met den plaatselijken of garnizoenscommandant en de chefs der korpsen, bepaald (2). Personen, die vroeger wegens lichaamsgebreken uit den dienst bij de zee- of landmacht zijn ontslagen, mogen *niet* aangenomen worden dan na machtiging van den Minister van Oorlog (3), terwijl voor de koloniale werving de bepaling geldt (4), dat militairen of schepelingen die ter zake van hart- of borstgebreken uit den dienst ontslagen, gepensioneerd of in het genot van gagement gesteld zijn, al zijn die gebreken volkomen genezen, voor den kolonialen militairen dienst *niet* mogen worden aangenomen. Leden zij aan beri-beri, dysenterie of slepende ziekten der onderbuiksorganen dan moeten zij minstens één jaar in een gematigd klimaat hebben vertoefd, vóór zij c. q. weer geschikt mogen verklaard worden (5).

Vrijwilligers kunnen met lichte gebreken worden aangenomen (6), Hiervan moet aanteekening worden gehouden op het stamboek. Op den aannemingsstaat moeten dus bij het vermelden van den uitslag van het geneeskundig onderzoek deze gebreken vermeld worden (7) b. v. »geschikt met geringen graad van zakaderbreuk aan de linkerzijde."

Hebben de personen, die zich als vrijwilligers voor den kolonialen dienst aanmelden, lichte gebreken die voor spoedige genezing vatbaar zijn, dan moet hun de raad worden gegeven zich naar Harderwijk te begeven ten einde aldaar in het hospitaal ter beproeving dier genezing te worden opgenomen (8). Overigens moet het Reglement waar het de nummers 7 en 27 van kolom A. betreft strikt worden gevolgd (9). Worden personen voor den kolonialen dienst ongeschikt bevonden, dan moet altijd er bij vermeld worden of zij al dan niet geschikt zijn voor het leger hier te lande (10).

De namen der voor den kolonialen dienst ongeschikt bevonden personen worden onverwijld met de noodige inlichtingen (volgens in

---

(1) B. I. a. v. § 3.
(2) Art. 16 R. G. D.
(3) K. B. 27 Augustus 1881, n°. 20.
(4) § 6 van art. 6 K. B. 15 December 1881.
(5) B. I. Geneeskundig onderzoek § 20.
(6) Art. 2. Keuringsreglement A gevoegd bij K. B. 2 November 1883. (*Staatsbl.* n°. 151).
(7) M B. 6 Juli 1883 sub § 59 (B. U. 2318).
(8) B. I. Geneeskundig Onderzoek § 19.
(9) B. I. a. v. § 18.
(10) B. I. Geneeskundige Verklaringen § 10.

de garnizoenen aanwezig model) opgegeven aan den Chef van het militaire hospitaal te *Harderwijk* (1).

De namen der onderzochte personen worden in een register ingeschreven met vermelding van den uitslag, de waargenomen gebreken en van de paraaf van den officier van gezondheid die het onderzoek instelde (2).

Noch rechtstreeks noch zijdelings mogen aan de onderzochte personen mondelinge mededeelingen worden gedaan omtrent hun al of niet geschiktheid voor den militairen dienst (3), met uitzondering evenwel van die gevallen waarin de mededeeling aan den belanghebbende verplichtend is gesteld (4).

In enkele bepaald omschreven gevallen kunnen personen beneden de 18 jaren als vrijwilliger worden aangenomen zoo b. v. voor het instructie-bataljon, de pupillenschool, bij de regimenten cavalerie en het korps genietroepen, als élève muziekant, tamboer of hoornblazer bij Infanterie of Vestingartillerie, als adspirant-korporaal of adspirant-onderofficier, enz.

De commandeerende officier van een korps kan personen met lichte gebreken aannemen, *niet* echter wanneer zij bij geneeskundig onderzoek geheel *ongeschikt* zijn verklaard. In dat geval is, zoowel voor zee- als landmacht als voor de koloniale krijgsmacht, machtiging van de betrokken Ministers noodig.

Zoolang de vrijwilliger nog *niet* bij zijn korps is aangekomen, is de aangegane verbintenis slechts eene *voorloopige*. Vóór dat die definitief wordt bekrachtigd door den korpscommandant of, voor het koloniale leger, door den commandeerenden officier van het koloniaal werfdepot, moet een nieuw geneeskundig onderzoek plaats hebben, tenzij de Inspecteur van den geneeskundigen dienst over de lichamelijke geschiktheid van den persoon uitspraak heeft gedaan.

Wordt de man bij het korps ongeschikt bevonden, dan moet de beslissing van den Inspecteur van den geneeskundigen dienst worden gevraagd. Totdat die beslissing is gevallen blijft de man bij het

(1) B. I. Geneeskundig Onderzoek § 17.

(2) B. I. a. v. § 4.

(3) B. I. a. v. § 5.

(4) Dit is alleen het geval bij het ontdekken van, voor spoedige genezing vatbare, gebreken bij adspirant-koloniale vrijwilligers, bij het ontdekken van gebreken bij onderofficieren die tot den hoofdcursus wenschen te worden toegelaten. (B. I. Geneeskundig onderzoek § 12, gewijzigd door circ. 9 September 1889, n°. 1846) en in de twee gevallen genoemd in noot 2 bladz. 127 (pupillen en wielrijders).

werfdepot of de korpsen voorloopig in onderhoud en geniet daggeld à *f* 0,75 bij de compagnie. Hij mag echter *niet* in het hospitaal worden opgenomen daar hij *geen* militair is (1).

Willen reeds dienende militairen eene nieuwe verbintenis aangaan, dan is daarop van toepassing art. 5 van het keuringsreglement 't geen luidt »Militairen beneden den rang van officier, die eene nieuwe dienstverbintenis wenschen aan te gaan, worden voor den dienst goedgekeurd wanneer zij geene ziekten of gebreken hebben in kolom B. van den, bij dit Reglement behoorenden staat, genoemd."

Onder deze rubriek vallen ook de personen, die voor rekening van de verschillende Departementen worden opgeleid (2) (cadets, studenten aan de Universiteiten, enz.).

Reeds dienende militairen, die bij den kolonialen dienst wenschen over te gaan, moeten vooraf in hun garnizoen, na geneeskundig onderzoek daarvoor geschikt bevonden zijn (3).

Vóór dat onderofficieren op den hoofdcursus het examen mogen afleggen voor 2den luitenant, worden zij geneeskundig onderzocht of zij voor den militairen dienst lichamelijk geschikt zijn (4). In verband daarmede is bepaald, dat de onderofficieren, die tot den hoofdcursus wenschen te worden toegelaten, vooraf moeten worden gekeurd. Worden dan gebreken of voorbeschiktheid daartoe ontdekt, die eene toelating niet in den weg staan dan moet den betrokken persoon daarvan mededeeling worden gedaan in tegenwoordigheid van den betrokken korpschef, en zal tevens te zijner kennis moeten worden gebracht in hoever de gevonden afwijkingen in de toekomst van invloed kunnen zijn voor den dienst in de koloniën of hier te lande (5). Van het doen dezer mededeelingen met vermelding van de namen der betrokken onderofficieren en van de gebreken, die bij hen bevonden zijn, zal een rapport moeten worden gezonden aan den korpscommandant en een afschrift aan I. G. D. L. (Circ. 9 September 1889, n°. 1846, § 12. B. I. Hoofdstuk Geneeskundig onderzoek).

---

(1) M. B. 13 April 1866, n°. 5 P. (B. U. bl. 986 en B. I. Geneeskundig Onderzoek § 7.) en Ad art. 29. Administr. Regl. § § 20 en 21.

(2) B. I. Geneeskundig onderzoek. § 16.

(3) M. B. 2 Febr. 1826 (B. U. 217).

(4) § 8 van Voorschrift enz. behoorende bij K. B. van 28 October 1882. (B. U. 2199).

(5) B. I. Geneeskundig onderzoek. § 12.

Keuringen voor burgerlijke betrekkingen.

De adspirant-surnumerairs der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen worden, vóór het afleggen van het examen, onderzocht door een officier van gezondheid (1) of door een geneeskundige ter keuze van den voorzitter, volgens de bepalingen voor de officieren van administratie bij de Landmacht (2).

Tot 1891 blijft echter van kracht het K. B. van 13 Januari 1880, n°. 6 en dat van 28 October 1884, n°. 23.

Art. 6 van eerstgemeld besluit luidt:

»Zij (de commissie) stelt geen onderzoek in, naar de bekwaamheden »van hen, die zij, na voorlichting van den geneeskundige lichamelijk »ongeschikt acht voor den gewonen dienst als controleur. Wat het »gezicht betreft, wordt minstens halve scherpte met of zonder glazen »gevorderd."

Het laatste besluit zegt: »Wat het zien betreft wordt minstens halve gezichtsscherpte op beide oogen met of zonder glazen gevorderd, met dien verstande, dat bij volkomen gezichtsscherpte op één oog, genoegen kan worden genomen met eene gezichtsscherpte van minstens $^1/_4$".

De aspirant-verificateurs der invoerrechten en accijnzen worden eveneens vóór het examen geneeskundig onderzocht, of zij geschikt zijn voor de uitoefening van den actieven dienst van de belastingen (3).

Ook de in dienst zijnde commiezen, welke op grond van lichamelijke ongeschiktheid voor den vermoeienden dienst op de linie, eene verplaatsing bij den binnendienst vragen, moeten aan een geneeskundig onderzoek, door een officier van gezondheid van de landmacht worden onderworpen.

De directeurs der belastingen wenden zich daartoe tot den chef van het hospitaal die daarna opgeeft wanneer en waar het onderzoek zal geschieden.

Van al de visitatiën hierboven vermeld wordt de uitslag schriftelijk medegedeeld aan de autoriteit die de uitnoodiging deed.

Ten slotte zij nog vermeld dat in October 1884 de Minister van Financiën heeft laten bekend maken »dat ten einde te weten of jongelieden, die men wenscht te doen opleiden voor de betrekking van surnumerair en aspirant-verificateur der dir. bel., invoerr. en acc., lichamelijk aan de eischen tot toelating tot het daarvoor gevorderd

(1) Sedert Aanschr. 7 Februari 1862. B. I. Geneeskundig onderzoek § 24.
(2) Art. 9 K. B. 23 April 1887, n°. 35.
(3) Art. 5. Resolutie Min. van Financiën 3 April 1882, n°. 32.

examen voldoen de gelegenheid gegeven wordt om hen kosteloos, voorloopig te doen keuren door den dirig. officier van gezondheid, chef van het militaire hospitaal te 's Gravenhage, die zich daartoe bereid heeft verklaard.

Belanghebbenden moeten zich hiertoe bij gezegeld verzoekschrift wenden tot den Minister van Financiën.

Het spreekt vanzelf, dat door die voorloopige keuring in geen opzicht te kort wordt gedaan aan de verplichting tot keuring bij den aanvang van het examen, en dat dus alleen deze laatste omtrent toelating tot dat examen beslist."

De sollicitanten voor burgerlijke betrekkingen in Indië worden op uitnoodiging van den Minister van Koloniën eveneens geneeskundig onderzocht op hunne geschiktheid voor den dienst in de tropen. Daarbij wordt het reglement op het militair geneeskundig onderzoek uit den aard der zaak *niet* gevolgd en blijft, bij het overigens ontbreken van nadere bepalingen aangaande die keuringen, veel overgelaten aan de prudentie van den onderzoekenden geneesheer.

Voor deze laatste keuringen wordt geene vergoeding toegekend.

Voor het geneeskundig onderzoek van aspirant-commiezen wordt, nadat gedurende een paar jaren het onderzoek kosteloos moest plaats hebben, nu weder vacatiegeld van *f* 4. per zitting uitgekeerd.

HOOFDSTUK III.

1°. BEHANDELING DOOR SPECIALITEITEN.

Wordt voor eenig militair eene behandeling door eene specialiteit noodig geoordeeld, dan kan dit in enkele gevallen voor Rijks rekening geschieden.

B. I. Specialiteiten enz. § 1 geeft hieromtrent de noodige inlichtingen.

De officieren der landmacht en de geëmploieerden, ressorteerende onder het D. v. O., die mochten verlangen gebruik te maken van de Staatsinrichting voor mineraal- en koudwaterbaden te *Mondorf-les-Bains*, in het Groothertogdom *Luxemburg*, en een beperkt inkomen hebben, genieten aldaar gratis geneeskundige behandeling, met of zonder het gedeeltelijk of algeheel gratis gebruik van de mineraal- en koudwaterbaden.

In ieder geval, hebben Nederlandsche landsdienaren vrijen toegang tot het kurhaus, het park en de feesten die daarin gegeven worden.

(Zie mededeeling M. v. O. 10 Juli 1889 Iste Afd. Secretariaat n°. 60). R. M. 1889, bladz. 205.

2°. VERZORGING VAN KRANKZINNIGE MILITAIREN.

Acht de chef van den militairen geneeskundigen dienst het noodig dat eenig militair, ter zake van krankzinnigheid worde opgenomen in het Rijks gesticht voor krankzinnigen te *Medemblik*, dan heeft hij toe te passen de bepalingen der wet van 27 April 1884 (*Staatsbl.* n°. 96) regelende het Staatstoezicht op krankzinnigen.

Art. 12. »Ieder meerderjarig bloedverwant of aangehuwde, in de rechte linie onbepaald, in de zijlinie tot den derden graad ingesloten, alsmede de echtgenoot, voogd of curator van een krankzinnige zijn bevoegd om schriftelijk aan den kantonrechter van de woon- of verblijfplaats des krankzinnigen, machtiging te verzoeken, hem voorloopig in een gesticht te doen plaatsen, hetzij dit in het belang der openbare orde of in dat van den lijder zelven wordt vereischt.''

Is dit artikel toe te passen, dan is het zaak dat dit geschiede, daar de machtiging op deze wijze het snelst wordt verkregen.

Zijn geene bloedverwanten aanwezig, die in art. 12 bedoeld zijn, dan worde art. 13 toegepast aldus luidende:

Art. 13. »De officier van justitie bij de arrondissements-rechtbank van de woon- of verblijfplaats des krankzinnigen kan bij ontstentenis van de in art. 12 vermelde personen, bij schriftelijk requisitoir machtiging tot plaatsing in een gesticht verzoeken aan den president der rechtbank. De officier is tot gelijk requisitoir bevoegd, wanneer hij eene der kennisgevingen ontvangt bij artt. 5 en 14 vermeld.

Hij is daartoe verplicht, wanneer hij de plaatsing van den krankzinnige onder verzekerd toezicht in het belang der openbare orde of ter voorkoming van ongelukken noodzakelijk acht of wanneer het hem gebleken is, dat een krankzinnige verwaarloosd wordt.''

Is de toestand van een krankzinnige van dien aard dat zijne onmiddellijke in bewaringstelling noodzakelijk is dan kan art. 14 worden toegepast luidende als volgt:

Art. 14. »In spoedeischende gevallen kunnen krankzinnigen door den burgemeester der gemeente van hun werkelijk verblijf in bewaring worden gesteld. Hij geeft daarvan binnen vier en twintig uren kennis aan den officier van justitie binnen wiens ressort de krankzinnige is in bewaring gesteld, met bijvoeging van de bescheiden, waaruit de krankzinnigheid blijkt.

Deze in bewaringstelling geschiedt bij voorkeur in een krankzinnigengesticht, alleen bij onvermijdelijke noodzakelijkheid in eene gevangenis.

De duur dezer in bewaringstelling kan nimmer den tijd van acht dagen te boven gaan, tenzij de officier van justitie verlenging van dien termijn noodzakelijk acht.''

In de in artt. 12 en 13 vermelde verzoeken en requisitoiren wordt het gesticht genoemd waarin plaatsing verlangd wordt; tevens moet daarbij worden overgelegd eene uiterlijk *zeven* dagen vóór het verzoek opgemaakte, onderteekende, en met redenen omkleede verklaring, van iemand, bevoegd om hier te lande de geneeskunst uit te oefenen en die niet aan dat gesticht verbonden is, waaruit blijkt dat de

persoon voor wien plaatsing verzocht wordt in een toestand van krankzinnigheid verkeert.

Bij de verzoeken kunnen bovendien omstandigheden vermeld en bescheiden overgelegd worden waaruit de staat van krankzinnigheid nader blijkt (1).

De bedoelde geneeskundige verklaring wordt opgemaakt door den chef van den militairen geneeskundigen dienst in het garnizoen; als zijnde ingevolge art. 18 R. G. D. daartoe alleen bevoegd.

De kantonrechter c. q. de president der arrondissements-rechtbank kunnen nadere inlichtingen vragen en zelfs den lijder hooren.

Is de machtiging tot plaatsing verkregen, dan wordt verder gehandeld naar het bepaalde bij M. B. van 11 September 1884 VIde Afd. Int. n°. 34 (R. M. 1884 bladz. 293 v. v.). Aan den directeur van het gesticht te *Medemblik* moet dus worden bericht, dat de lijder zal worden overgebracht. Daarbij moeten tevens de noodige inlichtingen worden verstrekt, bepaaldelijk ten opzichte van het gevaar voor ontvluchting of zelfmoord. Binnen 14 dagen moet de lijder dan onder behoorlijk geleide (2) worden overgebracht naar het gesticht. De machtiging tot plaatsing wordt den hoofdgeleider medegegeven. In spoedvereischende gevallen kunnen 1°. de inlichtingen betreffende den optenemen persoon, 2°. zijne ziektegeschiedenis en 3°. de rechterlijke machtiging, indien volgens art. 18 der wet, de uitvoering gelast is op de minuut, binnen drie dagen *na* de opneming worden ingezonden. In geen geval mag de opzending worden vertraagd of nagelaten wegens het gemis van de sub 2°. en 3°. genoemde stukken (3).

De stukken, vereischt tot de opneming, het verblijf, de verplaatsing, het verlof en het ontslag van personen, in en uit de krankzinnigengestichten, zijn vrij van zegel en worden, voor zoover zij aan registratie onderworpen zijn, gratis geregistreerd (4).

De I. G. D. L. zorgt voor kennisgeving aan korpsen of diensten, bijaldien een verpleegd militair als ongeneeslijk krankzinnig moet worden afgekeurd. § 5 van het reeds boven aangehaald M. B. geeft aan wat in zulk een geval door den chef van den verpleegde moet worden verricht.

---

(1) Art. 16 der wet.

(2) De geleiders moeten zich, zoo het vervoer per spoorweg geschiedt aanmelden bij den stationschef en den hoofdconducteur, opdat zij met den zieke worden geplaatst in een afzonderlijk vertrek en zij niet met de andere reizigers in- en uitstappen. (§ 4 M. B.)

(3) Art. 3. Voorwaarden tot opneming in het gesticht te *Medemblik*.

(4) Art. 42 der Wet.

Is een verpleegd militair genezen, dan geeft de directeur van het krankzinnigengesticht daarvan kennis (1), en wordt de herstelde afgehaald door tusschenkomst van den plaatselijken of garnizoens-commandant. De chef van het hospitaal deelt den directeur van het gesticht mede, wanneer de herstelde zal worden afgehaald en geeft van de terugkomst kennis aan het korps en aan I. G. D. L.

Mocht de familie van een krankzinnig officier wenschen dat hij *niet* in het Rijks-krankzinnigengesticht te *Medemblik* worde verpleegd maar in eenig ander gesticht, dan kan dit geschieden, doch dan komen de kosten der verpleging niet ten laste van het Rijk. Dit staat in verband met de omstandigheid, dat het Rijks-gesticht te *Medemblik* slechts is ingericht voor de verpleging van éene klasse van lijders, bedoeld in art. 10 der Wet. (Art. 10 bepaalt o. a.: Er bestaat een Rijksgesticht ter verpleging van krankzinnigen 1°. wier onderhoud komt ten laste van het Rijk, 2°. wier plaatsing in een krankzinnigengesticht door den daartoe bevoegden rechter in straf-zaken, overeenkomstig het 2de lid van art. 18, wordt gelast. Voor zoover de plaatsruimte dit toelaat, kunnen in het Rijksgesticht ook behoeftige krankzinnigen voor rekening van gemeentebesturen worden opgenomen. (Zie ook art. 21, 1°. van het K. B. tot invoering H. R. bladz. 10).

Voor personen behoorende tot de huisgezinnen der militairen wordt in hoofdzaak dezelfde weg gevolgd als boven voor militairen aan-gegeven. De behandelende officier van gezondheid geeft de geneés-kundige verklaring af.

3°. GENEESKUNDIGE HULP BIJ SPOORWEGONGELUKKEN. (2)

Wanneer van eenige autoriteit — welke dan ook — de mededeeling van een spoorwegongeval en het verzoek om geneeskundige hulp tot de chefs van den militairen geneeskundigen dienst komt, zijn deze

---

(1) De terugkeer in de maatschappij wordt door het bestuur (van het krankzinnigen-gesticht) geregeld in overleg met hem op wiens aanvraag de opneming geschied of het verblijf in het gesticht het laatst verlengd is, of, bij ontstentenis van dezen, met iemand dergenen die bevoegd waren de opneming te vragen (laatste alinea (voor een deel slechts aangehaald) van art. 28 der Wet.)

(2) B. I. Spoorwegen § 1.

gehouden, onmiddellijk door uitzending van officieren van gezondheid en zoo mogelijk ook van hospitaalpersoneel aan die aanvrage te voldoen, voorzooverre de militaire dienstbelangen zulks slechts eenigszins toelaten.

De aan sommige garnizoenen toegezonden spoorwegkisten zijn niet alleen bestemd tot het verleenen van hulp aan militairen bij het spoorwegvervoer, zoowel in tijd van vrede als in tijd van oorlog en bij spoorwegongelukken te worden gebezigd; maar ook bij ieder ander ongeval, waarbij dit den chefs der hospitalen noodig mocht blijken. Deze laatsten dragen zorg dat alles in goede orde blijft (1). De inhoud dier kisten is de volgende:

Kist.

5 stuks glazen flacons, gevuld:
1 met sublimaatoplossing $1\,^{0}/_{0}$, gekleurd met aniline
1 » » $1\,^{0}/_{0}$, » » »
1 » oleum lini c. aqua calcis aa. part. aeq.
1 » cognac ($^{1}/_{4}$ liter).
1 » jodoform en acidum boricum (2 : 1).
} gesloten met perkament papier.
1 jodoform-strooier.
1 handdoek.
1 blikken bus met antiseptische kleefpleister.
1 stukje grauw band.
8 houten spalken.
$^{1}/_{2}$ brief spelden.
1 kniptang.
2 onderhuidsche injectiespuitjes.
1 flacon bloedstelpende watten.
2 veld-tourniquetten.
1 blikken doos met gipszwachtels.
2 tinnen bekers.
1 fleschje met spiritus nitri dulcis.
1 » » ammonia liquida.
1 » solut. muriat. morphini (1—20,0) pro inject. hypodermat. (met een stukje kamfer.)
1 vel watten pluksel.

(1) B. I. a. v. § 2.

Blikken doosje.

12 kromme naalden (Amerikaansche).
4 arterie pincetten.
4 pincetten van Péan.
8 arterie-klemmen.
1 slagadernaald.
2 wondhaken.
1 chirurgische schaar.
1 winkelschaar.
1 klosje zilverdraad.
3 klosjes antiseptische zijde (n°. 1, 2 en 3).
1 étui met zes bistouris.

Deksel.

10 katoenen zwachtels.
2 doekverbanden 1ste soort.
6 » 2de »
6 » 3de »
10 kompressen, groote.
10 » kleine.
0,1 kilogram Engelsch pluksel.
4 »schlingen" van Foulis.
1 waschbekken van papier maché.
1 pak sublimaatwatten $^1/_2$ %.
1 » carbolgaas.
2 antiseptische sponsen in een zakje.
5 meter waloleum.
6 ijzeren draadspalken.
1 handdoek.

4°. VERLOF TOT HERSTEL VAN GEZONDHEID.

A. *Voor militairen beneden den rang van officier.*

Militairen, die genezen zijn, doch voor wie de chef van het hospitaal een verlof noodig oordeelt, worden door deze autoriteit schriftelijk aan de betrokken commandeerende officieren opgegeven, met vermelding voor hoe lang verlof noodig is. De commandeerende officieren zijn verplicht het noodig geoordeelde verlof toe te staan, of dit aan

de bevoegde autoriteit aan te vragen en van de beslissing aan den chef der ziekeninrichting kennis te geven (1).

Het bovenbedoelde opgeven geschiedt door middel der gedrukte geneeskundige verklaringen waarvan het model bij het reglement op den geneeskundigen dienst in tijd van vrede is gevoegd. De vermelding »met of zonder behoud van traktement" behoeft niet meer te geschieden, daar aan elk verlof tot herstel van gezondheid behoud van traktement verbonden is (2). Een afschrift wordt zonder begeleidend schrijven, aan I. G. D. L. gezonden (3), tenzij toelichtingen wenschelijk worden geacht. De afgegeven verklaringen worden doorloopend genummerd en in een register afschriften daarvan bewaard (4). Gedurende den tijd dat het herstellingsoord te *Milligen* geopend is, moeten de herstelden, die daarvoor in de termen vallen daarheen worden gezonden (5). Is dit, om de eene of andere reden, bij overigens daartoe aangewezen militairen, niet raadzaam (b. v. bij nostalgia) dan moet dit den I. G. D. L. worden medegedeeld. Miss. I. G. D. L. dd. 19 Juli 1885, n°, 51*bis*.

In het algemeen is aanbevolen om herstellenden niet te vroeg met verlof te zenden, vooral niet, zoo zij nog niet voldoende bestand zijn tegen de vermoeienissen van de reis (6). Omtrent de bepalingen vastgesteld voor het met verlof zenden van lijders die geleden hebben aan besmettelijke ziekten of vertrekken willen naar plaatsen waar zulke ziekten heerschen, zie Hoofdstuk V. Mocht een militair beneden den rang van officier, in eenig garnizoen met verlof wegens ziekte, niet in staat zijn naar zijn korps terug te keeren, dan wordt hij, zoo dit maar eenigszins mogelijk is, in het hospitaal opgenomen (in de plaats van zijn verlof of eener nabij gelegen garnizoensplaats) en aan den commandeerenden officier van zijn korps daarvan kennis gegeven (7).

B. *Voor officieren.*

Voor officieren moeten de verklaringen tot bekoming van verlof op zegel worden geschreven (8) door den arts die den lijder behandelt, voor »gezien" geteekend door den chef van den geneeskundigen dienst in het garnizoen en aan het korps gezonden. Aanschr. D. v. O. 30 Mei 1890 IIIde Afd. Pers. n°. 72. Afschrift wordt gezonden aan I. G. D. L.

(1) Art. 147 H. R.
(2) Art. 37 Administratie-Reglement.
(3) B. I. Geneeskundige verklaringen §§ 3 en 4.
(4) B. I. a. v. § 4.
(5) B. I. Herstellingsoord enz. § 1, en R. M. 1887, bladz. 97.
(6) B. I. Geneeskundige verklaringen § 6.
(7) Zie art. 122 H. R. en B. U. 267.
(8) K. B. 13 Maart 1844 sub b en e.

Mocht een officier, met verlof in een garnizoen, na afloop niet in staat zijn naar zijn korps terug te keeren, dan kan de chef van den militairen geneeskundigen dienst ter plaatse eene verklaring op zegel, tot verlenging van verlof afgeven, welke dan door den belanghebbende aan zijn korpscommandant wordt gezonden. Is geen officier van gezondheid ter plaatse aanwezig, dan kan de verklaring worden opgemaakt door een burgergeneeskundige wiens handteekening moet gelegaliseerd worden door den plaatselijken- of garnizoenscommandant of, in plaatsen waar die niet is door den burgemeester.

Bij andere wettige reden om niet terug te keeren, moet eene desbetreffende verklaring van den plaatselijken- of garnizoens-commandant worden ingezonden of waar die niet is, van den burgemeester.

Duurt de verhindering langer dan 14 dagen dan moet gelijke staving geschieden bij het einde van *elke* maand en bij het einde der verhindering.

In de laatste verklaring wordt melding gemaakt van den datum, waarop de verhindering heeft opgehouden (1).

5°. NON-ACTIVITEIT WEGENS ZIEKTE.

Non-activiteit kan ingevolge de bepalingen van art. 38 der wet van 28 Augustus 1851, (*Staatsbl.* 128), o.a. aan officieren worden verleend, ingevolge punt 4 »bij tijdelijke ongesteldheid, welke den lijder ongeschikt maakt om dienst te doen, moetende die ongesteldheid blijken uit eene door een militair geneeskundige afgegeven verklaring.

De chef van den militairen geneeskundigen dienst ter plaatse geeft, na uitnoodiging door de betrokkene militaire autoriteit, aan deze de verklaring, op zegel geschreven, af. Een afschrift wordt aan I. G. D. L. opgezonden (2).

Acht een wegens ziekte op non-activiteit gesteld officier zich genezen, dan richt hij tot het D. v. O. het verzoek om in activiteit te worden hersteld; c. q. wordt de uitnoodiging tot het instellen van een nader geneeskundig onderzoek door I. G. D. L. aan den betrokken chef van het hospitaal gezonden. Ditzelfde geschiedt ook indien de op non-activiteit zijnde officier mededeelt dat hij zich niet in staat blijft gevoelen om den actieven dienst te verrichten.

---

(1) § 1 b, ad art. 8 Administratie-Reglement en ad art. 38 Id.
(2) B. I. Geneeskundige Verklaringen § 2.

HOOFDSTUK IV.

1°. ONTSTAAN VAN LICHAAMSGEBREKEN EN AANTEEKENING DAARVAN IN DE STAMBOEKEN.

Wanneer, bij reeds dienende militairen, gebreken en verminkingen ontdekt worden, moet hiervan aanteekening worden gehouden op het stamboek ook dan wanneer zij niet het gevolg zijn van bevolen of gevorderde diensten (1). Bij het ontstaan van gebreken gedurende den diensttijd, is het voor de betrokken personen van groot belang, om te doen constateeren dat deze *in* en *door* den dienst ontstaan zijn, daar dit bij mogelijk daardoor volgende pensionneering van grooten invloed op het bedrag van het pensioen kan zijn.

Er is dan ook bepaald (2) dat »van de gebreken ontstaan tengevolge van bevolen of gevorderde diensten of van omstandigheden, verrichtingen of vermoeienissen aan de uitoefening van den militairen dienst verbonden, aanteekening moet worden gehouden in het stamboek, met vermelding van datum waarop, en de omstandigheden waaronder, zij zijn ontstaan. Ontstaan en aard moeten nauwkeurig worden overgenomen zooals dit in de geneeskundige verklaring is vermeld."

Deze geneeskundige verklaring moet dus aan den korpscommandant worden gezonden. Gesteld b. v. dat bij een militair een gedeelte van een vinger door verwaarloosd panaritiun verloren gaat, dan moet — als hij daarvoor niet wordt afgekeurd — van deze verminking aanteekening worden gehouden op het stamboek. Door sommige korpsen wordt eene opgave gedaan van de verwonde manschappen, met verzoek om inlichtingen aangaande de noodzakelijkheid om daarvan aanteekening te doen houden.

---

(1) M. B. 6 Juli 1883 § 61 (B. U. 2309).

(2) u. a. § 62.

Er is bepaald dat na behoorlijk onderzoek de noodige aanteekening moet worden gehouden van de mededeeling van den gewonde, van hoe weinig beduidenis den militair het ongeval moge toeschijnen, 't geen hem in de uitoefening van den dienst heeft getroffen (1).

Bij het boven aangehaalde M. B. van 6 Juli 1883 worden in de bijlage K. en L. de volgende voorbeelden van aanteekening van lichaamsgebreken op het stamboek vermeld.

Den . . . . . 18 . . . bij het vervoeren van artilleriematerieel door het losgaan van een trektouw uitgegleden en daardoor een linkerbreuk bekomen (2).

Op den . . . . . 18 . . . bij het verwisselen van beddelakens met een pak dier voorwerpen, van den trap in het magazijn gestort en daardoor den linker arm gebroken, welke na genezing een eenigszins krommen stand heeft aangenomen.

2°. ONGESCHIKTHEID VOOR DEN KRIJGSDIENST.

A. *Militairen beneden den rang van officier.*

Zij die gebreken hebben, waardoor zij vallen onder de termen van het afkeuringsreglement A kolom B, of van reglement B, voor zooveel het miliciens betreft, kunnen tot afkeuring met of zonder recht op pensioen worden voorgedragen. De geneeskundige verklaring daartoe moet afgegeven worden *zoodra* men overtuigd is dat de man *ongeschikt* is. (B. I. Rapporten § 4.)

Acht de chef van het militaire hospitaal eenig militair, die zich in het hospitaal bevindt en hem door den behandelenden officier van gezondheid wordt voorgesteld of wel hem door den korpschef tot onderzoek wordt toegezonden, *ongeschikt* voor de verdere waarneming van den militairen dienst, dan moet aan den korpschef worden gevraagd of er bij het korps iets bekend is aangaande het ontstaan der lichaams- of zielsgebreken, ook in hoeverre de levenswijze van den lijder daarop eenigen invloed kan hebben uitgeoefend (3).

---

(1) M. B. 30 September 1851 (B. U. 576) sub 4°.

(2) Ingewandsbreuken die door een band goed zijn in te houden en waarmede de dienst naar behooren kan worden verricht zijn geen reden tot afkeuring bij *vrijwilligers* die in dienst zijn. Art. 244 Keuringsreglement.

(3) B. I. Geneeskundig onderzoek § 6 en Geneeskundige verklaringen § 7.

De korpscommandanten behooren hieraan te voldoen (1). Zijn de inlichtingen ontvangen, dan wordt de geneeskundige verklaring opgemaakt. Wordt de man nog geschikt geacht om dienst te doen bij een ander onderdeel van zijn wapen (bereden artillerist zijnde, b. v. bij de vestingartillerie) dan kan worden voorgesteld hem daarbij overteplaatsen. Van alle verklaringen, aan den korpscommandant te zenden, moet afschrift worden gezonden aan I. G. D. L. (B. I. Geneeskundige verklaringen § 2).

Bij afkeuring tengevolge van epilepsie moet op de verklaringen vermeld worden, door wien der officieren van gezondheid de aanval is geconstateerd (B. I. Geneeskundige verklaring § 13).

Van de geneeskundige verklaringen wordt een afschrift gehouden in een register met doorloopend nummer (2). Het origineel wordt, *met* begeleidende missive, gezonden aan den korpschef; een afschrift, met de ontvangen inlichtingen, aan I. G. D. L. en wel *zonder* begeleidende missive, tenzij dit tot het geven van nadere inlichting noodig mocht zijn (3).

Alleen de chef van den militairen geneeskundigen dienst in het garnizoen mag geneeskundige verklaringen van welken aard ook afgeven. Aan de overige officieren van gezondheid is dit verboden (4),

Geschiedt de afkeuring van militairen beneden den rang van officier in de maanden Nov. Dec. Jan. Febr. of Maart, dan wordt daaraan eerst dan gevolg gegeven, indien de af te keuren persoon, ondanks het ongunstige jaargetijde, toch wenscht ontslagen te worden Eene desbetreffende door den belanghebbende onderteekende verklaring moet dan, met de geneeskundige verklaring, aan het korps worden gezonden (5).

De geneeskundige verklaringen ten behoeve van militairen die uit Indië teruggekeerd in een hospitaal ter verpleging werden opgenomen en *moeten worden afgemonsterd*, worden gezonden, óf naar het Dep. van Koloniën (hospitaal *'s Gravenhage*), óf naar het afmonsteringscommissariaat 't welk den lijder deed opnemen. Afschrift wordt aan I. G. D. L. gezonden (6).

Nadat de voordracht, om den militair, wegens lichaamsgebreken, te ontslaan in handen is gesteld van I. G. D. L. wordt door deze autoriteit, rechtstreeks, aan den chef van het hospitaal een zoogenaamd

(1) M. B. 30 September 1851 (B. U. 576) en 14 November 1853 n°. 30 B. (B. U. bladz. 675).
(2) B. I. Geneeskundige Verklaringen §§ 2 en 4.
(3) B. I. a. v. § 3.
(4) Art. 18 R. G. D. Zie bladz. 139, sub B.
(5) B. I. a. v. § 8.
(6) K. B. 29 Februari 1888 n°. 79.

hervisitatie-rapport gezonden (1). De af te keuren persoon wordt dan onderzocht door de met name genoemde officieren van gezondheid, die tevens het rapport onderteekenen. Mocht het geval zich voordoen dat zij niet tot overeenstemming kunnen geraken, dan moet in eene afzonderlijke nota het gevoelen van de minderheid worden vermeld, die echter het rapport der meerderheid mede onderteekent.

Inschrijving in een register, waarbij het rapport het nummer ontvangt 't geen het in dat register inneemt, gaat aan de verzending vooraf (2).

Aangaande de wijze van invulling komen op de keerzijde van het model de noodige aanwijzingen voor.

Daar van het invullen der 5de kolom ('t geen altijd *eigenhandig* moet geschieden door den hoogsten in rang, of oudsten in dienst der onderzoekende officieren van gezondheid) veel afhangt voor den betrokken persoon, laten wij hieronder volgen de bepalingen van de pensioenwet voor militairen beneden den rang van officier met enkele voorschriften uit het afkeuringsreglement.

Pensioen wordt o. a. verleend aan militairen beneden den rang van officier:

1°. Terzake van *verwonding* of *verminking* in den strijd bekomen of veroorzaakt door gevorderde of bevolen militaire diensten, alsook ter zake van ziels- en lichaamsgebreken, welke het gevolg zijn van omstandigheden, verrichtingen en vermoeienissen aan de uitoefening van den militairen dienst verbonden voorzooverre die verwonding, verminking of gebreken den belanghebbende tot de verdere waarneming van den militairen dienst *voor altijd* ongeschikt maken en hem tevens *voortdurend* geheel of gedeeltelijk dan wel *tijdelijk* geheel of gedeeltelijk buiten staat stellen om door handenarbeid in zijn levensonderhoud te voorzien.

(Handenarbeid op te vatten, als *zware arbeid* veldarbeid, ploegen, spitten, het dragen van zware lasten enz.)

2°. Onder dezelfde omstandigheden als boven, ook dán als de militair *niet* buiten staat wordt geacht om door handenarbeid in zijn onderhoud te voorzien, mits hij een diensttijd van niet minder dan twintig jaren hebbe.

3°. Kan een militair pensioen verkrijgen wegens ziekten en gebreken die hij *niet* in dienst heeft gekregen; mits hij minstens

(1) De terugzending geschiedt door tusschenkomst van den dirigeerenden officier van gezondheid in het district. (B. I. Geneeskundig onderzoek § 26).

(2) B. I. Geneeskundige verklaringen § 12.

twintig jaren dienst hebbe en de ziekten en gebreken *niet* het gevolg zijn van eigene moedwillige handelingen of ongeregeld gedrag.

De oorzaak, de aard en de gevolgen van de verwonding, verminking, ziels- of lichaamsgebreken die recht op pensioen geven moeten bij militair geneeskundig onderzoek zijn erkend.

Berekening der pensioenen wegens gebreken.

(*Aanm.* vol pensioen, norm. diensttijd 30 jaren, norm. leeftijd 50 jaren.)

Gebreken in en door den dienst ontstaan.

Voor altijd ongeschikt voor den militairen dienst:

a. voortdurend geheel buiten staat voor handenarbeid: voortdurend vol pensioen;

b. tijdelijk geheel buiten staat voor handenarbeid en 20 jaren dienst: voortdurend vol pensioen;

c. tijdelijk geheel buiten staat voor handenarbeid en minder dan 20 jaren dienst: tijdelijk vol pensioen.

d. voortdurend gedeeltelijk buiten staat voor handenarbeid: voor elk dienstjaar voortdurend $^1/_{30}$ vol pensioensbedrag;

e. voortdurend gedeeltelijk buiten staat voor handenarbeid met minder dan 15 jaren dienst: voortdurend $^1/_2$ van vol pensioen;

f. tijdelijk gedeeltelijk buiten staat voor handenarbeid en 20 jaren dienst: voor elk dienstjaar voortdurend $^1/_{30}$ vol pensioen;

g. tijdelijk gedeeltelijk buiten staat voor handenarbeid en minder dan 20 jaren dienst: tijdelijk een gedeelte berekend naar $^1/_{30}$ vol pensioen voor elk dienstjaar en *nooit* beneden $^1/_2$ vol pensioen;

h. wél in staat voor handenarbeid met 20 jaren dienst: voor elk dienstjaar voortdurend $^1/_{30}$ vol pensioen.

Gebreken in doch niet door den dienst.

(En ook niet door eigen toedoen ontstaan):

a. voortdurend geheel buiten staat voor handenarbeid: voortdurend $^3/_4$ vol pensioen;

b. voortdurend gedeeltelijk buiten staat voor handenarbeid: voortdurend $^1/_2$ vol pensioen;

c. tijdelijk geheel buiten staat voor handenarbeid: $^3/_4$ vol pensioen tijdelijk;

d. tijdelijk gedeeltelijk buiten staat voor handenarbeid: $^1/_2$ vol pensioen tijdelijk;

Tijdelijk pensioen wordt verleend, minstens voor één jaar en ten hoogste voor 5 jaren. Elk jaar nieuw geneeskundig onderzoek. Daarvan hangt af, of het pensioen ophoudt, óf voortdurend óf nog weer tijdelijk verleend wordt.

Pensioen wordt met $^1/_4$ vermeerderd, bij verlies van een der

ledematen (handen of voeten) of met gemis gelijk te stellen toestanden; met $^1/_2$ bij verlies van twee of meer ledematen (handen of voeten) of onherstelbare blindheid op beide oogen.

Bij de beoordeeling in hoever »het gemis van het gebruik van één of meer ledematen gelijk staat met het verlies van het deel of de deelen behoort de waardeering in *vrijgevigen* zin te geschieden.

In plaats van voortdurende ongeschiktheid zal het in vele gevallen verkieselijk zijn, aanvankelijk eene tijdelijke ongeschiktheid aan te nemen.

Is bericht van afkeuring ontvangen, dan kunnen de militairen indien hun toestand dit gedoogt, naar hun korps worden gezonden, daar zij dan in afwachting van pensioen met behoud van soldij met verlof kunnen gaan (1).

Zijn militairen gepensionneerd of voor den dienst afgekeurd terwijl zij in een hospitaal verpleegd worden, dan kunnen zij, bijaldien zij nog niet zijn genezen, daarin blijven, zoolang de chef dit noodig oordeelt. (Art. 145 H. R.).

Ten slotte zij hier nog vermeld dat de woorden gagement en pensioen synoniemen zijn; maar dat van gagement alleen sprake is bij *koloniale* militairen, beneden den rang van officier.

B. *Officieren.*

Normaal diensttijd 40 jaren en leeftijd 55 jaren.

1°. Wegens lichaamsgebreken ontstaan in en door den dienst, voor altijd ongeschikt voor den militairen dienst: op aanvrage vol pensioen.

Om dezelfde reden kan zonder aanvrage vol pensioen worden verleend.

2°. Wegens geheele ongeschiktheid voor den stand van officier door verlies der daartoe noodige vermogens van lichaam en geest bij minstens 30 jaren dienst (lichaamsgebreken niet vallende sub 1°. en 3°.): voor elk dienstjaar $^1/_{40}$ vol pensioen.

3°. Lichaamsgebreken *in* niet *door* den dienst en niet door eigen toedoen, voor altijd ongeschikt voor den militairen dienst met minstens 20 jaren dienst: voor elk dienstjaar $^1/_{40}$ vol pensioen.

Bij minderen diensttijd wordt het pensioen tijdelijk verleend en bepaald op de helft van het volle pensioensbedrag.

---

(1) Art. 37 *b* en *c* Regl. Administratie der Landmacht.

De vermeerdering van $^1/_4$ resp. $^1/_2$ van het pensioen geschiedt onder dezelfde omstandigheid als bij »militairen beneden den rang van officier" opgegeven.

De geneeskundige verklaringen voor officieren worden op zegel geschreven.

Nadat van het korps de noodige inlichtingen gevraagd en ontvangen zijn wordt met de verklaringen gehandeld als reeds onder A. beschreven.

C. *Werklieden aan Rijksinrichtingen.*

De chefs van den militairen geneeskundigen dienst geven ook c. q. de geneeskundige verklaringen af ten behoeve van de door den dienst ongeschikt geworden mindere geëmploieerden, bedienden en werklieden op daggeld bij de inrichtingen van 's Rijks Zee- en Landmacht (1).

De noodige inlichtingen moeten ook hier worden gevraagd en overgelegd. De pensionneering geschiedt ingevolge de bepalingen der wet van 1890.

Art. 2 daarvan zegt dat de aanspraak op pensioen o. a. wordt verkregen ter zake van verwonding, verminking, ziels- of lichaamsgebreken door den belanghebbende bekomen, en door de uitoefening van zijn dienst, voor zooveel die verwonding, verminking, of gebreken den belanghebbende binnen een jaar na het ontstaan tot de verdere waarneming van zijne werkzaamheden *voor altijd* ongeschikt maken of ter zake van ongeschiktheid van den belanghebbende voor altijd tot de verdere waarneming zijner werkzaamheden, hoezeer ontstaan door andere oorzaken dan die hiervoren vermeld, doch niet het gevolg van eigen moedwillige handelingen of ongeregeld gedrag, voor zooveel die ongeschiktheid hem tevens buiten staat stelt, door handenarbeid in zijn levensonderhoud te voorzien, mits de belanghebbende een diensttijd van ten minste tien jaren kan doen gelden.

Art. 16 der wet zegt: »De oorzaak, de aard en de gevolgen van de verwonding, verminking, ziels- of lichaamsgebreken die aanspraak op pensioen geven, moeten bij militair geneeskundig onderzoek zijn erkend.

D. *Commiezen bij de belastingen.*

De commiezen, die zich ongeschikt gevoelen voor den dienst op de linie worden, op aanvrage van de directeurs der belasting, door den chef van het hospitaal onderzocht en een schriftelijk bewijs aangaande den uitslag van dat onderzoek aan de autoriteit die het onderzoek aan de autoriteit die het verzoek deed, toegezonden (2).

(1) B. I. Geneeskundig onderzoek § 23.
(2) » » » » § 24.

E. *Onderzoek van verschillende andere zieke militairen en ambtenaren.*

Voor opneming in het Invalidenhuis te Bronbeek wordt gekeurd op eene schriftelijke uitnoodiging De invulling daarvan behoeft geene nadere toelichting (1).

Herkeuringen van Indische gegageerden geschiedt volgens de modellen welke hiervoor zijn vastgesteld (2). Zij kunnen ter verpleging in de hospitalen worden opgenomen indien dit ter waarneming van lichaamsgebreken of tot het ondergaan van een geneeskundig onderzoek mocht noodig zijn (3).

Keuringen van Indische ambtenaren geschieden op schriftelijke uitnoodiging volgens model (4).

Van al deze visitatiën wordt afschrift gehouden in het hervisitatieregister. De stukken krijgen het nummer volgens hetwelk zij in dat register aangeteekend staan.

Keuringen voor het depôt van discipline geschieden, nu de lichamelijke tuchtiging daarbij is afgeschaft (5), *alleen dan* als de korpschef twijfelt of de man wel goed bij het hoofd is (6). De bepaling in B. I. Geneeskundig onderzoek § 14 aangaande het onderzoek omtrent het physiek der personen, die bij het depôt van discipline aan de strengere krijgstucht worden onderworpen, is *met* de rietslagen vervallen.

Alle dienststukken betrekking hebbende op geneeskundige verklaringen, alsmede de inhoud der hervisitatierapporten, moeten beschouwd worden als van *geheimen aard*, en zullen diensvolgens zoodanig moeten worden bewaard, dat zij alleen door den chef van den geneeskundigen dienst en de onder diens verantwoording daartoe aangewezen off. van gez kunnen gebezigd of geraadpleegd worden (7). De geneeskundige verklaringen mogen, voor militairen, slechts afgegeven worden aan de militaire autoriteit, die een schriftelijke uitnoodiging heeft gedaan tot het instellen van het onderzoek (8).

(1) Zie B. I. Geneeskundig onderzoek § 21.

(2) B. I. a. v. § 22.

(3) B. I. Inwendige dienst enz § 3. (Aanschr. D. v. O. 4 Maart 1889 VIde Afd. Intendance N°. 46.)

(4) B. I. Geneeskundige Verklaringen § 11.

(5) Door de Wet van 14 November 1879, Stbld. N°. 192.

(6) M. B. 4 Augustus 1881. Art. 5 (B. U. blz. 2073) en B. I. Geneeskundig onderzoek § 14.

(7) B. I. Geneeskundige verklaringen § 1.

(8) » » » onderzoek § 1.

HOOFDSTUK V.

VOORSCHRIFTEN AANGAANDE DE MAATREGELEN TOT VOORKOMING, C. Q. TOT BETEUGELING, VAN ZIEKTEN EN BESMETTELIJKE ZIEKTEN BIJ DE MILITAIREN.

Is het voorkomen van ziekte bij de militairen iets, waarnaar de officier van gezondheid steeds moet streven, vooral geldt dit waar het besmettelijke ziekten betreft, in de eerste plaats omdat doeltreffende maatregelen juist daartegen het best kunnen worden genomen, en omdat de vrees voor uitbreiding dier ziekten oorzaak is, dat men bij het dreigen daarvan meer kan gedaan krijgen dan in andere tijden.

Hieronder volgen de verschillende voorschriften, die omtrent het in dit hoofdstuk te behandelen onderwerp zijn uitgevaardigd.

Zooals bekend is, wordt behalve versche lucht goed drinkwater een uitstekend middel geacht om de gezondheid te bewaren In dit opzicht is in de laatste jaren groote verbetering ontstaan en mogen vele garnizoensplaatsen zich in goed drinkwater uit waterleidingen verheugen. Waar die niet aanwezig zijn, moet het water door de zorg der gemeentebesturen (voor zoover geen goed drinkwater in de gemeente voorhanden is) van elders worden aangevoerd en voor Rijks rekening aangekocht. Is dit niet uitvoerbaar dan kan het niet voor gebruik geschikte, water door behandeling met solut. chloreti ferrici tot drinkbaar water worden gemaakt (1)

Daar verder de excreta vaak beschuldigd worden eene groote rol te spelen bij het ontstaan van besmettelijke ziekten, zoo moeten de latrines der kazernes en andere militaire verblijven dagelijks ontsmet

---

(1) Zie M.B. 13 Augustus 1870 n°. 75 I. (B. U. 1164) en 10 September 1874 n°. 77 I (B. U. 1387).

worden door een oplossing van carbolzuur (zie ook B. I. Pharmaceutische dienst § 11) en ijzervitriool (15 L. water, 1 KG. ijzervitriool, 1/4 L. ruw carbolzuur). (Vroeger was dit officieel voorgeschreven).

Natuurlijk rust op de officieren van gezondheid bij de korpsen en op den chef van den geneeskundigen dienst in het garnizoen de plicht om c. q. de noodige maatregelen voor te stellen, indien volgens hun oordeel de gezondheid van den troep bedreigd wordt (1). Zij kunnen daartoe hunne adviezen en voorstellen ter kennis brengen van de commandeerende officieren, onder gehoudenheid van die adviezen dadelijk kennis te geven aan I. G. D. L. (2).

Mochten chefs van korpsen of andere autoriteiten aan den chef van den geneeskundigen dienst rapporten vragen omtrent den aard eener heerschende, of geheerscht hebbende, ziekte, waaruit voorstellen zouden kunnen voortvloeien tot garnizoensverandering, dan zal hieraan niet mogen worden voldaan. Dergelijke vragen worden c. q. alleen door den M. v. O. gedaan, door bemiddeling van I. G. D. L. (3).

Echter is bij Min. Besch. (4) bepaald: dat ook dán, wanneer eene militaire autoriteit aan eene andere, niet onder hem ressorteerende, militaire autoriteit, adviezen of opgaven verzoekt, de laatstbedoelde, ook zonder zelf eenig schrijven ter zake van het Departement van Oorlog ontvangen te hebben, gehouden is, die te verstrekken, mits de aanvragende autoriteit bij Ministerieele aanschrijving tot het inwinnen dier inlichtingen gemachtigd zij, en van die machtiging in zijne aanvrage aan de andere autoriteit mededeeling doe.

Terwijl in den I. D. der korpsen enkele vingerwijzingen worden gegeven, die kunnen medewerken tot het bewaren der gezondheid van de manschappen die in de kazernes zijn gehuisvest (zie ook B. I. Geneeskundige visitatie § 2), zijn bij M. B. (5) enkele bepalingen gegeven omtrent de behandeling van beschonken militairen in tijden van koude (zij moeten niet dadelijk in arrest worden gesteld maar den roes op 't bed uitslapen). (Art. 5 I. D. I). Bij strenge koude wordt aan de arrestanten meerdere dekking verstrekt. (Art. 70 R. I. D. I.)

A. *Schurft.*

Nu wel de minst beteekenende der besmettelijke ziekten, was zij in vroegere jaren eene plaag der legers. Tegenwoordig is het getal

---

(1) O. a. art. 13 R. G. D.

(2) Zie art. 13 R. G. D. en B. I. Voorstellen § 1 en § 1a.

(3) B. I. a. v. § 3.

(4) 16 Mei 1879 N°. 73.

(5) M. B. 13 Februari 1845, N°. 7b. (B. U. 439.)

der schurftigen in ons leger zeer gering ($\pm$ 140 per jaar), die bovendien meestal in een paar uren worden genezen.

Hoofdstuk XII H. R. handelt over de wijze, waarop met de schurftlijders moet worden gehandeld. Zij worden ingeschreven in het register van den buitendienst (1) en *niet* in het hospitaal opgenomen, tenzij complicaties bestaan. De goederen worden gewasschen en de door den lijder gebruikte nachtleger- en kleedingstukken worden gedesinfecteerd en voor zooveel noodig gewasschen.

De voorgeschreven behandeling bestaat in de bekende snelkuur, die als volgt wordt geappliceerd (2).

1°. Het lokaal verwarmen tot 25° C. 2°. Inwrijven gedurende $^1/_2$ uur met de helft van $1^1/_2$ HG. groene zeep. 3°. Verblijf in een bad van 35° C. gedurende $^1/_2$ uur onder voortdurende inwrijving. 4°. Goed afdroogen en inwrijving (minstens 2-maal over het geheele lichaam) gedurende $^1/_2$ uur met $1^1/_2$ HG. sulphuretum calcis liquidum. 5°, $^1/_4$ uur rust. 6°. $^1/_4$ uur inwrijven met de rest groene zeep en daarna in een bad van 35° C. 7°. Goed afdroogen. 8°. $^1/_2$ uur rust aan den patient. Den volgenden morgen worden zij, die deze kuur ondergingen, aan den officier van gezondheid die de kazernedienst verricht, gepresenteerd (art. 138 H. R.)

Eene behandeling met balsamica (Bals. perurianum, styrax) is niet uitgesloten (B. I. Inwendige dienst voor de Militaire hospitalen § 16). Bij deze laatste behandelingswijze zorge men er voor den lijder oud linnen, voor lijf en bed te laten uitreiken, daar dit onuitwischbaar bruin gekleurd wordt. Bij de visitatiën der manschappen (zie hier achter) wordt vooral ook op het voorkomen van schurft gelet.

B. *Oogziekte.*

Veel meer nog dan de schurft, was de granuleuse oogziekte onder hare verschillende benamingen en verschillende vormen, vroeger een schrik der legers. Gelukkig is die oogziekte veel verminderd en komen slechts van tijd tot tijd en dan nog weinig intensief kleine epidemiën daarvan voor. Terwijl vroeger aanschrijvingen in groot aantal over deze ziekte bestonden handelt nu alleen art. 14 R. G. D. er nog over. Het rapport daarin bedoeld moet alleen bij epidemische uitbreiding worden ingediend. (B. I. Rapporten § 5).

---

(1) B. I. Registers § 1, laatste alinea.
(2) M. B. 13 October 1856, N°. 51 B. (B. U. blz. 748.)

C. *Hoofdzeer.*

Er is bepaald (1) dat de miliciens, die bij hunne inlijving of bij hunne opkomst, onder de wapenen, tot eerste oefening, bevonden worden met hoofdzeer behept te zijn, voor zoover zij uit dien hoofde niet voor den dienst worden afgekeurd (2), steeds gedurende één jaar in werkelijken dienst worden gehouden, behoudens hunne bestemming voor het blijvend gedeelte, bijaldien zij daarvoor bij loting zijn aangewezen. Deze maatregel was reeds in 1842 voorgeschreven en is daarna een tijd lang buiten werking geweest. Tengevolge van het nu weder bepaalde is in eene circulaire (3) voorgeschreven dat op de lotelingen, die van hoofdzeer hersteld de militaire ziekeninrichting verlaten, een meer dan gewoon toezicht zal worden gehouden op hunne reinheid in het algemeen en meer bijzonder ten aanzien van die van het hoofd. Bij de geneeskundige visitatiën moet daarop worden gelet.

Zij (de hoofdzeerlijders) zullen niet voor den dienst ongeschikt worden verklaard, dan nadat hunne genezing *gedurende drie maanden* in eene militaire ziekeninrichting vergeefs zal zijn beproefd.

D. *Syphilis en andere venerische ziekten.*

Vooral tot het ontdekken van deze ziekten zijn de geneeskundige visitatiën voorgeschreven (zie Hoofdstuk I).

Indien het aantal venerieken een hoog cijfer bereikt moet daarvan den I. G. D. L. worden bericht (4).

E. *Lepra.*

Mocht in eenig garnizoen een geval van lepra voorkomen dan moet dit den I. G. D. L. worden bericht (5).

F. *Pokken.*

Volgens K. B. van 21 Februari 1890 n°. 21 zijn aan verschillende vaccinatiebureaux rijkssubsidiën toegekend o. a. onder voorwaarde

---

(1) M. B. 16 Juni 1883, (B. U. 2297) art. 7.

(2) Art. 87. Keuringsreglement B, »ongeneeslijk" hoofdzeer. Dat het ongeneeslijk is kan eerst blijken na lange behandeling. Daarom zal geen milicien daarvoor kunnen worden afgekeurd dadelijk bij de opkomst.

(3) B. I. Miliciens § 5.

(4) B. I. Geneeskundige Visitatie § 1, 2de alinea.

(5) B. I. Inwendige Dienst enz. § 20.

dat, kosteloos gelegenheid zal worden gegeven tot vaccinatie of revaccinatie van militairen bij de zee- en landmacht wanneer dit gevraagd wordt.

De bepalingen aangaande de vaccinatie en revaccinatie der militairen zijn de volgende:

De officieren van gezondheid dragen steeds zorg voor eene tijdige vaccinatie en revaccinatie van militairen en hunne huisgezinnen, indien n.l. vaccinatie en revaccinatie van deze laatsten door de hoofden dier gezinnen verlangd wordt (1).

In het begin der maand Mei, na de inlijving der lichting voor elk jaar (2), wordt eene opgave gevraagd aan den plaatselijken- of garnizoenscommandant van de personen, die in de termen vallen om de kunstbewerking te ondergaan.

Nadat nu koepokstof is verkregen, door aanvraag bij een der vaccinatiebureaux, worden de kinderen en de militairen, die nog nooit de kunstbewerking hebben ondergaan ingeënt. Men verkrijgt dan stof om de overige personen te revaccineeren. Dit mag alleen van zeer gezonde kinderen geschieden (3).

Deze maatregel is natuurlijk overbodig als de ziekeninrichting zelve een of meer kalveren heeft laten inenten. Dan echter moet er voor gezorgd worden, dat de dieren vóór dat zij gevaccineerd worden geneeskundig worden onderzocht (4).

Het resultaat der inenting wordt, na eenige dagen, opgenomen en de noodige aanteekening er van gehouden tot opmaken van het rapport (zie hier achter). Het is wenschelijk dat minstens 5 goede vaccinepuisten verkregen worden. In verband hiermede moet een niet te klein getal steekjes, echter niet meer dan 10 in het geheel aangebracht worden (5).

Het geval kan zich voordoen dat militairen bezwaar maken om zich te laten vaccineeren. Daaromtrent bepalen de aanschrijvingen (6) het volgende:

Vóór dat tot de kunstbewerking wordt overgegaan vraagt men wie gemoedsbezwaren daartegen hebben. Zij die dat te kennen geven worden afgezonderd; de anderen ondergaan de kunstbewerking. Daarop worden zij die bezwaren hebben, één voor één, bij den officier

---

(1) Art. 11 R. G. D.
(2) Zie B. I. Vaccinatie § 1.
(3) B. I. a. v. § 3.
(4) B. I. a. v. § 2.
(5) B. I. a. v. § 4.
(6) B. I. Vaccinatie § 5.

van gezondheid gebracht, die hun door een bedaard en humaan betoog zoekt te overtuigen van het nut der vaccinatie. Blijven zij volharden, dan worden zij niet bemoeilijkt en wordt hun te kennen gegeven, dat zij later kunnen worden gevaccineerd wanneer zij dit wenschen. In het register wordt aanteekening gehouden van het opgegeven gemoedsbezwaar, eveneens van het laten varen van dit laatste. Van deze gevallen wordt den I. G. D. L. kennis gegeven, op het vaccinatierapport.

Er zal op moeten gelet worden dat de in de hospitalen aanwezige personen, voorzoover hun toestand dit toelaat, mede worden gevaccineerd. Daarvan zijn uit te zonderen de miliciens, die na enkele dagen de ziekeninrichting verlaten om voor Gedeputeerde Staten te worden afgekeurd (1). In de zakboekjes geschiedt aanteekening der verrichte vaccinatie of revaccinatie.

G. *Cholera.*

De tegen deze ziekte te nemen voorzorgsmaatregelen en de middelen die tegen de verdere verspreiding konden worden in 't werk gesteld, zijn het onderwerp geweest van verschillende circulaires van de Inspecteurs G. D. L.

De eenige dier aanschrijvingen welke nog niet is in getrokken is die van 6 November 1853 n°. 61 B. (B. U. bladz. 672 van blijvende kracht verklaard bij M. B. 31 Mei 1873 n°. 89 (B. U. 1325).

Zij schrijft voor dat bij het ontstaan van Aziatischen braakloop er op zal moeten worden gelet:

a. dat de manschappen zooveel nachten als mogelijk is, rust genieten en dat mitsdien geene andere dan de volstrekt benoodigde wachten en posten worden bezet;

b. dat de wachthebbende manschappen, bij zeer koud of guur weder het vest met mouwen onder den kapot dragen en in plaats van iedere 2 uur om het uur worden afgelost;

c. dat de troepen niet meer dan eens per dag en wel bij goed weder des morgens, nadat de koude nachtlucht geweken is (doch in den zomer, niet op het midden van den dag), in den wapenhandel worden geoefend;

d. dat de manschappen te allen tijde, behoorlijk gekleed zijn, en in de laarzen of schoenen, niet blootvoets gaan;

e. dat zij in de kazernen en andere gebouwen niet te veel worden opgehoopt, ten einde luchtbederf te voorkomen;

(1) B. I. a. v. § 6.

f. dat voor eene *gedurige* en *doelmatige* luchtverversching (ventilatie) in de vertrekken, wachten, politiekamers, enz., worde gezorgd,

g. dat de gangen, plaatsen, urinevaten, secreten en riolen, *behoorlijk* worden gereinigd, en dat wijders, zoowel *binnen* als in den *omtrek* der gebouwen, door militairen bewoond wordende, *zorgvuldig*; al datgene worde verwijderd, wat eene onzuivere lucht kan te weeg brengen;

h. dat de manschappen des morgens, de kazerne of kwartieren niet nuchter verlaten, en dat hun brood, over den dag, behoorlijk verdeeld worde;

i. dat zij geen gebruik maken van onrijpe vruchten, aan bederf grenzende visch of andere nadeelige spijzen;

k. dat het middageten met eenige specerijen worde toebereid;

l. dat de deugdzaamheid van het drinkwater, naar behooren zij;

m. dat de manschappen zich niet te buitengaan, in het gebruik van sterken drank, noch in dat van koude dranken zooals bier, karnemelk, water, enz., vooral niet na verhitting;

n. dat het gedrag der manschappen, in het algemeen, nauwkeurig nagegaan, en het avondappel, bij koud en vochtig weder, vervroegd worde;

o. dat de soldaat in eene opgeruimde stemming worde gehouden, en de vrees voor de ziekte worde afgewend, door hem vertrouwen in de te nemen maatregelen in te boezemen.

Ad Art 3 moet worden opgemerkt dat het daarin aangehaalde besluit van 22 Augustus 1842 vervangen is door art. 122 H. R., terwijl het K. B. van 10 November 1843 n°. 48 vervangen is door art. 21 K. B. van 7 September 1880 (bladz. 9 H. R.).

(Deze bepalingen hebben betrekking op het opnemen van door cholera aangetaste burgers in de militaire hospitalen).

Art. 4 zegt dat officieren in de hospitalen kunnen worden opgenomen als zij door cholera aangetast *dit verlangen en met de voorhanden verplegingsmiddelen genoegen willen nemen.*

Ad Art 5. De bepalingen van dit artikel zijn vervallen door invoering van het nieuwe hospitaalreglement. Nu moeten gevolgd worden de bepalingen der wet van 4 December 1872 (*Staatsbl.* 134) en het voorschrift tot uitvoering daarvan (bladz. 1325 v. v. B. U.) 6de alinea 2, in verband met het ontsmettingsregulatief (R. M. 1885 bladz. 159).

Ad Art. 6. De bepalingen van dit artikel zijn vervallen nu in elk garnizoen ziekeninrichtingen bestaan; het in dat artikel sub *b* bepaalde is vervallen door invoering van het H. R. van 1880.

Ad Art. 7. De bepalingen in dit artikel zijn vervangen door kolom 3 van Bijlage L^a^. D. van K. B. 7 September 1880 n°. 9 bladz. 18 H. R. en art. 48 H. R. Zie ook de »Aanmerkingen" op Bijlage L^tr^. D. bij K. B. 7 September 1880 n°. 9, gewijzigd volgens R. M. 1888 bladz. 355.

Ad Art. 8. Is vervallen. Zie art. 296 en 297 H. R.

Ad Art. 9. Zie art. 296 H. R.

Ad Art. 11, eerste alinea. Hierbij nu te volgen het nieuwe voorschrift tot desinfectie K. B. 26 Juli 1885 (*Staatbl.* n°. 167).

De in de 2de alinea aangehaalde circulaire van 25 Augustus 1835 n°. 12 is ingetrokken bij de invoering van het nieuwe H. R. (M. B. 21 September 1880, VIde Afd Intendance n°. 79).

Ad Art. 12. Zal wel niet worden opgevolgd. Waar het gebruik van afzonderlijke brancards bij besmettelijke ziekten is voorgeschreven (1) zullen de choleralijders ook daarin moeten worden vervoerd.

Ad Art. 13. Is veranderd bij Min. Aanschr. van September 1867 en deze is ingetrokken bij invoering van het nieuwe H. R. Er wordt dus aan de officieren van gezondheid *niets* van wege het rijk verstrekt.

Ad Art. 18. Hierbij voor desinfectie het nieuwe voorschrift te volgen.

Kortheidshalve wordt verwezen naar de wet van 4 December 1872 (*Staatsbl.* n°. 134), gewijzigd door de wetten van 3 December 1874 (*Staatsbl.* n°. 188) en 28 Maart 1877 (*Staatsbl.* n°. 36), houdende voorzieningen tegen besmettelijke ziekten, naar de wet van 26 April 1884 (*Staatsbl.* n°. 80) houdende buitengewone maatregelen tot afwending van eenige besmettelijke ziekten en tot wering harer uitbreiding en gevolgen, naar die van 20 Juli 1884 (*Staatsbl.* n°. 164) tot aanvulling dezer wet.

Hierachter volgt het Koninklijk Besluit van 26 Juli 1885 (*Staatsbl.* n°. 167) houdende regelen, op te volgen bij verbranding of vernietiging van onteigende voorwerpen, ontsmetting van besmette voorwerpen, gebouwen, voer- of vaartuigen, en onschadelijkmaking van mestvaalten en andere verzamelingen van vuil (2).

---

(1) B. I. Besmettelijke Ziekten § 1.

(2) Alle middelen benoodigd zoo tot de ontsmetting van kamers in de kazernegebouwen als van voorwerpen van kleeding en uitrusting, ligging, enz. worden uit de garnizoensapotheken verstrekt. De Chef van het hospitaal zorgt dat steeds een voldoende voorraad ontsmettingsmiddelen in de apotheek voorhanden zij. (M. B 15 December 1873, N°. 67 I. (B. U. 1365.)

BESLUIT *van den 26sten Juli* 1885, *houdende regelen, op te volgen bij verbranding of vernietiging van onteigende voorwerpen, ontsmetting van besmette voorwerpen, gebouwen, voer- of vaartuigen, en onschadelijkmaking van mestvaalten en andere verzamelingen van vuil.* (*Staatsbl.* n°. 167).

ART. 1. Moet volgens de wet van 4 December 1872 (*Staatsbl.* n°. 134) verbranding of vernietiging van onteigende voorwerpen, ontsmetting van besmette en bij art. 8 van die wet genoemde voorwerpen, gebouwen, voer- of vaartuigen of onschadelijkmaking van mestvaalten en andere verzamelingen van vuil plaats hebben, dan geschiedt dit met inachtneming van de regelen bij dit besluit gevoegd.

ART. 2. Het kenmerk in art. 20 der wet vermeld, bestaat in een wit papier, waarop de woorden »besmettelijke ziekte" en de naam der ziekte zwart gedrukt zijn. De letters, die den naam der ziekte vermelden, zijn ten minste drie centimeters breed; de dikke lijnen der letters zijn ten minste één centimeter breed.

ART. 3. Dit kenmerk wordt bevestigd op eene van buiten in het oog vallende plaats op of vlak boven de straatdeur en evenzoo bij elken anderen ingang; bij winkels wordt het bevestigd aan den post van de deur of deuren; in elk geval een en een halven meter boven den drempel

ART. 4. Het wordt, geplakt op een houten bord, gehecht:

a. bij vaartuigen met hooge verschansing: aan de valreep van stuur- en bakboordszijde;

b. bij vaartuigen met lage verschansing; aan de buitenzijde van het want, een meter boven boord, aan stuur- en bakboordszijde;

c. bij elke andere soort van vaartuigen en bij vlotten: aan een paal of staak, ter hoogte van twee meters boven het vaartuig of vlot.

ART. 5. De artt. 1, 2 en 4 van dit besluit worden des noodig toegepast op alle buitenlandsche en binnenlandsche vaartuigen en vlotten, met uitzondering van vreemde oorlogschepen.

ART. 6. Ons besluit van 17 April 1873 (*Staatsbl.* n°. 43) met de daarbij aangehaalde voorschriften, is ingetrokken.

ART. 7. Dit besluit treedt in werking op den vijfden dag na dien der afkondiging in het *Staatsblad* en in de *Staatscourant.*

REGELEN, *op te volgen bij verbranding of vernietiging van onteigende voorwerpen, ontsmetting van besmette voorwerpen, gebouwen, voer- of vaartuigen, en onschadelijkmaking van mestvaalten en andere verzamelingen van vuil.*

De ontsmettingsmiddelen in deze regelen genoemd, zijn:

1. *Carbolzuurwater;* een mengsel van ruw carbolzuur en water. Onder ruw carbolzuur wordt verstaan carbolzuur, hetgeen meer dan 50 percent phenylzuur bevat. Het carbolzuurwater wordt bereid door $2^1/_2$ liter ruw carbolzuur te vermengen met 50 liter (ruim 4 emmers) heet water.

2. *Oplossing van phenylzuur;* onder phenylzuur worden verstaan al die soorten van phenylzuur, welke geheel in water oplosbaar zijn. De oplossing van phenylzuur is eene oplossing van 1 deel phenylzuur in 20 deelen water, b. v. een half kilogram in 10 liter water

3. *Oplossing van sublimaat.* Deze is eene oplossing van 1 deel sublimaat in 2000 deelen water. Die oplossing kan gemakkelijk worden bereid door den inhoud van een flesch, waarin 1 gram sublimaat opgelost is in 50 gram water, te voegen bij bijna 2 liter water. Waar die oplossing gebruikt wordt, moeten de flesschen door een apotheker of anderen deskundige met de door hem zelven bereide oplossing worden gevuld. Die flesschen moeten — verzegeld en voorzien van het opschrift: *Vergift* — in een gesloten kast worden bewaard.

4. *Zwaveligzuur-gas*, ontwikkeld door het verbranden van pijpzwavel.

5. *Stoom* van minstens 100° C.

§ 1. *Algemeene regelen.*

Verbranding of vernietiging van onteigende voorwerpen geschiedt op eene of meer door den burgemeester daartoe aan te wijzen plaatsen; zoodanig dat de algemeene gezondheidstoestand daardoor geen gevaar kan lijden en geen brandgevaar kan ontstaan.

Waar eene algemeene plaats voor het verzamelen van mest en ander vuil buiten de kom of de kommen der gemeente bestaat, is het terrein van deze zeer geschikt om daarop de verbranding of vernietiging te doen plaats hebben. Ook openbare begraafplaatsen kunnen tot dat einde dienen.

Ontsmetting van besmette of van besmetting verdachte, en van de bij art. 8 der wet bedoelde voorwerpen, van lijken, van gebouwen of vertrekken, van voer- of vaartuigen geschiedt onder onmiddellijk

toezicht van den burgemeester, door personen die hij daarmede belast, en bij voorkeur door daartoe aangestelde deskundigen zooveel mogelijk in de uitvoering van deze regelen onderricht en geoefend. Deze geven eene verklaring af dat de ontsmetting is geschied volgens deze regelen. Zonder deze verklaring wordt de ontsmetting geacht niet te hebben plaats gehad en kan zij geene wettelijke gevolgen hebben.

De bedoelde verklaring kan ook afgegeven worden door burgemeesters, commissarissen van politie, directeuren van ziekenhuizen, militaire gebouwen, gevangenissen en commandanten en gezagvoerders van zeeschepen.

De ontsmetting geschiedt wat de vervoerbare voorwerpen aangaat en behoudens later aan te wijzen uitzonderingen, op eene door den burgemeester daarvoor aangewezen plaats zoodanig, dat de algemeene gezondheidstoestand daardoor geen gevaar kan lijden.

Zij kan echter onder goedkeuring des burgemeesters ook binnenshuis, of op het erf waar de besmette voorwerpen aanwezig zijn, plaats hebben.

Van wege de vergiftige eigenschappen van het sublimaat moet met de sublimaatoplossing zeer voorzichtig worden omgegaan.

§ 2. *Regelen omtrent het ontsmetten van besmette of van besmetting verdachte voorwerpen.*

Men verhoede bij het behandelen der goederen zooveel mogelijk dat daardoor stof worde opgewoeld, en zorge dat de overbrenging naar de plaats van ontsmetting, verbranding of vernietiging steeds geschiede in natte zakken of in natte kleeden.

Kleedingstukken en beddegoed. De ontsmetting van kleedingstukken, lijf- en bedlinnen, beddetijk en alles van dien aard wat met den lijder in aanraking is geweest, of door hem gebruikt is geworden, geschiedt in ontsmettingsovens door stoom van minstens 100° C. (1).

De tijd gedurende welken de voorwerpen in den ontsmettingsoven moeten verblijven, hangt af van hunne afmetingen, hunne dikte, dichtheid en de meer of mindere gemakkelijkheid, waarmede zij zich door stoom laten doordringen, en zal daarom verschillen van een half uur tot twee uren. Zoo zal b. v. voor de inwerking van stoom op

(1) Aangezien het gebleken is, dat het ledergoed door de hooge temperatuur onbruikbaar wordt. (ook de kwartiermutsen als van binnen met leder bekleed) zoo zal de ontsmetting van ledergoed voortaan hetzij door sublimaatoplossing hetzij door carbolzuur met opvolgende inwrijving van oleum olivarum moeten plaats hebben. (B. I. Besmettelijke Ziekten § 7.)

linnen of katoenen lakens en ondergoed een half uur voldoende zijn, terwijl kleederen van andere stoffen, wollen dekens enz. drie vierden van een uur, en bedden, matrassen en tapijten twee uren zullen behoeven.

Bij de ontsmetting door stoom zorge men steeds dat de goederen zoo los op en tegen elkander liggen, dat de stoom tot elk gedeelte er van toegang heeft.

Waar geen ontsmettingsoven beschikbaar is, worden de bedoelde goederen gedurende 20 minuten gekookt in een grooten van een deksel voorzienen ijzeren pot met water, waarin men een of twee handenvol keukenzout heeft gedaan.

Kleedingstukken en beddegoed, die noch aan de ontsmetting door stoom, noch aan koking kunnen worden onderworpen, worden met de sublimaat- of de phenylzure oplossing overgoten, en daarna 't zij met zeepsop gewasschen, 't zij nog vochtig in het te ontsmetten vertrek (§ 4) in uitgebreiden staat opgehangen.

Bedden en matrassen. Deze worden in den ontsmettingsoven door stoom ontsmet. Is dit niet mogelijk, omdat het beddetijk gewast is of omdat een oven ontbreekt, dan worden de veeren, de wol, het paardenhaar, de kapok, waarmede de bedden, peluwen, kussens of matrassen gevuld zijn, er uit genomen en uitgespreid met het gewaste beddetijk aan berooking met zwaveligzuur-gas (§ 4) onderworpen.

Vulsel van weinig of geen waarde, zooals stroo, duil, zeegras, varen, doppen, enz. worden verbrand. Zoo er gelegenheid toe is en er geen brandgevaar door kan ontstaan, is het verkieslijk deze stoffen, en alles wat verbrand moet worden, op de plaats zelve te doen verbranden. Schijnt dit minder raadzaam, dan worden zij in natte zakken vervoerd naar de door den burgemeester aangewezen brandplaats.

Springmatrassen worden met sublimaat- of phenylzure oplossing ter dege afgesponsd. Indien phenylzuur gebruikt is, worden zij bovendien aan de berooking met zwaveligzuur-gas onderworpen.

Meubelen, huisraad en dergelijke voorwerpen. Deze worden met sublimaat- of phenylzure oplossing ter dege afgewasschen en vervolgens met lappen nauwkeurig afgewreven, welke lappen daarna worden verbrand.

Voorwerpen, die voor deze behandeling niet vatbaar zijn, worden in het te berooken vertrek aan de inwerking van zwaveligzuur-gas blootgesteld.

Heel-, verlos- en ontleedkundige werktuigen en ander gereedschap worden, zoo zij van staal zijn, ontsmet door ze zorgvuldig te reinigen

en daarna te flambeeren. Is dit niet doenlijk, dan worden ze met phenylzuurwater ter dege afgewasschen. Voorwerpen van caoutchouc vervaardigd, worden gedurende $^1/_4$ uur in de sublimaat-oplossing gelegd en daarna met zuiver water afgewasschen (1).

Voorwerpen bij lijken gebruikt. De schragen en roeven worden met sublimaat- of phenylzuur-oplossing afgewasschen. De dekkleeden en rouwmantels worden, vóór zij weer gebruikt worden, met de sublimaat- of phenylzuur-oplossing afgesponsd, daarna gedroogd, en eindelijk op de begraafplaats vóór het verlaten daarvan of althans op grooten afstand van woningen uitgeklopt en afgeborsteld.

§ 3. *Regelen voor het onschadelijk maken van lijken.*

De lijken van, aan eene besmettelijke ziekte, overledenen worden, geheel gehuld in een met sublimaat- of phenylzuur-oplossing gedrenkt laken, hoe eer hoe liever gelegd in eene kist, waarvan de bodem bedekt is met eene eenige centimeters dikke laag houtzaagsel, turfmolm of tuinaarde en zoo spoedig mogelijk uit de woning naar het lijkenhuis overgebracht (2).

§ 4. *Regelen omtrent het ontsmetten van gebouwen of vertrekken en van vaar- en voertuigen.*

Uit het te ontsmetten vertrek wordt alles verwijderd wat door berooking met zwaveligzuur-gas zou kunnen bederven. Die voorwerpen worden dan volgens de reeds opgegeven regelen elk naar zijn aard ontsmet.

Nadat vervolgens de vensters, de schoorsteen en andere trekgaten en alle reten goed gesloten en zoo noodig dicht geplakt zijn, wordt een plat ijzeren bekken, of bij gebrek daaraan, een wijde pot in het vertrek op een zinken of ijzeren plaat geplaatst, in welken pot voor elken kub. Meter inhoud van het vertrek 20 gram, aan kleine stukjes, gebroken, pijpzwavel en liefst tusschen de stukjes eenige vuurmakers zijn gedaan. Die zwavel wordt overgoten met brandspiritus en deze in brand gestoken. Het vertrek wordt nu goed gesloten en eerst na

(1) Zie Hoofdstuk VII hierachter.

(2) De ontsmetting van lijders, die van eene besmettelijke ziekte hersteld zijn, is zeer aan te bevelen. Zij geschiedt door het geheele lichaam met zeepwater op het allernauwkeurigst te reinigen. Hoofd- en baardhaar moeten worden uitgekamd, gezorgd dat de huid daaronder goed afgewasschen worde en ten slotte met de phenylzuur-oplossing nat gemaakt.

verloop van 8 uren weder geopend, waarna het door openzetten van deuren, vensters en alle andere openingen gedurende minstens 2 uren moet gelucht worden.

Het is aan te raden dat het vertrek, waarin de zwavel in ontstoken, eerst na 24 uren worde geopend en zoo mogelijk eerst na verloop van 8 dagen weder in gebruik worde genomen.

Na de berooking worden vloer, wandenbetimmering en zoldering, alsmede de in het vertrek gebleven meubelen die daarvoor vatbaar zijn, met zeepwater afgewasschen. Wat niet gewasschen mag worden, wordt afgewreven met drooge lappen, die daarna worden verbrand. De tapijten en wollen voorwerpen worden na de berooking in de open lucht gedroogd en op een van woningen zoo ver mogelijk verwijderd open terrein uitgeklopt.

Op gelijke wijze als met vertrekken in huizen, wordt gehandeld met kajuiten en andere scheepsruimten, waarin een lijder aan eene besmettelijke ziekte of het lijk van een daaraan overledene is geweest. Het kielwater van zulke vaartuigen wordt ontsmet door het te bedeelen met zooveel sublimaat-oplossing, dat eene verhouding van 1 op 5000 deelen kielwater naar gissing wordt verkregen. Na verloop van een uur wordt dit uitgepompt. Daarna wordt weder water ingelaten dat nogmaals wordt uitgepompt.

Rijtuigen, karren, kruiwagens, sleden, draagbaren, alsmede kisten en manden, gebruikt tot vervoer van een lijder aan eene besmettelijke ziekte, of van het lijk van een daaraan overledene of van besmette goederen, worden na elk zoodanig vervoer van binnen met sublimaat- of phenylzuur-oplossing goed afgesponsd en daarna goed gereinigd. Is een daarvoor geschikt lokaal voorhanden en beschikbaar, dan kan men de rijtuigen daarin door zwaveligzuur-gas ontsmetten, volgens de bij de ontsmetting van vertrekken voorgeschreven regelen.

§ 5. *Regelen omtrent het onschadelijk maken van door zieke langs verschillende wegen ontlaste stoffen.*

A. *Bij lijders aan Aziatische cholera, darmtyphus en dysenterie.*

In de potten waarin de darmontlasting wordt opgevangen, wordt vooraf eenige sublimaat- of phenylzuur-oplossing gedaan. Na gebruikt te zijn, moeten de potten terstond buiten het vertrek worden gebracht, geledigd, met niet te veel water gereinigd en op nieuw van sublimaat-oplossing of van phenyl-oplossing worden voorzien.

Waar door de zorg van het gemeentebestuur gekenmerkte tonnen, uitsluitend bestemd tot het opnemen van de uitwerpselen der lijders,

worden verstrekt, wordt de inhoud der potten en het water, waarmede deze zijn omgespoeld, daarin geledigd. Die tonnen moeten, alvorens zij na lediging weêr aan huis worden bezorgd, met sublimaatoplossing worden omgespoeld.

Waar geen zoodanige tonnen worden verstrekt, kan de inhoud der potten in een privaat worden geledigd, mits dit geplaatst is boven een ton of doorloopend riool en dagelijks op de hierna in § 6 op te geven wijze wordt ontsmet.

Waar ook een zoodanig privaat ontbreekt, worden de uitwerpselen, na met carbolzuurwater overgoten te zijn, in de aarde begraven op minstens 10 meters afstand van elke woning of put en minstens één meter diep onder den grond.

B. *Bij lijders aan roodvonk of diphtheritis.*

Zijn de uit neus-, mond- of keelholten afgescheiden stoffen opgevangen op lapjes of zakdoeken, dan worden de eerste verbrand en de zakdoeken, telkens wanneer zij door schoone vervangen worden, doornat gemaakt en gehouden, tot zij zijn behandeld als in § 2 is opgegeven.

Worden die stoffen opgevangen in potten, spuwbakjes en dergelijke, dan wordt daarmede gehandeld als voor de uitwerpselen van lijders van Aziatische cholera, darmtyphus en dysenterie is voorgeschreven.

§ 6. *Regelen omtrent het onschadelijk maken van tot ontsmetting gebruikt waschwater, en van verzamelingen van vuil en omtrent het ontsmetten van privaten en urinoirs.*

Waschwater. Het waschwater dat tot ontsmetting heeft gediend en het water waarin zakdoeken enz. zijn nat gehouden, worden, voor zoover geene daarvoor uitsluitend bestemde tonnen (§ 5) gebruikt worden, of geen doorloopend riool aanwezig is, na overgieting met sublimaat- of phenylzuur oplossing op de in § 5 A opgegeven wijze in den grond begraven. De beste plaats daarvoor is de openbare begraafplaats.

Verzamelingen van vuil. Wanneer gedurende het heerschen van Aziatische cholera, typhus of dysenterie nog niet opgeruimde verzamelingen van mest of ander vuil worden ontdekt, wordt na de geheele wegruiming daarvan, de bodem waarop zij hebben gelegen, naarmate van de uitgestrektheid met eenige emmers carbolzuurwater begoten. Wanneer wegruiming niet mogelijk of niet raadzaam is, bedekke men

de vuilnishoop of mestvaalt of het verspreide vuil met een laag houtskool, turfmolm of aarde, of wel met plaggen.

Goten of andere waterloozingen, van welke men vermoeden kan dat daarin uitwerpselen van lijders aan Aziatische cholera, darmtyphus of dysenterie zijn of worden geworpen, worden ontsmet op dezelfde wijze als de privaten.

Privaten. Algemeene privaten en urinoirs, privaten en urinoirs in logementen of slaapsteden, in scholen en andere publieke gebouwen en in 't algemeen alle privaten, die niet uitsluitend door personen uit één en hetzelfde huisgezin worden gebruikt, alsmede die privaten en urinoirs, welke wel alleen voor de leden van één huisgezin bestemd zijn, maar in welke uitwerpselen van lijders aan Aziatische cholera, darmtyphus of dysenterie zijn of worden geworpen, worden dagelijks minstens tweemalen ontsmet door er eene ruime hoeveelheid carbolzuurwater in te gieten, waarbij men steeds op het rein houden der trechters en der zitplaats te letten heeft. Staan die privaten op tonnen, dan geldt voor deze hetzelfde wat in § 5 voorgeschreven is voor de door het gemeentebestuur verstrekte, bestemd tot het uitsluitend opnemen van de uitwerpselen van lijders aan cholera, darmtyphus en dysenterie.

Straatvuil in straten, stegen, sloppen, gangen of poorten wordt, na wegruiming behandeld volgens de regelen voor vuilnishoopen. Daarna worden de plaatsen, waar het vuil gelegen heeft, met de oplossing van carbolzuurwater begoten, geschrobd en geboend.

Wanneer begraafplaatsen moeten ontsmet worden, bedekke men ze met eene ten minste een decimeter (palm) dikke laag kool, turfmolm of asch, waarover heen aarde wordt geworpen, of plaggen, of graszoden gelegd worden.

Wanneer aarde gebruikt wordt, bezaaie men deze met een snelgroeiend gewas.

Naar aanleiding van de op bladzijde 156 genoemde wetten is door het D. v. O. eene aanschrijving uitgevaardigd op 31 Mei 1873 n°. 89 S. die wat punt 7 betreft gewijzigd is door M. B. 24 Mei 1882 1ste Afd. Secr. n°. 56. Bij den laatste beschikking is die van 30 Juni 1880 (R. M. bladz. 155) ingetrokken.

Deze beschikkingen volgen hieronder met de wijzigingen, die daarin, o. a. ook door de invoering van het nieuwe H. R., moeten worden aangebracht.

De Minister van Oorlog.

Gezien het K. B. van 17 April 1873 (moet *nu* gelezen worden

K. B. van 26 Juli 1885 (*Staatsbl.* 167) ter uitvoering van art. 25 der wet van 4 December 1872 (*Staatsbl.* n°. 134);

Brengt dit besluit met bijbehoorende regelen bij deze ter kennis van het leger onder verwijzing naar den inhoud zijner dispositie van 9 April jl. n°. 42 S. (mededeeling der epidemiewet) en met dezelfde uitnoodiging aan het slot dier beschikking tot de onderscheidene autoriteiten is gericht (mededeeling aan onder hun gezag staande personen).

Heeft wijders de eer ter vervolge op die dispositie aan de militaire autoriteiten in het algemeen en aan de officieren van gezondheid in het bijzonder de navolgende voorschriften te geven, welke zullen behooren te worden in acht genomen, in verband met de nauwkeurige naleving hunnerzijds, van de bepalingen der wet van 4 December 1872 (*Staatsbl.* n°. 134), alsmede van de K. B. van 28 Februari 1873 (*Staatsbl.* n°. 35) (1) en van 17 April 1873 (*Staatsbl.* n°. 43) (2) voor zooverre die bepalingen hunne respectieve diensten betreffen of geacht kunnen worden daarop van toepassing te zijn (3).

1°. De Eerstaanwezende officier van gezondheid (*nu de chefs van de militaire ziekeninrichtingen* en waar die niet bestaan de hoogste of oudste in rang der officieren van gezondheid bij de garnizoenen ter plaatse (4) zorgt:

a. voor eene onmiddellijke kennisgeving (5) van de in een hospitaal of infirmerie voorkomende gevallen van besmettelijke ziekte aan den toezienden chef der inrichting

Aanm. Die toeziende chefs bestaan niet meer. De verplichtingen vroeger op deze autoriteiten rustende worden nu nagekomen door de chefs der hospitalen.

b. voor eene onmiddellijke kennisgeving van de in eene kazerne of andere militaire localiteit — hospitalen uitgezonderd — voorkomende gevallen, van besmettelijke ziekte, aan den korps- of detachements-commandant, onder wiens toezicht bedoelde localiteiten staan.

Hij (chef mil. gen. dienst), behoort verder zorg te dragen dat door hem zelven of zijne onderhoorige officieren van gezondheid — al naar mate het geval zich in zijnen of hunnen binnen- of buitendienst voor-

(1) Vaststelling van het model der vaccinatiebewijzen.

(2) Desinfectie Reglement; *nu* K. B. 26 Juli 1885 (*Staatsbl.* n°. 167).

(3) Zie ook M. B 3 Maart 1866 n°. 62 P. (B. U. 982). Opgave van ziekten, waardoor de volksgezondheid bedreigd wordt, door officieren van gezondheid.

(4) Art. 3. R. G. D.

(5) Alle kennisgevingen verder in dit voorschrift bedoeld geschieden óf door toezending van het ingevulde model 1 R. G. D. óf door toezending der door het Geneeskundig Staatstoezicht aan de geneeskundigen op aanvrage gratis verstrekte modellen.

doet — binnen den bepaalden tijd voldaan worde aan de bepalingen, vervat in art 16 der voorschreven wet, en art 6 der wet van 1 Juni 1865 (Stbld. 60) aldus luidende:

Zij (de geneeskundigen) geven aan den Inspecteur hunner provincie en aan burgemeester en wethouders hunner gemeente onverwijld en uiterlijk binnen drie dagen, kennis wanneer eene ziekte waardoor de volksgezondheid bedreigd wordt door hen is waargenomen.

2°. De commandanten van korpsen of detachementen en de toeziende chefs der militaire hospitalen (lees de chefs) doen, aan den avond van elken dag, waarop een of meer gevallen van besmettelijke ziekte in de onder hun toezicht staande gebouwen voorgekomen ter hunner kennis zijn gebracht, hiervan mededeeling aan den burgemeester der gemeente waarin de ziekte is aangetroffen.

3°. De geneeskundige ambtenaren, alsmede de leden en plaatsvervangende leden der geneeskundige raden, wier bevoegdheid tot het binnentreden van gebouwen, volgens art. 5 der wet van 1 Juni 1865 (*Staatsbl.* n°. 58) wordt uitgebreid bij art. 27 der wet van 4 December 1872, worden bij bezoek van een militair gebouw zoo mogelijk vergezeld door den chef van den geneeskundigen dienst, wanneer van hunne zijde het verlangen daartoe tijdig is kenbaar gemaakt (1).

4°. De plaatselijke- en garnizoenscommandanten, de commandanten van korpsen of detachementen, de eerstaanwezende ingenieurs en al de officieren van gezondheid zijn verplicht tot nauwkeurige kennisneming en opvolging van de reglementen en verordeningen betreffende besmettelijke ziekten door het bestuur der provincie of gemeente waarin zij zijn gevestigd of binnen wier grenzen door hen gezag of toezicht wordt uitgeoefend vastgesteld en in die provincie of gemeente in werking getreden.

5°. Bij de uitvoering der onderhavige wet en besluiten van militaire zijde, moet zoo noodig met den burgemeester in overleg getreden worden, terwijl van diezelfde zijde ook behoorlijk moeten worden in acht genomen en opgevolgd de bevelen en voorschriften door hem of door het collegie van B en W. binnen de grenzen hunner bevoegdheid gegeven.

6°. De officieren van gezondheid mogen geene geneeskundige verklaringen tot het bekomen van verlof tot herstel van gezondheid afgeven ten behoeve van militairen, die aan eene besmettelijke ziekte hebben geleden dan:

---

(1) Vergelijk art. 35 II. R.

na verloop van *twee à drie* maanden naar omstandigheden (te rekenen van den oorsprong der ziekte voor de reconvalescenten van pokken, roodvonk en typhus en van *één à twee* maanden (als voren) voor de herstellenden van de overige besmettelijke ziekten) (1).

7°. (*Is gewijzigd en wordt nu gelezen als volgt:*)

Zoodra bij het Departement van Oorlog van het geneeskundig staatstoezicht bericht is ontvangen, dat in eenige gemeente des Rijks eene besmettelijke ziekte aanvangt of heeft opgehouden epidemisch te heerschen, wordt daarvan kennis gegeven aan den chef van den generalen staf, aan den Inspecteur van den geneeskundigen dienst en aan de bevelhebbers in de militaire afdeelingen, welke laatsten die kennisgeving dadelijk mededeelen aan de plaatselijke en garnizoens-commandanten in hunne afdeeling (2).

De plaatselijke en garnizoenscommandanten zorgen dan onmiddellijk voor kennisgeving aan de korps- en detachementscommandanten in hun garnizoen.

Gedurende den tijd dat in eenige gemeente des Rijks eene besmettelijke ziekte epidemisch voorkomt, gelden met betrekking tot het verplaatsen van, en het verlof verleenen aan militairen uit en naar die gemeente de navolgende bepalingen:

a. Wanneer eene der besmettelijke ziekten vermeld in art 1 der wet van 4 December 1872 *mazelen* uitgezonderd in eene gemeente epidemisch voorkomen zal geen militair uit of naar die gemeente verplaatst mogen worden dan op speciale machtiging van den M. v. O. en behoudens de gevallen waarin door een wettelijk voorschrift of andere bepaalde noodzakelijkheid het tegendeel geboden wordt.

b. Wanneer cholera, typhus, febris typhoïdea of pokken (variolae of varioloïdes) in eene gemeente epidemisch voorkomt, zal buitendien aan geen militair uit of naar die gemeente verlof verleend mogen worden, dan op speciale machtiging van den M. v. O. en behoudens de gevallen waarin door een wettelijk voorschrift of andere bepaalde noodzakelijkheid het tegendeel geboden wordt.

Aanm. Aan gedagvaarde militairen moet verlof verleend worden, ook naar de gemeenten waar de sub *b* bedoelde ziekten epidemisch heerschen. Hier bestaat een wettelijk voorschrift (3).

(1) B. I. Besmettelijke ziekten § 6 en B. I. Geneeskundige Verklaringen § 5.

(2) De kennisgevingen van de bevelhebbers aan de plaatselijke- en garnizoens-commandanten en van deze aan de korps- en detachementscommandanten hebben nochtans, ingeval het eene epidemie van mazelen betreft, alleen dan plaats wanneer uit de kennisgeving van het D. v. O. blijkt, dat de mazelen een kwaadaardig karakter vertoonen of met gevaarlijke complicaties gepaard gaan. (Besch. D. v. O. 14 April 1890 1ste Afd. Secr. n°. 49).

(3) M. B. 26 Juni 1883 IIde Afd. G. St. n°. 24. (B. U. 2308).

De »bepaalde noodzakelijkheid" bestaat voor een militair, die naar diezelfde plaatsen wil, uithoofde van ernstige ziekte van een zijner betrekkingen (door geneeskundig certificaat gestaafd). De bedoelde militair zal echter niet van verlof in de kazerne mogen terugkeeren dan nadat na onderzoek bij den burgemeester der gemeente, waarheen het verlof is verleend, gebleken is, dat in het huis of vaartuig waar die militair in die gemeente verblijf heeft gehouden geen geval van besmettelijke ziekte voorkomt of in den laatsten tijd is voorgekomen. Wanneer uit dat onderzoek het tegendeel mocht blijken, zullen nadere bevelen worden gevraagd hoe met dien militair te handelen.

c. Wanneer roodvonk, diphteritis, mazelen of dysenterie in eene gemeente epidemisch voorkomt, zal deze omstandigheid geen grond mogen opleveren om aan een militair een uit of naar die gemeente aangevraagd verlof te weigeren, tenzij de M. v. O. op voorstel van I. G. D. zulks uitdrukkelijk anders zal hebben bepaald.

In artikel 11. R. G. D. wordt de stipte naleving der bovenstaande bepalingen voorgeschreven. Tevens is daarbij bepaald dat aan D. O. v. G. I. een rapport volgens vastgesteld model (N°. 1) moet worden ingezonden bij het ontstaan van besmettelijke ziekten. Van *elk* geval moet dadelijk kennis worden gegeven aan I. G. D. L. en daarbij tevens worden vermeld welke maatregelen genomen zijn om de uitbreiding der ziekte te voorkomen (1).

Op de vijfdaagsche rapporten worden de gevallen, die in het tijdsverloop, waarover dat rapport loopt, nieuw ontstaan zijn, vermeld en tevens medegedeeld of die gevallen in de huisgezinnen der gehuwden, *in* dan wel buiten de kazerne zijn voorgekomen (2).

Mocht eene besmettelijke ziekte onverwacht eene meer dan gewone uitbreiding verkrijgen, dan moet I. G. D. L daarmede per telegram worden in kennis gesteld (3).

De lijders aan besmettelijke ziekten worden met een daartoe bestemden brancard naar het hospitaal gebracht. Deze wordt telkens na gebruik gedesinfecteerd (B. I. besmettelijke ziekten § 1.) De lijders aan deze ziekten liggen op matrassen, gevuld met zeegras. Na afloop van het ziekte proces wordt het zeegras verbrand en de overtrekken gedesinfecteerd.

Op de zalen der koortslijders moeten altijd een paar matrassen, met zeegras gevuld, aanwezig zijn voor twijfelachtige gevallen (4).

(1) B. I. Besmettelijke ziekten § 5.
(2) en (3) B. I. Besmettelijke ziekten § 5.
(4) B. I. a. v. § 2.

Verder is bepaald (1) dat op de zalen waar lijders aan roodvonk, typhus, dysenterie, diphteritis, pokken en cholera asiatica worden verpleegd, geene boek of plaatwerken mogen worden toegelaten; de dagbladen op die zalen gebruikt, moeten worden verbrand. Wanneer zich op de gemeenschappelijke wandelplaats latrines bevinden, mogen reconvalescenten van besmettelijke ziekten niet van die wandelplaatsen gebruik maken, tenzij die latrines voor het gebruik ontoegankelijk zijn gemaakt.

Ter voorkoming van wondinfectiën geeft de circulaire B. I. Antisepsis § 1 de noodige aanwijzingen. Tevens is bepaald dat al het aseptische verband in goed gesloten blikken trommels moet worden bewaard. (B. I. Antisepsis § 3).

Eindelijk is er ook aan gedacht om de noodige voorschriften te geven tot desinfectie der omgeving van tuberculeusen. Zij mogen, bij voorkeur, niet worden verpleegd te midden van hen, van wie het te voorzien is, dat zij maanden achtereenvolgens in de ziekeninrichting zullen verblijven, vooral als dit longlijders zijn, de sputa der tuberculeusen moeten onschadelijk worden gemaakt, het beddegoed en lijflinnen door hen gebruikt moet worden gedesinfecteerd (2). Zij mogen echter *niet* geheel afzonderlijk worden verpleegd, daar dit een zeer ongunstigen moreelen invloed moet uitoefenen. Zoodra echter pthisis, in een der vormen waaronder die ziekte zich voordoet, bepaald is geconstateerd verdient het aanbeveling dat de lijder als ongeschikt voor den dienst worde voorgedragen en alleen *dán* in de hospitalen worde gehouden wanneer dit zijn verlangen is, of hij geen te huis mocht hebben (3).

De verschillende ziekenzalen moeten van tijd tot tijd worden ontruimd en gelucht (4).

De cellen waarin gevangenen behandeld zijn met klierverzweringen en in het algemeen met ziekten of gebreken die met etter afscheiding gepaard gaan moeten gedesinfecteerd worden alvorens andere gevangenen die betrekken (5).

---

(1) B. I. a. v. § 3.

(2) B. I. Besmettelijke ziekten § 4 en § 3. Ook voor de gevangenissen geldende (Circ. I. G. D. L. 7 Januari 1888 n°. 62 en 11 April 1888 n°. 741.)

(3) B. I. Inwendige dienst enz. § 17.

(4) B. I. a. v. § 18.

(5) Circ. 16 November 1888 n°. 2328.

HOOFDSTUK VI.

DIENST IN DE APOTHEKEN.

Deze dienst wordt uitgeoefend onder het toezicht van den chef van het militaire hospitaal; de militaire apothekers bij die inrichtingen staan onder zijne onmiddellijke bevelen (1). Alle stukken en bescheiden dezen dienst betreffende, worden verzonden en geteekend door den chef van het hospitaal.

De uitoefening van de artsenijbereidkunst in de militaire apotheken geschiedt overeenkomstig de bepalingen der wet van 1 Juni 1865 (*Staatsbl* n°. 61) (2).

Hier volgen de voornaamste bepalingen dier wet, voor zooverre zij van toepassing kunnen zijn op de militaire apotheken; tevens zullen daarbij vermeld worden de bepalingen door I. G. D. L. op dit stuk vastgesteld.

De militaire apotheken staan *niet* onder het toezicht der burgerlijke ambtenaren van het geneeskundig Staatstoezicht, maar worden jaarlijks door den dirigeerenden militairen apotheker gevisiteerd.

In elke apotheek moeten voorhanden zijn nauwkeurige maten, gewichten en balansen, een exemplaar van de Nederlandsche pharmacapoea (3) en de geneesmiddelen welke en zooals die daarin zijn aangegeven.

De volgende gewichten moeten in iedere militaire apotheek voorhanden zijn (4):

---

(1) Art. 50 R. G. D.
(2) » 51 » » »
(3) B. I. Pharmaceutische dienst § 18.
(4) M. B. 28 Februari 1871 (n°. 1 S) B. U 1218.

1 gewicht	van	1	kilogram.	1 gewicht	van	500	miligram.
1 »	»	5	hektogram.	1 »	»	200	»
1 »	»	2	»	2 gewichten	»	100	»
2 gewichten	»	1	»	1 gewicht	»	50	»
1 gewicht	»	5	dekagram.	1 »	»	20	»
1 »	»	2	»	2 gewichten	»	10	»
2 gewichten	»	1	»	1 gewicht	»	5	»
1 gewicht	»	5	gram.	2 gewichten	»	2	»
2 gewichten	»	2	»	1 gewicht	»	1	»
1 gewicht	»	1	»				

Deze gewichten zijn op bepaalde tijden aan herijk onderworpen (1). De maten moeten natuurlijk voldoen aan de eischen daaraan bij de wet van 7 April 1869 gesteld.

Alle simplicia moeten van goede hoedanigheid zijn. Daarom is bepaald dat enkele in B I. Pharmaceutische dienst § 9 genoemde, moeten worden vernieuwd in de maand October en dat zij niet gebruikt zullen worden indien zij ouder zijn dan 14 maanden. De geneesmiddelen moeten naar datum van ontvangst verbruikt worden. (B. I. Pharmaceutische dienst § 16).

Elk geneesmiddel wordt bewaard in een daartoe geschikt voorwerp hetwelk den officieelen en meest gebruikelijken officieelen naam van het middel duidelijk leesbaar tot opschrift heeft. Bij geneesmiddelen, in de pharmacopoea niet vermeld, wijst het opschrift aan naar welk voorschrift zij bereid zijn. (Art. 6).

De vergiften worden in eene of meer gesloten kasten bewaard.

Eene lijst met de twee categoriën daarvoor aangenomen is bij M. B. vastgesteld van 15 October 1889 n°. 1361 Afd. M. P.

Door den Inspecteur is nog bepaald (1) dat de voorraad *chloras, kalicus*, *aether*, *oleum terebinthinae*, *spiritus aromaticus*, en *chloroformylum* eveneens in eene kast moet worden opgeborgen. Voor nadere bepalingen zie men de aanschrijving zelve

De sleutel van de vergiftkast berust bij den apotheker of hulpapotheker (art. 7).

De hulpapothekers zijn vervallen. In hunne plaats zijn door de bepalingen der wet van December 1878 getreden de apothekersbedienden, die volgens art. 17 gelijke bevoegdheden en verplichtingen hebben als volgens de bestaande wetten en wettelijke verordeningen die zijn der hulpapothekers. De militaire apothekersbedienden mogen dus volgens de wet den sleutel der vergiftkast in bewaring hebben;

(1) B. I. a. v. § 33.
(2) B. I. Pharmaceutische dienst § 14.

zij mogen verder alleen onder toezicht van een apotheker of van een geneeskundige in eene apotheek werkzaam zijn. Zij zijn aansprakelijk voor de door hen begane overtredingen der wet. Evenwel blijft de apotheker of geneeskundige ook in die gevallen verantwoordelijk voor hetgeen in zijne apotheek tegen deze wet geschiedt, zoo eenige schuld of nalatigheid van zijne zijde tot de overtreding aanleiding gegeven of bijgedragen heeft. (§ 3 Wet van 1 Juni 1865 *Staatsbl.* n°. 61).

Bij circulaire (1) is nu bepaald dat de sleutel der *bewaarplaatsen* van geneesmiddelen niet aan mindere beambten mag worden afgegeven.

Vermoedt de apotheker in een recept eene wellicht schadelijke vergissing, dan geeft hij daarvan terstond kennis (mondeling of schriftelijk) aan den geneeskundige die het voorschreef. Is deze afwezig dan stelt hij de aflevering uit, met onmiddellijke kennisgeving daarvan aan dien geneeskundige (2).

De apotheker zorgt dat aan, of op, elk voorwerp waarin hij een geneesmiddel op recept aflevert, een papier gehecht is, waarop de naam van den zieke staat of desverlangd een cijfer tot vervanging daarvan, de bepaald omschreven wijze van gebruik, de dag der aflevering en zijn naam (art. 10 der wet). Die opschriften worden bij geneesmiddelen tot inwendig gebruik op ongekleurd bij die tot uitwendig gebruik op blauw papier gesteld. De apothekers liasseeren de hun aangeboden, en bereide recepten naar volgorde der bereiding en bewaren die aldus gedurende twintig jaren (3) met afscheiding der dagen door een stukje wit papier waarop de datum vermeld staat (4). Voor de recepten door burger geneesheeren voorgeschreven, wordt, daar door deze hiernaar verwezen kan worden, in volgende voorschriften, een boek aangelegd waarin van die recepten afschrift wordt genomen (5).

Alle flesschen, die sublimaatoplossing of karbolzuur bevatten, moeten van een duidelijk merkbaar teeken — een doodshoofd — worden voorzien. De sublimaatoplossingen moeten gekleurd worden met fuchsine in verhouding van een half milligram op een liter vocht (6).

Natuurlijk zijn deze bepalingen niet toepasselijk op zulke oplossingen welke b. v. als gorgeldrank moeten dienen, maar alleen op de oplossingen, welke op de ziekenzalen en in de lokalen waar zieken

(1) B. I. a. v. § 15.
(2) art. 8 der wet en art 54 R G. D.
(3) Art. 11 der wet en B. I. Pharmacentische dienst § 20.
(4) B. I. a. v. § 19.
(5) B. I. a. v. § 40.
(6) B. I. a. v. § 12.

uit den buitendienst komen om behandeld te worden, als verbandmiddelen gebezigd worden (1). Wordt ruw karbolzuur voor den buitendienst afgegeven dan moet er eene gebruiksaanwijzing bij zijn (2).

De apothekers mogen de recepten aan niemand ter inzage, noch afschrift daarvan geven dan aan den geneeskundige die ze voorschreef of die den zieke behandelt, aan den zieke zelven of aan de rechterlijke of geneeskundige ambtenaren met het onderzoek der recepten belast (3). Volgens het voorschrift van art. 53 R. G. D. moeten de recepten door *burgergeneesheeren* voorgeschreven, den volgenden dag aan den chef van het militair hospitaal ter viseering worden aangeboden.

De geneesmiddelen worden voor zooveel noodig op 1 Maart, 1 Juli en 1 October aangevraagd door middel van de requisitielijsten model n°. 18. Er moet niet te veel worden aangevraagd maar op oordeelkundige wijze worden te werk gegaan (4) terwijl alleen mag aangevraagd worden, hetgeen op de requisitielijsten voorkomt (5).

Worden buitengewone geneesmiddelen voorgeschreven, die niet door andere te vervangen zijn, volgens oordeel van den voorschrijvenden geneesheer dan worden deze aangekocht. Geheime geneesmiddelen zijn hiervan echter uitgezonderd (6). Talk en chloral-chloroform kunnen worden aangevraagd (7). Geappreteerd gaas wordt aangevraagd per $^1/_2$ pak (9 M.) als minimum (8). Wordt solutio hydrobromatis homatropini aangevraagd, dan moeten de daarvoor bestemde fleschjes worden opgezonden naar 's Rijks magazijn van geneesmiddelen (9).

Aanvragen tusschentijds moeten, zooveel mogelijk, worden vermeden. Zijn zij onvermijdelijk dan moeten zij behoorlijk worden toegelicht (10).

De toelichting wordt opgemaakt door den militairen apotheker en geteekend door den chef van het hospitaal, die des noodig zijne opmerkingen omtrent die aanvraag op het stuk zelf kan mededeelen.

---

(1) Id. a. v. § 13.
(2) Id. a. v. § 11.
(3) Art. 12 der wet.
(4) B. I. a. v. § 1 laatste alinea.
(5) B. I. a. v. § 1 eerste alinea.
(6) Art. 56 R. G. D.
(7) B. I. a. v. § 5 en B. I. Inwendige dienst enz. § 13.
(8) B. I. Pharmaceutische dienst § 6.
(9) B. I. Pharmaceutische dienst § 8.
(10) Art. 55 R. G. D.

Is er in het garnizoen geen militair apotheker aanwezig, dan maakt de chef van het hospitaal zelf de toelichting op (1).

De requisitielijsten worden, na geteekend te zijn door den chef van het hospitaal, langs den hierarchieken weg gezonden aan I. G. D. L. De goederen worden volgens de bepalingen op het militair vervoer van 2 Januari 1876 en 2 Augustus 1883 (2) verzonden en door geëmploieerden van het hospitaal afgehaald (3).

De aangekomen geneesmiddelen worden nu vergeleken met de expeditielijst. Is alles in orde dan wordt deze geteekend teruggezonden, nadat afschrift is genomen 't welk later bij de verantwoording moet worden overgelegd (4). Op de ontvangen geneesmiddelen wordt de datum van ontvangst met inkt (5) aangeteekend. Ontbreekt er iets aan de expeditie of is iets niet in orde dan wordt daarvan terstond aan I. G. D. L. kennis gegeven (6) (zie ook art. 15. Instructie voor directeur van Rijks-magazijn van geneesmiddelen).

Bloedzuigers worden *niet* aangevraagd, maar als de buitengewone geneesmiddelen aangekocht.

In het algemeen worden alle dagelijksche benoodigdheden voor de apotheek, de geneeskundige dienst en de behandeling der zieken, voor zooveel die niet uit het Rijks-magazijn van geneesmiddelen worden verstrekt, met goedvinden van den chef der inrichting door den administrateur van het hospitaal aangekocht. De daarvoor af te geven bons worden genomen uit een daartoe aanwezig boek en de afschriften bewaard (7). Aankoop van, niet op de requisitielijst voorkomende, geneesmiddelen mag alleen geschieden tot eene hoeveelheid als op het recept is aangegeven. Is dit afgegeven door een Off. van Gez. dan moet deze verklaren dat het middel door geen ander uit de apotheek is te vervangen.

Van den aankoop wordt bij het einde van iedere maand kennis gegeven aan I. G. D. L. met vermelding van naam van den geneesheer die het middel voorschreef en van den lijder.

Minerale wateren mogen niet worden verstrekt dan na speciale machtiging van I. G. D. L. De aanvrage daartoe geschiedt door den chef van het hospitaal. De bekomen machtiging wordt den apotheker ter hand gesteld, die er afschrift van neemt ter overlegging bij zijne

(1) B. I. a. v. § 2.
(2) B. I. Pharmaceutische dienst § 31.
(3) Id. a. v. § 30.
(4) Id. a. v. § 22, laatste alinea.
(5) Id. a. v. § 17.
(6) Id. a. v. § 38.
(7) Id. a. v. § 3.

verantwoording (1). Elk kwartaal moet om verlenging der machtiging worden gevraagd (2). Alleen bij bepaalde noodzakelijkheid mogen minerale wateren en Vinum Chinae-Laroche worden voorgeschreven (2).

Aan de lijders *buiten* de ziekeninrichting mag op recept geen enkele wijn worden verstrekt, wél vermengd met geneesmiddelen (3). De in den buitendienst verstrekte wijn moet op een, bij de jaarlijksche verantwoording overgelegden nominatieven staat der lijders, verantwoord worden

Hoe moeten nu de recepten zijn ingericht waarop geneesmiddelen kunnen worden afgegeven?

De recepten moeten duidelijk zijn geschreven Zij moeten voorts voldoen aan art. 8 der wet van 1 Juni 1865 (*Staatsbl.* n°. 60) d. w. z. zij moeten ook bevatten den datum waarop zij zijn voorgeschreven, de wijze van gebruik van het middel en de paraphe of handteekening van den geneesheer. Elk recept in den buitendienst moet door de officieren van gezondheid, zonder verwijzing naar een voorgaand, duidelijk met inkt of blauw potlood worden geschreven, voorzien van den naam voor wien hetzelve is bestemd, benevens de qualiteit van man, vader of hoofd des gezins, met nauwkeurige opgave van den dag van het voorschrift, den naam of paraphe van den geneeskundige, die het heeft voorgeschreven en bij noodzakelijken spoed, tevens het uur van afgifte (B I. Pharmaceutische dienst § 39).

Voor mindere militairen en hunne gezinnen mogen geen recepten door burgergeneesheeren afgegeven worden gereed gemaakt, dan alleen bij plotseling of onverwachts ontstane ziekten en in gevallen van verloskundigen aard (4).

De recepten voor den binnendienst worden geschreven op de visitelijsten model n°. 15 (gewijzigd).

De geneesmiddelen worden op de zalen *onder toezicht* van den apotheker of apothekersbediende of zoo deze niet aanwezig zijn, van een officier van gezondheid uitgereikt (5).

Het gereedmaken der geneesmiddelen moet zoodra mogelijk geschieden. Al het op recept voorgeschrevene wordt door de belanghebbenden afgehaald. De uren, gedurende welke de garnizoensapotheek geopend is, worden den chef van het hospitaal bepaald.

---

(1) Art. 57 R. G. D.
(2) Id. a. v. § 7.
(3) Id. a. v. § 21.
(4) M. B. 25 October 1888 IIIde Afd. Pers. n°. 56 (R. M. bladz. 309)
(5) B. I. Pharmaceutische dienst § 32 en art. 52 R. G. D.

Potten, flesschen enz. moeten worden terugbezorgd (1).

Aanteekening van die voorwerpen welke uitgegeven zijn moet worden gehouden. (Men zie verder de sub (1) aangehaalde circulaires). De terugbezorging der flesschen en potten behoort te geschieden zonder dat dit verzocht wordt aan hen die ze ten gebruike ontvangen hebben (B I. Pharmaceutische dienst § 27).

De breukbanden voor volwassenen worden eveneens uit de garnizoensapotheek verstrekt. Daartoe wordt een bon van onderstaand model aan den apotheker ter hand gesteld voor zijne verantwoording.

De ondergeteekende (naam en rang van den officier van gezondheid) verklaart dat N. N. . . . . (kwaliteit) lijdt aan (omschrijving van de breuk) en een breukband noodig heeft.

(Plaats — datum — handteekening).

De ondergeteekende verklaart bovenbedoelden breukband uit de garnizoensapotheek te (plaats) te hebben ontvangen.

(Handteekening.)

Gezien:
De chef van het militaire hospitaal.
(Handteekening.)

Alle benoodigdheden voor desinfectie worden uit de militaire apotheken verstrekt. De chef van het hospitaal zorgt dat steeds eene voldoende hoeveelheid dier ontsmettingsmiddelen aanwezig zij (2).

In de apotheken mogen geene personen als leerlingen worden toegelaten dan na machtiging van I. G. D. L. (3). Bij missive van laatstbedoelde autoriteit dd. 3 October 1888 n°. 2035 is bepaald dat dergelijke personen niet meer in de apotheken mogen worden toegelaten.

Verantwoording.

Deze moet éénmaal 's jaars worden opgemaakt (4) en zulks over het tijdstip van 1 Juli van ieder jaar tot ultimo Juni van het volgende. Zij wordt vóór of op 15 Juli gezonden *rechtstreeks* aan het bureel van I. G. D. L. (5). Een afschrift er van wordt, met alle stukken

(1) B. I. a. v. § 27.
(2) M. B. 15 December 1873 n°. 67 I. (B. U. bladz. 1365).
(3) B. I. Pharmaceutische dienst § 37.
(4) B. I. a. v. § 22.
(5) Id. a. v. § 22 voorlaatste alinea.

die er bij behooren, gedurende *vijf* jaren bewaard (1). Op de verantwoording worden niet geplaatst de instrumenten, toestellen, enz. die reeds zijn opgenomen in het daarvoor bestemde register (2). Bij de verantwoording worden gevoegd de verzamelingen van de voorgeschreven geneesmiddelen in binnen- en buitendienst zoogen. rélevés vastgesteld bij Circ. 22 Mei 1890. B I. Pharmaceutische dienst § 41. Zij mogen niet opgemaakt worden door militaire apothekersbedienden (3). Deze verzamelingen worden weer bijeengeteld op maandelijksche terwijl deze laatste tot een geheel worden gebracht.

Al deze stukken worden ingezonden. Ditzelfde geschiedt met de expeditielijsten (in afschrift) der ontvangen geneesmiddelen, benevens de staten van gedane verstrekkingen door de administratie. Alleen indien buitengewone omstandigheden zich hebben voorgedaan bij het voorschrijven of verstrekken van geneeskundige behoeften, moet daarvan in eene memorie van toelichting melding worden gemaakt (4).

In plaatsen waar officieren der Marine en hunne huisgezinnen, voor rekening van het Departement van Marine geneesmiddelen uit de garnizoensapotheek ontvangen, o. a. te 's Gravenhage, de actief dienende officieren bij het Dep. van Marine (Miss. I. G. D. L. van 25 Febr. 1860 n°. 112 naar aanleiding van een schrijven van M. v. O. van 16 Februari 1860 n°. 41 B.) moet eene kostenbereking van het geleverde volgens model plaats hebben (elk jaar wordt de bepaalde prijs van ieder artikel toegezonden) en wordt de totaalsom met 10% verhoogd onder de bewoording »kosten van bereiding."

Van het gecomponeerde moet een staat volgens model bij de verantwoording worden gevoegd.

De verschillende benoodigdheden, die door de administratie van het hospitaal zijn aangekocht, worden maandelijks gebracht op een staat model n°. 69 H. R. welke ook aan den apotheker gezonden en door dezen bij de verantwoording wordt overgelegd. Daaruit worden de staat van aangekochte geneesmiddelen en de kopierekening van deze (modellen 27 en 28 R. G. D.) opgemaakt. Daarbij worden dan ook gevoegd de bekomen machtigingen tot aankoop van minerale wateren.

Wat de uitgaven betreft wordt elken dag uitgetrokken wat aan geneesmiddelen enz. is uitgegeven en dit op de verzamelingslijst bedoeld op bladz. 176 overgebracht.

---

(1) B. I. Pharmaceutische dienst § 22 laatste alinea.
(2) B. I. Heelkundige werktuigen § 13.
(3) B. I. Pharmaceutische dienst § 24.
(4) » » » » § 22.

Een staat der afgeleverde breukbanden (model 31) moet, met de bewijsstukken van ontvangst door de betrokken lijders, bij de verantwoording worden gevoegd; hetzelfde geschiedt met de maandelijksche staten van de afgeleverde thee (1).

Verder wordt bij de verantwoording gevoegd de staat van het gehouden recensement volgens art. 58 R. G. D. met de daarbij behoorende staten 33 en 34 (staten van wat meer en van wat minder voorhanden is dan volgens de uitgaven het geval zijn moest.)

Eene expeditielijst van ledig vaatwerk enz. opgezonden naar het Rijksmagazijn van geneesmiddelen, wordt eveneens gevorderd. Deze opzending heeft slechts eenmaal in den loop der maand Mei, na behoorlijke reiniging der voorwerpen, plaats (2), volgens de bepalingen op het vervoer van militaire goederen.

Defecte voorwerpen mogen niet van de verantwoording worden afgevoerd dan na bekomen machtiging van I. G. D. L., welke bij de verantwoording wordt overgelegd.

Na inzending der verantwoording en na hare verificatie, zendt I. G. D. L. machtiging om het c. q. te veel voorhanden in ontvangst te nemen, of het te weinig bevondene in uitgaaf te stellen. Deze missives worden dan bij de volgende verantwoording overgelegd. Als bewijs dat alles bijeen is wordt bij de verantwoording eene borderel gevoegd (model n°. 35 R. G. D.).

---

(1) B. I. Inwendige dienst der hospitalen § 7 alinea 3.
(2) B. I. Pharmaceutische dienst § 29.

HOOFDSTUK VII.

VOORSCHRIFTEN AANGAANDE DE INSTRUMENTEN EN TOESTELLEN.

De officieren van gezondheid moeten zich voorzien van eene trousse met zakinstrumenten (1).

De overige, voor den dienst noodige, instrumenten en toestellen zijn óf in de garnizoenen aanwezig óf kunnen ter leen worden gevraagd, uit den bij 's Rijks-magazijn van geneesmiddelen aanwezigen voorraad.

De instrumenten in de garnizoenen moeten steeds in bruikbaren toestand worden gehouden en de meeste zorg daaraan worden besteed.

Voor het drooghouden der instrumenten in kasten en conservatoria worden potjes met calx viva daarin geplaatst; in geen geval worde daartoe geconcentreerd zwavelzuur of chloor-calcium gebezigd. De instrumenten worden met een dun laagje vaseline bedekt, ook het vernikkelde handvat, welk laagje bij het in gebruik nemen zeer gemakkelijk door wat spiritus en Weener kalk kan worden verwijderd. Bij het dof en vlekkig worden van de handvatten bestaande uit nieuw zilver, worden de aangedane plaatsen behandeld met ditzelfde middel (2).

Geene instrumenten mogen gedesinfecteerd worden door *sublimaat-oplossing* of door ze door eene *gas of alcohol vlam* te bewegen. Alleen de heelkundige instrumenten met metalen heften en die welke in hun *geheel uit metaal* zijn vervaardigd kunnen tot desinfectie opgekookt worden, waartoe voorschriften zijn gegeven (3).

---

(1) Art. 2. R. G. D.
(2) B. I. Heelkundige werktuigen § 18.
(3) » » » » § 12.

Omtrent het bewaren der instrumenten en voorwerpen van caoutchouc vervaardigd, die zich bevinden in de kisten en tasschen voor de uitoefening van den geneeskundigen dienst te velde, zijn de noodige voorschriften gegeven (1) eveneens omtrent het opleggen en bewaren der verbandpakjes (2).

Nieuw ontvangen thermometers, voor diagnostisch onderzoek, moeten met de reeds in gebruik zijnde worden vergeleken (3).

Zijn nieuwe instrumenten of toestellen noodig, dan moeten deze door tusschenkomst van den dirigeerenden officier van gezondheid 1ste klasse in het district, aan het bureau van I. G. D. L. afzonderlijk aangevraagd worden vóór of op 15 April en 15 October, op requisitie-lijsten van het daartoe vastgestelde model, onder de benaming en het nummer der prijscourant van J. POHL te *'s Hage.* Komen zij daarin niet voor, dan moeten zij duidelijk omschreven worden, onder vermelding van den naam van den instrumentmaker, bij wien zij verkrijgbaar zijn, zooveel mogelijk met opgave van den prijs (4). Behalve pessaria, specula, spuiten en canules voor vaginaal irrigatie, worden geene obstetrische of gynaecologische instrumenten in voorraad verstrekt (5).

Voorwerpen voor ziekenverpleging worden, met de noodige genees-middelen, aangevraagd door bemiddeling van den apotheker (6). Aanvragen voor den buitendienst om orthopaedische toestellen, elastieke kousen, buikgordels enz. geschieden per tabellarisch rapport, door den korpscommandant in te dienen, onder overlegging eener genees-kundige verklaring. (B. I. heelkundige werktuigen § 17).

In spoedvereischende gevallen kunnen ook binnentijds instrumenten aangevraagd worden, mits behoorlijk worde toegelicht waarom dit plaats grijpt (7).

Zoo, bij de ontvangst van instrumenten en andere voorwerpen uit 's Rijksmagazijn van geneesmiddelen, daaraan gebreken mochten worden ontdekt, of, zoo zij afwijken van de, bij de aanvrage bedoelde, moet, onder vermelding of omschrijving der gebreken, de beslissing van I. G. D. L. worden gevraagd hoe te handelen (8). Bij elke bezending uit 's Rijksmagazijn van geneesmiddelen is eene expeditielijst

---

(1) B. I. Heelkundige werktuigen § 8.
(2) » » » » § 6.
(3) » » » » § 7.
(4) » » » » § 3 en § 5.
(5) » » » » § 10.
(6) » » » » § 6.
(7) » » » » § 5.
(8) » » » » § 11.

gevoegd. Zij wordt na voor ontvangst geteekend te zijn teruggezonden; een afschrift wordt bewaard om bij de verantwoording te worden overgelegd.

Uit het Rijks-magazijn van geneesmiddelen kunnen heelkundige werktuigen, ter verrichting van kunstbewerkingen, per gewonen brief worden aangevraagd (1), desnoods per telegram (2), ook obstetrische of gynaecologische instrumenten kunnen in bruikleen worden verstrekt (3). Bij de aanvraag zal moeten worden vermeld: de naam der kunstbewerking en eene zoo nauwkeurig mogelijke aanduiding van het voorwerp dat verlangd wordt,

Na gemaakt gebruik, moeten de in bruikleen ontvangen voorwerpen dadelijk worden teruggezonden, behoorlijk schoongemaakt en gedesinfecteerd, op gelijke wijze en met dezelfde gelegenheid, als zij uit het magazijn zijn ontvangen (4)

De kistjes Lt. H, en de kopwerktuigen zullen per post worden opgezonden. (B. I. Heelkundige werktuigen § 4.

Onbruikbaar geworden instrumenten en die, welke moeten worden gerepareerd of geslepen, zullen steeds met eene expeditielijst in duplo, in de maanden Januari, Mei en September, worden opgezonden naar 's Rijks-magazijn van geneesmiddelen. Bovendien wordt gelijktijdig een afschrift daarvan aan I. G. D. L. gezonden.

Voor het opzenden van *constante batterijen* moet eerst machtiging worden verkregen van I. G. D. L.

In spoedeischende gevallen kunnen, ook binnentijds, voorwerpen ter reparatie worden opgezonden; mits deze handelwijze voldoende worde toegelicht (5)

Eene der expeditielijsten wordt, na voor ontvangst geteekend te zijn door den directeur van 's Rijks-magazijn van geneesmiddelen, teruggezonden om bij de verantwoording te worden overgelegd (6).

Al de in een garnizoen aanwezige instrumenten, enz. worden ingeschreven in een daartoe bestemd register. Bij toezending van een nieuw voorwerp wordt dit ingeschreven, na bekomen machtiging tot afvoering of vernietiging dit eveneens aangeteekend (7). De brillen-

---

(1) B. I. Heelkundige werktuigen § 1.
(2) » » » » § 2.
(3) » » » » § 10.
(4) » » » » § 1.
(5) » » » » § 15.
(6) Art. 15 der Instructie voor die autoriteit.
(7) B. I. Heelkundige werktuigen § 16.

kist, het letterbord en de verbandpakjes worden eveneens op dit register gebracht (1) de laatste onder groep XVII.

Bij het artikel »Mikroskopen'' moet nadere aanduiding van het instrument en der daarbij behoorende onderdeelen worden vermeld (2). Het register moet elk jaar, vóór 10 Januari, behoorlijk afgesloten aan I. G. D. L. worden gezonden ter verificatie. Daarbij moeten gevoegd worden de afschriften der expeditielijsten van de in den loop van het jaar ontvangen, gerepareerde en afgevoerde instrumenten (3).

Rapporten omtrent den toestand der instrumenten enz. worden, nadat daarover inspectie is gehouden, op 15 April en 15 November, volgens model n°. 14 R. G. D. aan I. G. D. L. gezonden 4). De aan het Rijk behoorende en onbruikbaar geworden voorwerpen worden dan tevens ter afvoering voorgedragen.

Al de voorwerpen op deze rapporten vermeld en dus ook voorkomende in het vroeger besproken register worden *niet* vermeld op den jaarlijkschen verantwoordingsstaat model n°. 17.

---

(1) B. I. Heelkundige werktuigen § 9 en B. I. Velddienst en materieel § 6 punt 5.
(2) » » » » § 14.
(3) » » » » § 14.
(4) Art. 38 R. G. D. sub 3°.

HOOFDSTUK VIII.

PERIODIEKE RAPPORTEN. CIRCULAIRES. PROCESSEN-VERBAAL EN REGISTERS. CORRESPONDENTIE, VRIJDOM VAN BRIEFPORT. GEBRUIK VAN DE TELEGRAAF.

IN TE ZENDEN RAPPORTEN EN MEDEDEELINGEN.

Op onbepaalde tijden.

1°. Mededeeling van elk geval van besmettelijke ziekte aan I. G. D. L., B. en W. der gemeente waarin het geval voorkomt, D. O. v. G. I., Inspecteur van het geneeskundig Staatstoezicht, c. q. ook aan korpscommandanten (volgens model n°. 1 R. G. D.), (art. 11 R. G. D., B. I. Besmettelijke ziekten § 5).

2°. Mededeeling per telegram als eene besmettelijke ziekte eene meer dan gewone uitbreiding krijgt, aan I. G. D. L. (B. I. a. v.).

3°. Mededeeling (vertrouwelijk) zoodra een geval van lepra voorkomt. (B. I. Inwendige dienst der hospitalen § 20).

4°. Mededeeling van mutatiën onder de ziekendragers (B. I. Hospitaalsoldaten § 3).

5°. Mededeeling van het ziek worden van iemand tot het geneeskundig personeel behoorende en van mutatiën. (B. I. Geneeskundig personeel § 1).

6°. Mededeeling van het strafopleggen aan officieren van gezondheid en militaire apothekers (B, I. Geneeskundig personeel § 2).

7°. Mededeeling van het opnemen in en vertrekken uit de hospitalen van zieke officieren, (B. I. Inwendige dienst der hospitalen § 2).

8°. Mededeeling van alle hygienische voorstellen, adviezen en rapporten aan militaire autoriteiten, aan I. G. D. L. ook van de voorstellen welke betrekking hebben op dienst aangelegenheden of veranderingen aan, en vernieuwingen van gebouwen. (B. I. Voorstellen § 1, § 1[a] en § 2).

9°. Mededeeling van alle buitengewone voorvallen onmiddellijk en rechtstreeks aan I. G. D. L., (behoudens kennisgeving aan D. O. v. g. I. in het district), met eenige bijzonderheden, b. v. van gevallen van dood door zelfmoord, met vermelding van de vermoedelijke aanleiding (B. U. bladz. 445), verdrinken door toeval of onvoorzichtigheid, belangrijke verwondingen, beenbreuken enz., met latere mededeeling van den afloop; desgevorderd kan de mededeeling van bijzondere voorvallen per telegram geschieden. (B. I. Bijzondere voorvallen § 1).

10°. Alle voorstellen tot het aangaan van huwelijken van geëmploieerden der hospitalen, hospitaalsoldaten en militaire apothekersbedienden (M. B. 28 Februari 1888 IIIde Afd. Pers. n°. 25 en B. I. Hospitaalsoldaten § 6 en Id. Pharmacentische dienst § 36).

11°. Mededeeling aan chef hospitaal te *Harderwijk* als iemand, die zich voor den kolonialen dienst aanmeldt wordt afgekeurd. (B. I. Geneeskundig onderzoek § 17).

12°. Mededeeling aan chef G. D. die een militieplichtige ongeschikt verklaarde, zoo deze door Gedeputeerde Staten wordt goedgekeurd. (B. I. Geneeskundige verklaringen § 9 laatste alinea.)

Om de vijf dagen.

Het vijfdaagsch rapport, volgens model n°. 7.

Hierop moeten o. a. worden vermeld:

1°. de zieke officieren van gezondheid en militaire apothekers. (B. I. Geneeskundig Personeel § 1.)

2°. Alleen *die* hoofd-, commandeerende- en andere officieren, wier ziekten of gebreken van eenigszins ernstigen aard zijn of wel eerstgenoemden gedurende een zekeren tijd verhinderen hunne functiën waar te nemen, of die behept zijn met slepende ziekten of gebreken, waarvoor afkeuring zou kunnen volgen. (B. I. Rapporten § 1.)

De kopieën dezer rapporten zullen na twee jaren kunnen worden vernietigd. (B. I. Rapporten § 2). Tot het opmaken van het vijfdaagsch rapport, maakt men gebruik van de staten model n°. 71. H. R., aangevende het dagelijksche mouvement der zieken.

De overige gegevens put men uit de registers van den binnen- en buitendienst (zie hierna). Deze vijfdaagsche rapporten worden ook voor de gevangenissen opgemaakt, waaromtrent B. I. Gevangenissen § 1 de noodige aanwijzingen geeft.

Maandelijksche.

1°. Rapport aangaande de oogziekte (model n°. 2 R. G. D.) alleen bij het epidemisch heerschen. (B. I. Rapporten § 5).

2°. Vóór den 23sten van iedere maand een mutatie staat van het geneeskundig personeel aan den plaatselijken- of garnizoenscommandant.

3°. Rapport (volgens model) aangaande het onderzoek van beri-beri lijders (alleen voor de hospitalen te *Amsterdam* en *'s Gravenhage*). (Missive I. G. D. L. dd. 8 December 1888 n°. 2460.)

Driemaandelijksche.

1°. Vóór of op 15 Januari, 15 April, 15 Juli en 15 October: driemaandelijksch rapport aangaande den binnen- en buitendienst en de gevangenissen. (Binnendienst model n°. 8.)

Staat van operaties in cadavere (model n°. 12). Zie B. I. Onderwijs enz. § 3.

Historiae morbi van belangrijke gevallen. Zie a. v.

Verslagen waarvan het uittreksel voorkomt in het diarium. (Art. 36. R. G. D.)

Rapport aangaande de vorderingen der hospitaalsoldaten (Model n°. 6).

Staat van lijders, langer dan 6 maanden onder behandeling. (Model n°. 10). Op dezen staat ook hen te brengen die, zij het dan ook met tusschenpoozen, gedurende geruimen tijd onder behandeling zijn geweest. (B. I. Rapporten § 4).

Kort verslag van heelkundige kunstbewerkingen. (Zie B. I. Rapporten § 3.)

Vaccinatie-rapport.

Staat van het in het garnizoen aanwezige antiseptische verband (op 15 Maart, 15 Juni, 15 September en 15 December).

Aanvrage om machtiging tot het blijven verstrekken van minerale wateren. (B. I. Pharmaceutische dienst § 7.)

Om de vier maanden.

1°. Op 1 Maart, 1 Juli en 1 October. Aanvraag van geneesmiddelen.

2°. In de maanden Januari, Mei en September opzenden van te slijpen of te repareeren instrumenten enz. (B. I. Heelkundige Werktuigen § 15).

Halfjaarlijksche.

1°. Vóór of op 15 April en 15 October. Aanvraag om instrumenten. (B. I. Heelkundige Werktuigen § 5).

2°. Op 15 April en 15 November. Rapport aangaande de instrumenten (model n°. 14).

3°. Vóór 25 Juni en 25 December. Verslag aangaande de uitoefening van den geneeskundigen dienst in het garnizoen en het hospitaal aan D. O. v. G. I.

4°. Op 1 Januari en 1 Juli. Verslag aangaande de hospitaalsoldaten aan de commandanten der hospitaal-compagnieën. (Art. 24 van het Voorschrift daaromtrent B. U. bladz, 1137).

Jaarlijksche.

Op 5 Januari. Staat van aangekochte bloedzuigers. (B. I. Pharmaceutische dienst § 10).

Vóór 15 Januari. Inzending der gezondheidskaarten. (B. I Gezondheidskaarten § 1) (1).

Vóór of op 15 Januari. Inzending der registers waarin de instrumenten zijn vermeld; met de expeditielijsten (in afschrift) van de in den loop van het jaar ontvangen, gerepareerde en afgevoerde instrumenten. (B. I. Heelkundige Werktuigen § 14 laatste alinea).

Vóór of op 15 Januari. Algemeen jaarrapport aangaande de gevangenissen. (B. I. Gevangenissen § 1)

In den loop van Januari. Duplicaten inzenden van vaccinatiebewijzen aan het gemeentebestuur.

---

(1) De gezondheidskaarten op te maken van *alle* in dienst komende militieplichtigen. (B. I. Gezondheidskaarten § 1, gewijzigd door circulaire van 10 October 1889 n°. 1963).

In B. I. a v. § 3 wordt het nauwkeurig opmaken der kaarten dringend aanbevolen.

In zakboekje moet aanteekening worden gehouden van het garnizoen waar de gezondheidskaart is opgemaakt en van het nummer der kaart en wel *onder* de rubriek »Gehuwd". B. v. Gezondheidskaart 547 Litt. G. De garnizoenen worden aangeduid door de volgende letters:

A. Amsterdam.
B. Haarlem.
C. Leeuwarden.
D. Groningen.
E. Naarden.
F. Hoorn.
G. Helder.
H. Utrecht.
I. 's Gravenhage.
J. Arnhem.
K Leiden.
L. Amersfoort.
M. Deventer.
N. Gouda.
O. Delft.
P. Doesburg.
Q. Zutphen.
R. Zwolle.
S. Bergen op Zoom.
T. Breda.
U. Dordrecht.
V. 's Hertogenbosch.
W. Gorinchem.
X. Nijmegen.
Y. Grave.
Z. Middelbnrg.
A.A. Vlissingen.
B.B. Maastricht.
C.C. Roermond.
D.D. Venlo.
E.E. Willemstad.
F.F. Geertruidenberg.
G.G. Brielle.

Vóór of op 15 April, (bij het $^{3}/m.$ rapport.) Rapport omtrent den cursus in hygiene en verbandleer met de officieren der korpsen. (B. I. Rapporten § 6).

Op 15 April. Rapport aangaande de wetenschappelijke bijeenkomsten. (B. I. Onderwijs der officieren van gezondheid § 2).

Na afloop der militieraadzittingen. Rapport aangaande de afgekeurde lotelingen volgens model in de garnizoenen aanwezig. (B. I. Miliciens § 6).

In Mei *na* de inlijving. Staat van, voor speciale korpsen afgekeurde lotelingen. (B. I. Miliciens § 2 alinea ad 3 en 4).

Op 15 Juli. Verantwoording der apotheek.

Omstreeks medio of einde Augustus. Rapport aangaande de ziekendragers na eerste oefening. (Zie R. G. D. O. Tiende Afdeeling bladz. 78 en 79 § 11), (aan den dirigeerenden officier van gezondheid 1ste klasse in het district.)

Op 1 December. Rapport aangaande de bij Gedeputeerde Staten afgekeurde lotelingen. (B. I. Miliciens § 7).

Daar vele der vorenbedoelde rapporten worden opgemaakt uit de registers waarin de namen der zieken zijn geschreven moeten deze nog behandeld worden. Elke dubbele bladzijde dier registers is voor het inschrijven van 10 zieken berekend.

B. I. Registers § 1, geeft nauwkeurig aan hoe de invulling moet plaats hebben. Over de afsluiting handelt dezelfde aanschrijving. Deze laatste bepaalt tevens dat de registers *steeds* in het archief der ziekeninrichting bewaard blijven.

Het invullen van dit register geschiedt van de biljetten van inkomst.

De zieken worden overgenomen van de lijsten model n°. 15, waarop de vormveranderingen der ziekten moeten worden aangeteekend. B. I. Registers § 2.

Verlaat een zieke de inrichting dan wordt zijne behoorlijk ingevulde lijst overhandigd aan den officier van gezondheid met het invullen der registers belast. Ook krijgt deze bij het einde van elke maand wanneer de lijsten vernieuwd worden, de reeds gebruikte der maand ter inzage.

Bij het einde van elk kwartaal worden alle lijsten van personen, wier ziekte nog niet is ingeschreven, opgevraagd en het register bijgeschreven. Daarop wordt nagegaan of de nummering van het register in orde is. Men noteere daartoe het cijfer hetwelk op het buitenblad van het vorige rapport als eindcijfer is vermeld, en telle daarbij het aantal ingeschrevenen in het kwartaal. Deze som moet

dan met het eindcijfer in het register overeenstemmen en wordt ook als zoodanig op het buitenblad van het rapport vermeld.

Vervolgens vergelijke men het cijfer der nog in het hospitaal blijvenden, met het daarmede overeenkomstige cijfer op het laatste vijfdaagsche rapport. Deze beide getallen moeten overeenkomen. Bestaat er verschil, dan moet dit eerst worden vereffend, in het register is dan wellicht eenig persoon uitgeschreven die nog in het hospitaal is, of dit uitschrijven is vergeten.

Eveneens wordt nagegaan of het aantal geëvacueerden, afgekeurden en overledenen in het register en op het vijfdaagsch rapport met elkander overeenkomt.

Nu wordt de eerste kolom van bladzijde 3 van den legger overgenomen en daarop uit het register bijeenverzameld het aantal ingekomen zieken, gerangschikt naar hunne korpsen. Die bij evacuatie zijn ingekomen worden in kolom 3 vermeld en onder de aanmerkingen medegedeeld van waar zij gekomen zijn. De overledenen worden bijeengeteld en in kolom 6 vermeld, daarna zij die het hospitaal bij evacuatie, met verlof enz. hebben verlaten (kolom 5) dit onder de Aanmerkingen nader gespecificeerd, en eindelijk zij ingeschreven, die onder behandeling blijven (kolom 7). Het aantal herstelden wordt nu gemakkelijk gevonden door van de som der getallen in de kolommen 1, 2 en 3, de som der daarmede overeenkomende getallen in de 3 laatste kolommen af te trekken. Het verschil worde in kolom 4 ingevuld.

De beantwoording der vragen op het buitenvel geschied zijnde, worde nu overgegaan tot het vermelden der ziekten, waaraan de, in het hospitaal opgenomen militairen, hebben geleden. Dit geschiedt op de binnenvellen. De ziekten worden gerangschikt volgens de lijst die tot dat doel in elk hospitaal aanwezig is (toegezonden in het jaar 1877). Ter wille eener gewenschte gelijkvormigheid is het aan te bevelen, bij elke rubriek eene alphabetische volgorde in acht te nemen. Het bij elkaâr brengen der ziekten vereischt geene nadere uitweiding, wel vordert de afdeeling waartoe de kolommen 4 en 5 behooren nog eenige bespreking. (Zie model hierachter).

Gesteld een militair wordt als lijdende aan conjunctivitis in het hospitaal opgenomen. Na eenigen tijd verpleegd te zijn wordt hij aangetast door pneumonie. Deze vormverandering wordt op de ziekenlijst aangeteekend, in het register overgenomen en moet ook op het rapport worden vermeld. Daartoe worde in kolom 5 achter conjunctivitis eene 1 geplaatst en in de kolom »Aanmerkingen" nêergeschreven »*naar pneumonie*". Achter pneumonie wordt in

kolom 4, hetzelfde cijfer gesteld en in de kolom »Aanmerkingen" »*van conjunctivitis*" vermeld. Maar hoe staat het nu met het medetellen dier cijfers? Rekenen wij die in het geheel *niet* mede in den loop van het rapport, dan zou de lijder aan pneumonie hierbovenbedoeld, steeds verantwoord blijven bij *conjunctivitis*, c. q. bij overlijden daarachter in kolom 8 worden verantwoord, of op een nieuw rapport weder als lijder aan conjunctivitis worden overgenomen.

Dit nu is verkeerd. Men ga dus als volgt te werk. De scheidingslijn tusschen de twee afdeelingen van het rapport worde getrokken tusschen de kolommen 4 en 5, en de daarin voorkomende cijfers rekenen gedurende den loop van het rapport mede. Maar de eindcijfers van kolom 4 tellen *niet* mede met die van de drie eerste kolommen, evenmin als die van kolom 5 met die der laatste kolommen. Want deed men dit, dan telde men één zieke tweemalen en zouden de eindcijfers niet overeenkomen met de eindcijfers op het buitenvel. — (Zie verder het model hierachter.)

Het woord »overneming" in kolom 3, heeft dus met de overneming wegens vormverandering *niets* te maken.

Enkele ziekten worden nu nog korpsgewijze vermeld. (Zie model). Daarna wordt een staat opgemaakt, (uit het register der geneeskundige verklaringen) van lijders voor wie geneeskundige verklaringen van ongeschiktheid zijn afgegeven, onverschillig of deze het hospitaal *al* dan niet hebben verlaten. Is dit laatste *niet* het geval en zou het getal afgekeurden, op de 1ste en 5de bladzijde vermeld, dus niet met elkander overeenkomen dan moet dit verschil op de 1ste bladzijde worden toegelicht (bij de tweede vraag wordt dan vermeld »*waarvan* (het aantal) *het hospitaal nog niet hebben verlaten*" (1).

Het aantal der overledenen wordt nu nader gespecificeerd, en de vragen op de laatste bladzijde beantwoord. De vraag n°. 6 heeft betrekking op het aantal afgekeurde miliciens, de »circulaire" is eene aanschrijving van het D. v. O. (2) en de in de noot bedoelde garnizoenen zijn de hoofdplaatsen der provinciën of de daarmede voor dit doel gelijkgestelde garnizoenen (nl. *Kampen* voor Overijssel, *Groningen* voor Drenthe, en *Vlissingen* voor Zeeland).

Hierachter volgt eene proeve van ingevuld rapport, voor zooveel het binnenvel betreft, met toelichting.

---

(1) Missive I. G. D. L. 8 Augustus 1889 n°. 1636 O.
(2) B. U. a. bladz. 82.

Model n°. 8, II.

ZIEKEN-RAPPORT *van den ondergeteekende*

OVER HET KWARTAAL 18 .

van den

tot den

Officier van gezondheid der klasse bij

wegens de zieken behandeld in den Binnendienst te 's Gravenhage.

NAMEN DER KORPSEN OF GEVANGENHUIZEN.	Getal der zieken.							AANMERKINGEN.
	Bleven onder behandeling bij het vorig rapport.	Onder behandeling gekomen.		Van onder behandeling gegaan.		Overleden.	Blijven onder behandeling.	
		Bij den aanvang der ziekte.	Bij evacuatie of overneming.	Hersteld.	Bij evacuatie op een der hospitalen of op eenige andere wijze.			
	1	2	3	4	5	6	7	
.... Regt. Infanterie.....	5	20	4	14	10	2	3	Van waar zijn de in de 3de kolom vermelde lijders ontvangen? Uit *Delft* 2. Uit *Gouda* 2. Uit *Leiden* 2.
.... Regt. Cavalerie......	2	2	1	2	2	»	1	Werwaarts zijn de in de 5de kolom vermelde lijders gezonden? Met verlof tot herstel van gezondheid 1. Afgekeurd door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland 9. Afgekeurd 2 (1). Geëvacueerd naar het hospitaal te *Groningen* 1.
.... Regt. Artillerie......	2	2	1	2	1	»	2	(1) één ander afgekeurde (Naam en qualiteit) heeft het hospitaal nog niet verlaten.
enz. enz.								Het aantal der overledenen, verhoudt zich tot dat der behandelden als 1 tot $19^{1}/_{2}$. Het aantal der onhersteld van onder behandeling gegane lijders, verhoudt zich tot dat der herstelden als 1 tot $1^{5}/_{13}$.
	9	24	6	18	13	2	6	
Totaal.....	39			39				

Herhaling van het zieken-rapport aan de andere zijde.

AARD DER ZIEKTEN EN GEBREKEN.	Getal der manschappen met verschillende ziekten en gebreken									AANMERKINGEN.
	Onder behandeling bij het vorig rapport.	Onder behandeling gekomen.		Wegens ziekte vormverandering.		Van onder behandeling gegaan.		Overleden.	Onder behandeling blijvende.	
		Bij den aanvang der ziekte	Bij evacuatie of overneming.	Overgenomen.	Overgebracht	Hersteld.	Bij evacuatie op een der hospitalen of op eenige andere wijze.			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
I. Morbi cutis.										
Erysipelas	1	»	»	1	1	»	1	»	»	Van hypermetropia. Naar hypermetropia, (met verlof tot herstel van gezondheid).
III. Morbi organorum respirationis.										
Pneumonia	1	6	»	»	»	5	»	1	1	
Pleuritis	»	»	»	1	»	»	»	1	»	Van Amblyopia.
XII. Morbi oculorum										
Amblyopia	»	3	4	»	1	»	6	»	»	2 *uit* Delft, 2 *uit* Gouda. Naar pleuritis. 6 afgekeurd door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland.
Blepharitis chronica	3	2	»	»	»	5	»	»	»	
Conjunctivitis chronica	4	3	1	»	»	2	2	»	4	Uit Leiden 1, afgek. door Ged. Staten van Zuid-Holland 1, afgekeurd 1.
Hypermetropia	»	5	»	1	1	5	»	»	»	Van Erysipelas. Naar Erysipelas.
Iritis acuta	»	2	»	»	»	1	»	»	1	
Myopia	»	3	1	»	»	»	4	»	»	*Uit* Leiden. Door Ged. Staten van Zuid-Holland afgek. 2. Afgekeurd 1, geëvacueerd naar Groningen (Mil. hosp.) 1.
	9	24	6	3	3	18	13	2	6	
		39				39				

Toelichting. Een lijder aan erysipelas bleek aan hypermetropia te lijden; hetwelk op de lijst werd aangeteekend. Daarentegen werd een lijder aan hypermetropie door erysipelas aangetast. Door pleuritis werd een militair aangetast die oorspronkelijk wegens amblyopie was opgenomen. Hij overleed aan die ziekte. Vier personen met amblyopie werden uit andere hospitalen opgenomen. Zes lijders aan dat gebrek werden door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland afgekeurd (miliciens uit die provincie, korter dan 4 maanden ingelijfd). Een lijder aan chronische oogbindvliesontsteking werd uit *Leiden* in het hospitaal opgenomen (uit het hospitaal aldaar of bij de inlijving door provincialen adjudant). Een persoon aan die zelfde ziekte lijdende werd door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland afgekeurd; een ander afgekeurd op de gewone wijze (was dus vrijwilliger, plaatsvervanger of milicien langer dan 4 maanden in dienst).

De gevallen van hypermetropia waren niet van beteekenis, allen werden naar hun korps gezonden om dienst te doen (dit is in casu de beteekenis van »hersteld"). Daarentegen hadden de vier lijders aan myopie, waarvan één uit *Leiden*, allen bijziendheid in een graad die ongeschiktheid voor den dienst medebracht; twee werden door Gedeputeerde Staten afgekeurd, één op de gewone wijze afgekeurd; terwijl de vierde na het afgeven der geneeskundige verklaring aan den korpscommandant, werd opgezonden naar het hospitaal te *Groningen*, omdat hij uit *Drenthe* afkomstig, voor de Gedeputeerde Staten der provincie *Drenthe* moest verschijnen maar daartoe eerst opgenomen in het hospitaal te *Groningen*.

De wijze van overbrengen en overnemen wegens ziektevormverandering is uit het model duidelijk.

De amblyopielijder die pleuritis kreeg kon men niet afvoeren bij amblyopia, hij werd van daar weggenomen en telde alleen pro memorie. Daardoor kreeg men een afgevoerde (op eenigerlei wijs) te weinig, 't geen verholpen werd door hem onder pleuritis pro memorie over te nemen maar *werkelijk* af te voeren, in dit geval in kolom 8. Dit pro memorie afvoeren en opnemen geschiedt zooals in den tekst reeds vermeld is om één zieke *niet* tweemaal te tellen.

Vaccinatie-rapport.

De invulling daarvan wijst zich van zelf; het rapport wordt opgemaakt uit de lijsten die de verschillende onderdeelen der korpsen bij de vaccinatie der manschappen mede brengen tot inschrijving in het register (1).

(1) Art. 11 R. G. D.

Dit register (en dus ook de bovenbedoelde lijsten) worden ingericht met het volgende hoofd:

VACCINATIE-LIJST *van (compagnie, batterij of eskadron) van (verdere aanduiding van het korps of korpsgedeelte.)*

NAAM EN VOORLETTERS.	Reeds ingeënt (Ja of Neen.)	Pokken gehad (Ja of Neen.)	Zijn er litteekens van vaccinatie aanwezig.	Uitslag der kunst bewerking.	Aanmerkingen. (Gemoedsbezwaren enz.)

Alle rapporten moeten bewaard worden behalve diegenen in B. I. Pharmaceutische dienst § 20 en Id. Rapporten § 2 genoemd.

Circulaires en Orders.

De aanschrijvingen over algemeene dienstzaken worden óf door den Koning óf door den Minister van Oorlog uitgevaardigd en dan meestal geplaatst in het *Recueil Militair*, waarvan de afleveringen aan de chefs der hospitalen worden toegezonden, welke zorg dragen dat daarin met nauwkeurigheid aanteekening worde gehouden van de vervallen dispositiën enz (1). De I. G. D. L. vaardigt aanschrijvingen uit, betrekking hebbende op het dienstvak, welke, óf door tusschenkomst van de dirigeerende officieren van gezondheid 1ste klasse in de districten, of wel rechtstreeks aan de chefs van den geneeskundigen dienst in de garnizoenen worden gezonden. Zij worden, indien dit er bij is vermeld, opgenomen in den beknopten inhoud der circulaires, onder het hoofdstuk en de § daarop aangegeven (2).

De chefs der hospitalen zijn verplicht, het onder hen dienende militair-geneeskundige personeel, zoowel van *Recueil militair*, als van de verschillende aanschrijvingen kennis te laten nemen. Als bewijs daarvan worden deze laatste in margine geteekend voor »gezien en met den inhoud bekend" (3). De circulaires mogen, zelfs niet tijdelijk, uit de verzameling worden weggenomen.

(1) B. I. Circulaires enz. § 6.

(2) Missive I. G. D. L. van 1 Augustus 1889, n°. 1416. Hierdoor vervalt de circulaire van 10 October 1888, n°. 2107. (B. I. Circulaires enz. § 7).

(3) B. I. a. v. § 2 laatste alinea.

De orders van den chef van den militairen geneeskundigen dienst ter plaatse worden o. a. gegeven door inschrijving in het orderboek (1). De orders worden voor gezien geteekend door de belanghebbenden.

De orders der korps- plaatselijke- en garnizoenscommandanten worden o. a. bekend gemaakt door inschrijving in de orderboekjes welke ook den officieren van gezondheid ter kennisneming worden aangeboden (2). Het is wenschelijk om afschriften der orders van den plaatselijken of garnizoenscommandant in een register aan te houden.

De orders om van korps of garnizoen te veranderen, om militieraden bij te staan, om manoeuvres enz. bij te wonen worden den officieren van gezondheid en militairen apothekers op dezelfde wijze als aan alle officieren door schriftelijke order van de bevoegde militaire autoriteiten kenbaar gemaakt

Proces-Verbaal.

Het proces-verbaal van overname en overgave van dienst (Art. 24 R. G. D.) luidt als volgt:

Proces-Verbaal.

Op heden. . . . . achttienhonderd. . . . . . zijn wij ondergeteekenden. . . . .
. . . . , ...
in de wachtkamer van. . . . . te . . . . . .
bijeengekomen ten einde ter voldoening aan de dispositie van den Inspecteur van den gen. dienst der landmacht van . . . . overtegaan tot de overdraging en de overname van den geneeskundigen dienst in zijn geheelen omvang bij het garnizoen te . . . . . en welke overdraging in de volgende orde heeft plaats gehad:

1°. Een aantal van (in letters). . . zieken in den binnendienst.
2°. Een aantal van (in letters). . . zieken in den buitendienst.
3°. Een register van inkomende en uitgaande zieken voor den binnendienst loopende van. . . . . tot. . . . .
4°. Een register van inkomende en uitgaande zieken voor den buitendienst.
5°. Lijst van alle boeken, registers enz. (3).

---

(1) B. I. Geneeskundig Personeel § 7.
(2) Regl. I. D.
(3) Zie o. a. B. I. Circulaires enz. § 2 en § 3. Id. Geneeskundig Personeel § 7.

6°. De aanschrijving van het D. v. O. tot het invullen der gedragslijsten.

7°. Instrumenten, materiëel der apotheek en verder materiëel, voor zoover dit niet voorkomt op den hospitaalinventaris.

Aldus naar waarheid opgemaakt op dato als boven en door ons ondergeteekenden met onze handteekeningen bekrachtigd.

De . . . . . De off. v. gez. . . . . .

(als overdragende) (als overnemende)

Van dit proces-verbaal wordt een afschrift aan I. G. D. L. door tusschenkomst van D. O. v. G. I., ingezonden (1), ook bij het overnemen van den dienst bij kleinere detacheeringen (2).

Briefwisseling. Vrijdom van port. Gebruik van de Rijkstelegraaf.

Aangaande den vorm der briefwisseling is het volgende bepaald (3).

§ 1. In brieven of rapporten, welke aan den Minister van Oorlog worden gericht, mag in den regel niet meer dan één onderwerp worden behandeld.

§ 2. Aan het D. v. O. behoeft ten aanzien van brieven waarop *geen rapport* of *antwoord* vereischt wordt, geene kennisgeving van ontvangst te geschieden tenzij dit uitdrukkelijk is gelast.

§ 3. Aan het hoofd der brieven door de militaire autoriteiten en administratien aan den Minister van Oorlog en aan militaire en civiele autoriteiten, collegiën en administratiën gericht, moet worden vermeld van welke autoriteit of administratie zij afkomstig zijn (*Aanm.* dus niet »*Militaire Geneeskundige dienst*" of »*Militair Hospitaal*" maar »*Chef van den Militairen Geneeskundigen dienst bij het garnizoen*" of »*Chef van het Militaire Hospitaal*",) alsmede de plaats der afzending, terwijl bovendien elke brief gedagteekend en genummerd moet zijn.

Aan den voet der eerste bladzijde moet het adres worden vermeld.

Het doen drukken van brieven en andere stukken, voor zooveel dit te pas kan komen, is geoorloofd.

Doorhalingen en bijvoegingen in brieven en andere stukken zijn mede geoorloofd, mits geparafeerd door hen, die de stukken onderteekenen.

---

(1) B. I. Correspondentie § 5 en Art. 24 R. G. D.
(2) B. I. Inwendige dienst enz. § 1.
(3) (M. B. 31 December 1879, n°. 131. (B. U. 1718).

§ 4. In margine van de brieven moet, ter hoogte, waarop de inhoud daarvan begint, het onderwerp, waarover zij handelen, zoo kort mogelijk worden vermeld.

§ 5. De brieven mogen geen ander onderschrift bevatten dan de vermelding. hetzij alléén van de betrekking, hetzij van den rang en de betrekking, en voorts de onderteekening van den afzender; is deze eene administratie, dan moeten *onder* de vermelding dier administratie de rangen en handteekeningen worden gesteld van hen, die voor haar onderteekenen.

De betrekking van Adjudant des Konings in buitengewone dienst moet mede worden vermeld boven de handteekening van de autoriteit die haar bekleedt, en wel na den rang en vóór de dienstbetrekking.

§ 6. In brieven, welke antwoorden bevatten op missives van den Minister van Oorlog, moeten worden aangehaald de datum en het nummer (bij kabinetsbrieven letter en nummer) dezer laatsten; bij brieven, niet van het kabinet afkomstig, daarenboven het nummer en de naam der Afdeeling.

Wordt in stukken verwezen naar Koninklijke besluiten of aanschrijvingen, resolutiën, enz. van den Minister van Oorlog, welke in de *Beknopte Uitgave* van het *Recueil Militair* zijn opgenomen, dan moeten de letters B. U. (1) en de bladzijde worden vermeld. Bij aanhalingen van stukken, die voorkomen in het *Recueil Militair* van jaren, waarover de *Beknopte Uitgave* nog niet verschenen is, wordt verwezen met de letters R. M., jaartal en bladzijde (voor zooveel noodig met toevoeging van Iste of IIde gedeelte).

§ 7. Bij periodieke stukken, welke voegzaam zonder begeleidende missive kunnen worden ingezonden, behoeft geen schrijven te worden gevoegd.

Bedoelde stukken mogen echter nimmer met andere brieven in één omslag worden verzonden, terwijl op den omslag de aard van het periodieke stuk moet worden vermeld.

Zoogenaamde negatieve periodieke opgaven en rapporten behoeven voortaan niet meer te worden ingezonden, dan wanneer zulks uitdrukkelijk is voorgeschreven.

§ 8. Tot het schrijven van brieven en andere stukken moet gebruik gemaakt worden van goeden, zwarten inkt. Zij moeten zijn gesteld op Hollandsch of machinaal schrijfpapier van het gebruikelijke

---

(1) Of B. U. a (aanhangsel). De circulaires van I. G. D. L. worden aangehaald volgens datum en nummer hun op bureau Inspecteur gegeven. (c q. met vermelding van het Hoofdstuk en de paragraaf, waaronder zij geboekt zijn in de verzameling) (Missive I. G. D. L. dd. 1 Augustus 1889 n°. 1416).

formaat (33 centimeter hoog en 20 centimeter breed), en moeten, hetzij ongevouwen, hetzij in tweeën of in drieën gevouwen, worden verzonden.

De beide laatstgemelde bepalingen zijn niet toepasselijk op staten, enz., waarvoor grooter formaat van papier dan het bovenvermelde wordt vereischt.

Bij brieven, die op papier van het boven aangegeven formaat worden geschreven of gedrukt, moet eene witte strook aan de binnenzijde van het blad worden opengelaten, ter breedte van vijf of tien centimeter.

Tabellarische rapporten en voordrachten moeten steeds in duplo worden ingezonden, met uitzondering van die gevallen, waaromtrent uitdrukkelijk anders mocht zijn of worden bepaald.

§ 9. Elke brief of voordracht en elk rapport moet — wanneer daarbij bijlagen behooren — afzonderlijk verzonden worden; stukken zonder bijlagen kunnen in één omslag worden bijeengevoegd, behoudens het geval, voorzien bij § 7, tweede alinea (1).

§ 10. Brieven van vertrouwelijken aard moeten in dubbelen omslag worden verzonden, waarvan de binnenste vermeldt het woord »vertrouwelijk" of het woord »geheim" (2).

Op omslagen van antwoorden op brieven, uitgegaan van het kabinet van het Departement, moet het woord »kabinet" geschreven worden.

Bij brieven, voor den Minister *persoonlijk* bestemd, moet op den omslag het woord »*eigenhandig*" worden gesteld.

§ 11. Brieven, welke *zeer veel spoed* vereischen en waarvan het onderwerp niet geschikt is om per telegram te worden behandeld, moeten als expresse-brieven worden verzonden.

Ter voldoening aan de bepalingen van het Koninklijk besluit van 30 November 1870 (*Staatsblad* n°. 181) [*Recueil Militair* 1870, bladz. 335 en 336], moeten zoodanige brieven op de bovenzijde van het adres in duidelijk schrift voorzien zijn van de woorden »*Per expresse te bestellen*" of »*buitengewone bestelling*".

Voor de expresse-bestelling is een expresse-loon van *vijftien cent* verschuldigd, hetgeen vooruit moet worden gekweten.

---

(1) De rapporten, verslagen en adviezen moeten zoodanig worden gesteld dat reeds *uit die stukken zelven*, de daarin behandelde aangelegenheden kunnen worden behandeld, zonder dat naar den inhoud van daarbij overgelegde bescheiden worde verwezen. De noodig geoordeelde bijlagen kunnen evenwel worden ingezonden. Steeds moet de noodige beknoptheid worden betracht. (B. I. Correspondentie § 8. Circ. 20 Februari 1890 n°. 407).

(2) Zie aangaande het schrijven en gereedmaken van stukken van geheimen aard. B. I. Correspondentie § 7, alineae 3 en 4.

Op de omslagen der brieven, welke binnen dezelfde gemeente en dus niet per post verzonden worden en eene zeer spoedige afdoening vereischen, moeten de woorden »*zeer veel spoed*" worden vermeld.

§ 12. Wanneer bij het Departement van Oorlog eene vergissing bij de verzending van een schrijven heeft plaats gegrepen, moet het stuk door hem, die het ontving, onmiddellijk worden gezonden aan hem, tot wien het gericht is; hiervan wordt gelijktijdig bericht gegeven aan den Minister.

§ 13. Indien bij brieven van den Minister van Oorlog eventueel meer stukken mochten zijn medegezonden dan daarbij behooren, moet het te veel ontvangene terstond aan het Departement worden teruggezonden, onder nauwkeurige aanhaling, op de wijze als in § 6 is omschreven, van de missive, waarbij het overtollige gevoegd was.

§ 14. Alle verzoeken door officieren of militairen beneden den rang van officier aan den Minister van Oorlog of aan een anderen Minister gericht, moeten langs den militair-hierarchieken weg worden ingediend (1) en aan den Minister van Oorlog opgezonden worden bij tabellarisch rapport.

De opzending mag zonder noodzaak niet uitgesteld of vertraagd worden.

Bij adressen, welke bezwaar inhouden tegen eenen meerderen in rang, kan van de bepaling, vervat in de eerste zinsnede dezer paragraaf, in zooverre worden afgeweken, dat bedoelde stukken kunnen worden ingezonden, met voorbijgang van den chef, wien het bezwaar geldt.

Verder bestaan nog de volgende bepalingen aangaande de correspondentie:

Bij misstellingen (ook geringe) of uitlating van woorden in missives enz. uitgaande van het D. v. O. moeten (nadat eerst zooveel doenlijk of noodig aan den inhoud gevolg is gegeven) deze aan M. v. O. worden teruggezonden (2).

Er moet duidelijk en zonder veel krullen worden geschreven (3).

Bij M. B. (4) is medegedeeld dat in officieele stukken de nieuwe

(1) In M. B. van 31 October 1881 (B. U. 2105) wordt er op gewezen dat deze indiening plaats heeft tot bespoediging der zaak; wil eenig militair een adres indienen *direct* aan M. v. O., dan kan hem het recht daartoe niet worden ontzegd. Hij heeft de eventuëele vertraging, in de beschikking op het verzoek te nemen, dan aan zich zelven te wijten. Nooit mag echter deze handelwijze reden zijn om den adressant te straffen.

(2) M. B. 27 October 1842 (B. U. 376).

(3) M. B. 13 Maart 1874 (Secr. n°. 24).

(4) M. B. 28 December 1882 n°. 48 (B. U. 2220).

spelling zal worden gevolgd. Verder wordt gezegd: »Wat de gewone dienstcorrespondentie betreft wensch ik aan u over te laten de spelling te volgen waaraan door u de voorkeur wordt gegeven, ofschoon ik u toch moet doen opmerken dat het regelmatigheidshalve aanbeveling verdient, ook bij gezegde briefwisseling van de meerbedoelde nieuwe spelling gebruik te maken".

Bekleedt eene autoriteit meer dan éene betrekking dan moet uit de onderteekening blijken in welke qualiteit de brief door haar geschreven is verzonden. Ook bij het toezenden van brieven moeten de adressen duidelijk die qualiteit vermelden (1). Er moet steeds blijken of de onderteekening van een stuk geschiedt als chef van het hospitaal of chef van den geneeskundigen dienst (2).

In dienstbrieven mogen niet voorkomen doorhalingen (3), bijvoegingen noch zoodanige veranderingen die het bewijs kunnen leveren dat aan dergelijke stukken weinig zorg is besteed (4).

Nota's ter beantwoording, mogen niet worden toegezonden aan autoriteiten, die hoogeren rang bekleeden, dan degene die de inlichtingen vraagt (5).

De officieren van gezondheid chefs van dienst, mogen voor de dienstcorrespondentie alléén gebruik maken van het papier dat uit 's Rijks-magazijn van geneesmiddelen wordt verstrekt (6).

Alle dienststukken die op periodieke tijden moeten worden ingezonden, worden zonder begeleidende missive verzonden (7).

Alle dienststukken moeten met de afschriften der correspondentie bewaard blijven (8).

De chefs der hospitalen houden in een register aanteekening van alle inkomende en uitgaande stukken (9).

Voorstellen en andere dienststukken waarvan de beslissing en behandeling uitsluitend behooren tot de bevoegdheid en den werkkring van den chef van het dienstvak moeten gericht worden aan het adres van I. G. D. L. terwijl de verzending moet plaats hebben door tusschenkomst van D. O. v. G. 1ste klasse in district van G. D. In spoedvereischende gevallen echter worden de stukken rechtstreeks

(1) M. B. 20 Februari 1884 n°. 27 Secr. (R. M. bladz. 105).
(2) B. I. Correspondentie § 3.
(3) Zie eerstaangehaald M. B. § 3 laatste alinea.
(4) B. I. Correspondentie § 2.
(5) » » » § 6.
(6) » » » § 1.
(7) » » » § 5 laatste alinea.
(8) » » » § 5.
(9) » » » § 5 en Art. 37 R. G. D. L.

aan I. G. D. L. gezonden en zal tevens tegelijkertijd van de zaak waaromtrent gehandeld is, aan den betrokken D. O. v. G. 1ste klasse worden kennis gegeven (1).

De afzender van portvrije brieven, pakketten, open kaarten of andere stukken, is verplicht ze op den omslag van onder ter linkerzijde te waarmerken door het stellen zijner gewone naamteekening en met vermelding der ambtsbetrekking waarin door hem aanspraak op portvrijdom wordt gemaakt (tenzij hij recht hebbe die te vervangen door een stempeldruk) (2). De vermelding van het woord »Dienst of Dienstzaken" is dus overbodig. Dit heeft alleen waarde voor het geval dat een *aan betaling van port onderworpen dienstbrief* wordt verzonden. Is het woord »dienstzaken" (in den bovenhoek van den brief ter linkerzijde), gewaarmerkt met de gewone handteekening, met vermelding der ambtsbetrekking, dan wordt op zulk een brief *niet* de maatregel van art. 3 der postwet toegepast, dat ongefrankeerde brieven met vijf cents boven het gewone port worden belast (3).

De postvrije brieven mogen in de gewone bussen worden geworpen tenzij zij te groot zijn (4).

Geen pakket mag het gewicht van $2^1/_2$ KG. te boven gaan. Alleen voor het geval dat de te verzenden stukken volstrekt onscheidbaar zijn, kan een pakket tot een gewicht van 5 KG. worden toegelaten.

De afzender is echter verplicht, er in dat geval eene onderteekende verklaring op te plaatsen als volgt: »Bevat stukken die niet van elkander kunnen worden gescheiden" (5).

Het geneeskundig personeel wordt aanbevolen maatregelen te nemen dat de dienstbrieven aan hunne woonplaatsen worden bezorgd en hun ten spoedigste worden ter hand gesteld (6).

Op Zondagen heeft geene bestelling of afgifte van dienstbrieven of pakketten plaats, tenzij op den omslag de woorden »per expresse te bestellen" of »buitengewone bestelling", vermeld staan.

Deze mogen dán alleen gesteld worden, als de bestelling zeer veel spoed vereischt en telegrafeeren om eene of andere reden niet wenschelijk is.

Op de brieven die het eerst in behandeling dienen genomen te

(1) B. I. Correspondentie § 4.
(2) Art. 6 K. B. 7 November 1876 (B. U. 1479).
(3) Art. 1 wet 28 Juni 1876 (*Staatsbl.* n°. 145) en Resolutie Min. van Financiën 13 Juli 1876, n°. 103 (B. U. 1463).
(4) K. B. 7 November 1876 B. U. 1479.) Art. 8.
(5) Als voren. Art. 5.
(6) B. I. Correspondentie § 6.

worden wordt het woord »spoed" vermeld; wordende zij echter op Zondagen evenmin afgegeven (1).

Open kaarten (K. B 22 Sept. 1875) *niet* te bezigen voor correspondentie met D. v. O. en overigens alleen dán als de mededeeling niet is van vertrouwelijken aard, en meer officieus dan officieel (B. U. 1427).

Voor zeer veel spoed vereischende gevallen kunnen de militaire autoriteiten gebruik maken van de telegraaf, in vredestijd, in alle gevallen, ook b. v. bij manoeuvres tegen het gewone tarief. Per kwartaal wordt een declaratie in duplo, zonder meer, aan D. v. O. gezonden (2).

In oorlogstijd geschiedt geene betaling. In den regel geschiedt het schrijven der telegrammen, dan op daarvoor aangegeven kaarten (3).

VRIJDOM VAN PORT *is toegestaan voor de briefwisseling van dienstzaken, over het geheele rijk.*

Van	Met
Alle militaire autoriteiten.	Onderling; het Hoog Militair Gerechtshof; den advocaat-fiscaal en den griffier bij dat college; de auditeurs-militair; de militie-commissarissen; de officieren der maréchaussée; alle militaire marineautoriteiten; de directeuren der postkantoren; den directeur der topograpische inrichting.
1°. den Inspecteur G D. L. (heeft het recht zijn naamteekening op het adres der dienstbrieven door den afdruk van een stempel te vervangen).	de directeuren en adjunct-directeuren der rijks gestichten te *Ommerschans* en *Veenhuizen*; de geneeskundigen en apothekers bij die gestichten; de commissarissen des Konings; de gemeentebesturen; de inspecteurs en adjunct-inspecteurs van het geneeskundig staatstoezicht;

(1) M. B. 6 Juli 1888 n°. 21. R. M. 226.
(2) K B. 31 Augustus 1872 (B. U. 1281).
(3) K. B. 10 Augustus 1880 *Staatsbl.* n°. 158 (B. U. 1869).

Van	Met
	de gewone, plaatsvervangende, en correspondeerende leden, alsmede de secretarissen van de geneeskundige raden; de commissiën van administratie, de collegiën van regenten over, en de geneeskundigen en apothekers bij de gevangenissen; den commandant van het invalidenhuis op Bronbeek; de collegiën van curatoren der hoogescholen; de leeraren en rectoren der gymnasia en der bijzondere instellingen van hooger onderwijs; de ontvangers der registratie en domeinen; den raad van toezicht op de spoorwegdiensten; de besturen van spoorwegmaatschappijen en stoombootdiensten; den directeur der veeartsenijschool;
2°. de dirigerende officieren van gezondheid 1ste kl. en de eerstaanwezende officieren van gezondheid, chefs van den militairen geneeskundigen dienst in de garnizoenen.	de commissarissen des Konings; de gemeentebesturen; de inspecteurs en adjunct-inspecteurs van het geneeskundig staatstoezicht; de gewone, plaatsvervangende en corresponderende leden, alsmede de secretarissen der geneeskundige raden; de commissiën van administratie en de collegiën van regenten over de gevangenissen; de ontvangers der registratie en domeinen;
3°. de chefs van militaire ziekeninrichtingen.	Dezelfde als sub 2°. vermeld; voorts met: den raad van toezicht op de spoorwegdiensten; de besturen van spoorwegmaatschappijen en stoombootdiensten.

Van	Met
4°. alle officieren van gezondheid.	de besturen der van regeeringswege erkende bureaux van vaccinatie tot aanvragen van vaccine. Op de brieven wordt vermeld: »*Aanvrage van Koepokstof*"; de gemeentebesturen; de inspecteurs en adjunct-inspecteurs van het geneeskundig staatstoezicht; (voor de kennisgevingen van het voorkomen van besmettelijke ziekten. Op het adres »Ter voldoening aan art. 6 der wet van 1 Juni 1865.")
5°. de dirigeerende apotheker directeur van 's Rijks-magazijn van geneesmiddelen.	alle militaire autoriteiten; de commissarissen des Konings; de voorzitters van militieraden; de burgemeesters; den geneesheer-directeur van 's Rijks krankzinnigengesticht; de directeurs, geneesheeren en apothekers bij de gevangenissen, bij 's Rijks werkinrichtingen en opvoedingsgestichten; den commandant van het Koninklijk Invalidenhuis Bronbeek; den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der Zeemacht; de dirigeerende officier van gezondheid bij de Marinewerf en bij de Marinehospitalen; en — voor zoover betreft de aanvrage om scheepsruimte ter verzending van goederen naar de koloniën — met den Minister van Koloniën. Door tusschenkomst van I. G. D. L. geschiedt de briefwisseling met M. v. O.; de inzending van periodieke stukken betreffende de comptabiliteit; de aanvragen om fondsen en de verantwoording aan de Algem. Rekenkamer van ter goede rekening verstrekte gelden en de voorstellen om machtiging van aanbesteding, aankoop en ontheffing van contract.

HOOFDSTUK IX.

1°. GENEESKUNDIGE DIENST BIJ MANOEUVRES, IN KANTONNEMENTEN, BIJ FORTOEFENINGEN ENZ.

In het algemeen wordt de bovenbedoelde dienst, verricht volgens de bepalingen van R. G. D. O.

In enkele voorschriften bestaan daaromtrent echter bepalingen, welke, hoewel zij voor een groot deel samenvallen met het in gemeld reglement vastgestelde, hieronder om der wille der volledigheid worden medegedeeld:

VOORSCHRIFT 1°. *tot het houden van groote manoeuvres*, *en* 2°. *tot het houden van manoeuvres door cavalerie en rijdende artillerie.* (1)

VIII. Geneeskundige dienst (in 2°. Geneeskundige verzorging).

a. Leiding en toezicht.

§ 100. Als chef van den geneeskundigen dienst bij de divisie treedt op, de dirigeerende officier van gezondheid der 2de of 3de klasse, die aangewezen is om in oorlogstijd de bedoelde betrekking te vervullen.

Bij elk der brigades staat een dirigeerend officier van gezondheid der 3de klasse of een officier van gezondheid der 1ste klasse, als *chef van den geneeskundigen dienst*, aan het hoofd van dezen dienst.

---

(1) In garnizoenen waar zich bereden korpsen bevinden kunnen, de O. v. G., die aan de groote manoeuvres moeten deelnemen, 8 dagen voor het begin daarvan in de gelegenheid gesteld worden zich in het paardrijden te oefenen. De commandeerende officieren bepalen de wijze waarop dit geschieden zal. (Aanschr. D. v. O. 8 Augustus 1889 IIde Afd. Gen. staf n°. 8.)

(In 2°. luidt deze §. »Als chef van den geneeskundigen dienst bij de manoeuvreerende troepen treedt op, een dirigeerende officier van gezondheid die door den Minister van Oorlog wordt aangewezen.)

b. Personeel en materieel.

§ 101. De verdere indeeling van officieren van gezondheid, hospitaalsoldaten en ziekendragers, alsmede van voertuigen en ander materieel van den geneeskundigen dienst, bij de staven en onderdeelen der divisie, geschiedt overeenkomstig de bepalingen van het Voorschrift betreffende den geneeskundigen dienst in tijd van oorlog, te velde en in versterkte plaatsen; met dien verstande dat bij elk bataljon infanterie, alsmede bij de cavalerie en de bereden artillerie van elke brigade, in den regel slechts één officier van gezondheid behoeft te worden ingedeeld.

(In 2°. in plaats van divisie lees: »manoeuvreerende troepen" en de laatste zinsnede luidt: »in verband met de bestaande organisatie".)

§ 102. Van de geneeskundige afdeeling der divisie wordt aan elke brigade éene sectie der verbandplaats-afdeeling toegevoegd. De samenstelling van deze sectiën wordt, zooveel mogelijk, geregeld overeenkomstig het bepaalde in § 10, punt 3, van het in de vorige paragraaf vermelde *voorschrift.*

Bestaat de divisie uit twee brigades, dan zal de overblijvende sectie der verbandplaats-afdeeling in den regel niet aan de manoeuvres deelnemen.

Het veldhospitaal der divisie zal slechts bij uitzondering daartoe worden aangewezen.

(In 2°. vervalt deze geheele §.)

§ 103. Voor het personeel van den geneeskundigen dienst (officieren van gezondheid, hospitaalsoldaten, ziekendragers, enz.) in te deelen bij de staven en de onderdeelen der divisie, alsmede bij de sectiën der verbandplaats-afdeeling, wordt, voor zooveel slechts eenigszins mogelijk, steeds het personeel bestemd, dat aangewezen is om bij mobilisatie in gelijke betrekking, bij dezelfde staven, onderdeelen en sectiën werkzaam te zijn.

(In 2°. in plaats van »*divisie*" te lezen: »*manoeuvreerende troepen*" terwijl de *sectien der verbandplaats-afdeeling* niet worden genoemd).

§ 104. Aangaande den werkkring en de dienstverhouding van het personeel van den geneeskundigen dienst, alsmede aangaande de bestemming en het gebruik van het materieel, gelden, gedurende de manoeuvres, voor zooveel toepasselijk, de algemeene en de bijzondere bepalingen daarop betrekkelijk, van het in § 101 vermelde voorschrift.

c. Uitoefening van den geneeskundigen dienst.

§ 105. De uitoefening van den geneeskundigen dienst in kantonnementen en bivaks, alsmede bij marschen, geschiedt volgens de regelen, daarvoor gesteld in het in § 101 vermelde *voorschrift.*

In het algemeen moeten de zieke militairen echter *zooveel doenlijk* naar nabij gelegen militaire hospitalen worden geëvacueerd De chef van den geneeskundigen dienst bij de divisie (in 2°. lees: »manoeuvreerende troepen") onderwerpt te dien aanzien tijdig de noodige voorstellen aan den dirigeerenden officier van gezondheid der 1ste klasse, hoofd van het betrokken district voor den militairen geneeskundigen dienst, die de hospitalen aanwijst werwaarts het vervoer moet plaats hebben De officieren van gezondheid bij de onderdeelen der divisie (in 2°. der manoeuvreerende troepen) worden, door tusschenkomst van de chefs van den geneeskundigen dienst bij de brigades, bij den aanvang der manoeuvres met de regeling der evacuatie in kennis gesteld.

(In 2°. vervalt laatstbedoelde tusschenkomst).

§ 106. Indien de ziektetoestand van een militair van zoodanigen aard is, dat het vervoer naar een militair hospitaal niet raadzaam is, moet de verzorging plaats hebben in eene burgerziekeninrichting of wel door bemiddeling van het bestuur der betrokken gemeente. (Art. 8 van de wet op de inkwartieringen).

In dit geval moet door den officier van gezondheid eene verklaring in duplo worden afgegeven als bedoeld in § 32 punt 13 (Model n°. 9) van meergemeld voorschrift. Zie ook model G hier achter. (In 2°. Model N.)

§ 107. Met betrekking tot de maatregelen, te nemen ingeval van het voorkomen eener besmettelijke ziekte, in eene woning waar een militair is ingekwartierd, wordt verwezen naar § 32, punt 3 van het in § 101 vermelde *voorschrift.* (Zie de aldaar bedoelde verklaring model n°. 8, hier achter model H.) In 2°. Model P.

§ 108. Het overbrengen der zieke militairen naar de hospitalen, geschiedt zooveel mogelijk met versnelde middelen van vervoer.

Wanneer deze beschikbaar zijn en waar overigens de noodzakelijkheid daartoe bestaat, wordt voor het transport der zieken gebruik gemaakt van de voorhanden ziekenkarren of ziekenwagens. (In 2°. worden de ziekenkarren niet genoemd.)

Bij het inladen der zieken in de transportmiddelen moet steeds een officier van gezondheid, en bij het vervoer moeten steeds de noodige geleiders (hospitaal- en treinpersoneel) aanwezig zijn.

Door de korpsen waartoe de zieken en hunne geleiders behooren, wordt c. q. aan den hoofdgeleider het noodige daggeld met bewijzen voor het vervoer ter hand gesteld, een en ander overeenkomstig de bestaande voorschriften.

d. Dienstverrichtingen bij de manoeuvres.

§ 109. Tot het verleenen van geneeskundige hulp aan militairen, die daaraan gedurende de manoeuvres behoefte mochten hebben, en voorts in het bijzonder tot volledige beoefening van de verrichtingen van den geneeskundigen dienst op en achter het slagveld, worden bij de manoeuvres *hulp-* en *hoofdverbandplaatsen* (alsmede c. q. een *veldhospitaal*) opgericht en in werking gebracht.

Daarbij worden, voor zooveel noodig en voor zooveel zij toepassing kunnen vinden, opgevolgd, de bepalingen voor den geneeskundigen dienst in en na het gevecht, van het *Voorschrift betreffende den geneeskundigen dienst in tijd van oorlog, te velde en in versterkte plaatsen* (§ 38 en volgende).

Voor wat de oefening der ziekendragers aangaat, wordt daarbij tevens gelet op het bepaalde in het *Voorschrift betreffende de oefening van miliciens in het dragen van zieken en gekwetsten*, vastgesteld bij Ministerieële Beschikking van 23 Juli 1884 n°. 91 (Bijlage n°. 3 van het in de vorige zinsnede vermelde *Voorschrift.*)

e. Rapporten en geneeskundige gevechtsberichten.

§ 110. De inzending van rapporten betreffende den geneeskundigen dienst geschiedt overeenkomstig het bepaalde in § 5, punt 16 van het in § 101 vermelde *Voorschrift*, met dien verstande, dat het aldaar sub 2*a* bedoelde verslag (met staat Model n°. 1) wordt ingezonden op de tijdstippen door I. G. D. L. aan te geven, en dat de aldaar sub 2*b* bedoelde sterktestaat Model n°. 3 wordt ingezonden op de tijdstippen door den divisiecommandant (in 2°. »leider" te bepalen. (Zie § 126 hierachter)" (1).

§ 111. Van de verrichtingen gedurende de manoeuvres worden, overeenkomstig het bepaalde bij § 50 van het sub § 101 vermelde *Voorschrift*, gevechtsberichten opgemaakt en ingezonden, volgens Model n°. 10 van dat *Voorschrift.*

---

(1) § 126 luidt: De divisiecommandant (in 2°. de leider) bepaalt waar en wanneer door de brigade- (in 2°. regiments-) commandanten de sterkte en emplacementstaten moeten worden ingediend enz.

De inzending geschiedt aan de brigade- (in 2°. regiments-) commandanten, die de gevechtsberichten na kennisneming en onderteekening voor »gezien" aan den chef van den geneeskundigen dienst bij de divisie (in 2°. »manoeuvreerende troepen doen toekomen").

Terwijl § 97 o. a. voorschrijft:

Aan de officieren van gezondheid moeten kwartieren, in de kom der gemeente gelegen, worden aangewezen. De hospitaalsoldaten en de ziekendragers — voor zooveel zij niet, met de onderdeelen waartoe zij behooren, afzonderlijk zijn ingekwartierd — alsmede de pakpaarden en hunne geleiders, moeten zooveel mogelijk in de nabijheid van de betrokken officieren van gezondheid onder dak worden gebracht. Ook de ziekenkarren worden, zooveel mogelijk, nabij het kwartier van den officier van gezondheid geplaatst; terwijl de bespanningen en de geleiders dezer voertuigen steeds zoo dicht mogelijk bij de plaats van opstelling daarvan, moeten worden ingekwartierd.

Het kwartier van den officier van gezondheid moet aan den troep, waarbij hij is ingedeeld, worden bekend gemaakt.

Bij K. B. van 18 November 1875, n°. 9, is eene *Instructie voor vesting- en fortcommandanten* vastgesteld, waarin o. a. de volgende bepalingen voorkomen: (1)

§ 90. Reeds tijdig zal eene gezondheidscommissie, aan wier hoofd een officier der bezetting staat, worden benoemd. Daartoe zullen behooren de chef van den geneeskundigen dienst, met een officier van gezondheid, de militaire intendant, de directeur van het hospitaal (zou nu moeten zijn »administrateur"), de plaatselijke adjudant en zoo noodig ook burgerpersonen.

Deze commissie zal hare aandacht vestigen op alles wat de gezondheid van den soldaat kan bevorderlijk zijn; brengt op gezette tijden verslag uit en onderwerpt aan den vesting-commandant voorstellen en beschouwingen als zij zal vermeenen te behooren.

§ 91. Zoodra de vijand zich in de nabijheid van de vesting vertoont, moet, ter eerbiediging van de neutraliteit, op de hospitalen en ambulances, ter uitvoering van art. 7 van de overeenkomst voor de verbetering van het lot der gewonde krijgslieden in oorlogstijd, naast de nationale vlag, eene vlag, vertoonende een rood kruis op een witten grond, worden geheschen (2).

§ 92. Ten aanzien van de bijzonderheden van uitvoering der bedoelde overeenkomst, moet de vesting-commandant zich houden,

---

(1) R. G. D. O. 3de Afd. 3de Hoofdstuk.

(2) Zie 1ste Afd. § 2 — 3 (bladz. 13) R. G. D. O.

behalve aan de algemeene beginselen, uitgedrukt in de overeenkomst zelve en de later vastgestelde additioneele artikelen. (B. U. 975 en 1101), ook aan de nadere bepalingen welke, naar aanleiding van art. 8 der conventie, door de opperbevelhebbers der oorlogvoerende legers mochten zijn vastgesteld.

§ 93. De zieken en gekwetsten worden, tenzij zeer spoedige herstelling te verwachten is, zooveel doenlijk ter verpleging naar elders geëvacueerd.

VOORSCHRIFT *op den velddienst.*

§ 55 punt 2 alinea 2. Die officieren, voor welke in de exercitie-reglementen geen plaats in de marschcolonne is aangewezen, marcheeren aan het hoofd der afdeeling, waartoe zij behooren. De bij de korpsen ingedeelde officieren van gezondheid houden zich echter in den regel aan den staart hunner afdeeling op (1); zij bepalen in hoeverre ongestelde militairen den marsch kunnen vervolgen, in de ziekenkarren of wagens opgenomen en medegevoerd, of wel onmiddellijk in de meest nabij zijnde plaats in behandeling genomen moeten worden.

§ 55. 3°. De weg wordt steeds aan eene en wel aan de voor den marsch der troepen minst gemakkelijke zijde vrijgehouden, om het voorbij rijden van bevelhebbers, adjudanten, ordonnansen enz. niet te belemmeren. Bestaat er geen reden van voorkeur voor de eene of andere zijde, dan wordt de linker vrijgehouden.

(Laatste alinea). Een of ander wordt door den commandant der colonne of van hoogerhand bevolen.

8°. Bij putten en pompen worden gedurende de rusten schildwachten geplaatst, wanneer het onmiddellijk drinken van koud water wegens verhitting der troepen moet worden belet.

9°. Moet een voertuig ten gevolge van eenige beschadiging den marsch staken, dan wordt het eerst uit den weg geruimd en daarna zoo mogelijk hersteld.

12°. Bij elke rust en zelfs gedurende den marsch moet zooveel mogelijk reeds van te voren door vooruitgezonden officieren worden gezorgd, dat emmers en bakken met water gevuld voor de nabij gelegen huizen en in bewoonde oorden gereedstaan, om menschen

---

(1) Ook voorgeschreven in B. I. Velddienst enz. § 1. (De in die circulaire aangehaalde § 56 is nu geworden § 55.)

en zoo noodig paarden te doen drinken en de leege veldflesschen te doen vullen. Het gebruik van sloot- of ander slecht water moet streng worden tegengegaan.

13°. Natte kleeding of schoeisel moet in het kwartier of bivak zooveel mogelijk terstond met droge verwisseld en de natte voorwerpen gedroogd worden.

14°. Na afloop van den marsch moeten, zoodra het lichaam afgekoeld is, het aangezicht, de handen en voeten met koud of lauw water gewasschen worden.

§ 56. Bij de bevelen, aangaande de verpleging op marsch aan de troepen uit te vaardigen, moet allereerst op de wenschelijkheid worden gelet, dat de man en het paard nimmer op marsch gaan zonder voedsel te hebben gebruikt.

(7de alinea.) Het verdient aanbeveling, dat de troepen een gedeelte van het brood en vleeschration en de veldflesschen met koffie gevuld op marsch medenemen, opdat zij zich gedurende de rusten kunnen verkwikken.

§ 58. De bij de troepenafdeelingen behoorende treinen worden verdeeld in *kleine trein* en *groote trein*. De *kleine trein* wordt onderverdeeld in *gevechtstrein* en *bagagetrein*.

§ 59. Tot den gevechtstrein behooren de manschappen, paarden en voertuigen, die de troepen tot op het gevechtsveld volgen.

Tot den gevechtstrein behooren: (1)

Bij de infanterie . . . . en de ziekenkarren met de daarbij ingedeelde ziekenverplegers achter de afdeeling waarbij zij zijn ingedeeld, in de aangegeven volgorde.

Bij de cavalerie. De handpaarden van alle officieren . . . . Daarachter het personeel, de paarden en het materieel voor ambulancedienst. De ziekenverplegers (2) en de pakpaarden kunnen echter ook volgen achter de eskadrons waartoe zij behooren.

Eskadrons, die gedetacheerd worden, nemen hunne hand- en reservepaarden, hun geneeskundig personeel en het pakpaard mede (3).

Bij de veldartillerie . . . . *bij den staf eener afdeeling:* De handpaarden en de ziekenkarren achter den gevechtstrein der batterij, waarbij zij zijn ingedeeld.

Bij elke batterij . . . .; de reservemanschappen en de ziekenverpleger op de voorwagens der caissons.

De ziekenverplegers en de pakpaarden van de beide batterijen

---

(1) Zie ook R. G. D. O. § 35—4.

(2) De ziekenverplegers behooren niet meer tot de formatie der veld-eskadrons.

(3) Als boven. Er zijn nu slechts 2 pakpaarden per regiment. (Zie hierachter 2°.)

rijdende artillerie kunnen ook bij den gevechtstrein van den staf van het korps worden ingedeeld.

Bij de veldcompagniën der genietroepen.

De gereedschapskarren . . . ., de ziekenverplegers en de gerequireerde kar tot vervoer van zieken en gewonden, achter de compagnie, waarbij zij zijn ingedeeld.

Verder behooren de verbandplaatsafdeelingen tot den gevechtstrein.

§ 62. De groote trein bestaat uit eenige zelfstandige onderdeelen n.l. den *munitietrein*, den *pontontrein*, de *veldtelegraafafdeeling*, het *veldhospitaal* enz. . . . . . .

Buiten 's vijands bereik volgt de groote trein, op 1 à 2 KM. afstand van den staart der achterste troepen- of treinafdeeling van de colonne, tenzij door den commandant der colonne anders bevolen worde, in de onderstaande volgorde:

de veldtelegraafafdeeling;
het veldhospitaal;
de verplegingstrein . . . .

(In de nabijheid van den vijand gaan volgens § 63 de munitietreinen den verplegingstrein vooraf.)

§ 68. Komt de troepencolonne in gevecht, dan stelt de gevechtstrein zich overeenkomstig de door de troepenbevelhebbers te geven orders of de in de exercitiereglementen voorkomende voorschriften op. De bagage en groote trein rijden zoo mogelijk onmiddellijk op geschikte terreinen met ruime toegangen en met de disselboomen van den vijand afgekeerd op, ... laatstgenoemde nabij de plaats, waar hij zich op marsch bevindt; beiden houden zich gereed om op de eerste aanwijzing van den bevelhebber af te marcheeren.

§ 69. Bij een terugtochtsmarsch is de volgorde der verschillende treingedeelten juist tegenovergesteld aan die bij een frontmarsch.

. . . .

Bij flankmarschen is de indeeling en volgorde der treingedeelten evenals bij frontmarschen.

2°. UITOEFENING VAN DEN MILITAIREN GENEESKUNDIGEN DIENST IN TIJD VAN OORLOG, TE VELDE EN IN VERSTERKTE PLAATSEN.

Deze geschiedt ingevolge de bepalingen van het *Voorschrift* betreffende deze onderwerpen, vastgesteld bij M. B. van 16 Juni 1885, IIde Afd. Gen. Staf, n°. 62. (R. G. D. O.).

De volgende veranderingen zijn daarin aangebracht:

Aan elk officier van gezondheid behoorende tot een half-regimentsstaf der cavalerie zal worden toegevoegd een sacoche paard met bereden geleider en in verband hiermede zal in de formatie der veld-escadrons het sacoche paard met geleider vervallen.

Bij elk regiment huzaren op voet van oorlog, zullen worden ingedeeld *drie* hospitaalsoldaten die de escadrons in den ziekenwagen (1) zullen volgen; bij dezen wagen zal de oudste officier van gezondheid zich moeten ophouden. Hierdoor zullen in de formatie der veld-escadrons ook de twee hospitaalsoldaten vervallen.

De huzaren tot nu toe opgeleid voor hospitaalsoldaat worden bestemd tot ziekendragers en dragen bij manoeuvres en in oorlogstijd om den linker bovenarm een rooden band.

(M. B. medegedeeld bij Miss. I. G. D. L. dd. 30 Maart 1889 n°. 193).

Ad § 11—4. Aan de officieren die te velde slechts één paard hebben, zal een niet bereden oppasser worden toegevoegd. (Aanschr. D. v. O. 5 Februari 1889 IIde Afd. Gen. staf n°. 45.)

In de 10de Afd. R. G. D. O. is de volgende verandering aangebracht.

§ 101. De inhoudslijst der tasch voor officieren van gezondheid luidt nu als volgt:

een doosje gesloten met breeden elastieken band, bevattende:

1 fleschje laudanum.
1 » carbonas ammonicus.
1 » aether.
1 » sol. sulphatis zinci ($\frac{1}{4}$ °/o).
1 » » » atropini ($\frac{1}{2}$ °/o).
1 » » extract. sec. cornuti (Wernich) 10 °/o + 1 °/o ac. phenylici. } voor onderhuidsche injectie.
1 fleschje sol. hydrochl. morphini (2 °/o) } voor onderhuidsche injectie.
1 blikken doosje met:
Poeders met hydrochl. morphini (0.015).
» » alum. en acid. tannic (aa 0.2).
» » tartr. kalic. stibic. (0.03).
1 stopfleschje (naar verkiezing te vullen).
1 verbandpakje en 20 grammen gecomprimeerde Bruns'sche watten.
1 hypodermatisch injectiespuitje.
1 schaar.
1 knipmes.

(1) In de organisatie wordt echter *geen* ziekenwagen per regiment cavalerie beschikbaar gesteld.

3 klosjes antiseptische zijde (in kokertje).
1 antiseptische spons (in een zakje).
$^1/_2$ brief gewone spelden.
1 stukje grauw band.
1 koker met kleefpleister.
2 snoeren van Fonlis.
1 Jodoformstrooier.
1 witte band met rood kruis.

§ 102. Sacoches voor officieren van gezondheid.

De *rechter* sacoche blijft ter beschikking van den officier van gezondheid.

De *linker* bevat:

Het nieuwe veldtoestel.
1 groot doekverband.

Eene zwart lederen portefeuille bevattende:

6 verbandkaarten, 12 rapporten, 12 enveloppen, eenig schrijfpapier, 1 blauw potlood.

Het nieuwe veldtoestel (kistje met antiseptische instrumenten) bestaat uit: een mahoniehouten kistje, dat een vernikkeld koperen bakje bevat, waarin *drie* losse platen van hard caoutchouk, in welker groeven de onderstaande instrumenten in volgorde geplaatst zijn:

Op plaat 1.

Een klein middelspits scalpel.
» geknopt scalpel met holle snede.
» groot scalpel met bolle snede.
» steekzaagje.
» kleine scherpe haak.

Op plaat 2.

Een geoogd stilet.
» gesleufde sonde.
Twee Péan'sche pincetten.
Eene rechte schaar.
» korentang (groot model).
Een scheermes.
» nieuw zilveren mannen-catheter.

Op plaat 3.

Een anatomisch pincet.
» muizenbek »
» gevensterd arterie-pincet.

Twee dubbele wondhaken.
Een onderbindingsnaald.
» stel troisquarts (4 stuks in koker).
» metalen tracheaal-canule.
Drie kromme naalden volgens De Mooij.
Zes » » met veerende oogen.

NB. Bovengenoemde instrumenten zijn uitsluitend bestemd voor het gebruik te velde en bij groote manoeuvres.

De instrumenten kunnen gemakkelijk uit de groeven genomen worden, door ze aan een der uiteinden naar beneden te drukken.

Bij het plaatsen der platen in het metalen bakje moet er op worden gelet, dat zij steeds in dezelfde volgorde en met de nummers 3, 2 en 1 in den rechter bovenhoek boven elkaar komen te liggen.

Het vernikkeld koperen bakje is bestemd voor instrumentenbak bij operatiën en voor het desinfecteeren der instrumenten in kokend water.

De hard-kaoutchouk platen kunnen zoo noodig met sublimaat-oplossing, *doch mogen in geen geval met kokend water gedesinfecteerd worden.*

Elk officier van gezondheid moet in het bezit zijn van R. G. D. O. en zich de bepalingen daarvan eigen maken (B I. Geneeskundig Personeel § 3 en Velddienst en Materiëel § 7).

3°. MATERIËEL VOOR DEN GENEESKUNDIGEN DIENST MET WIJZE VAN OPLEGGING.

Voor de samenstelling wordt verwezen naar R. G. D. O. 7de en 10de Afdeeling. Ook de wijze van oplegging wordt daarin geregeld.

Door I. G. D. L. is verder nog bepaald:

1°. Het heelkundig veldtoestel zal steeds onder de persoonlijke berusting en verantwoording verblijven van de officieren van gezondheid en door hen bij verplaatsing, detacheering enz. worden medegevoerd (B. I. Velddienst en Materiëel § 5).

2°. Het materiëel der officieren van gezondheid bedoeld in de 7de Afdeeling R. G. D. O. zal zich steeds moeten bevinden onder het beheer der chefs van den geneeskundigen dienst en op den staat model n°. 25. H. R. in verantwoording worden genomen.

Het zal dáár waar zich geen militair hospitaal bevindt, zooals te *'s Bosch*, *Brielle*, *Geertruidenberg*, *Roermond* en *Zwolle*, alleen in de verantwoording worden opgenomen in de militaire hospitalen respectievelijk te *Breda*, *Delft*, *Bergen-op-Zoom*, *Venlo* en *Kampen* (B. I. Velddienst en Materiëel § 3).

Aangaande de oplegging en bewaring der instrumenten en verbandpakjes. Zie 2de Gedeelte, Hoofdstuk VII.

De uitgaven voor de bureaux der dirigeerende officieren van gezondheid 1ste klasse en ook die voor de ambulance-magazijnen te *Amsterdam*, *Utrecht* en *Dordrecht* moeten op den driemaandelijkschen staat der kostenberekening (model 59[a]) afzonderlijk in de kolom van aanmerkingen worden vermeld en niet in het totaal-generaal der uitgaven worden opgenomen (B. I. Velddienst en Materiëel § 8).

4°. CONVENTIE VAN GENÈVE EN NEDERLANDSCHE VEREENIGING TOT HET VERLEENEN VAN HULP AAN GEWONDE KRIJGSLIEDEN IN TIJD VAN OORLOG.

De bepalingen daaromtrent kan men vinden in Bijlagen n°. 1 en 2 van het R. G. D. O. (§ 2 punt 1 en § 6 van dat reglement).

VERANDERINGEN ONDER HET AFDRUKKEN.

Bladz. 47, 3de alinea v. b. en bladz. 55 (art. 2):

Bij Besch. D. v. O. dd. 29 Juli 1890. IIIde Afd. Pers. n°. 74 is bepaald dat onderofficieren en korporaals van de hospitaalcompagnieën, na volbrachten vrijwilligen diensttijd van 6 jaren en wanneer zij daarvoor overigens in alle opzichten zijn aan te bevelen, *bij voorkeur* in aanmerking komen voor plaatsing bij het vaste personeel der militaire hospitalen in betrekkingen die met hunnen graad bij de genoemde compagnieën overeenkomen.

ERRATA EN WEGLATINGEN.

Bladz. 60, art. 24 3de alinea in plaats van hoofdintendant, te lezen: I. G. D. L.

Bladz. 127, regel 8 v. o. staat: aspirant, lees: adspirant.

» 128. Vrijwilligers voor de vestingartillerie moeten, wat het gezichtsvermogen betreft, gekeurd worden als bestemd voor een korps *zonder* handvuurwapenen. (B. 1. Geneeskundig onderzoek § 15.)

Bladz. 186, na 3°. te lezen: Vóór 20 Juni en 20 December. Verantwoordingsstaat van ambulancemateriëel in sommige hospitalen opgelegd. (Aanschr. I. G. D. L. 4 Augustus 1885 n°. 374).

Zie nadere bijvoegingen . . . . blz. 223.

INDEX.

NADERE BIJVOEGINGEN.

Bladz. 40, na de 6de alinea te lezen:

In die garnizoenen waar zich slechts één officier van gezondheid bevindt, zie men B. I. Verloven § 5.

Bladz. 42, na de 4de alinea te lezen:

De chefs van den geneeskundigen dienst in de garnizoenen zijn, ten aanzien der in de hospitalen verpleegde militairen wat aangaat de behandeling steeds verantwoordelijk.

Aangaande proefnemingen met nieuwe geneesmiddelen of geneesmethoden, zie men B. I. Geneeskundige hulp § 3.

Bladz. 104, na de 6de alinea te lezen:

Zoo vergiftiging bij troepen plaats heeft na het gebruik van verdacht voedsel, moeten de uitgebrachte stoffen en het verdachte voedsel verzameld en behoorlijk verzegeld worden voor nader onderzoek. (Circ. 31 Mei 1889 n°. 1054) B. I. Bijzondere voorvallen § 2.

Bladz. 158, 2de alinea bij te voegen:

Minstens drie malen in het jaar en wel in Februari, Mei en October, moet den militairen gelegenheid worden gegeven zich te laten vaccineeren.

Bladz. 186, aan 't einde van de noot te lezen:

Worden miliciens overgeplaatst, dan behoort de gezondheidskaart in het nieuwe garnizoen aanwezig te zijn. De chef vraagt dan de kaart op aan den chef van het hospitaal waar zij werd opgemaakt. Deze behoort aan dat verzoek te voldoen. (Circ. 5 September 1890 n°. 2019) B. I. Gezondheidskaarten § 4.

JE MAINTIENDRAI